

НА ЖЕДНАТА СЛАД

ТАЗИНАТА
ГАСТОН ЛЬОРУ

„Христо Г. Данов“
Пловдив

ГАСТОН ЛЬОРУ

ТАЙНАТА НА ЖЪЛТАТА СТАЯ

Превод: Ася Къдрева

chitanka.info

Криминалният роман в литературата е нещо като патологията в медицината. Изучава човешкия организъм чрез болестните състояния и процеси в този организъм. Най-добрите произведения на криминалния жанр на Запада са отражение на едно общество, на неговите язви. Те безпощадно критикуват капиталистическите нрави, вътрешните машинии на това общество, връзката между престъпленията и политическия свят.

Покушението над дъщерята на световноизвестен учен е ключовият момент в този изпълнен с напрежение, тайнствени злокобни сцени, хумор и изненадващи детективски открития роман.

Много и интересни са перипетиите, през които минава главният герой — детективът непрофесионалист, любител, — надарен с изключителен ум, воля и решителност. И единствено той успява с много упорство и находчивост да стигне до разбулването на тайната. Гастон Льору изгражда интригата в романа талантливо, класически, с многопланово представяне на образите и събитията.

На Робер Шарве
Благодарствен спомен за първите стъпки на младия
Рултабий

С обич: Гастон Льору

I ГЛАВА

В КОЯТО ЧИТАТЕЛЯТ ЗАПОЧВА ДА СЕ ОБЪРКВА

Не без известно вълнение започвам да разказвам тук необикновените приключения на Жозеф Рултабий^[1]. До последния момент той така категорично се бе противопоставял, че накрая престанах да се надявам, че ще мога някога да публикувам най-интересната полицейска история от петнайсет години насам. Мисля си дори, че хората никога нямаше да узнаят *цялата истина* за прочутата афера, наречена „Жълтата стая“, от която се нароиха толкоз тайнствени, жестоки и сензационни драми и в която моят приятел бе пряко замесен, ако по повод на неотдавнашното награждаване на прочутия Станжерсон с големия кръст на Почетния легион един вечерен вестник не бе възкресил с някаква жалка в невежеството и дръзкото си коварство статия тази ужасна история, която Рултабий, по неговите собствени думи, би желал да бъде *забравена завинаги*.

„Жълтата стая“! Кой ли още си спомняше за тази афера? А що мастило се изписа за нея преди петнайсетина години! Тъй бързо забравят в Париж! Нима не бе забравен и процесът „Нейвс“, и трагичната смърт на невръстния Мьоналдо? А още повече, по онова време вниманието на обществото бе дотолкоз приковано от съдебните прения, че цяла министерска криза, избухнала междувременно, си отмина съвсем незабелязано. А процесът „Жълтата стая“, състоял се няколко години преди процеса „Нейвс“, има още по-голям отглас. В продължение на месеци целият свят се бе надвесил над този неясен проблем — за мен, — най-неясният, който някога е подлагал на изпитание проникателността на нашата полиция, най-неясният, който изобщо е стоял пред съвестта на нашите съдии. Всички се втурваха да търсят решението му. Беше нещо като зловещ драматичен ребус, над който си блъскаха главите и стара Европа, и млада Америка. Защото в същност — позволено ми е да го кажа — *тук не може да става дума*

за авторско честолубие, аз само описвам факти, които една изключителна документация ми дава възможност да покажа в нова светлина — защото всъщност аз не знаех дали в областта на реалното, или на въображаемото, дори у автора на „Двойното убийство на улица «Морг»“, дори в измишльотините на псевдо-едгарповци и самонадеяните конандойловци може да се открие нещо, подобно на невероятната и все пак неизмислена тайна на Жълтата стая.

Това, което никой не успя да открие, откри младият Жозеф Рултабий, осемнайсетгодишен, по онова време — обикновен репортер в един голям вестник. Но когато пред углавния съд даде ключа към разкриването на аферата, той не каза цялата истина. Извади наяве само това, което му бе необходимо, за да обясни необяснимото и да оправдае един невинен. Днес причините, които са го карали да мълчи, са изчезнали. Нещо повече, моят приятел *трябва* да говори. И тъй, вие ще узнаете всичко; без много предисловия ще изложа пред вас случая „Жълтата стая“ такъв, какъвто беше в очите на целия свят на другия ден след трагедията в замъка Гландие.

На 25 октомври 1892 г. в рубриката „Последни вести“ във вестник „Тан“ се появи следната бележка:

„Току-що бе извършено ужасно престъпление в Гландие, в крайнините на Сент Женевиер^[2], в гората над Епине сюр Орж, в дома на професор Станжерсон. Тази нощ, докато ученият е работел в лабораторията си, е бил направен опит за убийство на госпожица Станжерсон, която си е била легнала в съседната стая. Лекарите не отговарят за живота на госпожица Станжерсон.“

Можете да си представите как се развълнува Париж. По онова време научният свят вече беше крайно заинтригуван от проучванията на професор Станжерсон и неговата дъщеря. Тези проучвания, предприети за пръв път в рентгенографията, трябва да са довели по-късно до откритието на Мария и Пиер Кюри. Още повече, че всички очакваха сензационния доклад, който професор Станжерсон щеше да прочете в Академията на науките във връзка с новата си теория за *разпадането на материята*. Теория, предназначена да разклати цялата

официална наука, която от дълги времена се основава на принципа *нищо не се губи, нищо не се създава*.

На другия ден сутрешните вестници говореха само за тази трагедия. „Льо Матен“ между другото публикува следната статия, озаглавена „Необикновено престъпление“:

„Ето единствените подробности — пише анонимният редактор на «Матен», — които успяхме да научим за престъплението в замъка Гландие. Отчаянието, в което се намира професор Станжерсон, невъзможността да се получат каквито и да било сведения от устата на жертвата тъй затрудниха нашите издирвания, както и тези на полицията, че в момента не можем да получим и най-малка представа за случилото се в Жълтата стая, където госпожица Станжерсон е била намерена, агонизираща на пода. Успяхме все пак да вземем интервю от дядо Жак, както го наричат в околността — един стар домашен прислужник в семейство Станжерсон. Дядо Жак е влязъл в Жълтата стая заедно с професора. Тази стая е в съседство с лабораторията. Лабораторията и Жълтата стая се намират в един павилион в дъното на парка, на около триста метра от замъка.

— Беше дванайсет и половина през нощта — разказа ни този любезен човек — и аз си стоях в лабораторията, дето още работеше господин Станжерсон, когато се случи тази история. Бях подреждал и почиствал инструменти през цялата вечер и чаках господин Станжерсон да си тръгне, за да ида да спя. Госпожица Матилд работи с баща си до полунощ; когато кукувицата на часовника в лабораторията изкука дванайсет пъти, тя стана, целуна господин Станжерсон и му пожела лека нощ. Каза ми: «Лека нощ, дядо Жак!» и бутна вратата на Жълтата стая. Тъй ясно чухме как заключи и дръпна резето, че не можах да се стърпя да не се разсмея и рекох на професора: «Госпожицата много се заключава. Явно че я е страх от Божията животинка.» Господинът даже не ме чу, толкоз

беше унесен в работата си. Обаче някакво ужасно мяукане ми отвърна отвънка и аз наистина разпознах крясъка на Божията животинка, от който тръпки могат да ви полазят... И тази нощ ли ще ни пречи да спим? — помислих си аз, защото трябва да ви кажа, господине, че до края на октомври живея на тавана в този павилион, над Жълтата стая, за да не остава сама госпожицата през цялата нощ в края на парка. Тъй й хрумна на госпожицата, да се настани в павилиона, доде е хубаво времето, по й харесва от замъка и вече четири години, откак е построен, тя все там се настанява, щом дойде пролетта. Зиме госпожицата се връща в замъка, *защото в Жълтата стая няма камина.*

И тъй, господин Станжерсон и аз останахме в павилиона. Не вдигахме шум. Той си беше на бюрото. Колкото до мен — бях седнал на един стол, бях си свършил работата, гледах го и си виках: «Какъв човек! Какъв ум! Какви знания!» Отдавам значение на това, че не вдигахме никакъв шум, *защото сигур зарад туй убиецът е помислил, че сме заминали.* И изведнъж, докато часовникът удряше дванайсет и половина, някакъв отчаян вик се чу от Жълтата стая. Това беше гласът на госпожицата, която крещеше: «Убиец! Убиец! Помощ!» Отекнаха изстрели от револвер, чу се шум от съборени маси, катурнати по земята мебели като при борба, и пак гласът на госпожицата: «Убиец!... Помощ!... Татко!... Татко!»

Можете да си представите как скочихме с господин Станжерсон и хукнахме към вратата. Но уви! Тя беше затворена, здраво затворена *отвътре* от самата госпожица, както ви казах — с резе и ключ.

Опитахме се да я изкъртим, но беше яка. Господин Станжерсон беше като луд, и наистина имаше от какво да полудее човек, защото се чуваше как госпожицата хъхри: «Помощ!... Помощ!...» И господин Станжерсон удряше с юмруци по вратата, плачеше от яд и хълцаше от отчаяние и безсилие.

Тогава се сетих. «Убиецът трябва да е влязъл през прозореца — извиках аз, — отивам до прозореца!» И

хукнах от павилиона като побъркан!

За нещастие прозорецът на Жълтата стая гледа към полето, та зиданата ограда на парка, в чийто край е павилионът, ми пречеше да стигна веднага до този прозорец. За да стигна дотам, трябваше да изляза първо от парка. Хукнах към изхода и по пътя срещнах Берние и жена му — портиерите, които идеха, привлечени от изстрелите и от нашите викове. С две думи им казах какво става; рекох на портиера да отиде при господин Станжерсон и наредих на жена му да дойде с мен, за да ми отвори вратите към парка. Пет минути по-късно портиерката и аз бяхме пред прозореца на Жълтата стая. Имаше хубава луна и добре видях, че не бяха пипали прозореца. Не само че решетките бяха непокътнати, но и капаците зад тях бяха затворени — самият аз ги бях затворил вечерта, както винаги, макар че госпожицата, която знаеше, че съм много уморен и претоварен с работа, ми рече да не се безпокоя, щяла да ги затвори сама; и си бяха останали тъй, както ги бях залостил аз — с желязно резе *отвътре*. Значи убиецът не беше влязъл оттам и не е могъл оттам да избяга, ама и аз не можех да вляза оттам!

Това беше лошото! За малко не си изгубихме ума. Вратата на стаята — заключена *отвътре*, капаците на единствения прозорец — и те затворени отвътре, а пред капаците — непобутнатите решетки, таквиз, дето и ръка не можеш провря... И госпожицата, която викаше за помощ!... Или по-скоро не, тя вече не се чуваше... Може би беше мъртва... Но още чувах как господинът се опитваше да изкърти вратата в другия край на павилиона...

Портиерката и аз се върнахме обратно в павилиона. Вратата още издържаше на бесните удари на господин Станжерсон и Берние. Най-накрая тя отстъпи под яростните ни усилия и какво видяхме тогава? Трябва да ви кажа, че зад нас портиерката държеше лампата от лабораторията — една силна лампа, която осветяваше цялата стая.

Трябва да ви кажа също, господине, че Жълтата стая е съвсем малка. Госпожицата я мебелира с едно широко желязно легло, малка маса, нощно шкафче, тоалетка и два стола. Ето защо на светлината на голямата лампа, дето я държеше портиерката, ние видяхме всичко отведнъж. Госпожицата, по нощница, лежеше на пода сред голяма бъркотия. Масички и столове бяха катурнати, значи голям бой е имало. Явно бяха изкарали госпожицата от леглото; тя беше цялата в кръв, с ужасни следи от нокти по шията — кожата на врата беше почти издрана, от една дупка в дясното слепоочие течеше кръв — цяла локва на пода. Когато господин Станжерсон видя дъщеря си в туй състояние, той се спусна към нея с такъв отчаян вик, че беше мъка да го слушаш. Той видя, че нещастницата диша още и само с нея се занимаваше. Колкото до нас, ние търсихме убиеца, мерзавеца, който бе пожелал да убие нашата господарка, и, кълна ви се господине, че ако го бяхме намерили, щяхме да си уредим сметките с него. Но как да си обясним, че той не беше там, че вече беше изчезнал?... Това надминава всяко въображение. Никакъв човек нито под леглото, нито зад мебелите, никой! Само следите му открихме; кървави следи от широка мъжка длан по стените, а на вратата — голяма носна кърпа, червена от кръв, без никакви инициали, една стара барета, а по пода — пресни следи от безброй мъжки стъпки. Човекът, който бе вървял там, е имал големи крака и подметките му оставяха след себе си нещо като възчерни сажди. Откъде е минал този човек? Как е изчезнал? Не забравяйте, господине, че в Жълтата стая няма камина. Могъл е да излезе само през вратата, която е много тясна и през чийто праг влезе портиерката с лампата, докато портиерът и аз търсехме убиеца в тази малка квадратна стая, дето той не можеше да потъне и дето в крайна сметка не намерихме никого. Изкъртената и подпряна към стената врата не можеше да скрие нищо и ние се уверихме в това. Никакво бягство не бе възможно през прозореца, затворен с

капаците и решетките, до които никой не се бе докосвал. Ами тогава? Тогава... започнах да вярвам в дявола.

Но ето че на пода намерихме *моя револвер*. Да, моя собствен револвер... Това, това ме върна към действителността! Дяволът не би имал нужда да ми краде револвера, за да убие госпожицата. Човекът, който беше минал оттам, се е качил първо на моя таван, взел е револвера ми от чекмеджето и си е послужил с него за мръсните си намерения. Чак като изследвахме патроните, установихме, че убиецът е стрелял два пъти. Все пак, господине, при едно такова нещастие имал съм късмет, че господин Станжерсон си беше в лабораторията, когато стана тази история и той със собствените си очи видя, че и аз бях там, защото с тоя револвер не знам докъде щяхме да стигнем; колкото до мен, вече щях да бъда в затвора. Не му трябва повече на правосъдието, за да прати някого на ешафода!“

Редакторът на „Матен“ беше допълнил след интервюто:

„Оставихме дядо Жак да ни разкаже каквото знае за престъплението в Жълтата стая, без да го прекъсваме. Предадохме съвсем точно думите, с които той си послужи; спестихме на читателите само безкрайните вайкания, с които старецът изпъстряше разказа си. Ясно, дядо Жак! Ясно, вие обичате господарите си! Имате нужда това да се знае и не преставате да го повтаряте, особено откакто сте открили револвера. То си е ваше право и в това ние не виждаме нищо лошо! Бихме искали да поставим още много въпроси на дядо Жак — Жак-Луи Мустие, но го повикаха при съдия-следователя, който водеше следствието в големия салон на замъка. Беше ни невъзможно да проникнем в Гландие — а колкото до дъбравата, тя бе обкръжена от няколко полицаи, които ревниво бдяха над всяка следа, която можеше да води към павилиона, а може би и към разкриването на убиеца.

Искахме да разпитаме и портиерите, но ги нямаше. Най-накрая почакахме в една странноприемница, недалеч от оградата на замъка, да излезе господин дьо Марке, следователят от Корбей. В пет часа и половина ние го забелязахме — него и секретаря му. Преди да се качи в колата, успяхме да му зададем следния въпрос:

— Господин дьо Марке, можете ли да ни дадете някакви сведения за тази афера, без това да попречи на вашето следствие?

— Не ни е възможно да дадем каквито и да било сведения — отвърна господин дьо Марке. — Впрочем това е най-странната афера, с която съм се сблъсквал. Колкото повече неща узнаваме, толкова по-малко знаем!

Помолихме господин дьо Марке да ни обясни, ако обича, последните си думи. Ето какво ни каза той и всеки ще разбере колко е важно то:

— Ако не прибавим нищо ново към направените от прокуратурата веществени констатации, опасявам се, че тайната, която забулва това отвратително нападение и чиято жертва бе госпожица Станжерсон, няма скоро да се изясни; но трябва да се надяваме *заради разума човешки*, че огледът на стените, тавана и пода на Жълтата стая, огледът, с който ще се заема още утре заедно с предприемача, построил павилиона преди четири години, ще докаже, че никога не трябва да губим надежда в логиката на нещата. Защото там е проблемът: ние знаем откъде е влязъл убиецът — влязъл е през вратата и се е скрил под леглото, очаквайки госпожица Станжерсон; но откъде е излязъл? И как е могъл да избяга?

Ако не се открие някой вграден капак в пода или пък някоя секретна врата, някакво скривалище или отвор, ако при огледа на стените или дори при събарянето им — защото и аз, и господин Станжерсон сме решени да се стигне до събаряне на павилиона — не се открие някакъв проход не само за човешко, но и за каквото и да било друго същество, ако таванът няма отвор, ако подът не прикрива

някакво подземие, *ще трябва да повярваме в дявола*, както казва дядо Жак!“

И в тази статия — избрах я като най-интересна между всички други, публикувани онзи ден по повод същата афера — анонимният редактор отбелязва, че следователят е вложил може би някакво скрито намерение в тази последна фраза: „Ще трябва да повярваме в дявола, както казва дядо Жак.“

Статията завършва така:

„Ние поискахме да узнаем какво разбира дядо Жак под «вика на Божията животинка» Така наричат невероятно злоещия крясък — обясни ни собственикът на кръчмата «Донжон»^[3], — който понякога издава нощем котката на една стара жена — майка Ажну, както я наричат в околността. Майка Ажну е нещо като светица, която живее в една колиба сред гората, недалеч от пещерата Сент Женевиер.

Жълтата стая, Божията животинка, майка Ажну, дяволът, света Геновева, дядо Жак — ето ви едно доста объркано престъпление, в което утре един удар с кирка в стените ще внесе яснота, да се надяваме — поне *заради разума човешки*, както се изразява следователят. Смята се, че госпожица Станжерсон, която не престава да бълнува и само повтаря: «Убиец! Убиец! Убиец!», няма да преживее нощта...“

И накрая, в „Последни вести“, същият вестник съобщава, че началникът на Обществената безопасност е телеграфирал на прочутия инспектор Фредерик Ларсан, изпратен в Лондон за някаква афера с откраднати ценни книжа, да се върне незабавно в Париж.

[1] Rouletabille (Roule-ta-bille) — по асоциация с изреча „Rouler sa bosse“ (фр). — преминавам през много перипетии, виждам и патя. — Б.пр. ↑

[2] Света Геновева (фр.) — Б.пр. [↑](#)

[3] Главна кула в средновековен замък (фр.) — Б.пр. [↑](#)

II ГЛАВА

В КОЯТО ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ СЕ ПОЯВЯВА ЗА ПЪРВИ ПЪТ

Спомням си, като да бе вчера, как младият Рултабий влезе в моята стая онази утрин. Беше около осем часът, аз бях още в леглото и четях статията на „Матен“ за престъплението в Гландие.

Но да оставим всичко това, дошъл е моментът да ви представя моя приятел.

Запознах се с Жозеф Рултабий още когато беше най-обикновено репортерче. По онова време започвах адвокатската си кариера и често имах възможността да го срещам из коридорите на следователите, когато отивах да искам разрешение за влизане в прочутите затвори „Маза“ или „Сен Лазар“. Той имаше симпатична топчеста физиономия, както се казва. Главата му беше кръгла като гюлле и затова, мислех си, неговите приятели от пресата му бяха дали този прякор, от който не можеше да се отърве и на който трябваше да се отзовава. „Рултабий! — Виждал ли си Рултабий! — О! Ето го, пустия му Рултабий!“ Често почервявяваше като домати, беше ту весел като врабец, ту сериозен като поп. Толкова млад — когато го видях за пръв път, беше на шестнайсет години и половина, — а вече си вади хляба с журналистика! Ето на какво би се удивил човек, ако не знаеше как е започнал. По време на аферата с нарязаната на парчета жена от улица „Оберкампф“ — друга една напълно забравена история — той бе донесъл на главния редактор на вестник „Епок“, конкурент тогава на „Матен“ по актуалност на информациите, левия крак, който не бе намерен в коша със зловещите останки. Този ляв крак, който полицията напразно търсеше от осем дни, младият Рултабий беше намерил в един канал, където никой не се бе сетил да търси. Наложило му се дори да се включи в една временно сформирана група каналджии, наети от управата на Париж за отстраняване на щетите от прелялата Сена.

Щом главният редактор получи този безценен крак и разбра в резултат на какви умни заключения едно дете го бе открило, той се почувствува раздвоен между възхищението от толкова полицейска хитрост в един шестнайсетгодишен мозък и удоволствието да покаже в „моргата“ на вестника *левия крак от улица „Оберкампф“*.

— Този крак — провикна се гой — ще стане гвоздеят на броя.

След туй, като предаде зловещия пакет на съдебния лекар към редакцията на „Епок“, той попита този, който скоро щеше да стане РУЛТАБИЙ, колко ще поиска, за да работи като репортер в отдел „Произшествия“.

— Двеста франка на месец — рече скромно младият човек, смаян до немай-къде от подобно предложение.

— Двеста и петдесет — отвърна главният редактор, — само че ще казвате на всички, че сте в редакцията от един месец. И да сме наясно — не вие сте открили *левия крак от улица „Оберкампф“*, а вестник „Епок“. Тук, млади мой приятелю, отделният човек е нищо, вестникът — всичко!

След което помоли новия редактор да се оттегли. На прага на вратата той все пак го задържа, за да го попита как се казва. Онзи отвърна:

— Жозеф Жозефен.

— Що за име е това! — рече главният редактор. — Но вие няма да се подписвате и затова няма значение.

Голобрадият редактор веднага завъди много приятели, защото беше услужлив и винаги в добро настроение, което очароваше и най-големите мърморковци и накрая обезоръжи и най-големите завистници. В кафенето на адвокатите, където се събираха тогава репортерите от „Произшествия“, преди да влязат в прокуратурата или в префектурата за поредното престъпление, той постепенно се прочу като много способен човек, който скоро прекрачи прага на самия шеф на Обществената безопасност! Щом някоя афера си струваше и Рултабий — вече си имаше и прякор — беше пуснат на бойното поле от своя главен редактор, той често успяваше да „скрие топката“ и на най-реномираните инспектори.

Именно в кафенето на адвокатите се запознах по-отблизо с него. Адвокатите криминалисти и журналистите не враждуват, тъй като едните имат нужда от реклама, а другите — от сведения. Поговорихме

малко и аз тутакси изпитах голяма симпатия към този смелчага Рултабий. Толкова беше интелигентен и оригинален! Не бях виждал у другиго такава точна мисъл.

Малко след това ми дадоха съдебната хроника в „Кри дю бульвар“. С навлизането ми в журналистиката приятелските връзки, които се бяха създали между Рултабий и мен, само още повече се затвърдиха. Пък и на моя нов приятел му хрумна идеята за една малка съдебна кореспонденция, която го караха да подписва с „Бизнес“ в неговия вестник „Епок“, та можех често да му давам правни разяснения, от които той се нуждаеше.

Повече от две години изминаха така и колкото го опознавах, толкова повече го обиквах, защото открих, че зад привидната си екстравагантна веселост той беше невероятно сериозен за възрастта си. Много често аз, който бях свикнал да го виждам все весел, а често и прекалено весел, го намирах потънал в дълбока тъга. Искях да го попитам защо тъй мени настроенията си, но той всеки път отново започваше да се смее и ме оставяше без отговор. Един ден го попитах за родителите му, за които никога не споменаваше, а той излезе, като се направи, че не ме е чул.

Междувременно гръмна прочутата афера „Жълтата стая“, която трябваше да го направи не само пръв между репортерите, но и първия полицай в света — двойно предимство, съчетано в една и съща личност, което не би трябвало да изненадва, като имате пред вид, че ежедневната преса започваше вече да се променя и да заприличва на това, което е горе-долу днес: дневник на престъпленията. Някои черногледци могат да са недоволни — аз обаче смятам, че трябва да се поздравим за това. Никога няма да ни стигнат било частните, било обществените оръжия срещу престъпниците. На което тези черногледци отвърщат, че пишейки за престъпленията, пресата в края на краищата става тяхна вдъхновителка. Но има хора, нали, на които човек никога нищо не може да докаже.

И ето го Рултабий в моята стая, онази утрин на 26 октомври 1892 година. Той беше още по-зачервен, отколкото обикновено; очите му щяха да изхвъркнат от орбитите, както се казва, и изглеждаше в плен на силна възбуда. Размахваше „Матен“ с трепереща ръка. Викна ми:

— Е, драги ми Сенклер... Четохте ли?...

— Престъплението в Гландие?

— Да, „Жълтата стая“! Какво мислите за това?

— Господи, мисля, че или „дяволът“, или Божията животинка са извършили престъплението.

— Бъдете по-сериозен.

— Е, добре, ще ви кажа, че не вярвам много на тези истории с убийци, които изчезват през стените. За мен дядо Жак е сбъркал, като не е скрил оръжието, с което е извършено престъплението, и тъй като живее над стаята на госпожица Станжерсон, архитектурната операция, в която днес ще се впусне следователят, ще ни даде ключа на загадката и ние скоро ще узнаем през кой капак в пода или тайна врата се е промъкнал дядката, за да може да се върне веднага в лабораторията при господин Станжерсон, който нищо не е разбрал. Какво да ви кажа? Това е само хипотеза!...

Рултабий седна в един фотьойл, запали лулата, с която не се разделяше, пуши така няколко минути в мълчание, явно само за да успокои треската, от която бе видимо обзет, а после ме сръза:

— Млади човече! — рече той с тон, чиято ирония не ще се и опитам да предам. — Млади човече... Вие сте адвокат и аз не се съмнявам във вашия талант да оправдавате виновните, но ако станете един ден съдия-следовател, колко ще ви е лесно да осъждате невинни!... Вие сте наистина талантлив, млади човече.

След което просто дръпна от лулата си и продължи:

— Никаква стълба няма да намерят и тайната на Жълтата стая ще става все по-загадъчна. Затова ме и интересува. Съдия-следователят има право: никой никога не е видял нещо по-странно от това престъпление...

— Имате ли представа откъде убиецът е могъл да мине, за да избяга? — попитах аз.

— Никаква — отвърна Рултабий, — никаква за момента... Но не и за револвера например... Револверът не е послужил на убиеца...

— А на кого, господи боже мой?...

— Ами... ами на госпожица Станжерсон...

— Вече нищо не разбирам — рекох аз — ...или по-скоро никога не съм разбирал...

Рултабий вдигна рамене:

— Нищо ли не ви направи по-особено впечатление в статията на „Матен“?

— Бога ми, не... всичко, което се разправя там, ми се стори също тъй странно...

— Е, добре... ами заключената врата?

— Това е единственото естествено нещо в тази история.

— Наистина!... А резето?

— Резето?

— Резето отвътре?... Това са малко прекалени предпазни мерки от страна на госпожица Станжерсон... Госпожица Станжерсон според мен е знаела, че трябва да се страхува от някого; взела е предпазни мерки; взела е дори револвера на дядо Жак, без да му каже. Явно не е искала да плаши никого; не е искала най-вече да плаши баща си... Туй, от което госпожица Станжерсон се е бояла, се е случило, тя се е защищавала и доста умело си е послужила с револвера, щом е могла да рани убиеца в ръката — така може да се обясни отпечатъкът на едрата кървава мъжка длан по стената и по вратата, отпечатъкът на мъжа, който е търсил почти опипом изход, за да избяга, — но не е стреляла достатъчно бързо, за да избегне ужасния удар в дясното слепоочие.

— Значи госпожица Станжерсон не е ранена с револвер в слепоочието?

— Във вестника не пише такова нещо, а колкото до мен, аз не вярвам, защото продължава да ми се струва логично револверът да е послужил на госпожица Станжерсон срещу убиеца. Сега! Какво е било оръжието на убиеца? Този удар в слепоочието сякаш потвърждава, че престъпникът е искал да убие госпожица Станжерсон, след като напразно се е опитвал да я удуши... Убиецът трябва да е знаел, че дядо Жак живее на тавана и това е една от причините, мисля, той да е действувал с *безшумно оръжие* — палка може би или чук...

— От всичко това не ни става ясно как нашият убиец е излязъл от Жълтата стая!

— Естествено — отвърна Рултабий, ставайки, — и тъй като трябва да го изясня, отивам в замъка Гландие и съм дошъл да ви взема...

— Мене!

— Да, драги приятелю, имам нужда от вас. „Епок“ ми възложи окончателно тази афера и аз трябва да я изясня възможно най-бързо.

— Но с какво мога аз да ви бъда полезен?

— Господин Робер Дарзак е в замъка Гландие.

— Така е... сигурно е много отчаян!

— Трябва да му говоря...

Рултабий произнесе тази фраза с тон, който ме изненада:

— Вярвате ли... Вярвате ли да има нещо интересно откъм тази страна — попитах аз.

— Да.

И той не поиска да говори повече. Влезе в салона, като ме помоли да побързам с тоалета си.

Познавах господин Робер Дарзак — бях му направил голяма услуга в един граждански процес, когато бях секретар на метр^[1] Барбе-Дьолатур. Господин Робер Дарзак, по това време около четиридесетте, беше професор по физика в Сорбоната. Беше много близък със семейство Станжерсон, тъй като след седем години упорито ухажване той беше на прага да се ожени за госпожица Станжерсон — вече на години (трябва да е имала трийсет и пет), но все още забележително красива.

Докато се обличах, викнах на Рултабий, който вече губеше търпение в салона:

Имате ли някаква представа за социалното положение на убиеца?

— Да — отвърна той, — мисля, че ако не е светски човек, то е поне достатъчно издигнат... Това е само предположение...

— Но какво ви кара да предполагате...

— Ами кирливата барета, простата носна кърпа и следите от груби обувки по пода — обясни младият човек.

— Разбирам — рекох, — човек не оставя толкова следи след себе си, когато те казват истината!

— Ще излезе нещо от вас, драги Сенклер — заключи Рултабий.

[1] Титла, давана на адвокат във Франция. — Б.пр. ↑

III ГЛАВА

„ЕДИН ЧОВЕК Е МИНАЛ КАТО СЯНКА ПРЕЗ КАПАЦИТЕ НА ПРОЗОРЕЦА“

Половин час по-късно Рултабий и аз бяхме на гара Орлеан, за да тръгнем с влака, който щеше да ни отведе в Епине сюр Орж. Видяхме как пристига прокуратурата на Корбей в лицето на господин дьо Марке и неговия секретар. Господин дьо Марке бе прекарал нощта в Париж със секретаря си, за да присъствува в „Ла Скала“ на генералната репетиция на някакво малко ревю, чийто анонимен автор беше самият той и който се бе подписал просто: „Кастигат Ридендо“^[1].

Господин дьо Марке заприличваше вече на благороден старец — цял любезност и „ухажорство“ и през целия си живот не бе имал друга страст освен драматичното изкуство. В кариерата си на правник той истински се бе интересувал само от тези дела, които можеха да му дадат материал поне за едноактна пиеска. Прилично женен, макар че бе могъл да се стреми към най-високи правни длъжности, в същност той бе работил само за да се добере до романтичния театър „Порт Сен Мартен“ или класическия „Одеон“. Този му идеал го бе накарал към края на живота си да стане съдия-следовател в Корбей и да подпише с „Кастигат Ридендо“ непристойна едноактна пиеска в „Ла Скала“.

Аферата „Жълтата стая“ трябва да е съблазнила с необяснимостта си един тъй изкушен от литературата дух. Тя силно го заинтригува и господин дьо Марке се зае с нея не толкова като правник, жаден да научи истината, а като любител на драматични пиеси със заплетена интрига, насочил всичките си способности към разгадката на интригата и въпреки това боящ се единствено да не стигне прекалено бързо до последното действие, в което всичко се изяснява.

И тъй, в момента, когато го срещнахме, чух господин дьо Марке да казва с въздишка на своя секретар:

— Само онзи предприемач, драги господин Мален, само онзи предприемач да не разруши с кирката си нашата чудесна загадка!

— Не се безпокойте — отвърна господин Мален, — кирката му може би ще разруши павилиона в парка, но ще остави аферата ни цяла целеничка. Аз огледах стените и проучих тавана и пода — разбирам от тия работи. Не могат ме излъга. Можем да бъдем спокойни. Нищо няма да узнаем.

Като успокои така своя шеф, господин Мален дискретно посочи с глава към нас. Лицето на господин дьо Марке се смръщи и като видя, че Рултабий иде насреща му и вече сваля шапка, той забърза към първата попаднала му врата и скочи във влака, подхвърляйки полугласно на своя секретар: „Само не журналисти!“

Господин Мален отвърна: „Разбрано!“, спря Рултабий и дори има нахалството да не го пусне в купето на съдия-следователя.

— Извинете, господа! Това купе е запазено...

— Аз съм журналист, господине, редактор съм в „Епок“ — рече моят млад приятел, като се разтапяше от учтивост, — имам да кажа нещо на господин дьо Марке.

— Господин дьо Марке е много зает със следствието...

— О! Аз съвсем не се интересувам от това, повярвайте ми... Аз не пиша в рубриката „Премазани кучета“! — заяви младият Рултабий, чиято долна уста изразяваше в момента безкрайното му презрение към писачите на „Произшествия и...“. — Аз съм театрален репортер... и тъй като трябва да направя тази вечер един малък материал за ревюто в „Ла Скала“...

— Моля, господине, заповядайте... — отстъпи секретарят.

Рултабий беше вече в купето. Последвах го. Седнах до него; секретарят се качи и затвори вратата. Господин дьо Марке гледаше секретаря си.

— О, господине — започна Рултабий, — не се сърдете на този добър човек, че не се съобрази с нареждането ви; не с господин дьо Марке желая да говоря, а с господин „Кастигат Ридендо“!... Позволете да ви поздравя като репортер от театралната хроника на „Епок“...

И след като представи първо мен, Рултабий представи и себе си.

Господин дьо Марке неспокойно поглаждаше острата си брадичка. Той обясни с няколко думи на Рултабий, че е много скромнен автор, за да желае псевдонимът му публично да се разкрие, и че се надява ентусиазмът на журналиста към драматургичното творчество да не стигне дотам да обяви на читателите, че господин „Кастигат Ридендо“ не е някой друг, а съдия-следователят от Корбей.

— Драматургът би могъл да навреди — добави той след леко колебание — на съдията... особено в провинцията, където хората са малко назадничави...

— О! Разчитайте на моята дискретност! — викна Рултабий, вдигайки в потвърждение ръце към небето.

Влакът потегли...

— Тръгваме! — каза съдия-следователят, изненадан, че ще пътуваме с него.

— Да, господине, истината тръгва... — каза любезно усмихнат репортерът, — тръгва към замъка Гландие... Чудесна афера, господин дьо Марке, чудесна афера!...

— Тъмна афера! Невероятна, неразгадаема, необяснима афера... и само от едно се страхувам, господин Рултабий... от това, че и журналистите са тръгнали да я разгадават...

Приятелят ми усети прекия удар.

— Да — рече просто той, — трябва да се страхувате... Те се пъхат навсякъде... Колкото до мен, аз ви говоря за това само защото случайността, чистата случайност ме постави на пътя ви и почти в купето ви.

— Но къде отивате вие? — попита господин дьо Марке.

— В замъка Гландие — отвърна Рултабий, без да му мигне окото. Господин дьо Марке подскочи.

— Няма да можете да влезете там, господин Рултабий!...

— Ще ми попречите ли? — попита моят приятел, вече готов за сражение.

— Ами! Достатъчно обичам пресата и журналистите, за да бъда лош с тях по какъвто и да е повод, но господин Станжерсон е затворил вратата си за всички. И я пазят много хубаво. Вчера нито един журналист не можа да прекрачи прага на Гландие...

— Още по-добре — отвърна Рултабий, — идвам тъкмо навреме.

Господин дьо Марке прехапа устни и изглеждаше готов да потъне в упорито мълчание. Поотпусна се едва когато Рултабий побърза да му каже, че отиваме в Гландие да се видим с един „стар близък приятел“ — имаше пред вид господин Робер Дарзак, когото бе виждал най-много един път.

— Бедният Робер! — продължи младият репортер... — Бедният Робер! Готов е да умре заради тази история... Толкова обичаше госпожица Станжерсон...

— Тежко е да гледаш мъката на господин Робер Дарзак наистина... — сякаш пряко волята си каза господин дьо Марке.

— Но трябва да се надяваме, че госпожица Станжерсон ще се спаси.

— Да се надяваме... Баща й ми казваше вчера, че ако тя умре, и той ще я последва в гроба... Каква неизмерима загуба за науката.

— Раната в слепоочието е тежка, нали?...

— Естествено! Но това е някакъв нечуван късмет, че не е била смъртоносна... Ударът е бил толкова силен...

— Значи госпожица Станжерсон не е била ранена с револвера — подметна Рултабий, като ми хвърли един победоносен поглед...

Господин дьо Марке се обърка.

— Нищо не съм казал, нищо не искам да казвам и нищо няма да кажа!

И той се обърна към секретаря си, сякаш вече не ни познаваше.

Но не е така лесно да се отървеш от Рултабий. Той се доближи до съдия-следователя и сочейки вестник „Матен“, който извади от джоба си, му рече:

— Има нещо, господин следовател, което мога да ви попитам, без ни най-малко да бъда недискретен. Четохте ли материала в „Матен“? Абсурден е, нали?

— Съвсем не, господине...

— Така ли! Жълтата стая има само един зарешетен прозорец, *чиито пръчки не са били докосвани, и една врата, която избиват...* но не намират убиеца!

— Така е, господине! Така е!... Точно там е въпросът!...

Рултабий не каза нищо повече и потъна в размисъл... Тъй измина четвърт час.

Когато отново ни забеляза, той се обърна към следователя:

— Каква беше прическата на госпожица Станжерсон онази вечер?

— Не разбирам връзката — рече господин дьо Марке.

— Много е важно! — отвърна Рултабий. — Гладка, „на прав път“, нали? Сигурен съм, че онази вечер, вечерта на трагедията, тя е била с гладко сресани пуснати коси, с път в средата!

— Е, господин Рултабий, тук сбъркахте — възрази съдия-следователят. — Онази вечер косата на госпожица Станжерсон е била просто вдигната на кок... Това трябва да е обичайната ѝ прическа. С открито чело... мога да твърдя, защото дълго изследвахме раната ѝ. По косите ѝ нямаше кръв... а никой не беше пипал прическата ѝ след нападението.

— Значи вие сте сигурен! Сигурен сте, че в деня на нападението госпожица Станжерсон не е била „гладко сресана на път“...

— Напълно — продължи усмихнат следователят... — защото още чувам как докторът, като преглеждаше раната, ми каза: „Много жалко, че госпожица Станжерсон има навика да се сресва назад. Ако беше със спуснати коси, това щеше да смекчи удара, който е получила в слепоочието.“ Ще ви кажа сега, че е странно да обръщате внимание на...

— О, ами ако не е била сресана на път! — простена Рултабий. — Къде отиваме ние? Къде отиваме? Ще трябва да събера факти.

Той махна отчаяно с ръка.

— Значи раната в слепоочието е ужасна? — попита пак.

— Ужасна.

— Че от какво оръжие?

— Това, господине, е тайна на следствието.

— Намерихте ли оръжието?

Съдия-следователят не отговори.

— А раната на гърлото?

Този път съдия-следователят пожела да ни довери, че раната наистина била ужасна и лекарите могли да потвърдят, че *ако убиецът е продължил да я стиска за гърлото, още няколко секунди и госпожица Станжерсон щяла да бъде удушена.*

— Аферата, тъй както я обясняват в „Матен“ — подхвана отново Рултабий, все още възбуден, — ми се струва все по-объркана. Можете

ли да ми кажете, господин следователю, откъде може да се влезе в павилиона — врати, прозорци? Колко са?

— Пет — отвърна господин дьо Марке, след като се покашля два-три пъти, но вече едва сдържаше желанието си да изложи цялата невероятна тайна на аферата, с която се занимаваше. — Пет са. Но вратата на вестибюла, единствената входна врата на павилиона се затваря със секрет и се отваря или само отвътре, или само отвън с два специални ключа, които са винаги у дядо Жак и господин Станжерсон. Госпожица Станжерсон няма нужда от ключ, защото дядо Жак живее в павилиона, а тя е цял ден с баща си. Когато *те* четиримата са се втурнали в Жълтата стая, чиято врата най-последно успели да изкъртят, входната врата е останала затворена, както винаги, а двата ключа от тази врата бяха намерени: единият — в джоба на господин Станжерсон, другият — в джоба на дядо Жак. Колкото до прозорците на павилиона, те са четири: единственият прозорец на Жълтата стая, двата прозореца на лабораторията и прозорецът във вестибюла. Прозорците на Жълтата стая и на лабораторията гледат към полето, само прозорецът на вестибюла е към парка.

— *Точно от този прозорец е избягал!* — извика Рултабий.

— Откъде знаете? — изненада се господин дьо Марке и впери поглед в моя приятел.

— После ще видим как убиецът е изчезнал от Жълтата стая — отвърна Рултабий, — но той е излязъл от павилиона *през прозореца на вестибюла...*

— Пак ви питам, откъде знаете?

— Е! Толкова е просто, господи! Щом *той* не е могъл да избяга през вратата, трябва да е излязъл през някой прозорец и трябва да е имало поне един прозорец без решетки, за да може да мине. Прозорецът на Жълтата стая е с решетки, защото гледа към полето! Двата прозореца на лабораторията навярно имат решетки поради същата причина. *Тъй като убиецът е избягал*, аз предполагам, че е намерил прозорец без пръчки и това ще да е този от вестибюла, дето гледа към парка — т.е. навътре в имението. Нима е толкова трудно да се досетиш...

— Да — рече господин дьо Марке, — но това, което не бихте могли да се сетите, е, че този прозорец във вестибюла, който наистина е единственият без решетки, има солидни железни капаци. *И тъй*,

тези железни капаци са си останали затворени отвътре с желязно резе, а ние все пак имаме доказателство, че убиецът действително се е измъкнал от павилиона през същия този прозорец! Кървави следи по стената вътре и по капациите и стъпки по тревата, досущ като тези в Жълтата стая, доказват много ясно, че убиецът е избягал оттам! Но тогава! Как го е сторил, щом капациите са си останали затворени отвътре? Минал е като сянка! И все пак най-ужасяващото от всичко нима не са следите на убиеца в момента, когато е бягал от павилиона, след като е невъзможно да получим и най-малка представа как е излязъл от Жълтата стая, нито как непременно е прекосил лабораторията, за да стигне до вестибюла! А! Да, господин Рултабий, тази афера е изумителна... Чудесна афера! И надявам се, че ключът ѝ скоро няма да се намери!...

— Какво се надявате, господин следователю?

Господин дьо Марке уточни:

— Аз не се надявам... Мисля си...

— Тогава някой е затворил прозореца отвътре, след като убиецът е избягал? — попита Рултабий...

— Именно това ми се струва за момента естествено, макар и необяснимо... защото трябва да има съучастник или съучастници... а не виждам кои могат да бъдат...

След известно мълчание той добави:

— А! Да можеше госпожица Станжерсон да се почувствува добре днес, та да я разпитаме...

Следвайки мисълта си, Рултабий попита:

— А таванът? Там трябва да има някакъв отвор!

— Да, аз наистина не го броих, станаха шест отвора, има там едно малко прозорче, по-скоро някаква капандура и тъй като и тя гледа към полето, господин Станжерсон нареди да ѝ поставят решетки. И на капандурата, и на прозорците в партера пръчките си стоят непобутнати, а капациите, които естествено се отварят *отвътре*, са си останали затворени *отвътре*. Пък и ние не открихме нищо, което да ни накара да подозираме, че убиецът е минал през тавана.

— Значи за вас, господин следователю, съвсем не е подозрително, че убиецът е избягал — неизвестно как — през прозореца на вестибюла!

— Доказателствата...

— И аз така мисля — съгласи се важно Рултабий.

Помълча малко и додаде:

— Ако не сте намерили никаква следа на тавана, като например онези черни стъпки по паркета на Жълтата стая, трябва да мислите, че не убиецът е откраднал револвера на дядо Жак...

— На тавана има следи само от дядо Жак — рече съдия-следователят, поклащайки многозначително глава...

И той се реши да допълни мисълта си:

— Дядо Жак е бил с господин Станжерсон... Късмет има той...

— Тогава каква роля играе револверът на дядо Жак в тази трагедия? Мисля, че е ясно — това оръжие е наранило по-скоро убиеца, отколкото госпожица Станжерсон...

Без да отговори на този въпрос, който без съмнение го объркваше, господин дьо Марке ни осведоми, че в Жълтата стая са намерени два куршума — един в стената, с червена следа от червена мъжка длан, другият — в тавана.

— О, о! В тавана! — повтори полугласно Рултабий...

— Наистина... В тавана! Ама че странна история... В тавана!...

Той се зае да пуши мълчаливо, потъвайки в цигарен дим. Когато пристигнахме в Епине сюр Орж, трябваше здраво да го раздрусам, за да го накарам да слезе от облаците на перона.

Там следователят и секретарят се сбогуваха с нас, като ни показваха, че достатъчно са ни са се нагледали; след туй бързо се качиха в един кабриолет, който ги чакаше.

— За колко време може да се отиде пеш до замъка Гландие? — попита Рултабий един чиновник от железниците.

— Час и половина, час и четирийсет и пет минути, ако не бързате — отвърна човекът.

Рултабий погледна небето, реши, че отговаря на неговите изисквания и на моите несъмнено, защото ме хвана под ръка и ми рече:

— Да тръгваме!... Имам нужда да повървя.

— Е, какво — попитах го аз. — Разплита ли се?...

— О! — рече той. — О! Нищо, нищо не се е разплело!... Сега е още по-заплетено отпреди! Но истината е, че имам една идея.

— Кажете я.

— О! За сега нищо не мога да кажа...

— Това е въпрос на живот и смърт поне за двама души.

— Мислите, че има съучастници?

— Не мисля...

Помълчахме малко, после той продължи:

— Какъв късмет, че срещнахме съдия-следователя и неговия секретар... А! Какво ви бях казал за револвера?...

Гледаше надолу с ръце в джобовете и си подсвиркуваше. След миг го чух да си мърмори под носа:

— Бедната жена!...

— Госпожица Станжерсон ли жалите?...

— Да, това е една много благородна жена и напълно достойна за съчувствие!... Какъв характер... представям си... представям си...

— Да не би да познавате госпожица Станжерсон?

— Аз? Съвсем не... Само веднъж съм я виждал...

— Защо казвате: какъв характер?...

— Защото е успяла да устои на убиеца, защото се е защищавала храбро, *и най-вече, най-вече заради кушума в тавана.*

Гледах Рултабий и се питах — *in petto*, той с мен ли се подиграва или е полудял. Но видях добре, че младият човек нямаше никакво желание да се смее, а умният блясък в малките му кръгли очи ме убеди в нормалния му разсъдък. И после, аз вече бях посвикнал с неговите прекъсвания... прекъсвания за *мен*, който често намирах в тях само непоследователност и тайна... до момента, в който с няколко бързи и ясни фрази той ми подаваше нишката на мисълта си. Тогава всичко се избистряше изведнъж: думите, които беше казал и които ми се бяха сторили безсмислени, се свързваха така лесно и логично, че *не можех да разбера как не съм разбрал по-рано.*

[1] Смеейки се, порицавам (лат.) — Б.пр. ↑

IV ГЛАВА

„СРЕД ДИВАТА ПРИРОДА“

Замъкът Гландие е един от най-старите замъци в този край на Ил дьо Франс^[1], където още стърчат толкова прочути камъни от феодалната епоха. Построен сред горите по време на Филип Хубави^[2], той се забелязва от няколкостотин метра от пътя, който свързва селото Сент Женевиев де Боа с Монтлери. Изграден е в различни стилове, завършва с донжон. Когато посетителят се изкачи по паянтовите стъпала на този античен донжон и излезе на малката площадка, където през XVII век Жорж-Филибер дьо Секини, владетел на Гландие, Мезон-Ньов и други земи, е наредил да построят този остъклен купол в отвратително „рококо“, погледът му се плъзва над долината и над равнината зад нея и стига чак до горната кула на Монтлери. Вече цели векове се гледат двете кули и сякаш си разказват над горите — ту разлистени, ту голи — най-старите легенди от историята на Франция. Казват, че донжонът на Гландие бди над един героичен и свят дух — духа на закрилницата на Париж, пред която Атила е отстъпил. Света Геновева спи там вечния си сън в старите защитни ровове на замъка. През лятото влюбените, поели кошнички със закуски, идват да помечтаят или да се закълнат един другиму пред гроба на светицата, обрасъл с незабравки, свели глави в набожно смирение. Казват, че недалеч от този гроб има кладенец с чудодейна вода. Майчината признателност е въздигнала на това място статуя на света Геновева, а в нозете ѝ са положени терлички и шапчици на деца, които свещената вода е изцерила.

Точно на това място, което сякаш принадлежеше изцяло на историята, професор Станжерсон и дъщеря му бяха дошли, за да проправят своя пътека в науката на бъдещето. Тази уединеност сред горите веднага им се харесала. Само стари камъни и вековни дъбови дървета щяха да бъдат свидетели на техните изследвания, на надеждите им. Името Гландие, преди Гландиерум, идваше от многото

жълъди, които хората събирали открай време на това място. Днес небрежността или нехайството на собствениците бе възвърнало на тази земя с тъжна слава суровия изглед на една дива природа; само постройките, които се криеха в нея, бяха запазили следи от странни превъплъщения. Всеки век бе оставил свой отпечатък: тук-там по някой архитектурен фрагмент, свързан със спомена за някое ужасно събитие, за някоя кървава авантюра; и в това си състояние този замък, който щеше да приюти науката, изглеждаше напълно предопределен за тайни сцени, пълни с ужас и смърт.

След всичко казано не мога да се въздържа от едно обяснение:

Спрях се на това мрачно описание на Гландие не затуй, че съм намерил тук повод да „създам“ нужната атмосфера за драмите, които тепърва ще се разиграят пред очите на читателя. Моята грижа в цялата тази афера ще е да пиша колкото може по-просто. Нямам претенции да съм автор. Като се каже „автор“, винаги се има предвид и „романист“, а слава богу, тайната на Жълтата стая достатъчно е запасена с истински трагичен ужас, за да минем и без литература. Аз искам да бъда само един съвестен *репортер*. Трябва само съвестно да препредам събитието; поставям това събитие в съответната му среда и край! Съвсем естествено е да знаете къде се развива то.

Връщам се към господин Станжерсон. Когато той купи имението петнайсетина години преди трагедията, за която става дума сега, в Гландие отдавна вече никой не живееше. И още един старинен замък в околностите, построен през XIV век от Жан дьо Белмон бе изоставен, така че този край беше почти безлюден. Няколко къщици край пътя за Корбей, една странноприемница, странноприемницата „Донжон“, която предлагаше временно гостоприемство на минаващите колари; това май беше почти всичко, което напомняше за цивилизацията в този изоставен край, и никой не подозираше, че само на няколко левги от столицата се крие такъв замък. Но тъкмо тази пълна изоставеност е била решаваща в избора на господин Станжерсон и дъщеря му. Господин Станжерсон беше вече известен; връщаше се от Америка, където изследванията му бяха получили значителен отзвук. Книгата, която бе публикувал във Филаделфия, „Разпадането на материята чрез електрическо въздействие“, беше предизвикала протестите на целия

научен свят. Господин Станжерсон беше французин, но от американски произход. Много важни наследствени дела го бяха задържали няколко години в Съединените щати. Там беше продължил едно свое дело, започнато във Франция, където се бе върнал, за да го доведе до край, след като бе наследил голямо богатство в резултат на щастливо приключилите дела било чрез присъди в негова полза, било чрез споразумение между „страните“. Това богатство бе добре дошло. Господин Станжерсон, който би могъл да спечели милиони долари, ако беше решил да използва или ако беше позволил да се използват две-три от неговите химически открития, свързани с новите начини на оцветяване, и който винаги се бе отвърщавал от това да използва за личен интерес прекрасната си дарба на изобретател, съвсем не мислеше, че неговият гений му принадлежи. Отдаваше го на хората и всичко, което геният му раждаше, поради филантропическите му възгледи попадаше в общественения сектор. Той не се опита ни най-малко да скрие задоволството си от това неочаквано богатство, което щеше да му позволи да се отдаде до последния си час на любовта към чистата наука. Но професорът трябваше да се е зарадвал и по друга причина. Госпожица Станжерсон беше на двайсет години, когато баща ѝ се върна от Америка и купи Гландие. Беше по-хубава, отколкото човек можеше да си представи — бе наследила парижката грация от майка си, починала при раждането, и целия блясък, цялата сила на младата американска кръв от дядо си по бащина линия, Уилям Станжерсон. Гражданин на Филадельфия, той трябвало да вземе френско поданство, за да удовлетвори изискванията на семейството на бъдещата си съпруга — французойка, тази, която щеше да бъде по-късно майката на прочутия Станжерсон. Така се обяснява френската националност на професор Станжерсон.

Двайсетгодишна, чудно руса, със сини очи, млечнобял тен, лъчезарна, с божествено здраве, Матилд Станжерсон беше едно от най-хубавите момичета за женитба на стария и новия континент. Баща и бе длъжен, въпреки естествената мъка от една неизбежна раздяла, да помисли за тази женитба. Но той се затвори с детето си в Гландие тъкмо когато приятелите му очакваха да въведе Матилд в обществото. Някои от тях го посетиха и изразиха учудването си. На въпросите им той отговори: „Така иска дъщеря ми. Нищо не мога да ѝ откажа. Тя избра Гландие.“ Когато попитаха и нея, младото момиче отвърна

спокойно: „Къде бихме могли да работим по-спокойно, ако не в това уединение?“ Защото госпожица Матилд Станжерсон помагаше вече на баща си, но тогава не можеше да се предположи, че любовта ѝ към науката ще стигне дотам, че да отблъсва всички кандидати в продължение на повече от петнайсет години. Колкото и уединено да живеела, баща и дъщеря трябваше да се покажат на няколко официални приема и в два-три приятелски салона, където славата на професора и красотата на Матилд направиха сензация. Крайната студенина на младото момиче не обезкуражаваше в началото ухажорите, но след няколко години това им омръзна. Само един продължи кротко да упорствува и заслужи прозвището „вечният годеник“, което самият той прие с примирение: това бе господин Робер Дарзак. Сега госпожица Станжерсон не беше вече млада и след като не бе намерила причини да се омъжи до 35 години, изглежда, че нямаше да ги намери никога. Подобен аргумент не важеше за господин Робер Дарзак, защото той не преставаше да я ухажда, ако могат да се нарекат „ухажване“ деликатните и нежни грижи, с които продължаваш да ухаждаш една жена на трийсет и пет години, останала мома и заявила категорично, че няма да се омъжва.

Изведнъж, няколко седмици преди събитията, които ни занимават сега, в Париж се разнесе слух, на който отначало никой не обърна внимание — толкова беше невероятен: госпожица Станжерсон се съгласяваше най-после да *възнагради неугасимия плам на господин Робер Дарзак!* Сигурно и господин Робер Дарзак не бе опровергал тези приказки за брак, защото хората си казаха, че все трябва да има нещо вярно в такъв неправдоподобен слух. Най-сетне господин Станжерсон на излизане от Академията на науките един ден пожела да съобщи, че сватбата на дъщеря му и господин Робер Дарзак ще се празнува в интимен кръг в замък Гландие веднага щом завършат с дъщеря си доклада, който ще обобщи всичките им изследвания върху *разпадането на материята*, сиреч възвръщането на материята към етера. Новото семейство щеше да се настани в Гландие и зетят щеше да подпомогне делото, на което бащата и дъщерята бяха посветили живота си.

Научният свят не бе имал време да се съвземе от тази новина, когато съобщиха за покушението над госпожица Станжерсон при

фантастичните обстоятелства, които вече изброихме, а нашата визита в замъка ще спомогне да ги изясним още по-добре.

Нито за минута не се поколебах дали да предложа на читателя всички тия подробности със стара дата, които бях узнал благодарение на деловите ми отношения с господин Робер Дарзак, за да може и читателят да знае туй, което знам и аз, *когато прекрачи прага на Жълтата стая*.

[1] Местност в стара Франция (столица Париж), превърната в провинция през XV век; в наши дни отговаря на осем департамента в парижкия район и части от Оаз и Ен. — Б.пр. ↑

[2] Филип IV Хубави (1268–1314), крал на Франция (1285–1314). — Б.пр. ↑

V ГЛАВА

В КОЯТО ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ ПОДХВЪРЛЯ НА ГОСПОДИН РОБЕР ДАРЗАК ЕДНА ФРАЗА И ТЯ СИ ИЗИГРАВА РОЛЯТА...

От няколко минути Рултабий и аз вървахме покрай една стена, която ограждаше обширното имение на господин Станжерсон, и вече виждахме желязната решетка на входната врата, когато вниманието ни бе привлечено от една особа, която, полуприведена над земята, изглеждаше толкова увлечена в заниманието си, че не ни забеляза. Ту се навеждаше, почти лягаше на земята, ту ставаше и внимателно оглеждаше стената; ту поглеждаше нещо в шепата си, тръгваше напред с широка крачка, после хукваше да бяга и отново поглеждаше в дясната си шепа. Рултабий ме спря с ръка:

— Ш-шт! Фредерик Ларсан работи!... Да не го безпокоим.

Жозеф Рултабий изпитваше голямо възхищение към този знаменит полицай. Аз никога не го бях виждал, но много бях чувал за него.

Аферата със златните кюлчета в Монетния двор, която той разкри тогава, когато всички се отказаха от нея, арестуването на касоразбивачите в „Креди юниверсел“ бяха направили името му почти легендарно. По времето, когато Жозеф Рултабий още не беше дал онези безспорни доказателства за уникалния си талант, той минаваше за най-добрия в разплитането на най-обърканите истории и най-мрачните престъпления. Беше се прочул в цял свят и често полицията в Лондон или Берлин и даже в Америка го викаше на помощ, когато инспекторите и тамошните детективи признаваха, че са изчерпали въображението и възможностите си. Затова никой няма да се учуди, че още от самото начало на историята с Жълтата стая шефът на Обществената безопасност се бе сетил да телеграфира на своя драгоценен подчинен в Лондон, където Фредерик Ларсан беше

изпратен за някаква голяма афера с откраднати ценни книжа: „Елате веднага.“ Фредерик, когото в Обществената безопасност наричаха Големия Фред, беше бързал много, знаейки навярно от опит, че щом го безпокоят, значи се нуждаят от неговите услуги и така Рултабий и аз в онази сутрин го заварихме вече на работа. Скоро разбрахме в какво се състоеше тя.

Това, което той не преставаше да гледа в шепата на дясната си ръка, не беше нищо друго, освен собствения му часовник и той изглеждаше изцяло зает с броене на минутите. После се върна, пак се затича и спря чак до решетъчната врата на парка, пак погледна часовника си, пхна го в джоба си, вдигна обезкуражен рамене, бутна портата, влезе в парка, заключи, вдигна глава и ни забеляза през решетките. Рултабий хукна към него, а и аз го последвах. Фредерик Ларсан ни чакаше.

— Господин Фред — рече Рултабий, сваляйки шапката си с дълбоко уважение, породено от истинската възхита, която младият репортер изпитваше към знаменития полицаи. — Бихте ли ни казали дали господин Робер Дарзак е в замъка? Това е един от неговите приятели, адвокат от Париж, би желал да говори с него.

— Нищо не зная, господин Рултабий — отвърна Фред, като стискаше ръката на моя приятел, с когото бе имал възможността да се срещне няколко пъти по време на най-трудните си следствия. — Не съм го виждал.

— Може би портиерите ще ни кажат — рече Рултабий и посочи към една тухлена къщичка със затворени врата и прозорци, която навярно приютяваше тези верни пазачи на имението.

— Портиерите нищо няма да ви кажат, господин Рултабий.

— Че защо?

— Защото от половин час те са арестувани!...

— Арестувани! — извика Рултабий... — Значи те са убийците!...

Фредерик Ларсан вдигна рамене.

— Когато не може да се открие убиецът — каза той с безкрайна ирония, — човек може да си позволи лукса да арестува съучастниците!

— Вие ли наредихте да ги арестуват, господин Фред?

— О! Не! Как може! Не съм нареждал да ги арестуват: първо, защото съм почти сигурен, че те нямат нищо общо с тази афера, и

после, защото...

— Защото какво? — попита с безпокойство Рултабий.

— Защото... нищо... — поклати глава Ларсан.

— Защото няма съучастници! — подсказа Рултабий.

Фредерик Ларсан се спря внезапно и погледна репортера с интерес.

— Аха! Значи си имате мнение за тази афера... Но вие нищо не сте видели, млади момко... дори не сте влезли още тук...

— Ще вляза.

— Съмнявам се... Заповедта е изрична.

— Ще вляза, ако ме свържете с господин Робер Дарзак. Направете го за мен... Знаете, че сме стари приятели... господин Фред, моля ви... Спомнете си каква хубава статия ви бях написал във връзка със „златните кюлчета“. Само една дума на господин Робер Дарзак, моля ви!

Физиономията на Рултабий беше наистина комична в този момент. Тя излъчваше едно тъй неудържимо желание да прекрачи прага, зад който ставаше някаква невероятна история; тъй красноречиво молеше не само с устата и очите, но и с всичките си черти, че не можаш да се сдържа и прихнах. И Фредерик Ларсан не остана сериозен.

Въпреки това зад решетката Фредерик Ларсан спокойно прибираще ключа обратно в джоба си. Огледах се.

Мъж, който спокойно можеше да е около петдесетте. Главата му беше хубава, косите — прошарени, тенът — матов, със строг профил; челото му беше изпъкнало; брадичката и бузите бяха старателно избръснати; устните, без мустаци, бяха добре очертани; очите, малки и кръгли, гледаха хората в упор, с изпитателен поглед, който учудваше и безпокоеше. Беше среден на ръст и добре сложен; изглеждаше елегантен и симпатичен — нищо общо с обикновения полицаи. Това беше един голям артист в своята област и той го знаеше, усещаше се, че има високо мнение за себе си. Разговаряше като скептично настроен и разочарован човек. Странната му професия го бе срещала с толкова престъпления и низости, че би било невероятно да не е *карила чувствата* му според израза на Рултабий.

Ларсан обърна глава при шума от някаква кола, която идеше зад него. Ние разпознахме кабриолета, който бе взел съдия-следователя и

неговия секретар от гара Епине.

— А! — рече Фредерик Ларсан. — Тъкмо искахте да говорите с господин Робер Дарзак; ето го! Кабриолетът беше вече до портата и Робер Дарзак молеше Фредерик Ларсан да му отвори, обяснявайки му, че много бърза и че има време само колкото да стигне до гара Епине, за да вземе влака за Париж, когато ме позна. Докато Ларсан отваряше портата, господин Дарзак ме попита какво ме носи в Гландие в такъв трагичен момент. Тогава забелязах, че е ужасно бледен и че на лицето му бе изписана някаква безкрайна болка.

— По-добре ли е госпожица Станжерсон? — попитах веднага аз.

— Да — рече той. — Може би ще я спасят. Трябва да я спасят.

Той не добави „или аз ще умра“, но се усещаше как последните му думи трептят в крайчеца на обезкръвените му устни.

Тогава се намеси Рултабий:

— Господине, вие бързате. Но аз трябва да ви говоря. Имам да ви кажа нещо много важно.

Фредерик Ларсан го прекъсна:

— Мога ли да ви оставя сами? — попита той Робер Дарзак. — Имате ли ключ или аз да ви дам този?

— Не, благодаря, имам ключ. Ще заключа.

Ларсан се отдалечи бързо към замъка, чиято импозантна масивност се открояваше на няколкостотин метра.

Смръщен, Робер Дарзак проявяваше вече нетърпение. Представих Рултабий като мой пръв приятел, но щом като разбра, че младият човек е журналист, господин Дарзак ме погледна укорително, извини се с това, че за 20 минути трябва да стигне до Епине, махна за сбогом и шибна коня си. Но за мое огромно изумление Рултабий вече бе хванал юздата и с твърда ръка бе спрял малкия екипаж през това време, произнасяйки следната фраза, за мен лишена от всякакъв смисъл:

— „Онзи дом е все така прекрасен, все тъй свежа е градината!!!“

Още не бяха излезли от устата на Рултабий тези думи и аз видях, че Робер Дарзак се олюлява; колкото беше бледен, още повече побледня; очите му се бяха втренчили с ужас в младия човек и той веднага слезе от колата си в невъобразим душевен смут.

— Е! Е! — заекна той.

А сетне, изведнъж, продължи с отсенка на яд:

— Е, хайде, господине! Хайде!

И тръгна обратно по пътя, който водеше към замъка, без да продума, а Рултабий го следваше с коня.

VI ГЛАВА

СРЕД ДЪБРАВАТА

Пристигнахме в замъка. Старият донжон се сливаше с онази част от постройката, която бе изцяло подновена по времето на Луи XIV с нов модерен корпус в стил Виоле льо Дюк, където се намираше и главният вход. Никога не бях виждал нещо по-оригинално и по-грозно може би, нито пък тъй странно в архитектурно отношение, като тази необичайна комбинация от различни стилове. Беше чудовищно и внушително. Приближихме се и видяхме двама полицаи, които се разхождаха пред една малка врата, водеща към приземния етаж на донжона. Скоро научихме, че в този бивш „затвор“, а сега килер, бяха — заключени портиерите господин и госпожа Берние.

Господин Робер Дарзак ни въведе в новата част на замъка през една широка врата с „маркиза“. Рултабий, който беше оставил коня и кабриолета на грижите на прислугата, не изпускаше от очи господин Дарзак; проследих погледа му и забелязах, че не се отделя от ръцете на професора от Сорбоната — бяха в ръкавици. Когато се озовахме в малък салон, обзаведен с поовехтели мебели, господин Дарзак се обърна към Рултабий и доста рязко попита:

— Говорете! Какво искате от мен?

Репортерът отвърна също тъй рязко:

— Да ви стисна ръката!

Дарзак се дръпна:

— Какво значи това?

Очевидно той беше разбрал онова, което и аз тогава разбрах: че моят приятел го подозира в това отвратително покушение. Следата от кървавата длан по стените на Жълтата стая му се стори... Гледах как този човек, обикновено с тъй високомерно лице и прям поглед, се вълнува така странно в този момент. Той си подаде дясната ръка и като посочи към мен, рече:

— Вие сте приятел на господин Сенклер, който ми направи голяма и неочаквана услуга в едно справедливо дело, господине, и не

виждам защо да не ви подам ръка...

Рултабий не пое тази ръка. И този път съвсем твърдо каза:

— Господине, живях няколко години в Русия и оттам имам този обичай никога да не се ръкувам с човек, който не си сваля ръкавиците.

Помислих, че професорът от Сорбоната ще даде воля на гнева си, който вече го завладяваше, но тъкмо обратното — с видимо огромно усилие той се успокои, свали ръкавиците и си показа ръцете. Нямаше никаква драскотина по тях.

— Доволен ли сте?

— Не! — възрази Рултабий. — Драги ми приятелю — рече той, като се обърна към мен, — принуден съм да ви помоля да ни оставите за малко.

Кимнах и се оттеглих, смаян от това, което видях и чух, без да разбирам защо господин Дарзак не изхвърли моя нахален, моя груб, моя глупав приятел... Защото от минута на минута аз все повече се ядосвах на Рултабий за съмненията, които ни доведоха до тази абсурдна сцена с ръкавиците...

Разхождах се около 20 минути пред замъка, опитвайки се да свържа различните събития от тази сутрин, но не успях. Каква беше идеята на Рултабий? Възможно ли бе да взема господин Дарзак за убиец? Как да приема, че този човек, който след няколко дни трябваше да се ожени за госпожица Станжерсон, е влязъл в Жълтата стая, за да убие годеницата си? И после, още не ми бе станало ясно как убиецът е могъл да излезе от Жълтата стая; и докато тази мистерия, която ми се струваше необяснима, не ми се изясняваше, аз смятах, че никой никого не може да подозира. И сетне какво значеше тази безсмислена фраза, която още звучеше в ушите ми? *„Онзи дом е все така прекрасен, все тъй свежа е градината!“* Нямах търпение да остана сам с Рултабий, за да го попитам.

В този момент младият човек излезе от замъка с господин Робер Дарзак. Странно нещо, от пръв поглед разбрах, че те са най-добрите приятели на света.

— Отиваме в Жълтата стая — рече ми Рултабий. — Елате с нас. Драги приятелю, нали знаете, че ще бъдете с мене целия ден. Ще обядваме заедно тук някъде наоколо...

— Ще обядвате в замъка, господа, с мен...

— Не, благодаря — възрази младият човек. — Ще обядваме в странноприемницата „Донжон“...

— Там не е хубаво... Нищо няма да намерите.

— Мислите ли?... Аз се надявам да намеря там нещичко — отвърна Рултабий. — След обяда ще порботим пак, ще напиша статията си, а вие ще бъдете любезен да я отнесете в редакцията...

— А вие? Няма ли да се върнете с мен?

— Не, аз ще спя тук.

Обърнах се към Рултабий. Той говореше сериозно, а господин Дарзак съвсем не изглеждаше учуден...

Минавахме край донжона и чухме риданията на портиерите. Рултабий попита:

— Защо са арестувани тези хора?

— Малко и по моя вина — каза господин Дарзак. — Вчера обърнах внимание на съдия-следователя, че е необяснимо как портиерите са имали време да чуят изстрелите от револвера, „да се облекат“, да прекосят голямата площ, която ги дели от павилиона, и всичко това за две минути; защото не са изминали повече от две минути между изстрелите и момента, в който двамата са срещнали дядо Жак.

— Разбира се, че е подозрително — съгласи се Рултабий... — И са били облечени...?

— Ето кое е най-невероятното... били са облечени... *напълно*, солидно и топло... Нищо не е липсвало в тоалета им. Жената е била със сабо, но мъжът — с обувки с връзки. А са заявили, че са си легнали, както винаги, в девет часа. Като дойде тази сутрин, съдия-следователят, който се бе снабдил в Париж с револвер с калибъра на оръжието, с което е било извършено престъплението (защото не искаше да пипа револвера — веществено доказателство), той накара секретаря си да стреля два пъти в Жълтата стая при затворени прозорец и врата. Ние с него бяхме в къщичката на портиерите; нищо не чухме... нищо не може да се чуе. Значи портиерите са излъгали, няма съмнение... Те са били готови, те са били вече вън близо до павилиона, те са чакали нещо. Естествено никой не ги обвинява, че са извършили нападението, но съучастничество не е изключено... Господин дьо Марке нареди да ги арестуват незабавно.

— Ако бяха съучастници — каза Рултабий, — *те щяха да пристигнат раздърпани*, или по-скоро изобщо нямаше да дойдат.

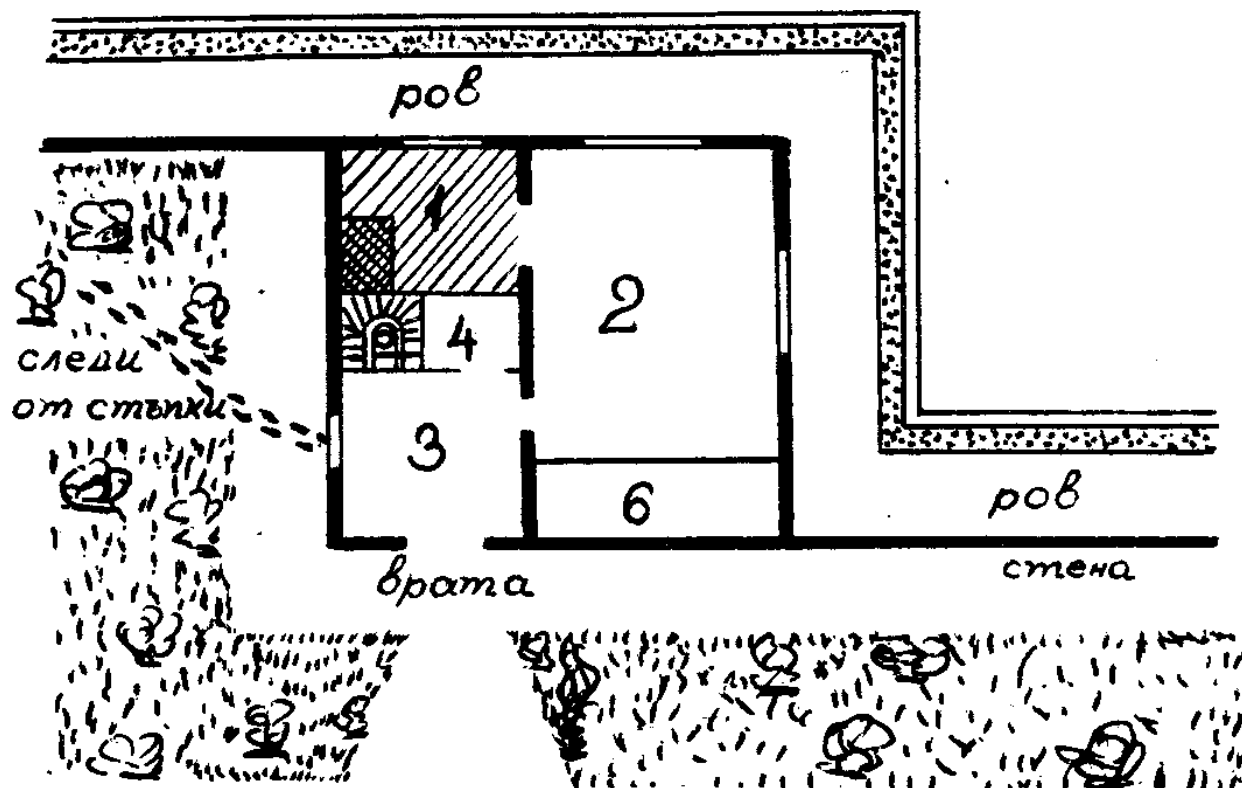
Когато човек се хвърля в ръцете на правосъдието с толкова доказателства за съучастничество, това значи, че не е съучастник. Не вярвам да има съучастници в тази афера.

— Тогава защо са били навън в полунощ? Нека кажат!...

— Те явно имат интерес да мълчат. Важно е да се разбере какъв е този интерес... Дори да не са съучастници, това може да се окаже важно. *Всичко, което се случва в такава нощ, е важно...*

Тъкмо бяхме пресекли един стар мост над защитния ров и вече навлизахме в онази част на парка, която наричаха „Дъбравата“. Там имаше дървета столетници. Есента беше спаружила пожълтелите им листа, високите им черни и извити клони приличаха на ужасни коси, на възли от огромни влечуги, сплетени тъй, както античният скулптор ги е усукал над главата на Медуза. Това място, където госпожица Станжерсон живееше през лятото, защото тогава го намираще приветливо, в този сезон ни се стори тъжно и зловещо. Земята беше черна, цялата разкаляна от падналите дъждове и мъртвите листа; стволовете на дърветата бяха черни, дори самото небе над нас беше в траур с големите си тежки облаци. И в това тъмно и мрачно уединение ние забелязахме белите стени на павилиона. Странна постройка, без всякакъв прозорец, поне от тази страна, която ние виждахме. Само една малка входна врата. Човек би казал гробница, просторен мавзолей в дъното на изоставена гора... Колкото повече се приближавахме, все по-добре разбирахме защо е съградена тук. Тази постройка получаваше всичката светлина, която ѝ бе необходима, от юг, тоест от другата страна на имението, откъм полето. А ниската решетеста врата преграждаше пътя към парка и така господин и госпожица Станжерсон навярно са живели в прекрасно уединение за своите изследвания и мечти.

Впрочем веднага ще представя плана на този павилион. Има само приземен етаж с няколко стъпала и доста високо таванско помещение, *което в никакъв случай няма да ни занимава*. Предлагам на читателя именно този план на партера в цялата му простота.

ЛЕГЕНДА:

1. Жълта стая, с един единствен зарешетен прозорец и една единствена врата към лабораторията.

2. Лаборатория с два големи зарешетени прозореца и две врати, едната от които гледа към вестибюля, а другата — към Жълтата стая.

3. Вестибюл с прозорец без решетки и с врата към парка.

4. Тоалетна.

5. Стълба към таванското помещение.

6. Голяма и единствена камина в павилиона, използвана за лабораторните опити.

Бе направен от самия Рултабий и аз забелязах, че не липсваше нито една линия, нито едно означение, което може да спомогне за разрешението на проблема, който се поставяше тогава пред правосъдието. С плана и легендата под него, за да стигнат до истината, читателите ще узнаят толкова, колкото знаеше и Рултабий, когато влезе за първи път в павилиона, по времето, когато всеки се питаше: *Откъде убиецът е успял да избяга от Жълтата стая?*

Преди да изкачи трите стъпала до вратата на павилиона, Рултабий се спря и внезапно попита господин Дарзак:

— Ами мотивите за престъплението?

— За мен, господине, няма никакво съмнение по този въпрос — рече годеникът на госпожица Станжерсон с покруса. — Следите от стъпките, издраните гърди и врат на госпожица Станжерсон свидетелствуват, че нещастникът, който е бил там, е предприел чудовищно нападение. Лекарите експерти, които видяха вчера следите, твърдят, че всичките са от дланта, чийто кървав отпечатък е останал на стената; огромна ръка, господине, не би се събрала в моята ръкавица — добави той с горчива усмивка, която трудно може да се опише.

— Тази червена ръка — прекъснах го аз — не би ли могла да бъде следа от окървавените пръсти на госпожица Станжерсон, която като е падала, се е опряла в стената, а после се е свлякла и така белегът е станал по-голям.

— Нямаше капчица кръв по ръцете на госпожица Станжерсон, когато я вдигаха — отвърна господин Дарзак.

— Значи сега сме сигурни — рекох аз, — че именно госпожица Станжерсон е била въоръжена с револвера на дядо Жак, защото е ранила убиеца в ръката. *Значи тя се е страхувала от нещо или от някого.*

— Може би...

— Не подозирате ли някого?

— Не... — отвърна господин Дарзак, гледайки към Рултабий.

Тогава Рултабий ми каза:

— Трябва да знаете, приятелю, че следствието е напреднало малко повече, отколкото пожела да ни довери този потайник господин дьо Марке. Сега на следствието е известно не само че именно револверът е бил оръжието, с което госпожица Станжерсон си е послужила, за да се защити, но то веднага е открило и кое е оръжието, с което е била нападната и ударена госпожица Станжерсон. Това е, както ми каза господин Дарзак, *една овча кост*. Защо господин дьо Марке прави цяла загадка от тази овча кост? За да улесни агентите от Обществената безопасност! Без съмнение! Той си въобразява може би, че притежателят ѝ ще се намери между онези, които са добре известни сред измета на Париж, щом си е послужил с такова оръжие — най-ужасното, което природата е измислила... И сетне, как да узнае човек

какво може да му хрумне на един съдия-следовател? — добави Рултабий с презрителна ирония.

Попитах:

— Значи в Жълтата стая е намерена овча кост?

— Да, господине — рече господин Робер Дарзак, — до леглото, но моля ви, не говорете за това. Господин дьо Марке поиска да остане в тайна. — (Махнах с ръка в знак на протест.) — Това е една огромна овча кост, чиято глава, или да го кажем по-точно — чиято ставна повърхност беше още цялата червена от кръвта на ужасната рана, нанесена на госпожица Станжерсон. Тази стара овча кост *трябва да е послужила за не едно престъпление*, ако се съди по вида ѝ. Така смята господин дьо Марке. Нареди да я отнесат в Париж за анализ в общинската лаборатория. Той действително мисли, че е открил по нея не само следи от прясната кръв на последната жертва, но и други, жълто червеникави, които няма какво друго да бъдат, освен петна от засъхнала кръв, свидетелства за предишни престъпления.

— Една овча кост в ръцете на *опитен убиец* е страшно оръжие — рече Рултабий, — по-ефикасно и по-сигурно от тежък чук.

— Мизерникът го доказва впрочем — с мъка добави господин Робер Дарзак. — Овчата кост е нанесла ужасен удар по челото на госпожица Станжерсон. Ставната повърхност на костта съвпада напълно с раната, която според мен би била смъртоносна, ако ударът не е бил отслабен от револвера на госпожица Станжерсон. Ранен в ръката, убиецът е изоставил костта и е побягнал, но за нещастие *ударът е бил нанесен вече...* а госпожица Станжерсон — почти мъртва, след неуспешния опит да бъде удушена. Ако госпожица Станжерсон беше успяла да рани убиеца с първия си изстрел, тя би могла без съмнение да избегне овчата кост... Но очевидно много късно е грабнала револвера, а първият изстрел по време на схватката се е отклонил и куршумът се е забил в тавана; едва вторият е улучил...

Докато говореше така, господин Дарзак почука на павилиона. Да ви призная ли, че едва сдържах желанието си да проникна на самото местопроизшествие? Тръпнех от възбуда и въпреки че историята с овчата кост беше много интересна, аз кипях, като гледах как разговорът се проточва, а вратата на павилиона още не се отваря. Отвори се най-сетне.

На прага стоеше някакъв мъж. Сетих се, че това е дядо Жак.

Стори ми се над шейсетте. Дълга бяла брада, бели коси под овехтяла баска, костюм от кафяво рипсено кадифе, сабо; намръщен, с доста неприветливо лице, което се проясни все пак, щом зърна господин Робер Дарзак.

— Приятели! — обясни просто нашият водач. — Има ли някой в павилиона, дядо Жак?

— Не трябва да пускам никого, господин Робер, ала заповедта, то се знае, не се отнася за вас... И защо пък е тази заповед? Каквото имаше за гледане, господата от прокуратурата го видяха. Цял куп скици и протоколи направиха.

— Извинете, господин Жак, най-напред един въпрос — каза Рултабий.

— Казвайте, млади човече, и ако мога да ви отговоря...

— Вашата господарка беше ли сресана в онази вечер „на път“ с гладко пуснати коси?

— Не, млади господине. Моята господарка никога не е носила косите си „на път“, както казвате, нито онази вечер, нито през другите дни. Винаги ѝ бяха вдигнати и се виждаше хубавото ѝ чело, чисто като на новородено!...

Рултабий измърмори нещо и веднага се зае да оглежда вратата. Видя секретa. Убеди се, че вратата не може да стои отворена и че се отваря само с ключ. После влязохме във вестибюла — доста светло малко помещение с червени плочки на пода.

— А! Ето го прозореца, през който е избягал убиецът — каза Рултабий.

— Приказки, господине, приказки! Ами нали ако беше избягал оттам, щяхме непременно да го видим! Не сме слепи я! Ни господин Станжерсон, ни аз, ни портиерите, дет' ги затвориха! Защо и мен не ме приберат зарад револвера ми?

Рултабий бе отворил вече прозореца и беше огледал капациите.

— Бяха ли затворени в часа на престъплението?

— С желязно резе отвътре — рече дядо Жак — ...а пък съм съвсем сигурен, че убиецът е минал оттам...!

— Да няма петна от кръв?...

— Да, вижте там, по камъка, отвън. Кръв, ама от какво?

— Ха! — зарадва се Рултабий. — Ето ги стъпките... там на пътя... земята е била много разкаляна... ще разгледаме и тях след

малко...

— Глупости — прекъсна го дядо Жак. — Убиецът не е минал оттам!

— Откъде тогава?

— Знам ли!...

Рултабий виждаше всичко, душеше всичко. Той коленичи и бързо огледа изцапаните плочки на вестибюла. Дядо Жак продължаваше:

— Нищо няма да намерите, драги ми господинчо. Те нищо не намериха... Пък и сега е много мръсно... Много хора влизаха! Не дават да мия плочите... но в деня на престъплението бях измил тук всичко с много вода, аз, дядо Жак... А и нали убиецът беше минал оттук с крачищата си, щяхме да го видим; достатъчно следи е оставил с калеврите си в стаята на госпожицата!...

Рултабий стана и попита:

— Кога измихте плочките за последен път?

И той загледа дядо Жак с поглед, от който нищо не може да се изплъзне.

— Ми че в самия ден на престъплението, нали ви казвам! Към пет и половина... докато госпожицата и баща ѝ си правеха разходката преди вечеря, точно тук, защото те вечеряха в лабораторията. На другия ден, когато съдия-следователят дойде, той можа ясно да види всичките стъпки по земята — като черно мастило на бял лист... Добре, ама нито в лабораторията, нито в антрето, които лъщяха като нова пара, не откриха стъпките му... на човека! Пък щом ги откриват вънка до прозореца, трябва да е пробил тавана на Жълтата стая, да е минал през таванското помещение, да е пробил и покрива и да е слязъл точно над прозореца на вестибюла, кат се е смъкнал... Да, ама няма дупка на тавана на Жълтата стая... нито в моя таван, разбира се!... Както виждате, никой нищо не знае... ама нищичко!... И никога няма да узнае, бога ми, никога нищо. Това е дяволска магия!

Рултабий се хвърли изведнъж на колене, почти срещу вратата на малката тоалетна в дъното на вестибюла. Остана в това положение най-малко една минута.

— Е, и? — попитах го аз, когато се вдигна.

— О, нищо важно, капка кръв.

Младият човек се обърна към дядо Жак.

— Когато миехте лабораторията и вестибюла, прозорецът на вестибюла беше ли отворен?

— Тъкмо го бях отворил, защото бях разпалил за господина дървени въглища в пещта на лабораторията; и тъй като я бях запалил с вестници, имаше пушек; отворих прозорците в лабораторията и прозореца на вестибюла — да направя течение; после затворих онез в лабораторията и оставих отворен тоз във вестибюла, пък после излязох за малко да взема парцали от замъка и като се върнах, нали ви казах вече, към пет и половина почнах да мия плочките; като ги измив, пак излязох, но оставих прозореца във вестибюла да си стои отворен. А когато последния път се върнах в павилиона, *прозорецът беше затворен* и господин и госпожица Станжерсон вече работеха в лабораторията.

— Сигурно господин и госпожица Станжерсон са го затворили, като са влезли?

— Сигурно.

— Не ги ли питахте?

— Не!

След като огледа добре малката тоалетна и стълбата към таванското помещение, Рултабий, за когото ние сякаш не съществувахме, вече влезе в лабораторията. Признавам, с огромно възмущение го последвах и аз. Робер Дарзак не изпускаше нито едно движение на моя приятел. Колкото до мен, очите ми се насочиха веднага към вратата на Жълтата стая. Тя беше затворена или по-точно подпряна към лабораторията, защото веднага забелязах, че беше наполовина избита и не можеше да се използва... силата на тези, които се бяха нахвърлили върху ѝ в момента на трагедията, я беше разбила...

Моят млад приятел, който си вършеше методично работата, без да продума, оглеждаше стаята, в която се намирахме... Тя беше широка и добре осветена. Два големи зарешетени прозореца гледаха към огромното поле. Просека в гората; прекрасен изглед към цялата долина, към равнината; чак до големия град, който в слънчев ден се виждаше — там, съвсем в края. Но днес — само кал по земята, сажди в небето... и кръв в тази стая...

Цяла стена от лабораторията беше заета от голямата камина, от пещи за всевъзможни химически опити. Реторти, приспособления за опити по физика, пръснати навсякъде; цели маси, отрупани със

стъкленици, книжа, папки, електрическа машина, батерии... един апарат, за който господин Робер Дарзак ми каза, че професор Станжерсон употребявал, *за да докаже разпадането на материята под влияние на слънчевата светлина* и т.н.

А покрай стените — шкафове, шкафове, закрити и с витрини, през които се виждаха микроскопи, специални фотоапарати и безброй кристали.

Рултабий си беше пъхнал главата в камината. С крайчеца на пръстите си бърникаше в потите... Изведнъж той се изправи с къс хартия в ръка, наполовина изгорял... Дойде при нас до прозореца, където разговаряхме, и каза:

— Запазете това, господин Дарзак!

Аз се наведох над обгорената хартия, която господин Дарзак пое от ръцете на Рултабий. И прочетох отчетливо единствените думи, които можеха да се прочетат:

онзи все прекрасен
все тъй градината

А под него — датата: 23 октомври.

Вече два пъти тази сутрин се натъквах на тези безсмислени думи и за втори път видях невероятния им ефект върху професора от Сорбоната. Първата грижа на господин Дарзак бе да погледне към дядо Жак. Но той не ни бе видял, зает там, до другия прозорец... Тогава годеникът на госпожица Станжерсон отвори с трепереща ръка портфейла си, постави хартията и изпъшка: „Господи!“

В това време Рултабий беше влязъл в камината, сиреч прав върху тухлите на печта, той внимателно оглеждаше камината, която се стесняваше нагоре и на петдесет сантиметра над главата му плътно се затваряше с железни пластини, запоеани в тухлата, оставяйки свободни три тръби, по петнадесет сантиметра широки.

— Невъзможно е да се мине оттук — заяви младият човек и скочи обратно в лабораторията. — Впрочем, ако „той“ се бе опитал само, цялата тази железария щеше да се срути. Не! Не! Не тук трябва да се търси.

Сетне Рултабий прегледа мебелите и отвори вратичките на шкафовете. След туй дойде ред на прозорците и той обяви, че през тях не може да се мине и никой не е минавал! До единия от тях забеляза дядо Жак, потънал в съзерцание.

— Е, дядо Жак, какво гледате тук?

— Гледам оня от полицията, дето все се върти около езерото...
Още един умник, който няма да види нищо повече от другите!

— Вие не познавате Фредерик Ларсан, дядо Жак! — рече Рултабий, поклащайки меланхолично глава. — Ако знаехте, нямаше да говорите така... Ако някой тук намери убиеца, това ще е той, повярвайте!

И Рултабий въздъхна.

— Преди да се намери, трябва да се знае как е бил изтърван... — възрази упорито дядо Жак.

Най-накрая стигнахме до вратата на Жълтата стая.

— Ето я вратата, зад която е ставало, каквото е ставало! — изрече Рултабий с тържественост, която в други обстоятелства би прозвучала комично.

VII ГЛАВА

В КОЯТО РУЛТАБИЙ РЕШАВА ДА ТЪРСИ ПОД ЛЕГЛОТО

Рултабий блъсна вратата на Жълтата стая, спря се на прага и с вълнение, което едва по-късно разбрах, възкликна: „О! Парфюмът на дамата в черно!“ Стаята беше тъмна; дядо Жак поиска да отвори капациите, но Рултабий го спря:

— На тъмно ли се разигра тази трагедия?

— Не, млади човече, мисля, че не. Госпожицата държеше много да има нощна лампа на масата си и лично аз ѝ я запалвах всяка вечер, преди да иде да си легне... Ами к'во, бях нещо като нейна камериерка! Кат' се свечереше! Истинската камериерка идваше само заран. Госпожицата работи толкоз до късно през нощта!...

— Къде е тази маса с лампата? Далеч ли от леглото?

— Далеч.

— Можете ли сега да запалите лампата?

— Лампата е счупена и маслото се е разляло, кат' е паднала масата. Инак сичко си е тъй, както си беше. Ако искате да отворя капациите, да видите...

— Почакайте!

Рултабий се върна в лабораторията и отиде да затвори капациите на двата прозореца и вратата на вестибюла. Когато потънахме в непрогледна тъмнина, той запали клечка восъчен кибрит, подаде я на дядо Жак и му каза да тръгне към средата на Жълтата стая, там, където е светела лампата в онази нощ.

Дядо Жак, по чорапи — обикновено оставяше сабото си във вестибюла — влезе в Жълтата стая и под мъждукащата светлина на догарящия пламък ние смътно различихме съборени на пода предмети, едно легло в ъгъла, а пред нас вляво — отражението на закачено до леглото огледало. Не се бавихме. Рултабий каза:

— Достатъчно! Можете да отворите капациите.

— Само не влизайте — помоли дядо Жак, — ще оставите стъпки... нищо не трябва да се бута... Така иска следователят, така иска, макар да си е свършил вече работата...

И той бутна капачите. Бледата светлина отвън освети един зловещ безпорядък между шафранени стени. Подът във вестибюла и в лабораторията беше с плочки, а в Жълтата стая — с дъски, застлани с жълта рогозка, която покриваше почти цялата стая, стигаше до под леглото и под тоалетната масичка — единствените мебели, които стояха още на краката си. Кръглата маса в средата, нощното шкафче и двата стола бяха катурнати, ала не пречеха да се види върху рогозката едно голямо петно кръв от раната на госпожица Станжерсон, както ни обясни дядо Жак. Освен това навсякъде имаше капчици кръв, които следваха съвсем язната следа от стъпките, големите черни стъпки на убиеца. Всичко навеждаше на мисълта, че капките кръв идваха от раната на мъжа, който се бе опрял с червената си ръка на стената. Там имаше и други следи от тази ръка, но много по-неясни. Следи от яка окървавена мъжка длан...

Не можах да се сдържа да не извикам:

— Вижте... Вижте тази кръв по стената... Човекът, който е опрял така силно ръката си, е бил на тъмно, мислил е, че е стигнал до вратата. Мислил е, че натиска нея! Затова се е опрял така силно и е оставил върху жълтите тапети тази изобличителна рисунка, защото не ми е известно да има много такива ръце на света. Голяма е и силна, а пръстите са почти еднакво дълги! Палецът пък липсва! Само дланта се е отбелязала. И ако проследим *следата* на тази ръка — продължих аз, — ще видим, че след като се е опряла на стената, ръката я опипва, търси вратата, намира я, търси бравата...

— Естествено — прекъсна ме със смях Рултабий, — *но нито по бравата, нито по резето има кръв!*...

— И какво от това? — възразих трезво аз, та чак се възгордах от собствената си находчивост. — Той трябва да се е справил с бравата и резето с лявата си ръка, което е напълно естествено, защото дясната му е ранена...

— Нищо не е отварял той! — възмути се пак дядо Жак. — Да не сме луди! И после, ний бяхме четирима, като избихме вратата!

Аз пак подхванах:

— Странна ръка! Вижте, моля ви се, що за ръка!

— Много си е естествена ръката — възрази Рултабий, — отпечатъкът ѝ е деформиран, *като се е плъзнала по стената*. Убиецът е избърсал ранената си ръка в стената! Трябва да е висок метър и осемдесет.

— Откъде разбрахте?

— От мястото на отпечатъка...

След туй моят приятел се зае със следата от куршума в стената. Тази следа представляваше една кръгла дупка.

— Куршумът — обясни Рултабий — е дошъл насрещно: не отгоре и не отдолу.

И той ни накара да обърнем внимание на това, че тя е с няколко сантиметра под петното, което бе оставила ръката.

Рултабий се върна към вратата и сега изучаваше бравата и резето. Установи, че вратата е избита отвън, заедно с бравата и резето: бравата — заключена, резето — спуснато, а на стената двете метални пластини — почти изтръгнати, увиснали на един винт само.

Младият редактор от „Епок“ ги прегледа внимателно, върна се към вратата, огледа я от двете страни, увери се, че не е имало никаква възможност бравата да се отвори или затвори *отвън* и се убеди, че ключът е бил намерен на бравата *отвътре*. Той още веднъж се увери, че щом ключът на бравата е отвътре, тази брава не може да се отключи отвън. Най-накрая, като констатира, че на тази врата няма друга автоматична ключалка, сиреч, че това е една най-обикновена врата със солидна брава и резе, които са били затворени, той отсече: „Още по-добре!“ После седна на пода и бързо се събу.

И така по чорапи, той влезе в стаята. Първата му работа бе да се надвеси над обърнатите мебели и да ги изследва с върховно внимание. Ние го гледахме мълчаливо. Все по-ироничен, дядо Жак му рече:

— О, малкият! О! Малкият ми! Много труд си правите!...

Но Рултабий вдигна глава:

— Казахте самата истина, дядо Жак, вашата господарка не е била с пуснати коси в онази вечер, какъв глупак съм бил!

И като змия се шмугна под леглото. Дядо Жак продължи:

— Само като си помисля, господине, само като си помисля, че убиецът е бил скрит там отдолу! Той е бил там, когато съм влязъл в десет часа да затворя капациите и да запаля нощната лампа, защото

нито господин Станжерсон, нито госпожица Матилд, нито аз бяхме напуснали лабораторията до момента на престъплението.

Изпод леглото се чу гласът на Рултабий:

— Господин Жак, в колко часа господин и госпожица Станжерсон дойдоха в лабораторията, без повече да излизат?

— В шест!

Гласът на Рултабий продължаваше:

— Да, тук е бил, отдолу... сигурно е... Впрочем само тук е могъл да се скрие... Когато вие четиримата влязохте, погледнахте ли под леглото?

— Веднага... Даже преместихме леглото.

— А между дюшеците?

— На това легло имаше само един дюшек, там сложиха госпожица Матилд. И портиерът и господин Станжерсон веднага пренесоха този дюшек в лабораторията. Остана само пружината, през която всичко се вижда. И после, господине, не забравяйте, че бяхме четирима и че нищо не можеше да ни убегне — стаята е толкова малка, няма много мебели, а и всичко беше заключено след нас в павилиона.

Осмелих се да изложа една своя хипотеза:

— Може да е излязъл с дюшека заедно! В самия дюшек, може би... Всичко е възможно при такава мистерия! В объркването си господин Станжерсон и портиерът биха могли да не усетят двойния товар... *И после*, ако предположим, че портиерът е съучастник... Знам, че тази хипотеза не струва кой знае колко, но ето че би обяснила доста неща... и особено факта, че в лабораторията и във вестибюла ги няма следите от стаята. Когато са пренасяли госпожицата от лабораторията в замъка, може да са спрели за момент до прозореца и тогава убиецът да е избягал...

— А нещо друго да измислиш? Нещо друго? — разсмя се от сърце Рултабий под леглото.

Бях малко засегнат:

— Наистина човек се обърква... Всичко изглежда възможно...

Дядо Жак рече:

— За това помисли и съдия-следователят, господине, и той много внимателно прегледа дюшека. Ама и той беше принуден да се смее на това си хрумване, господине, както вашият приятел се смее сега,

защото естествено това не беше дюшек с двойно дъно!... Пък и нали... Ако имаше човек в дюшека, щяхме да го видим!

Наложи се и аз да се смея и имаше за какво, защото малко след това се убедих, че бях казал нещо абсурдно. Но кой може да определи къде започва и къде свършва абсурдът в една такава афера!

Единствено моят приятел, и то как!

— Я вижте, някой е вдигнал рогозката — викна репортерът, все още под леглото.

— Ние, господине — обясни дядо Жак. — Като не намерихме убиеца, попитахме се дали няма някоя дупка в пода...

— Няма — отвърна Рултабий. — Имате ли мазе?

— Не, няма мазе... Но това не ни спря, не попречи и на господин съдия-следователя и най-вече на секретаря му да огледат пода дъска по дъска, сякаш че има мазе отдолу...

Тогава репортерът отново се появи. Очите му блестяха, ноздрите му трептяха като на младо животно, завърнало се току-що от успешен лов... Той остана така на четири крака. Действително с нищо друго не можех да го сравня в този момент, освен с прекрасно ловно животно, открило следите на някакъв необикновен дивеч... И той подуши стъпките на убиеца, убиеца, когото бе обещал на своя шеф, господин директора на „Епок“, защото не бива да забравяме, че нашият Жозеф Рултабий е журналист все пак!

Така, на четири крака, той обходи четирите ъгъла на стаята, душейки всичко, без да пренебрегва и най-малката дреболия — всичко, каквото ние виждахме, а то не бе много, и всичко, което бе невидимо за нас, а то, много естествено, край нямаше...

Тоалетната масичка беше най-обикновена, на четири крачета; абсурд да послужи за временно скривалище... Нито един шкаф... Дрехите на госпожица Станжерсон бяха в замъка.

Рултабий душеше и опипваше стените, *градени с дебели тухли*. Когато приключи с тях, прекара ловките си пръсти по жълтите тапети чак до тавана, който можа да стигне със стол, поставен върху тоалетката; плъзгайки покрай стените това гениално приспособление, приключи с тавана и след като грижливо изучи следата от другия куршум, се приближи до прозореца; дойде редът на решетките и капациите, всички здрави и непобутнати. Накрая той изпухтя доволно и заяви, че *сега вече е спокоен!*

— Е, какво? Сега вярвате ли, че е била затворена като в тъмница, като са я убивали наш'та госпожица! Като ни викаше на помощ!... — завайка се пак дядо Жак.

— Да — рече репортерът и избърса челото си. — *Жълтата стая, дявол да го вземе, е била затворена като желязна каса...*

— Фактически — намесих се аз — ето защо за мен това е най-странната загадка, която човек дори не може да си представи. Дори в „Двойното убийство на улица «Морг»“ Едгар По не е измислил нещо подобно. Помещението там беше достатъчно затворено, за да не може да се измъкне човек, но все пак имаше един прозорец, през който можеше да се измъкне убиецът... — една маймуна^[1]! Но тук, тук не става и дума за каквато и да е пролука. С тази заключена врата, затворени капаци и затворен прозорец и буболечка не би могла да пролази!

— Да, наистина! Да, наистина! — съгласи се Рултабий, който още си бършеше челото, и сякаш се потеше не толкова от скорошното физическо усилие, колкото от трескаво работещия си ум. — Наистина! Това е една много голяма, много хубава и много интересна загадка!...

— Даже Божията животинка — измърмори дядо Жак, — *даже самата Божия животинка да беше извършила престъплението, и тя не би могла да се измъкне...* Чуйте!... Чувате ли я?... Тихо!...

Дядо Жак ни правеше знак да мълчим и с ръка, протегната към стената, към близката гора, слушаше нещо, което ние не чувахме.

— Махна се — каза той. — Трябва да я убия... Много е зловеща тази животинка... Нали е Божия животинка; всяка вечер ходи да се моли на гроба на света Геновева и никой не смее да я пипне от страх майка Ажну да не му направи магия...

— Колко е голяма тази Божия животинка?

— Цяло куче — истинско чудовище, казвам ви. Ох, колко пъти съм се питал дали *тя* не е издрала с нокти врата на бедната ни госпожица... Но Божията животинка не носи калеври, не стреля с револвер, няма такива ръчища... — нареждаше дядо Жак, сочейки отново към червената ръка на стената. — И после, нали щяхме да я забележим, както ако беше човек...

— Естествено — рекох аз. — Преди да видя Жълтата стая, и аз се питах дали котката на майка Ажну не е.

— И вие! — викна Рултабий.

— А вие? — попитах аз.

— Аз не, нито за момент... Откакто *четох статията в „Матен“*, аз зная, че не става дума за *животно*! А сега се заклевам, че отгатък се е разиграла страшна трагедия... Но нищо не казвате нито за баретата, нито за кърпата, дядо Жак.

— Съдия-следователят ги взе, разбира се — рече той доста колебливо.

Репортерът му каза много сериозно:

— Аз не съм виждал нито кърпата, нито баретата и пак мога да ви кажа как изглеждат.

— О! Много сте хитър вие... — закашля се изкуствено дядо Жак.

— Кърпата е голяма, синя на червени райета, а баретата представлява стара баска, като тази — добави Рултабий и посочи към шапката на горкия човек.

— Вярно е... Вие сте магьосник...

И дядо Жак се опита да се засмее, ала не му се удаде.

— Отде знаете, че кърпата е на червени райета?

— Защото ако не беше синя на червени райета, изобщо нямаше да се намери кърпа!

Без повече да се занимава с дядо Жак, моят приятел извади от джоба си един бял лист, намери някаква ножица, наведе се над следите, наложи листа върху една от тях и започна да изрязва. Така той получи една хартиена подметка с много ясен контур. Подаде ми я и помоли да я пазя добре.

После се обърна към прозореца и като показва на дядо Жак Фредерик Ларсан, който още стоеше на брега на езерото, той се обезпокои дали и полицаят, от своя страна, не бе идвал да *поработи в Жълтата стая*.

— Не! — отвърна господин Робер Дарзак, който откак Рултабий му бе подал обгореното парче хартия, дума не бе продумал. — Той твърди, че не му трябва да оглежда Жълтата стая, че убиецът си е излязъл оттам по най-естествен начин, който той ще ни обясни още тази вечер!

Като чу какво говори господин Робер Дарзак — странно нещо, — Рултабий побледня!

— Възможно ли е Фредерик Ларсан да знае истината, за която аз само се догаждам — промърмори той. — Страшен е Фредерик

Ларсан... страшен... и аз му се възхищавам, разбира се... Но днес става дума за нещо по-различно от едно полицейско разследване... *нещо повече от това, което опитът ни дава... Трябва да бъдеш логичен, но логичен, чуйте ме добре, както е бил дядо господ, като е рекъл: $2+2=4!$... ЧОВЕК ТРЯБВА ДА СИ СЛУЖИ С ОСТРИЕТО НА УМА СИ!*

И репортерът се втурна навън, влуден от мисълта, че големият, прочутият Фред може да съобщи преди него разгадката на Жълтата стая! Успях да го настигна на прага на павилиона.

— Е, хайде! Успокойте се!... Нима не сте доволен?

— Доволен съм — призна ми той с дълбока въздишка. — *Много съм доволен. Открих сума неща...*

— Веществени или не?

— Всякакви се намират... Вижте това например!

И той бързо извади прегънат лист хартия, който бе пхнал в джоба на жилетката си явно докато се е ровил под леглото — там бе поставил *един рус косъм*.

[1] Конан Дойл се занимава с подобна мистерия, ако смея да кажа, в новелата „Пъстрата лента“. В една затворена стая е извършено ужасно убийство. Какво е станало с убиеца? Шерлок Холмс бързо го намира, защото в стаята имало отдушник, широк колкото монета от сто су, достатъчен все пак, за да се изниже през нея Пъстрата лента или змията-убийца. — Б.а. ↑

VIII ГЛАВА

СЪДИЯ-СЛЕДОВАТЕЛЯТ РАЗПИТВА ГОСПОЖИЦА СТАНЖЕРСОН

Пет минути по-късно Жозеф Рултабий вече се бе навел над стъпките, открити в парка, под самия прозорец на вестибюла, когато някакъв човек, вероятно от прислугата в замъка, се приближи към нас с едри крачки и викна на господин Робер Дарзак, който излизаше от павилиона:

— Господин Робер, съдия-следователят разпитва госпожицата!

Господин Робер Дарзак измънка едно извинение и хукна към замъка; човекът се затича след него.

— Ако жертвата проговори — рекох, — ще стане интересно.

— Трябва да узнаем — каза моят приятел. — Да вървим в замъка.

И той ме повлече. Но в замъка един полицаи, поставен във вестибюла, ни забрани да се доближим до стълбището към първия етаж. Трябваше да чакаме. А през това време ето какво ставаше в стаята на жертвата. Лекарят на семейството намираше, че госпожица Станжерсон се чувства много по-добре, но се опасяваше от ново фатално влошаване на състоянието ѝ, след което изобщо нямаше да могат да я разпитват повече, и бе сметнал за свой дълг да предупреди съдия-следователя... който пък бе решил незабавно да проведе един малък разпит. На този разпит присъствуваха господин дьо Марке, секретарят, господин Станжерсон, лекарят. По-късно получих текста на разпита. Ето го в цялата му юридическа сухота:

ВЪПРОС: — Госпожице, без да се изморявате много, можете ли да ни кажете някои необходими подробности за ужасното покушение, чиято жертва сте вие?

ОТГОВОР: — Чувствувам се много по-дооре, господине, и ще ви кажа каквото знам. Когато влязох в стаята си, не забелязах нищо особено.

ВЪПР.: — Извинете, госпожице, ако позволите, аз ще ви задавам въпроси, а вие ще отговаряте. Така по-малко ще се изморите, отколкото ако разказвате.

ОТГ.: — Добре, господине.

ВЪПР.: — С какво се занимавахте този ден? Моля, разказвайте с възможно най-голяма точност и подробности. Бих желал да проследя всеки ваш жест през този ден, ако, разбира се, не искам прекалено много.

ОТГ.: — Станах в десет часа, защото се прибрахме с баща ми късно през нощта, бяхме на вечерята и на приема, който президентът на Републиката даде в чест на делегатите на Академията на науките във Филаделфия. Когато излязох от стаята си в десет и половина, баща ми вече работеше в лабораторията. Работихме заедно до обяд; разходихме се половин час в парка; обядвахме в замъка. Половинчасова разходка до един и половина, както винаги. След това баща ми и аз се върнахме в лабораторията. Там намерихме камериерката, която се грижи за стаята ми. Влязох в Жълтата стая, за да дам няколко дребни разпореждания на тази прислужница, която напусна веднага павилиона, и баща ми и аз отново се хванахме за работа. В пет часа напуснахме павилиона за нова разходка и за чая.

ВЪПР.: — Когато излизахте в пет часа, отбихте ли се в стаята си?

ОТГ.: — Аз не, господине, баща ми влезе по моя молба, да вземе шапката ми.

ВЪПР.: — И не видях там нищо подозрително?

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Естествено не, господине.

ВЪПР.: — Впрочем почти е сигурно, че в този момент убиецът не е бил още под леглото. Когато си тръгнахте, не заключихте ли вратата?

Г-ЦА СТАНЖЕРСОН: — Не. Нямаше причина да заключваме...

ВЪПР.: — Колко време не бяхте в павилиона от този момент нататък?

ОТГ.: — Около час.

ВЪПР.: — Без съмнение точно в този час убиецът се е вмъкнал в павилиона. Но как! Неизвестно! В парка са намерени следи, които започват от прозореца на вестибюла, но не са открити следи, които да водят към него. Забелязахте ли да е отворен прозорецът на вестибюла, когато излязохте с баща си?

ОТГ.: — Не помня.

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Беше затворен.

ВЪПР.: — А като се върнахте?

Г-ЦА СТАНЖЕРСОН: — Не обърнах внимание.

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Беше затворен... спомням си много добре, защото на връщане казах на глас: „Докато ни нямаше, дядо Жак би могъл да отвори!...“

ВЪПР.: — Странно! Странно! Спомнете си, господине, че след вас, преди да излезе, дядо Жак го е отворил. Значи вие се върнахте в шест часа в лабораторията и продължихте да работите?

Г-ЦА СТАНЖЕРСОН: — Да, господине.

ВЪПР.: — И не сте излизали от лабораторията от този час нататък до момента, в който влязохте в стаята си?

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Нито дъщеря ми, нито аз, господине. Имахме толкова работа, че всяка минута ни беше скъпа. Затова на нищо не обръщяхме внимание.

ВЪПР.: — В лабораторията ли вечеряхте?

ОТГ.: — Да, по същата причина.

ВЪПР.: — Имате ли навик да вечеряте в лабораторията?

ОТГ.: — Рядко.

ВЪПР.: — Убиецът би ли могъл да знае, че ще вечеряте в лабораторията тази вечер?

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Боже мой, господине, не мисля... Реших да вечеряме с дъщеря ми в лабораторията, когато се връщаме в павилиона към шест часа. Тогава ме заговори пазачът, който ме задържа за момент, поиска да

отида с него веднага, да обиколим сечищата. Не можех и отложих за другия ден тази работа, помолих пазача, като минава през замъка, да каже на управителя, че ще вечеряме в лабораторията. Пазачът тръгна да изпълни поръчението ми, а аз отидох при дъщеря си, на която бях дал ключа от павилиона — бе го оставила отвън на вратата. Дъщеря ми вече работеше.

ВЪПР.: — Госпожице, баща ви продължи да работи. А вие в колко часа влязохте в стаята си?

Г-ЦА СТАНЖЕРСОН: — В полунощ.

ВЪПР.: — Дядо Жак влиза ли тази вечер в Жълтата стая?

ОТГ.: — Да, за да затвори капациите и да запали нощната лампа, както всяка вечер...

ВЪПР.: — Да е забелязал нещо подозрително?

ОТГ.: — Щеше да ни каже. Дядо Жак е добър човек и много ме обича.

ВЪПР.: — Господин Станжерсон, вие потвърждавате ли, че дядо Жак не е напускал след това лабораторията? Че е стоял през цялото време с вас?

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Сигурен съм. Нямам никакви съмнения.

ВЪПР.: — Госпожице, когато влязохте в стаята си, вие веднага ли заключихте вратата и спуснахте резето? Малко излишна предпазливост, след като сте знаели, че баща ви и прислужникът са в павилиона. Страхувахте се от нещо ли?

ОТГ.: — Баща ми щеше да се върне в замъка, а дядо Жак щеше да си легне. И после аз наистина се страхувах от нещо.

ВЪПР.: — Толкова се страхувахте, че сте взели от дядо Жак револвера, без да му кажете?

ОТГ.: — Вярно е, не исках никого да плаша, още повече че страховете ми можеха да се окажат смешни.

ВЪПР.: — А от какво в същност се страхувахте?

ОТГ.: — Не бих могла да ви кажа точно; от няколко нощи ми се счуваха необичайни шумове в парка и около

павилиона, понякога ту от стъпки, ту от счупени клони. Нощта преди нападението — тогава не си легнах до три часа сутринта, — след като се върнахме от Елисейския дворец, постоях малко на прозореца и ми се стори, че видях сенки...

ВЪПР.: — Колко?

ОТГ.: — Две, въртяха се около езерото... след това луната се скри и повече нищо не видях. По това време на годината обикновено се връщам в апартамента си в замъка, където прекарвам зимата; но тази година си бях казала, че няма да напусна павилиона, докато баща ми не свърши резюмето на изследванията си върху „Разпадане на материята“. Не исках това сериозно дело, което щеше да бъде завършено след няколко дни, да се обърка от каквато и да е промяна във всекидневните ни привички. Не исках да занимавам баща си с детските си страхове, а не ги споделих с дядо Жак, защото той нямаше да мълчи. Както и да е, знаех, че дядо Жак има револвер в нощното си шкафче и веднъж се възползувах от отсъствието му през деня, качих се бързо на неговия таван, взех оръжието му и го пъхнах в чекмеджето на моето нощно шкафче.

ВЪПР.: — Имате ли врагове?

ОТГ.: — Никакви.

ВЪПР.: — Разбирате ли, госпожице, тези прекомерни предпазни мерки малко ни смущават...

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Наистина, детето ми, странна предпазливост.

ОТГ.: — Да, казвам ви, че от две нощи аз не бях спокойна, никак не бях спокойна.

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Трябваше да ми кажеш тези неща. Непростимо е. Можехме да избегнем нещастieto!

ВЪПР.: — След като заключихте вратата, госпожице, легнахте ли си?

ОТГ.: — Да, и бях много уморена, заспах веднага.

ВЪПР.: — Нощната лампа остана ли да свети?

ОТГ.: — Да, но тя е много слаба...

ВЪПР.: — И какво стана тогава, госпожице?

ОТГ.: — Не знам дали бях спала много, но изведнъж се събудих... Изкресях...

Г-Н СТАНЖЕРСОН: — Да, ужасен вик... „Убиец!“... Още ми звучи в ушите.

ВЪПР.: — Изкресяхте?

ОТГ.: — В стаята ми имаше някакъв мъж. Той се спусна към мен и ме хвана за гърлото, опитваше се да ме удуши. Задушавах се вече; изведнъж ръката ми успя да вземе от полуотвореното чекмедже на нощното ми шкафче револвера, който бях оставила там зареден. В този миг мъжът ме събори до леглото и размаха над главата ми нещо като боздуган. Но аз стрелях. В същия момент усетих, че ме удариха силно, много силно по главата. Всичко това господине, стана много по-бързо, отколкото ви го казвам, и повече нищо не зная.

ВЪПР.: — Нищо повече! Нямате ли представа как е могъл да избяга убиецът от вашата стая?

ОТГ.: — Не!... Повече нищо не зная. Когато е умрял, човек не знае какво става около него!

ВЪПР.: — Едър ли беше този човек или дребен?

ОТГ.: — Видях само една сянка, която ми се стори ужасна...

ВЪПР.: — Нещо насочващо не можете ли да ни кажете?

ОТГ.: — Господине, нищо повече не зная; някакъв мъж се нахвърли отгоре ми, аз стрелях по него... Нищо повече не зная...

Тук свършва разпитът на госпожица Станжерсон. Жозеф Рултабий изчака търпеливо господин Робер Дарзак, който скоро се появи.

Той бе слушал разпита на госпожица Станжерсон в една съседна стая и дойде да ни го предаде дума по дума, и то с прилежност, която отново ме учуди. Благодарение на набързо направените записки с молив той можа да възпроизведе почти буквално въпросите и отговорите.

Господин Дарзак сякаш беше секретар на моя млад приятел и действуваше във всичко така, сякаш нищо не можеше да му откаже; нещо повече — *сякаш работеше за него*.

Фактът, че прозорецът е бил затворен, смая репортера, както бе смаял и съдия-следователя. Освен това Рултабий поиска от господин Дарзак да му повтори още веднъж какво са правили господин и госпожица Станжерсон в деня на трагедията, така както господин и госпожица Станжерсон бяха говорили пред следователя. Обстоятелствата около вечерята като че ли го интересуваха най-много и той го накара два пъти да му ги повтори, за да се увери, че само пазачът е знаел, че професорът и дъщеря му ще вечерят в лабораторията и за да разбере как пазачът го бе узнал.

— Ето един разпит, от който нещата не се изясняват.

— Даже напротив — забеляза господин Дарзак.

— Изясняват се — рече замислено Рултабий.

IX ГЛАВА

РЕПОРТЕР И ПОЛИЦАЙ

Тримата заедно се върнахме към павилиона. Бяхме изминали стотина метра, когато репортерът ни спря, посочи ни китка дървета вдясно и рече:

— Ето откъде е тръгнал убиецът, за да влезе в павилиона.

Тъй като имаше и други подобни места в гората, аз попитах защо убиецът е избрал именно това, а не някое друго. Рултабий ми отговори, като посочи към пътеката, която минаваше покрай тия дървета и водеше към вратата на павилиона.

— Тази пътечка е покрита с чакъл, както виждате — каза той. — Човекът трябва да е минал оттам, за да стигне до павилиона, защото по размекнатата земя не са намерени следи от стъпките му *на отиване*. Нали не е летял! Вървял е. Но е вървял по чакъла, без да остави следи: после и много други крака са тъпкали този чакъл, защото пътеката е най-пряката връзка между павилиона и замъка. А колкото до горичката от невехнещи през есента лаврови и дрянови дръвчета, тя е била добър подслон за убиеца, докато изчака удобния момент да тръгне към павилиона. Скрит тъкмо в тази горичка, мъжът е видял как излизат господин и госпожица Станжерсон, а след туй и дядо Жак. Чакъл има почти до прозореца на вестибюла. Стъпките на човека *покрай* стената, които забелязахме преди малко и които аз вече бях видял, доказват, че *той* е трябвало да направи само една крачка, за да застане срещу отворения от дядо Жак прозорец на вестибюла. Тогава човекът се е вдигнал на ръце и е влязъл вътре.

— В края на краищата много е възможно — рекох.

— Какво „в края на краищата“? Какво „в края на краищата“?... — извика Рултабий, обзет внезапно от яд, който аз, без да искам, бях отприщил... — Защо казвате „в края на краищата много е възможно“?

Помолих го да не се сърди, но той беше вече прекалено сърдит, за да ме слуша и заяви, че обожава предпазливостта, с която *някои* хора (т.е. аз) нагазват отдалеч и в най-простите проблеми, без да рискуват

някога да кажат: „това е така“ или „това не е така“ и по този начин интелигентността им постига същия резултат, който би се получил, ако природата беше забравила да украси черепната им кутия с малко сиво вещество. Тъй като аз се показах обиден, младият ми приятел ме хвана за ръката и ме увери, *че не го е казал за мен, тъй като особено много ме цени.*

— Но все пак — продължи той — понякога е престъпно *да си позволиш* да не отсъдиш категорично!... Ако не мисля, че е дошъл по този чакъл, трябва да мисля за някакъв балон! Драги мой, науката за управляемата аеростатика още не е тъй развита, че да притурям към играта на моите главоблъсканици и убиец, който пада от небето! Само не казвайте, че нещо е възможно само защото е невъзможно да бъде другояче. Сега ние знаем как човекът е влязъл през прозореца, тъй както знаем в кой момент точно е влязъл. Влязъл е по време на разходката в пет часа. Фактът, че камериерката, *която идва да оправя Жълтата стая*, е била в лабораторията в момента, когато професорът и неговата дъщеря са се върнали в един и половина, ни позволява да твърдим, че в един и половина убиецът не е бил в стаята, под леглото, ако, разбира се, камериерката не му е съучастничка. Какво ще кажете, господин Робер Дарзак?

Господин Дарзак поклати глава, заяви, че е сигурен в камериерката на госпожица Станжерсон и че тя е една много честна и предана прислужница.

— И после, в пет часа господин Станжерсон е влязъл в стаята да вземе шапката на дъщеря си! — добави той.

— И това го има — рече Рултабий.

— Значи мъжът е влязъл в момента, който сочите вие, през този прозорец — казах аз. — Приемам, но защо е затворил прозореца — това непременно би привлякло вниманието на този, който го е отворил?

— Възможно е прозорецът съвсем да не е бил затворен веднага — отвърна младият репортер. — *Но ако е затворил прозореца, затворил го е заради завоя, който прави пътеката на двайсет и пет метра от павилиона, а не заради трите дъба, които са израснали на това място.*

— Какво искате да кажете — попита господин Робер Дарзак, който ни бе последвал и който слушаше Рултабий със задъхано

внимание.

— По-късно ще ви обясня, господине, когато преценя, че е дошъл моментът; *но ако хипотезата ми се потвърди*, това са най-важните думи, които съм казал по тази афера.

— И каква е хипотезата ви?

— Няма да узнаете, докато не стане истина. Видите ли, това е една много опасна хипотеза, за да я споделя с някого, преди да е станала реалност.

— Имате ли поне някаква представа за убиеца?

— Не, господине, не зная кой е убиецът, но бъдете спокоен, господин Робер Дарзак, *ще науча*.

Не можах да не забележа, че господин Робер Дарзак беше много развълнуван и подозирах, че убедеността на Рултабий съвсем не му харесваше. Тогава защо, ако толкова се страхуваше да не открият убиеца (питах се аз), защо помагаше на репортера да го намери? Изглежда, че и моят млад приятел си е помислил същото, защото доста грубо попита:

— Господин Робер Дарзак, нали нямате нищо против да открия убиеца?

— О! Бих го убил със собствените си ръце! — извика годеникът на госпожица Станжерсон тъй поривисто, че се смаях.

— Вярвам ви — рече тежко Рултабий, — но вие не отговорихте на въпроса ми.

Вече минавахме край дърветата, които репортерът ни бе споменал преди малко, навлязохме сред тях и аз му показах ясните следи от стъпките на човека, който се е крил там. Рултабий отново беше прав.

— Ами да! — каза той. — Ами да!... Имате работа с индивид от плът и кръв, с възможности, каквито имаме и ние, и трябва всичко да се нареди!

И той ми поиска хартиената подметка, която ми бе поверил, и я наложи върху една много ясна следа зад горичката. После стана и изруга: „Да го вземе дяволът!“

Помислих, че сега ще се отправи към *стъпките на избягалия убиец* откъм прозореца на вестибюла, но той ни повлече доста далеч вляво, заявявайки ни, че е излишно да се завираме в тия калища и че той вече знае съвсем сигурно откъде точно е избягал убиецът.

— Отишъл е до края на стената на петдесет метра оттук, а после е прескочил живия плет и рова; ето, вижте отсреща тази пътечка, дето води към езерото. Това е най-краткият път за излизане от имението по посока на езерото.

— Защо мислите, че е тръгнал към езерото?

— Защото от тази сутрин насам Фредерик Ларсан не се отдели от бреговете му. Там сигурно има много интересни насочващи следи.

Няколко минути по-късно ние бяхме до езерото — зелениясала покривка с тръстики наоколо, върху която плаваха две-три увехнали листа от водна лилия. Големия Фред трябва да ни е видял, че идваме, но сигурно не го интересувахме много-много, защото не ни обърна внимание и продължи да побутва с върха на бастуна си нещо, което ние не виждахме.

— Гледайте — каза Рултабий, — ето ви пак *стъпките на убиеца*; тук те обикалят езерото, връщат се и накрая изчезват точно пред тази пътека, която води към главния път за Епине. Човекът е избягал към Париж...

— Какво ви кара да мислите така, след като няма следи по пътеката? — прекъснах го аз.

— Какво ме кара да мисля така? Ами ей тези стъпки, ей тези стъпки, които очаквах — извика той, като сочеше съвсем ясният отпечатък на една *елегантна подметка*... — Вижте!

И той извика на Фредерик Ларсан:

— Господин Фред... *тези елегантни стъпки* по пътя си стоят тук, откакто е открито престъплението, нали?

— Да, млади човече, да, и от тях много внимателно са взети отпечатъци — отговори Фред, без да вдигне глава. — Видите ли, има стъпки, които идват, и други, които си отиват...

— И този човек е бил с колело! — извика репортерът.

Тук, след като погледнах следите от велосипеда, които описваха „отиване и връщане“, и елегантните стъпки, помислих, че мога да се намеся.

— Велосипедът обяснява как са изчезнали грамадните стъпки на убиеца — рекох. — Убиецът с големите крака се е качил на колело... Неговият съучастник, *мъжът с елегантните обувки*, го е чакал край езерото с велосипеда. Може ли да се предположи, че убиецът е действувал за мъжа с елегантните обувки?

— Не! Не! — възрази Рултабий със странна усмивка... — Очаквах ги тези стъпки още от самото начало на аферата. Те са мои и аз не ви ги давам. Това са стъпките на убиеца!

— Ами другите стъпки, големите, тях какво ще ги правите?

— И те са на убиеца.

— Тогава убийците са двама?

— Не! Само един е и съучастник не е имало...

— Браво! Браво! — провикна се от мястото си Фредерик Ларсан.

— Вижте — продължи младият репортер и ни посочи утъпкана от големи крака земя, — човекът е седнал там и е махнал калеврите, които е обул, за да заблуди правосъдието, а после, когато естествено ги е отнесъл със себе си, той е станал, стъпвайки този път на истинските си крака, и спокойно се е отправил към главния път, а велосипеда е карал с ръце. Не е могъл да рискува да се качи на велосипеда по тази никаква пътечка. Впрочем има и доказателство — леката и неясна следа на колелото въпреки меката почва. Ако на този велосипед е имало човек, гумите щяха да потънат в земята... Не, не, само един човек е имало: убиецът, и той просто е вървял!

— Браво! Браво! — възхити се пак Големия Фред.

И изведнъж той дойде при нас, застана пред господин Робер Дарзак и му рече:

— Ако имаме сега един велосипед... бихме могли да докажем, че този млад човек е прав, господин Робер Дарзак... *Не знаете ли дали в замъка няма велосипед?*

— Не, господине — отвърна Дарзак, — няма; преди четири дни аз занесох моя в Париж, последния път, когато бях идвал в замъка преди престъплението.

— Жалко! — много хладно се примири Фред.

И като се обърна към Рултабий:

— Ако все тъй върви, ще видите, че и двамата ще стигнем до едни и същи заключения. Имате ли някаква представа как убиецът е излязъл от Жълтата стая?

— Да — рече приятелят ми, — имам някаква представа...

— И аз — продължи Фред, — и сигурно е същата. Не може да се мисли по два начина при тази афера. Чакам да дойде шефът ми, за да я изложи пред съдията.

— О! Шефът на Обществената безопасност ще дойде тук?

— Да, следобед, за очна ставка в лабораторията с всички, които са играли или биха могли да играят някаква роля в тази трагедия. Ще бъде интересно. Жалко, че няма да можете да присъствувате.

— Ще присъствувам — увери го Рултабий.

— Наистина... Вие сте невероятен... за вашата възраст! — отвърна полицаят не без известна ирония. — От вас би могло да излезе добър полицай... ако бяхте малко по-методичен... ако се подчинявахте по-малко на инстинкта си и на самочувствието от издатините по челото си... Много често съм наблюдавал подобно нещо, господин Рултабий: много разсъждавате... Не се оставяте наблюденията да ви водят... Какво казвате вие за кървавата носна кърпа и червената ръка на стената? Вие сте видели червената ръка на стената; аз видях само кърпата... Кажете...

— Ами... — рече Рултабий, малко смутен — *убиецът е бил ранен в ръката от револвера на госпожица Станжерсон!*

— О! Това е груб извод, инстинктивен... Внимавайте, логиката ви е прекалено опростена, господин Рултабий; ако така я насилвате, тя ще ви изиграе някой лош номер. Има много обстоятелства, при които трябва да се отнасяме внимателно с нея, „да действваме издалече“... Господин Рултабий, имате право, като говорите за револвера на госпожица Станжерсон. Сигурно е, че *жертвата* е стреляла, но грешите, като казвате, че е ранила убиеца в ръката...

— Сигурен съм! — извика Рултабий.

Фред го прекъсна невъзмутимо:

— Неправилен извод, неправилен извод!... Огледът на кърпата, безбройните кръгли яркочервени петънца от капки, които намирам по следите на стъпките *от момента, когато човекът е стъпил на земята*, ми доказват, че убиецът *не е бил ранен*. На убиеца, господин Рултабий, *му е текло кръв от носа!*

Големият Фред беше сериозен. Не можах да се сдържа да не ахна.

Репортерът гледаше Фред, който пък гледаше сериозно репортера. И Фред веднага направи заключение:

— Човекът, чиято кръв е текла в ръката и в кърпата, е изтрил ръката си в стената. Това е много важно — добави той, — *защото не е нужно убиецът да бъде ранен в ръката, за да бъде Убиецът!*

Рултабий се замисли дълбоко и рече:

— Има нещо, господин Фредерик Ларсан, което е много важно от това да насилваш логиката, то е онази склонност на ума, характерна за някои полицаи, която ги кара съвсем добросъвестно да *свеждат лекичко тази логика до нуждите на техните собствени концепции*. Вие имате вече някаква идея за убиеца, господин Фред, не отричайте... и не е нужно вашият убиец да е бил ранен в ръката, защото така идеята ви отпада от само себе си... И вие сте търсили и сте намерили нещо друго. Много опасна система, господин Фред, много опасна — да тръгнеш от представата, която си си изградил за убиеца, за да стигнеш до изводите, които ти трябва!... Това би могло да ви отведе далеч... Внимавайте за съдебните грешки, господин Фред, те ви дебнат!

И подсмивайки се, с ръце в джобовете, леко подигравателен, Рултабий впери малките си лукави очи в Големия Фред.

Фредерик Ларсан погледна мълчаливо това хлапе, което имаше претенцията да бъде по-силно от него; той вдигна рамене, кимна и си отиде, с широка крачка, почуквайки по камъните *с големия си бастун*.

Рултабий го гледаше как се отдалечава; след туй младият репортер се обърна към нас с радостна и вече тържествуваща физиономия:

— Ще го надвия — заяви ни той... — Ще го надвия аз Големия Фред, колкото и да е силен; всичките ще ги надвия... Рултабий е по-силен от всички тях! А Големия Фред, прочутият, прославеният, страшният Фред... единственият Фред разсъждава като стария ми галош... като стария ми галош!... Като стария ми галош!

И той подскочи грациозно, но изведнъж спря да „танцува“. Очите ми се отправиха натам, където се насочиха и неговите; те се бяха спрели на господин Робер Дарзак, който с изкривено лице гледаше очертанието на собствените си подметки върху пътеката, току до очертанията на *елегантната обувка*. **НЯМАШЕ РАЗЛИКА!**

Помислихме, че ще умре; очите му, които бяха станали огромни от уплахата, ни избегнаха за момент, а в това време дясната му ръка дърпаше нервно брадичката, която обграждаше неговото честно, кротко и отчаяно лице. Най-после той се съвзе, кимна за довиждане и с променен глас ни каза, че трябва да иде в замъка и тръгна.

— Дявол да го вземе!

Репортерът, и той имаше озадачен вид. Извади от портфейла си къс бяха хартия, както го бях видял да прави и преди, изрязва с ножицата си контурите на *елегантните обувки* на убиеца, чиято следа беше там, на земята. Сетне наложи новата хартиена подметка върху стъпката на господин Дарзак. Съвпаднаха отлично и Рултабий се надигна с вечното „Дявол да го вземе!“

Не смеех да кажа нито дума, тъй бях убеден, че беше важно това, което в момента ставаше в двете издатини на Рултабий.

Той рече:

— Все пак аз смятам, че господин Робер Дарзак е честен човек...

И той ме поведе към странноприемницата „Донжон“, която се виждаше на един километър от нас, по пътя край една горичка.

X ГЛАВА

„СЕГА ЩЕ ТРЯБВА ДА ЯДЕМ БИФТЕК“

Странноприемницата „Донжон“ не беше много представителна, но аз обичам тези съборетини с почернели от времето и от пушека в огнището греди, тези странноприемници от времето на дилижанса, с паянтови зидарии, от които скоро само споменът ще остане. Отнасяме ги към историята — те са продължение на нещо и те карат да мислиш за едновременните „Разкази за пътни произшествия“, когато не минавало пътуване без приключение.

Забелязах веднага, че на странноприемницата „Донжон“ бяха чукнали два века, та и малко отгоре май. Камъни и парчета мазилка бяха изпадали тук-там от якото дървено скеле, чиито X и V все още юнашки поддържаха остарелия покрив. Той леко се бе килнал над подпорите като каскет на пияница. На входната врата една желязна табела скрибуцаше под есенния вятър. Някакъв местен художник бе изрисувал по нея нещо като кула с островръх покрив и фенер, като в замъка Гландие. Под тази табела, на прага, един мъж с доста сърдито изражение изглеждаше потънал в доста мрачни мисли, ако се съдеше по сбърченото му чело и смръщените му рунтави вежди.

Когато се приближихме съвсем близо до него, той благоволъ да ни види и доста небрежно ни попита дали имаме нужда от нещо. Нямаше съмнение, че това бе не особено любезният домакин на тази очарователна обител. Тъй като ние изказахме предположение, че ще ни сервира нещо за обяд, той ни заяви, че няма никакви продукти и че ще бъде много затруднен да удовлетвори желанията ни, а докато приказваше, ни гледаше с недоверие, което не можех да си обясня.

— Можете да ни приемете — рече му Рултабий, — ние не сме от полицията.

— Не ме е страх мен от полицията — сопна се мъжът, — мен от никого не ме е страх!

Аз вече давах знак на моя приятел, че е по-добре да не настояваме, но той явно много държеше да влезе в тази

странноприемница, шмугна се край човека и се озова в залата.

— Елате — покани ме той, — тук е много приятно.

И наистина, голям огън от дърва гореше в камината. Ние се приближихме и протегнахме ръце към топлината на огнището, защото в онази сутрин вече се усещаше, че зимата иде. Помещението беше доста голямо; декорът — две масивни дървени маси, няколко столчета, тезгях с наредени бутилки алкохол и плодови сокове. Три прозореца гледаха към пътя. Една хромолитографска реклама на стената, чрез образа на млада парижанка, вдигнала предизвикателно чаша, хвалеше аперитивните достойнства на някакъв нов вермут. Над камината собственикът на странноприемницата бе наредил най-различни гърнета и стомни от пясъчник и фаянс.

— Ето една хубава камина за печено пиле — изхитрува Рултабий.

— Нямаме пилета — отвърна домакинът, — и пукнат заек нямаме.

— Зная — възрази моят приятел с подигравка, която ме изненада, — *зная, че сега ще трябва да ядем бифтек.*

Признавам, че нищо не разбихах от репликата на Рултабий. Защо казваше на този човек: „Сега ще трябва да ядем бифтек.“ И защо, щом чу тия думи, собственикът на странноприемницата изтърва една ругатня, но тутакси я потисна и стана кротък и любезен като господин Робер Дарзак, когато чу фаталните думи: „Онзи дом е все така прекрасен, все тъй свежа е градината.“ Наистина моят приятел имаше дарбата да се разбира с хората с най-неразбираеми фрази. Казах му го и той благоволи да се усмихне. Бих предпочел да благоволи да ми даде някакво обяснение, но той сложи пръст на устните си, което явно значеше, че не само на себе си забранява да говори, но и на мен препоръчва мълчание. От време навреме мъжът бутваше някаква вратичка и извикваше да му донесат дузина яйца и от „онова филе“. Поръчката бе веднага изпълнена от една млада оправна жена с прекрасни руси коси и големи кротки хубави очи, които ни разглеждаха с любопитство. Стопанинът грубо й нареди:

— Махай се! И ако Зеления дойде, да не съм те видял тук!

Жената изчезна. Рултабий взе купата с яйца, дето му донесоха, и месото, което му сервираха в голяма чиния, сложи всичко до себе си, откачи един тиган и една скара от огнището и започна да разбива

омлет, докато чакаше бифтекът да се опече. Поръча още две бутилки ябълково вино и даваше вид, че се интересува от стопанина толкова малко, колкото и самият стопанин от него. Човекът ту го изпиваше с очи, ту поглеждаше към мен с тревога, която напразно се опитваше да скрие. Остави ни да си готвим и се зае да сервира до един прозорец. Изведнъж го чух да си мърмори нещо:

— Аха! Ето го!

И с изкривена от неудържима омраза физиономия; той се залепи на прозореца да наблюдава пътя. Нямаше нужда да предупреждавам Рултабий. Младият човек бе оставил вече омлета и бе застанал на прозореца до стопанина. Отидох и аз.

Един мъж, облечен в зелено кадифе, с кръгъл каскет в същия цвят вървеше спокойно по пътя, пушейки лула. Носеше пушка през рамо, а в движенията му имаше някаква почти аристократична непринуденост. Трябваше да има четиридесет и пет години. Косите и мустациите му бяха прошарени. Беше необикновено хубав. Носеше пенсне. Когато мина край странноприемницата, той се поколеба, сякаш се питаше дали да влезе, хвърли поглед към нас, изпусна няколко кълбенца дим от лулата си и безгрижно продължи разходката си.

Ние с Рултабий погледнахме стопанина. Святкащите му очи, стиснатите юмруци, треперещите устни издаваха бурните чувства, които го вълнуваха.

— Добре че не влезе! — изфуча той.

— Кой е този човек? — попита Рултабий, като продължи да „бие“ омлета.

— Зеления! — изръмжа собственикът на странноприемницата. — Не го ли познавате? Още по-добре за вас. Не е за познаване... пазачът на господин Станжерсон.

— Май не го обичате много много — попита репортерът и изсипа омлета в тигана.

— Никой не го обича в този край, господине; и после, много е горделив, бил е богат на времето и сега не прощава на никого, дето се е видял принуден да стане слуга, та да си изкарва хляба. Щото да си пазач, то си е чисто слугинство! Нали? Честна дума! Ще каже човек, че той е господарят на Гландие, сякаш всичката земя, че и горите са негови. Той няма да остави бедняка един комат хляб да изяде на тревата, *на неговата трева!*

— Случва ли се да идва тук?

— Идва прекалено даже. Но аз ще му покажа, че мен не ми харесва мутрата му. Допреди един месец още не беше почнал да ми досажда! Странноприемницата „Донжон“ никога не е съществувала за него! Нямаше време! Нали трябваше да се върти около стопанката на „Трите лилии“ в Сен Мишел. Сега, като се развали нещо работата, търси другаде да си прекарва времето... Коцкар, женкар, тип... Никой честен човек не може да го изтърпи него... Да, портиерите на замъка не можеха да го гледат тоз' Зеления!...

— Значи портиерите са честни хора, а, господине?

— Викайте ми дядо Матийо, Матийо ми е името... Тъй я, честни са, знам аз, както знам, че се казвам Матийо, да, господине.

— Да, ама са ги арестували.

— И к'во от туй? Ама аз не искам да се бъркам в хорските работи...

— А какво мислите за покушението?

— На горката госпожица? Юнак момиче, да, и хората я обичаха. К'во мисля?

— Да, какво мислите?

— К'во да мисля... Бе мисля си нещо аз, ама то никого не засяга.

— Дори и мен? — настоя Рултабий.

Стопанинът го изгледа отстрани, измърмори нещо и рече:

— Дори и вас.

Омлетът беше готов, седнахме на масата и бяхме започнали да се храним мълчаливо, когато входната врата се блъсна и на прага застана една стара жена в дрипи. Подпираше се на бастун, главата ѝ се тресеше, белите ѝ коси висяха на фитили по кирливото ѝ чело.

— А, ето я майка Ажну! Отдавна не сме ви виждали — рече нашият домакин.

— Бях доста болна, щях да умра — оплака се старицата. — Ако ви е останало нещо за Божията животинка...

И тя влезе в странноприемницата, следвана от една огромна котка. Никога не съм подозирал, че съществуват такива котки. Животното ни погледна и тъй отчаяно замаяка, че усетих как изтръпвам. Никога не бях чувал такъв зловец вой.

Сякаш привлечен от него, след старата влезе един човек. Беше Зеления. Той ни поздрави, докосвайки с ръка каскета си, и седна на

съседната маса.

— Дайте ми чаша ябълково вино, дядо Матийо.

Когато Зеления влезе, дядо Матийо се спусна яростно към новодошлия, но после видимо се овладя и отговори:

— Няма вече ябълково, последните бутилки дадох на тези господа.

— Тогава дайте ми чаша бяло — предложи Зеления, без ни най-малко да се изненада.

— И бяло няма вече, нищо няма!

Дядо Матийо глухо натърти:

— Вече нищо няма!

— Как е госпожа Матийо?

При този въпрос собственикът на странноприемницата стисна юмруци, обърна се към него с такава заплашителна физиономия, че помислих — ще го удари, но той каза само:

— Добре е, благодаря.

Значи младата жена с големите кротки очи, дето я видяхме преди малко, беше съпругата на този миризлив и груб селяк, който освен всичките си физически недостатъци, изглежда, имаше и друг, още по-голям, нравствен: ревността.

Стопанинът излезе от стаята и тръшна вратата след себе си. Майка Ажну още стоеше права, подпряна на бастуна, с котката в краката си. Зеления я попита:

— Да не сте били болна, майко Ажну! Не сме ви виждали от близо осем дни!

— Да, гос'ин пазач. Само три пъти ставах, ходих да се моля на света Геновева, нашата добра пазителка, а в другото време все си лежах на дюшека. Само Божията животинка се грижеше за мен!

— И не ви оставяше?

— Ни денем, ни нощем.

— Сигурна ли сте?

— Като в смъртта.

— Тогава как така, майко Ажну, в нощта на престъплението се е чувал само крясъкът на Божията животинка?

Майка Ажну застана пред пазача и тропна с бастуна си:

— Не зная. Но искате ли да ви река? Няма две животни на света, които тъй да викат... Е, хубаво, и аз чух Божията животинка отвън, в

оная нощ; а тя си беше при мен, на колената ми, гос'ин пазач, и нито веднъж не измяука, кълна ви се. Като чух онзи вой, аз се прекръстих, като да чувах дявола!

Гледах пазача и ако ви кажа, че не забелязах на устните му лошата подигравателна усмивка при последния му въпрос — ще ви излъжа.

В този момент остра караница стигна до нас. Чуха се глухи удари, сякаш някой биеше, сякаш някой някого убиваше. Зеления стана и се затича право към вратата до огнището, но тя се отвори и появилият се стопанин рече на пазача:

— Не се плашете, гос'ин пазач, жена ми я болят зъбите!

И се засмя.

— Ето, майко Ажну, ей ви бял дроб за ваш'та котка.

Той подаде на старата един пакет, тя алчно го грабна и излезе, последвана от котката си. Зеления попита:

— Нищо ли няма да ми сервирате?

Дядо Матийо не можа да сдържи омразата си:

— За вас няма нищо! Нищо няма за вас! Махайте се!

Зеления спокойно напълни лулата си, запали я, кимна към нас и излезе. Едва прекрачи прага и Матийо тръшна вратата зад гърба му, а като се обърна към нас с плувнали в кръв очи и пяна на устата, той изфуча, размахвайки юмрук към вратата, която току-що се бе затворила зад онзи:

— Не зная кой сте вие, дете ми рекохте: „Ще трябва да ядем бифтек!“, но ако ви интересува, ей го убиеца!

И дядо Матийо излезе. Рултабий се върна при огнището:

— Сега ще си опечем бифтека. Как ви се струва ябълковото вино? Малко *резливо*, тъкмо както го обичам — каза той.

Този ден не видяхме повече Матийо и в странноприемницата цареше странна тишина, когато си тръгнахме, оставяйки пет франка на масата — като плата за угощението.

Рултабий ме накара да извървя почти цяла левга около имота на професор Станжерсон. Спря се за две минути на завоя на един малък, почернял от сажди път, близо до колибите на въглищарите, в онази част на гората Сент Женевиев, която стига до пътя Епипе — Корбей, и ми довери, — *че ако се съди по състоянието на големите груби*

обуща, убиецът сигурно е минал оттам, преди да влезе в имението и да се скрие в горичката.

— Значи вие не вярвате, че пазачът е в играта? — прекъснах го аз.

— После ще се заемем с това — отвърна ми той. — За сега приказките на съдържателя за този човек не ме интересуват. Той говори с омраза. Не заради Зеления съм ви завел да обядвате в „Донжон“.

Докато говореше така, Рултабий много внимателно се спусна, а след него и аз, до постройката при железната порта — жилището на портиерите, арестувани същата сутрин. Възхитих му се — като истински акробат се вмъкна в къщичката през една отворена задна капандура и след десет минути излезе оттам с вечното: „Дявол да го вземе!“, което в неговите уста можеше да означава най-различни неща...

Тъкмо когато решихме да се връщаме, край железните врати настана голямо раздвижване. Приближаваше се някаква кола и от замъка идваха да я посрещнат. Рултабий ми посочи един човек, който слизаше от нея:

— Това е шефът на Обществената безопасност, ще видим какво има да му казва Фредерик Ларсан и дали е по-умен от един друг човек.

Зад колата на началника идваха три други коли, претъпкани с репортери, които напиреха да влязат в парка. Но на вратата поставиха двама полицаи и им наредиха да не пускат никого. Началникът на Обществената ги успокои, като им обеща да предостави на пресата още същата вечер всички сведения, които може да се публикуват, без това да попречи на следствието.

ХІ ГЛАВА

В КОЯТО ФРЕДЕРИК ЛАРСАН ОБЯСНЯВА КАК УБИЕЦЪТ Е ИЗБЯГАЛ ОТ ЖЪЛТАТА СТАЯ

Сред купищата книжа, документи, мемоари, изрезки от вестници и веществени доказателства, с които разполагам във връзка с „Тайната на Жълтата стая“, се намира още нещо, много интересно — по-интересно от всичко друго. Това е разказът за прословутия разпит на заинтересованите, който се проведе в онзи следобед в лабораторията на професор Станжерсон, пред началника на Обществената. Дължим го на перото на господин Мален — секретаря, който също като съдия-следователя в свободното си време се занимаваше с литература. Този откъс трябваше да бъде част от една книга, която така и не видя бял свят и която трябваше да носи заглавието „Моите разпити“. Даде ми го самият секретар малко след *нечуваната развръзка* на този единствен в анализите на юриспруденцията процес.

Ето го. Това не е вече сухо възпроизвеждане на въпросите и отговорите. Много често секретарят влага в тях и своите лични впечатления.

РАЗКАЗЪТ НА СЕКРЕТАРЯ

„От един час — разказва секретарят — съдия-следователят и аз се намирахме в Жълтата стая заедно с предприемача, който бе построил павилиона по плановете на професор Станжерсон. Предприемачът дойде с още един работник. Господин дьо Марке беше наредил да почистят изцяло стените, т.е. бе накарал работника да сваля тапетите, които ги разкрасяваха. Няколко удара с

кирки и копачки тук и там ни доказаха, че няма никакъв отвор. Подът и таванът бяха дълго проучвани на дълбочина. Нищо не открихме: Нямаше нищо за откриване. Господин дьо Марке изглеждаше очарован и все повтаряше на предприемача:

— Каква афера, господине, каква афера! Ще видите, че никога няма да узнаем как убиецът е могъл да избяга от тази стая!

Изведнъж господин дьо Марке, сияещ от задоволство, че не разбира, успя да си спомни, че негово задължение е да се постарее да разбере и повика старши полица:

— Идете в замъка — нареди му той — и помолете господин Станжерсон и господин Робер Дарзак да дойдат при мен в лабораторията, дядо Жак — също, и вашите хора да ми докарат двамата портиери.

Пет минути по-късно всички се събраха в лабораторията. Началникът на Обществената, който току-що бе пристигнал в Гландие, също се присъедини към нас. Бях седнал на бюрото на господин Станжерсон, готов за работа, когато господин дьо Марке ни дръпна следната кратка реч — колкото оригинална, толкова и неочаквана:

— Ако сте съгласни, господа — говореше той, — тъй като разпитите не водят до нищо, нека изоставим този път старата система. Няма да ви карам да влизате при мен един след друг, не. Ще останем всички тук: господин Станжерсон, господин Робер Дарзак, дядо Жак, двамата портиери, господин началникът на Обществената безопасност, господин секретарят и аз! И всички ще бъдем тук *равни*: портиерите нека забравят за момент, че са арестувани. Ще си поговорим! Повиках ви *да си поговорим*. Намираме се на местопроизшествието, е, добре, за какво бихме си говорили, ако не за произшествието? Ами тогава да си поговорим! Да си поговорим! Надълго и нашироко, умно или глупаво. Да кажем всичко, каквото ни мине през ума! Да говорим без система, защото с тези системи не стигаме доникъде. Обръщам се с гореща молба

към богиня Случайност, случайността на нашите догадки!
Да започнем...

След което, минавайки край мен, той ми рече тихо, в полуглас:

— Помислете само каква сцена, а?! Това вие можехте ли да го измислите?! Ще направя от тая история една сценка за водевила.

И той потриваше радостно ръце.

Погледнах господин Станжерсон. Надеждата, която би трябвало да породи последното сведение от лекарите, че госпожица Станжерсон ще оживее, не бе изтрила тежката мъка от това благородно лице. Бедният човек бе помислил, че дъщеря му е умряла и още не можеше да се оправи от тази мисъл. Очите му — тъй сини и тъй благи — бяха изпълнени с безкрайна тъга. Бях имал възможността неведнъж да виждам господин Станжерсон по разни обществени церемонии. Още от самото начало бях поразен от погледа му — тъй чист, като на дете: замечтан, възвишен и отнесен поглед на изобретател или луд.

В тези церемонии зад него или до него биваше винаги дъщеря му, защото те бяха винаги заедно, както казваха всички, заради общата работа от дълги години насам. Тази девица, която тогава беше на тридесет и пет години, а изглеждаше едва на трийсет, посветена изцяло на науката, още събуждаше възхита с царствената си красота, останала непокътната, без нито една бръчка, победила и времето, и любовта... Кой би помислил тогава, че ще стоя един ден до леглото ѝ с моите хартийки, че ще видя как почти умираща, с огромно усилие ни разказва най-чудовищното, най-мистериозното нападение, за което съм чувал в цялата си практика? Кой би ми казал, че ще се озова както сега, в този следобед, пред един отчаян баща, който напразно се мъчи да си обясни как убиецът на неговата дъщеря е могъл да му се измъкне? За какво е тогаз целият този труд, сред мрачното уединение на горите, щом не е в състояние да ви запази от големите беди на живота и

смъртта, които сполитат обикновено онези от хората, на които не са чужди страстите на града^[1].

— Хайде, господин Станжерсон — рече господин дьо Марке доста важно, — застанете точно на мястото, където бяхте, когато госпожица Станжерсон излезе, за да отиде в стаята си.

Господин Станжерсон се вдигна и като застана на петдесет сантиметра от вратата на Жълтата стая, той изрече с въл, безцветен глас, който бих определил като мъртъв:

— Стоях тук. Към единайсет часа, след като проведох при пещите на лабораторията един кратък химически опит, бях бутнал, бюрото си дотук, защото дядо Жак, който прекара вечерта в чистене на някои мои апарати, имаше нужда от простор... Дъщеря ми работеше на същото бюро. Когато стана да ме целуне и да пожелае «лека нощ» на дядо Жак, тя трябваше, за да влезе в стаята си, да се провре, и то доста трудно, между моето бюро и вратата. Сиреч бях много близо до мястото, където щеше да се извърши престъплението.

— А това бюро, господин Станжерсон? — прекъснах го аз, подчинявайки се на предложението на моя шеф всички да се намесват в този *разговор*. — А това бюро, какво стана с това бюро веднага след като чухте да се вика «Убиец!» и когато пукнаха изстрелите...

Отговори дядо Жак:

— Изтикахме го до стената, почти там, където е в този момент, за да можем свободно да се засилваме към вратата, гос'ин секретар.

Аз продължих да разсъждавам, но не отдавах кой знае какво значение на това — само една слаба хипотеза.

— Толкова близо ли беше бюрото до стаята, че да остане незабелязан един мъж, който излиза, превит на две, от стаята и се промъква под бюрото?

— Вие все забравяте — прекъсна ме господин Станжерсон, — че дъщеря ми беше заключила вратата и бе спуснала резето, че вратата си остана затворена, че ние се

мъчихме с тая врата още в началото на покушението, че ние бяхме на вратата, а борбата между убиеца и бедното ми дете продължаваше, и още, че шумът стигаше до нас и че чувахме как нещастното момиче хъхри в стиснатите пръсти, чиито кървави следи останаха по врата ѝ. Колкото и бърз да е бил убиецът, ние също не се бавихме и веднага се намерихме зад тази врата, която ни разделяше от драмата.

Аз станах, отидох до вратата и отново най-грижливо я огледах. После пак седнах и магнах отчаяно с ръка.

— Представете си — рекох, — че долната част можеше да се отваря отделно от цялата врата и проблемът щеше да е разрешен! Но за нещастие тази последна хипотеза е неприемлива! Вратата е яка и дебела, направена от един единствен дъбов плот... Вижда се ясно, въпреки щетите, нанесени от тези, които са я избили...

— О! — рече дядо Жак... — Това е стара и солидна врата от замъка, пренесена тук... от тия, дето вече не ги правят. Трябваше ни ей този железен лост, за да успеем, и то четиримата... защото жената на портиера също участвува — куражлия жена е тя, гос'ин следовател! Много е жалко, че са затворени сега, в този час!

Още не бе изрекъл тази фраза на съчувствие и протест и портиерите отново избухнаха в ридания. Никога не съм виждал толкова плачливи задържани. Бях дълбоко отвратен от тях. Дори и да приемем, че са невинни, не разбирах как може тези две същества да са толкова малодушни. Едно ясно поведение в такива моменти струва много повече от всички сълзи и всяко отчаяние, които най-често са престорени и лицемерни.

— Е! — викна господин дьо Марке. — Още веднъж ви казвам, стига сте каканизили така! Във ваш интерес е да ни кажете какво сте правили под прозорците на павилиона в часа, когато са убивали господарката ви. Защото вие сте били съвсем близо до него, когато дядо Жак ви е срещнал...

— Ние идехме на помощ! — простенаха те.

А жената изхълца:

— О! Ако го бяхме пипнали, убиеца, щяхме да му дадем да се разбере!...

И ние отново не успяхме да измъкнем две смислени изречения от тях. Те продължаваха упорито да отричат, да призовават господа бога и всички светии за свидетели, че са били в леглото, когато са чули изстрела.

— Не един, два са изстрелите. Виждате, че лъжете. Ако бяхте чули единия, щяхте да чуете и другия!

— Боже мой, гос'ин съдия, ние чухме само втория. Спели сме още, като са гръмнали първия път...

— Колкото до това — два пъти стреляха — рече дядо Жак. — Сигурен съм, че всички патрони в револвера ми си бяха на мястото; намерихме две гилзи и чухме два изстрела от револвер зад вратата. Нали, господин Станжерсон?

— Да — потвърди професорът, — два — изстрела от револвер, първо един слаб, а после — един по-силен.

— Защо продължавате да лъжете? — викна господин дьо Марке към портиера и жена му. — Мислите си, че полицията е глупава като вас. Има всички доказателства, че сте били навън, до павилиона, в момента на тази трагедия. Какво правехте там? Не искате да кажете? Щом мълчите, значи сте съучастници! А колкото до мен — рече той, обръщайки се към господин Станжерсон — колкото до мен, аз не мога да си обясня изчезването на убиеца освен с помощта на тези двама съучастници. Веднага щом вратата е била избита, докато вие, господин Станжерсон, вие сте се занимавали с вашето нещастно дете, портиерът и жена му са улеснявали бягството на онзи мизерник, който се е шмугнал край тях, стигнал е до прозореца на вестибюла и е скочил в парка. Портиерът е затворил след него прозореца и капациите. Защото в края на краищата тези капаци не са се затворили от само себе си! Това е, което аз установих. Ако някой е измислил нещо друго, да го каже!

Господин Станжерсон се намеси:

— Това е невъзможно! Не вярвам моите портиери да са виновни или да са съучастници, макар да не разбирам

какво са правили в парка в този късен час. Казвам: това е невъзможно! Защото жената на портиера държеше лампата и не мръдна от прага на стаята, и защото аз, щом избихме вратата, коленичих до тялото на детето си и беше невъзможно някой да влезе или да излезе от тази стая, през тази врата, без да прескочи тялото на дъщеря ми и без да се блъсне в мен! Невъзможно е, защото дядо Жак и портиерът трябваше само да хвърлят един поглед на стаята и под леглото, както сторих аз, още като влязох, за да видят, че в стаята няма никой и че дъщеря ми е в агония.

— А вие какво мислите, господин Дарзак, вие още нищо не сте казали! — попита следователят.

Господин Дарзак отвърна, че не мисли нищо.

— А вие, господин началник?

Господин Дакс, началникът на Обществената безопасност, досега само бе слушал и бе оглеждал местата, най-после благоволи да отвори уста:

— Докато чакаме да намерят престъпника, трябва да открием мотивите на престъплението. Това ще ни помогне малко — рече той.

— Господин началник, вероятно най-низка ревност е продиктувала престъплението — отвърна господин дьо Марке. — Оставените от убиеца следи, грубата кърпа, тази никаква барета ни карат да мислим, че убиецът съвсем не принадлежи към висшата класа. Портиерите може би ще ни кажат нещо по този въпрос...

Обръщайки се към господин Станжерсон, началникът на Обществената безопасност продължи с хладен тон, типичен според мен за умните хора и добре калените характери.

— Не трябваше ли госпожица Станжерсон да се омъжва наскоро?

Професорът погледна тъжно към господин Робер Дарзак.

— За моя приятел, когото бих бил щастлив да нарека мой син... за господин Робер Дарзак...

— Госпожица Станжерсон сега е много по-добре и бързо ще се възстанови. Сватбата само се отлага, нали, господине? — настоя началникът на Обществената безопасност.

— Надявам се.

— Как? Не сте ли сигурен?

Господин Станжерсон млъкна. Господин Робер Дарзак ми се стори развълнуван, за което съдех по треперещата му ръка върху верижката на часовника, защото на мен нищо не ми убягна. Господин Дакс се позакашля като господин дьо Марке, когато е объркан.

— Разбирате ли, господин Станжерсон — каза той, — в такава объркана афера нищо не трябва да пренебрегваме, всичко трябва да знаем, и най-малката, и най-дребната подробност, която се отнася до жертвата... и най-незначителното на пръв поглед сведение... Какво ви кара да мислите — сега, когато почти сме сигурни, че госпожица Станжерсон ще оживее, — да мислите, че тази сватба може и да не се състои? Вие казахте: «Надявам се.» Тази надежда ми прилича на съмнение. Защо се съмнявате?

Господин Станжерсон направи видимо усилие над себе си:

— Да, господине — каза той най-сетне. — Имате право. По-добре ще бъде да знаете нещо, което би ви се сторило по-важно, ако го скрия. Господин Дарзак впрочем ще бъде на моето мнение.

Господин Дарзак, чиято бледност в този момент ми се стори ненормална, направи знак, че е съгласен с професора. За мен, щом господин Дарзак отговаряше така, това значеше, че не можеше да произнесе нито дума.

— Тогава, господин началник, знайте — продължи господни Станжерсон, — че дъщеря ми се закле никога да не ме напусне и държеше на клетвата си, въпреки всичките ми молби, защото аз няколко пъти се опитвах да я склоня да се омъжи, нали това е мой дълг. Ние познавахме господин Робер Дарзак от дълги години. Господин Дарзак обича дъщеря ми. В един момент аз мислех, че и тя го

обича, защото наскоро с радост узнах от устата на дъщеря си, че е съгласна най-после на този брак, който аз желях от все сърце. Вече съм доста стар, господине, и благословен бе часът, в който узнах, че след мен до госпожица Станжерсон ще има човек, който да я обича и да продължи общата ни работа — едно същество, което аз обичам и уважавам за голямото му сърце и заради знанията му. Но, господин началник, два дни преди престъплението, не зная по какъв внезапен обрат на волята, дъщеря ми заяви пред мен, че няма да се омъжи за господин Робер Дарзак.

Настъпи тежко мълчание. Моментът беше важен. Господин Дакс подхвана отново:

— И госпожица Станжерсон не ви даде никакво обяснение, не ви каза защо?

— Каза ми, че вече е много стара, за да се жени... че е чакала много дълго... че е размислила... че цени и дори обича господин Робер Дарзак... но че е по-добре нещата да си останат така... че всичко ще си продължи както преди... че тя ще е щастлива да види как чисто приятелските връзки, които ни свързваха с господин Робер Дарзак, ни правят още по-близки, но да бъдем наясно: никой повече да не й говори за женитба.

— Чудна работа! — промърмори господин Дакс.

— Чудна работа! — повтори господин дьо Марке.

Господин Станжерсон каза с бледа и замръзнала усмивка:

— Не тук, господине, ще откриете мотивите за престъплението.

Господин Дакс:

— Във всеки случай не кражба е бил мотивът!

— О! Ние сме сигурни в това! — извика съдия-следователят.

В този момент вратата на лабораторията се отвори и старши полицаят подаде някаква визитна картичка на съдия-следователя. Господин дьо Марке я прочете и глухо възропта:

— Е! Това вече е прекалено!

— Какво има? — попита началникът на Обществената безопасност.

— Визитната картичка на едно репортерче от «Епок», господин Жозеф Рултабий, и това тук: *«Един от мотивите на престъплението е бил кражба!»*

Началникът на Обществената безопасност се усмихна:

— Ах, да! Младият Рултабий... вече чух да говорят за него... минава за находчив... Кажете да го пуснат, господин следователю.

И пуснаха господин Жозеф Рултабий да влезе. Бях се запознал с него във влака, който ни бе довел тази сутрин в Епине сюр Орж. Той почти насила се бе вмъкнал в нашето купе и предпочитам още сега да кажа, че неговите маниери, свободното му държане и претенциите му, че разбира нещо от тази афера, в която и правосъдието не можеше да се оправи, ме бяха накарали да се настроя враждебно към него. Никак не обичам журналистите. Това са объркани и предприемчиви умове, от които трябва да се бяга като от чума. Този вид хора си мислят, че всичко им е позволено и с нищо не се съобразяват. Ако някой има нещастieto да им отстъпи каквото и да е или да ги допусне до себе си, на този някой бързо му идва до гуша и започва да се страхува от всякакви неприятности. Този тук изглеждаше едва на двайсет години, а нахалството, с което смееше да ни задава въпроси и да спори с нас, го правеше още по-смразен за мен. И при това се изразяваше тъй, че ни оскърбяваше. Зная много добре, че вестник «Епок» е влиятелен орган, с който трябва да се *съобразяваме*, но този вестник щеше да направи по-добре да не взема на работа редактори сукалчета.

И тъй, господин Жозеф Рултабий влезе в лабораторията, поздрави и зачака господин дьо Марке да го прикани към показания.

— Вие твърдите, господине — започна той, — че знаете мотива на престъплението и че този мотив, против цялата очевидност, ще да е кражба?

— Не, господин следователю, не съм твърдял такова нещо. Не казвам, че главният мотив на престъплението е, бил кражбата, не го и вярвам.

— Тогава какво означава тази картичка?

— Означава, че кражбата е само един от мотивите на престъплението.

— Кое ви накара да мислите така?

— Ето кое! Ако обичате, да ме последвате.

И младият човек помоли да го последваме в антрето, както и направихме. Там той се насочи към тоалетната и помоли господин следователя да застане на колене до него. Тази тоалетна получава светлина от остъклената си врата и когато тя е отворена, светлината, която нахлува в нея, е достатъчна, за да я освети чудесно. Господин дьо Марке и господин Жозеф Рултабий коленичиха на прага. Младият човек сочеше към плочките.

— Плочките на тоалетната не са били мити от дядо Жак — каза той — от доста време, видно е от слоя прах по тях. И тъй, погледнете на това място очертанията на две големи подметки и тази черна пепел, която навсякъде придружава стъпките на убиеца. Тази пепел не е нищо друго освен въглищния прах от пътеката, която човек трябва да пресече, за да мине направо, през гората, от Епине — в Гландие. Знаете, че там има малка въглищарска колиба и че там се копаят въглища в големи количества. Ето какво трябва да е направил убиецът: той е влязъл тук следобеда, когато не е имало никой в павилиона, и е извършил кражбата.

— Но каква кражба? Къде виждате кражба? С какво ще докажете? — викнахме всички в един глас.

— С това, което ме отведе към следата на кражбата — продължи журналистът.

— С това тук! — прекъсна го господин дьо Марке, все още на колене.

— Ами да! — рече господин Рултабий.

И господин дьо Марке обясни, че по праха на плочките, до следата от двете подметки, действително

имаше пресен отпечатък от някакъв тежък правоъгълен пакет и не бе трудно да се разпознаят очертанията на вървите му.

— Значи вие сте влизали тук, господин Рултабий, а аз бях забранил на дядо Жак да пуска когото и да било, той пазеше павилиона.

— Не винете дядо Жак, аз дойдох тук с господин Робер Дарзак.

— А, така ли? — възкликна господин дьо Марке недоволно, хвърляйки поглед на господин Робер Дарзак, който продължаваше да мълчи.

— Когато видях следата от пакета до отпечатъка на подметките, аз не се съмнявах повече, че става дума за кражба — продължи господин Рултабий. — Крадецът не беше дошъл с пакет... Той го е направил тук този пакет с крадените предмети, разбира се, и го е оставил в този ъгъл с намерение да го вземе на излизане, оставил е до пакета и големите си обувки, защото, погледнете — никакви следи не водят към тези обувки и подметките са една до друга, като на необути обувки, в покой. Така може да се обясни, че когато е избягал от Жълтата стая, убиецът не е оставил никакви следи нито в лабораторията, нито във вестибюла. След като е влязъл с обувките си в Жълтата стая, той се е събул без съмнение, защото са му пречели или защото е искал да вдига колкото може по-малко шум. Следата *на отиване* през вестибюла и лабораторията е била изтрита от последвалото миене на дядо Жак, което ни кара да мислим, че убиецът е влязъл в павилиона през отворения прозорец на вестибюла, когато дядо Жак е отсъствувал първия път, преди да измие пода в пет часа и половина!

След като си е събул обувките, които явно са го притеснявали, убиецът ги е занесъл в тоалетната и ги е пуснал от прага, защото по праха на тоалетната няма следи от боси или обути с чорапи крака, или пък от други никакви обувки. Значи той е оставил обувките до онзи пакет. В този момент кражбата е била вече извършена. След това човекът се връща в Жълтата стая и се пъхва под

леглото, където чудесно се виждат очертанията от тялото му по пода и дори по рогозката, която е била леко подвита и смачкана в този край. Прясно отскубнати сламки доказват също, че убиецът е бил под леглото.

— Да, да, това го знаем — рече господин дьо Марке.

— Връщането под леглото доказва, че кражбата — продължи това странно журналистче — съвсем не е била единствената причина за идването на човека. Не ми казвайте, че се е скрил веднага щом е забелязал през прозореца на вестибюла дядо Жак или господин и госпожица Станжерсон да влизат в павилиона. Много по-лесно му е било да се качи на тавана и скрит там, да чака някаква възможност да изчезне, ако единственото му намерение е било да избяга. Не! Не! Убиецът е трябвало да бъде в Жълтата стая.

Тук се намеси началникът на обществената безопасност:

— Не е лошо, млади човече! Моите поздравления... и ако още не знаем как е изчезнал, ние вече го следваме стъпка по стъпка как е влязъл тук и виждаме какво е направил: той е откраднал. Но какво?

— Много важни неща — отвърна репортерът.

В този момент някой извика от лабораторията. Втурнахме се натам и намерихме господин Станжерсон, който с блуждаещи очи размахваше ръце и ни показваше нещо като библиотечна мебел, която бе отворил току-що и която зееше празна.

В същия момент той се отпусна в големия фотьойл пред бюрото и изстена:

— Двойно съм ограбен...

А после една сълза, тежка сълза се изтърколи по бузата му:

— Само — помоли той — да не каже някой на дъщеря ми... На нея ще ѝ бъде още по-мъчно, отколкото на мен.

И с мъка в гласа, която никога няма да забравя, той въздъхна дълбоко:

— Какво значение в края на краищата... щом тя ще оживее?...

— Ще оживее! — каза Робер Дарзак със странно развълнуван глас.

— А ние ще ви намерим откраднатото — обеща господин Дакс. — Но какво имаше в този шкаф?

— Двадесет години от моя живот — глухо отвърна прочутият професор — или по-скоро от нашия живот, на дъщеря ми и моя. Да, нашите най-ценни документи, най-секретните връзки към нашите опити и изследвания от дваисет години насам. Това беше истински подбор сред толкова документация, с която е пълна тази стая. Това е непоправима загуба за нас и смея да кажа — за науката. Всички етапи, през които трябваше да премина, за да докажа окончателно разпадането на материята, бяха грижливо описани, подредени, анотирани, илюстрирани със снимки, с чертежи. Всичко това беше там. Планът на трите нови апарата: един за изследване на дематериализирането на предварително наелектризираните тела под влияние на ултравиолетова светлина; друг, който трябваше да направи видимо отнемането на електрически товари под действието на частиците разпадаща се материя в пламъчните газове; и трети — чудесен нов електроскоп диференциален кондензатор; цял комплект от всички графики, изобразяващи основните качества на онази междинна субстанция, в която преминава измеримата материя, преди да се превърне в неизмерим етер; дваисет години опити върху ултраатомната химия и върху непознатите досега равновесни състояния на материята; както и един ръкопис, който исках да публикувам под заглавие: „Металите, които боледуват“. Знам ли? Знам ли? Човекът, който е дошъл тук, ми е взел всичко... и дъщеря ми, и целия ми труд... и сърцето... и душата ми...

И прочутият професор Станжерсон заплака като дете. Ние го заобиколихме в мълчание, развълнувани от тази сцена на дълбоко страдание. Господин Робер Дарзак, облегнат на фотьойла, в който се бе свлякъл професорът,

напразно се опитваше да скрие сълзите си, с което ми стана симпатичен, въпреки инстинктивното отвращение, което неговото странно поведение и често безпричинно вълнение ми бяха вдъхнали към тази загадъчна особа.

Само господин Рултабий, чието драгоценно време и важна мисия на този свят не му разрешаваха да се задълбочава в човешката мъка, се приближи преспокойно до празния шкаф, показва го на началника на Обществената безопасност и безцеремонно прекъсна дълбоката тишина, с която ние изказвахме почитта си към мъката на прочутия професор Станжерсон. Той ни даде няколко обяснения, от които не се нуждаехме особено: как се е сетил за кражбата посредством двойното откритие, което бе направил — следите в тоалетната и ценната празна мебел в лабораторията. Само бил минал през лабораторията — така ни каза той, но бил поразен, първо: от странната форма на тази солидна мебел и от огнеупорната ѝ желязна конструкция, от факта, че ключът на една мебел като тази, явно предназначена да съхранява изключително важни неща, е оставен на желязната ѝ вратичка. Обикновено човек няма нужда от каса, която да държи отворена... И после, сложната направа на това малко ключче с медно ухо бе привлякла, изглежда, вниманието на Рултабий и бе приспала нашето. Колкото до нас, останалите — а ние също не сме деца — едно ключче в ключалката ни дава по-скоро някакво усещане за сигурност, но не и на господин Жозеф Рултабий, който явно е гений (както казва Жозе Дюпюи в „Петстотинте милиона на Гладиатор“: „Какъв гений! Какъв майстор!“). И едно ключче в ключалка го кара да мисли за кражба. Скоро узнах причината.

Но преди да ви я кажа, трябва да ви съобщя, че господин дьо Марке ми се стори доста озадачен — не знаеше дали да се радва, че следствието отива напред, макар и с една крачка, или да съжалява, че не той я е направил. В нашата професия има такива разочарования, но ние нямаме право да бъдем малодушни и трябва да стъпчем самолюбието си, когато става дума за общото

благо. И тъй, господин дьо Марке се насили и реши, че е по-добре да се присъедини към комплиментите, които господин Дакс не пестеше за Рултабий. Хлапакът сви рамене: „Няма защо!“ Бих го зашлевил с удоволствие, най-вече когато добави:

— Добре ще е, господине, да попитате господин Станжерсон кой е държал ключа!

— Дъщеря ми — отвърна господин Станжерсон. — И винаги беше в нея.

— О! Ами тогава нещата се променят съвсем и вече не отговарят на концепцията на господин Рултабий — извика господин дьо Марке. — Щом този ключ е винаги у госпожица Станжерсон, в онази нощ убиецът трябва да е чакал госпожицата в стаята ѝ, за да ѝ вземе ключа, и кражбата е могла да стане едва след покушението! Но след покушението в лабораторията е имало четирима души!... Вече нищо не разбирам!...

И господин дьо Марке с отчаяна ярост (това трябва да е било за него връх на опиянението, защото не знаей дали не споменах вече, че той биваше най-щастлив, когато не разбираше) повтори:

— Нищичко...

— Кражбата — възрази репортерът — е могла да стане само *преди* нападението. Няма никакво съмнение! И вие знаете причината, която ви кара да вярвате в това, но аз си имам и свои причини. Когато убиецът е влязъл в павилиона, той вече е държал ключа с медното ухо.

— Това е невъзможно! — възпротиви се господин Станжерсон.

— Толкова е възможно, господине, че разполагаме и с доказателство.

И това дяволско човече извади от джоба си един брой на „Епок“ от 21 октомври (припомням, че престъплението стана през нощта на 24 срещу 25) и като ни показа едно съобщение, зачете:

„Вчера е загубена малка дамска чантичка от чер сатен в магазините «Лув». Тази чантичка съдържа разни

предмети, между които и ключ с медно ухо. Който я намери, да пише «До поискване» в пощенски клон номер 40, на следния адрес: М.А.Т.И.С.Н. Ще получи голямо възнаграждение.“

— Тези букви не са ли инициалите на госпожица Станжерсон — продължи репортерът. — Този ключ с медно ухо не е ли ей този ключ?... Аз винаги чета обявите. В моя занаят, както и във вашия, господин следователю, трябва винаги да се четат частните обяви... Що заплетени истории човек намира там!... Пък и ключовете към тях, които... не винаги са с медно ухо, но от това не стават по-безинтересни. Особено ме бе поразила тази обява, и по-скоро жената, която се забулва с толкова тайнственост, а какво толкова компрометиращо бе загубила — един ключ. Колко много държеше тя на този ключ. Какво богато възнаграждение обещаваеше! И си помислих за тези шест букви: М.А.Т.И.С.Н. За първите четири веднага реших, че са от някакво име. Ами разбира се — рекох си, — „Мат, Матилд...“, особата, която бе загубила ключа с медното ухо, се казва Матилд!... Но нищо не можах да измисля за последните две букви, оставих вестника и се заех с нещо друго... Когато четири дни по-късно във вечерните вестници се появиха огромни заглавия за покушението над госпожица Матилд Станжерсон, това име Матилд веднага ми напомни, без да полагам каквито и да било усилия, съвсем машинално, буквите от обявата. Леко заинтригуван, поисках този брой от канцеларията. Бях забравил последните две букви: С.Н. Когато отново ги видях пред очите си, не можах да се сдържа да не извикам: „Станжерсон!...“ Скочих в един файтон и препуснах към клон номер 40. Попитах: „Имате ли писмо с адрес: М.А.Т.И.С.Н.?“ Чиновникът ми отговори: „Не!“ И тъй като аз настоявах, молих да потърси още, той ми каза: „Е, господине, вие май се шегувате нещо!... Да, имаше такова писмо с инициали М.А.Т.И.С.Н., но аз го дадох преди три дни на една дама, която го поиска. Ето и вие сега идвате да ми го искате. Преди два дни пък дойде един друг господин

и той също тъй нелюбезно и настойчиво искаше писмото!... Омръзна ми от тия шарлатании..." Щеше ми се да разпитам чиновника за двете лица, които бяха търсили писмото. Дали искаше да се скрие зад професионалната тайна — човекът явно мислеше, че вече премного е казал, — или наистина му е додеяло от такива шеги, но той не ми отговори повече...

Рултабий млъкна. Мълчахме всички. Всеки, както можеше, си вадеше заключенията от тази странна история със службата „До поискване“. Наистина сякаш вече имаше някаква нишка към тази мътна афера. Господин Станжерсон каза:

— Значи почти е сигурно, че дъщеря ми е загубила този ключ, че не е искала да ми каже, за да не ме тревожи и е помолила този или тази, който го намери, да ѝ пише „до поискване“. Тя вероятно се е страхувала да даде нашия адрес, за да не разбере, че ключът е изгубен. Съвсем логично и напълно естествено. Защото веднъж вече ме крадоха, господине!

— Къде? Кога? — попита началникът на Обществената безопасност.

— О! Преди много години, в Америка, във Филаделфия. От лабораторията ми откраднаха документацията на две изобретения, които биха били цяло богатство за един народ. Не само че не узнах кой е крадецът, но и повече не чух за *обекта* на кражбата, защото за да объркам сметките на този, който ме окраде, аз самият пуснах в обществения сектор тези две изобретения и така обезцених откраднатата документация. Оттогава съм много подозрителен и когато работя, затварям се херметически. Всички решетки по тези прозорци, затънтеният павилион, този шкаф, който сам конструирах, специалната ключалка, този специално изработен ключ — всичко е резултат на моите страхове, а те се коренят в горчивия ми опит.

Господин Дакс заяви: „Много интересно!“, а господин Рултабий поиска да разбере какво е станало с

чантичката. От няколко дни нито господин Станжерсон нито дядо Жак бяха виждали чантичката на госпожица Станжерсон. Няколко часа по-късно ние трябваше да разберем от устата на госпожица Станжерсон, че тази чантичка или е била открадната, или пък я е загубила и че нещата са се случили точно тъй, както ни е обяснил баща ѝ: тя е отишла на 23 октомври в пощенски клон номер 40 и са ѝ предали писмо, с което някой си е правил лоша шега. Тя веднага го изгорила.

За да се върнем на нашия разпит, по-скоро на нашия *разговор*, трябва да съобщя, че след като началникът на Обществената безопасност попита при какви обстоятелства дъщеря му е отишла в Париж на 20 октомври, деня, в който се е изгубила чантичката, ние научихме, че тя е отишла в столицата, *придружена от господин Робер Дарзак, с когото след това са се видели в замъка едва на другия ден след престъплението*. Фактът, че господин Робер Дарзак е бил до госпожица Станжерсон в големите магазини „Лув“, когато чантичката е изчезнала, не можеше да остане незабелязан и да си го признаем, прикова вниманието ни.

Този разговор между правници, обвиняеми, свидетели и журналист вече свършваше, когато се случи нещо неочаквано — наистина като в театър, което впрочем винаги се нрави на господин дьо Марке. Старши полицаят дойде да ни съобщи, че Фредерик Ларсан иска да влезе — веднага му бе разрешено. Той държеше в ръка чифт груби кални обувки, които хвърли пред нас.

— Ето — рече той — обувките на убиеца! Познавате ли ги, дядо Жак?

Дядо Жак се наведе над тази воняща кожа и смаян позна в тях старите си обувки, които бе захвърлил преди известно време в един ъгъл на тавана; беше тъй смутен, че трябваше да се изсекне, за да скрие вълнението си.

Тогава, сочейки към кърпата, с която в момента си служеше дядо Жак, Фредерик Ларсан каза:

— Ето една носна кърпа, дето поразително прилича на онази от Жълтата стая.

— О! Знам! — разтрепери се дядо Жак. — Почти същите са.

— Може би — продължи Фредерик Ларсан — и старата баска, която беше намерена също в Жълтата стая, е носил дядо Жак. Според мен всичко това, господин началник, господин следователю, доказва — успокойте се, добри човече! — обърна се той към дядо Жак, който вече береше душа, — според мен всичко това доказва, че убиецът е искал да скрие истинското си лице. Направил го е много грубо или поне така ни се струва, защото сме сигурни, че убиецът не е дядо Жак — той не се е отделял от господин Станжерсон. Но представете си, че господин Станжерсон не беше стоял до късно, че след като се бе разделил с дъщеря си, се бе върнал в замъка, че госпожица Станжерсон беше нападната, докато в лабораторията нямаше никой, докато дядо Жак спеше на своя таван; никой нямаше да се усъмни, че убиецът е дядо Жак! Той дължи спасението си на това, че трагедията се е разиграла много рано, тъй като убиецът явно е сметнал, че лабораторията е празна и моментът за действие е дошъл. Човекът, който е могъл да се вмъкне тъй загадъчно тук и да вземе толкова предпазни мерки, които да послужат за улики срещу дядо Жак, е без съмнение човек от къщата. В колко часа точно е влязъл тук? Следобед? Вечерта? Не бих могъл да кажа... *Някое същество, което тъй добре познава предметите и хората от този павилион, трябва да е влязло в Жълтата стая, и то в обичаен час.*

— Все пак не е могъл да влезе, когато е имало хора в лабораторията! — извика господин дьо Марке.

— Какво знаем за това, моля ви! — възрази Ларсан. — В лабораторията е имало вечеря, шетня на прислугата... Провеждал се е химически опит — вероятно между десет и единайсет часа, — господин Станжерсон, дъщеря му и дядо Жак са около лещите... От къщата е! От къщата!... Кой казва, че убиецът... не е използвал този момент да се шумугне в Жълтата стая, след като си е събул обувките в тоалетната?

— Звучи невероятно! — каза господин Станжерсон.

— Естествено, но не е невъзможно. Ето защо аз не го твърдя със сигурност. Колкото до излизането му, това е друга работа! Как е могъл да избяга? По най-естествения начин на света!

Фредерик Ларсан замълча за момент. Този момент ни се стори много дълъг. Ние изчакахме да проговори, обзети от напълно обяснимо напрежение.

— Аз не съм влизал в Жълтата стая — продължи Фредерик Ларсан, — но предполагам, вие имате доказателства, че оттам може да се излезе само през вратата. *Именно през вратата е излязъл убиецът.* И тъй, щом не е възможно друго, значи е така! Той е извършил престъплението и е излязъл през вратата! В кой момент обаче! В момента, когато му е било най-лесно, *в момента, когато е най-обяснимо*, толкова обяснимо, че не може да има друго обяснение. Да видим тогава *моментите след престъплението*. Първи момент: господин Станжерсон и дядо Жак стоят пред вратата, готови да му препречат пътя. Втори момент: дядо Жак е излязъл за малко, а господин Станжерсон е съвсем сам пред вратата. Трети момент: при господин Станжерсон идва портиерът. Четвърти момент: пред вратата се намират господин Станжерсон, портиерът, неговата жена и дядо Жак. Пети момент: вратата е избита, а Жълтата стая — завзета. *Бягството е най-обяснимо в момента, когато пред вратата има най-малко хора, моментът, когато господин Станжерсон е сам пред вратата.* Ако не сметнем, разбира се, че е възможно мълчаливото съучастие на дядо Жак, но аз не вярвам в това, защото дядо Жак нямаше да хукне от павилиона да оглежда прозореца на Жълтата стая, ако бе видял да се отваря вратата и убиецът да излиза. *Значи вратата се е отворила и убиецът е излязъл, когато господин Станжерсон е бил сам.* Тук трябва да приемем, че господин Станжерсон е имал сериозни причини да не спре или да не извика да спрат убиеца, защото го е оставил да стигне до прозореца на вестибюла и е затворил този

прозорец след него!... Така, но дядо Жак е можел да се върне всеки момент и всичко е трябвало да си е на мястото... И въпреки ужасните си рани и неодобрението на баща си, госпожица Станжерсон е събрала последните си сили, за да заключи пак вратата на Жълтата стая и да спусне резето, преди да се строполи умираща на пода...

Ние не знаем кой е извършил престъплението, не знаем кой е мизерникът, чиито жертви са господин и госпожица Станжерсон, ала няма съмнение, че *те двамата го знаят*? Тази тайна навярно е ужасна, щом бащата не се е поколебал да остави агонизиращата си дъщеря зад тази врата, която тя сама отново е затворила — ужасна, щом е оставил убиеца да се измъкне. *Ала няма на света друг начин, по който да обясним бягството на убиеца от Жълтата стая.*

Имаше нещо зловещо в мълчанието, което последва това драматично и блестящо обяснение. Всички ние страдахме за прославения професор Станжерсон, притиснат от безмилостната логика на Фредерик Ларсан, принуден да ни признае истината или да мълчи, а какво по-ужасно признание от това! Видяхме този човек, възплъщение на страданието, да става и да протяга ръка така съдбовно, че ние наведохме глави като пред икона. Тогава с твърд глас, който сякаш изчерпваше последните му сили, той изрече следните клетвени слова:

— Кълна се пред умиращата си дъщеря, че не съм се отделял от тази врата от момента, в който чух отчаяния зов на детето си, че тази врата не се е отваряла, докато бях сам в лабораторията си, и когато най-накрая тримата ми прислужници и аз успяхме да проникнем в Жълтата стая, убиецът не беше вече там! Кълна се, че не познавам убиеца!

Трябва ли да казвам, че въпреки тежката клетва, ние не повярвахме в нито една дума на господин Станжерсон! Фредерик Ларсан току-що ни бе открил истината, а ние веднага да се откажем от нея!

Тъй като господин дьо Марке ни съобщаваше, че *разговорът* е приключил и ние се готвехме да напуснем лабораторията, младият репортер, този хлапак Рултабий, се приближи до професор Станжерсон, ръкува се най-почтително с него и го чух да казва:

— Аз ви вярвам, господине!

Спирам дотук разказа на господин Мален, секретар на съда в Корбей. Сметнах за свой дълг да ви го предам. Не е нужно да обяснявам на читателя, че всичко, което току-що се бе случило в лабораторията, ми бе точно и незабавно разказано от самия Рултабий.

[1] Напомням на читателя, че само препредавам прозата на секретаря и не исках да отнемам нищо от широтата и величието ѝ. — Б.а. ↑

XII ГЛАВА

БАСТУНЪТ НА ФРЕДЕРИК ЛАРСАН

Готвех се да напусна замъка към шест часа, носех статията, която моят приятел беше изфабрикувал набързо в предоставения ни от господин Робер Дарзак малък салон. Репортерът щеше да спи в замъка, приемайки необяснимото гостоприемство на господин Робер Дарзак, комуто в тези начални обстоятелства господин Станжерсон бе прехвърлил всички задължения на домакин. Въпреки това Рултабий пожела да ме изпрати на гарата в Епине. Като прекосяхахме парка, той ми каза:

— Фредерик Ларсан наистина е много способен и ненапразно има такава репутация. Знаете ли как е успял да намери обувките на дядо Жак! До мястото, където ние забелязахме *елегантните стъпки*, а следите от грубите обувки се прекъсваха, една правоъгълна вдлъбнатина подсказваше, че доскоро там е имало камък. Ларсан потърсил този камък и веднага решил, че е послужил на убиеца да прати на дъното на езерото обувките, от които е искал да се отърве. Сметката на Фред излезе вярна и успехът на неговите издирвания го доказва. А аз не се сетих: трябва да си призная, че умът ми хвърчеше вече другаде, защото по многото фалшиви улики, които убиецът нарочно бе оставил по пътя си, и по големината на черните стъпки, отговарящи на номера на дядо Жак, аз реших, че той е искал да насочи вниманието към прислужника. Затова си позволих да кажа на стария човек, ако си спомняте, че щом е намерена баретата в тази фатална стая, тя не може да не прилича на неговата, и веднага му описах носната кърпа, досущ като тази, която той самият бе използвал. Дотук Ларсан и аз сме на едно мнение, но оттук нататък започват различията. И **ТОВА Е УЖАСНОТО**, защото той съзнателно върви към една грешка, която аз ще трябва да оборвам с *нищо*!

Бях изненадан от сериозния тон, с който моят млад приятел произнесе тези последни думи.

И пак повтори:

— ДА, УЖАСНО, УЖАСНО!... Но нали да се бориш с нечия представа е все едно да се бориш с нищото!

В този момент ние минавахме край замъка. Бе вече нощ. На първия етаж беше откrehнат един прозорец. Оттам струеше слаба светлина и някакви шумове, които привлякоха нашето внимание. Продължихме, докато стигнахме до една врата под прозореца. Рултабий ми прошушна, че това е прозорецът на госпожица Станжерсон. Шумовете, които ни бяха привлекли, заглъхнаха, после пак се появиха. Това бяха сподавени стенания... Успяхме да чуем само три думи, които ясно стигнаха до нас: „Бедният ми Робер!“ Рултабий сложи ръка на рамото ми и ми прошепна в ухото:

— Ако можехме да узнаем какво се говори в тази стая, анкетата ми щеше много бързо да приключи...

Той се огледа наоколо; вечерната сянка ни обгръщаше; не виждахме по-далеч от тясната, оградена с дървета ливада зад замъка. Стенанията отново заглъхнаха.

— Като не можем да чуем — продължи Рултабий, — да се опитаме поне да видим...

Направи ми знак да стъпвам тихо и ме повлече отвъд ливадата, до бледия ствол на една голяма бреза, чийто бял силует се открояваше в тъмнината. Тази бреза се издигаше точно срещу въпросния прозорец и най-долните ѝ клони бяха почти на височината на първия етаж на замъка. От тях навярно можеше да се види какво става при госпожица Станжерсон; така си е помислил и Рултабий, защото, след като ми нареди да кротувам, обгърна дървото със силните си ръце и се покатери. Скоро се изгуби в клоните, след туй настъпи голяма тишина.

Там, срещу мен, полуотвореният прозорец още светеше. Не се мярна никаква сянка. Дървото над мен беше тихо; почаках; изведнъж — какво чуваше ухото ми:

— След вас!...

— Моля ви, след вас!

Някой с някого говореше там горе, над главата ми... разменяха си любезности и каква беше моята почуда, като видях да се смъкват по гладкия ствол два човешки силуета, които скоро тупнаха на земята! Рултабий се беше качил сам, а се връщаха двамина.

— Здравейте, господин Сенклер!

Това бе Фредерик Ларсан... Полицаят е бил вече горе, а моят млад приятел мислеше, че ще бъде сам на наблюдателния пост... Ни единият, ни другият впрочем не обърнаха внимание на моето учудване. Разбрах, че там горе те са станали свидетели на една сцена, пълна с нежност и отчаяние: между госпожица Станжерсон и господин Дарзак, коленичил до нейното възглавие. И вече много внимателно всеки си правеше заключения. Лесно бе да се отгатне, че тази сцена беше направила огромно впечатление на Рултабий, *в полза на господин Дарзак*, докато за Ларсан тя потвърждаваше само едно съвършено лицемерие, изкусно поднесено от годеника на госпожица Станжерсон.

Вече пристиграхме до желязната решетеста врата на парка, когато Ларсан ни спря:

— Бастунът ми! — извика той.

— Какво, забравихте ли го? — попита Рултабий.

— Да — отвърна полицаят. — Там, до дървото.

И той ни остави, като каза, че ще ни настигне... след малко.

— Забелязахте ли бастуна на Фредерик Ларсан? — попита ме репортерът, когато останахме сами. — Съвсем нов е... *и никога не съм виждал да го носи...* Изглежда, много държи на него... не го изпуска. Човек би казал, че се страхува бастунът му да не попадне в чужди ръце... Допреди онзи прословут ден *никога не бях виждал Фредерик Ларсан с бастун...* Къде ли го е намерил? Не е нормално човек, който *никога не е ходил с бастун, изведнъж да не може вече да мръдне без него, и то само ден след престъплението в Гландие...* Когато пристигнахме в замъка първия път, щом ни забеляза, той пхна часовника в джоба си и вдигна бастуна от земята — факт, на който напразно не съм обърнал никакво внимание.

Вече бяхме извън парка; Рултабий не казваше нищо... Умът му явно бе в бастуна на Фредерик Ларсан. Убедих се в това, когато, спускайки се по склона към Епине, той попита:

— Фредерик Ларсан дойде в Гландие преди мен; започна анкетата си преди мен; той е имал време да узнае неща, които аз не знаях, и би могъл да намери неща, за които аз не знаях... Къде е намерил този бастун?

И добави:

— Възможно е неговото подозрение, нещо повече от подозрение, неговото логично разсъждение, което е насочено право срещу Робер

Дарзак, да се основава на нещо, което може да се пипне, което той пипа, *той*, но не и аз... Да не би да е бастунът? Къде, по дяволите, е могъл да намери този бастун?

В Епине трябваше да чакаме влака двацет минути; влязохме в едно кафене. Почти веднага след нас вратата отново се отвори и на прага се появи Фредерик Ларсан, размахвайки своя фамозен бастун.

— Намерих го! — сияеше той.

Тримата седнахме на една маса. Рултабий не изпускаше от очи бастуна; бе тъй вгълбен, че не видя знака, който Фредерик Ларсан направи на един железничар, съвсем млад човек, чието лице бе разкрасено от малка руса, зле сресана брадичка. Чиновникът стана, плати, кимна за поздрав и излезе. Аз също не бих обърнал внимание на този знак, ако не се бях сетил за него няколко дни по-късно, когато русата брадичка отново се появи в една от най-трагичните минути на този разказ. Тогава научих, че русата брадичка е агент на Ларсан, натоварен от него да следи идващите и заминаващите пътници на гара Епине сюр Орж, защото Ларсан не пренебрегваше нищо, щом сметнеше, че може да му бъде полезно.

Погледнах Рултабий.

— А, господин Фред — казваше той, — откога имате този бастун? Виждал съм ви да се разхождате все с ръце в джобовете!...

— Подарък ми е — отвърна полицаят.

— Отскоро трябва да е — не отстъпи Рултабий.

— Да, подариха ми го в Лондон...

— А, да, наистина, вие идвате от Лондон, господин Фред... Мога ли да видя и аз този бастун?

— Разбира се!

Фред подаде бастуна на Рултабий. Беше голям жълт бамбуков бастун с гарванова човка, украсен със златна халка.

Рултабий внимателно го огледа.

— Е, какво? Излиза, че в Лондон са ви подарили бастун от Франция!

— Възможно е — рече невъзмутимо Фред.

— Прочетете тук буквичките: „Касет, 6-а, ул. — «Опера»...“

— Хората си дават прането в Лондон — рече Фред — защо англичаните да не си купуват бастуни от Париж...

Рултабий върна бастуна. Когато ме придружи до купето, той попита:

— Запомнихте ли адреса?

— Да, „Касет, номер 6-а, ул. «Опера»...“ Разчитайте на мен, още утре ще ви пиша.

И наистина още същата вечер аз отидох при господин Касет, търговец на бастуни и чадъри в Париж, и писах на моя приятел:

„Някакъв човек, приличащ поразително на господин Робер Дарзак — същия ръст, леко прегърбен, с брадичка, светлобежово пардесю с бомбе, е купил бастун, подобен на този, който ни интересува, в деня на покушението, към осем часа вечерта. От две години господин Касет не е продавал такъв бастун. Бастунът на Фред е нов. Явно, че е същият. Не го е купил лично той, защото по това време е бил в Лондон. И аз като вас смятам, че го е намерил някъде около господин Робер Дарзак... Но тогава, ако, както вие твърдите, убиецът е бил в Жълтата стая от пет или дори от шест часа, а трагедията се е разиграла към полунощ, покупката на този бастун осигурява безупречно алиби за господин Робер Дарзак.“

XIII ГЛАВА

„ОНЗИ ДОМ Е ВСЕ ТАКА ПРЕКРАСЕН, ВСЕ ТЪЙ СВЕЖА Е ГРАДИНАТА“

Осем дни след събитията, които току-що разказах, точно на 2 ноември, получих в дома си в Париж следната телеграма:

„Елате в Гландие с първия влак. Донесете револвери.
Поздрави. Рултабий.“

Мисля, вече ви казах, че по това време аз бях съвсем млад адвокат, нямах дела и ходех в Палатата по-скоро да се запозная с професионалните си задължения, отколкото да защитавам вдовици и сирачета. Затова не се учудих, че Рултабий така се разпореждаше с моето време; и после, той знаеше колко много се интересувам от неговите журналистически приключения и най-вече от аферата „Гландие“. От осем дни не бях прочел нищо за нея, освен безбройните дрънканици на вестниците и няколкото кратки бележки от Рултабий в „Епок“. В тези бележки той съобщаваше за нападението с *овчата кост* и ни осведомяваше, че при анализа се оказало, че следите, оставени по нея, са от *човешка кръв*; имало пресни следи от кръвта на госпожица Станжерсон, а предишните били от стари престъпления, може би отпреди няколко години...

Можете да си представите как тази афера занимаваше целия свят. Никое друго прочуто престъпление не е интригувало хората така. Все пак струваше ми се, че следствието никак не напредва; щях да бъда много щастлив от поканата на моя приятел, ако телеграмата не съдържаше и това: „Донесете револвери.“

Ето кое ме плашеше много: щом Рултабий ми телеграфира да занеса револвери, значи той предполага, че ще ни дотрябват. А пък аз, не че ме е срам да си призная, не съм смел човек! Но какво от това?! В

този ден ставаше дума за приятел, изпаднал в трудно положение, който без съмнение ме викаше на помощ; никак не се колебах; и щом установих, че единственият револвер, с който разполагах, беше в изправност, аз се отправих към гара Орлеан. По пътя се сетих, че „револвер“, това е единствено число, а в телеграмата на Рултабий бе употребено множествено число; влязох в един магазин за оръжие и купих прекрасен малък револвер, който с радост щях да предложа на моя приятел.

Надявах се, че Рултабий ще бъде на гарата в Епине, но го нямаше. Чакаше ме обаче един кабриолет и аз скоро се озовах в Гландие. На входната врата — никой. Едва на прага на замъка забелязах младия човек. Той ме поздрави приятелски, прегърна ме и живо се заинтересува за здравето ми.

Когато се озовахме в малкия стар салон, за който вече споменах, Рултабий ме накара да седна и веднага ми довери:

— Не върви!

— Какво не върви?

— Нищо.

Доближи се до мен и ми каза на ухото:

— Фредерик Ларсан бие право срещу господин Робер Дарзак!

Това съвсем не ме изненада, откак видях как годеникът на госпожица Станжерсон побледня при следите от собствените си стъпки.

Но се сетих да напомня:

— Добре! Ами бастунът?

— Бастунът! У Фредерик Ларсан е, а *той не се отделя от него*.

— Но... не е ли това алиби за господин Робер Дарзак?

— Ни най-малко. Поразпитах внимателно господин Дарзак, отрича да е купувал бастун от Касет — нито онази, нито която и да е друга вечер... Както и да е, *не мога да се закълна в нищо*, защото господин Дарзак от време-навреме изпада в *такова странно мълчание*, че човек не знае как да разбира думите му... Този бастун трябва да е много ценен за Фредерик Ларсан, бастун — веществено доказателство навярно... Но защо? Часът на покупката потвърждава, че бастунът не е могъл да бъде в ръцете на убиеца.

— Часът няма да смути Ларсан... Той не е длъжен да приеме моята система, която започва с вкарването на убиеца в Жълтата стая

между пет и шест часа; какво му пречи на него да го вкара там между десет и единайсет вечерта? Точно в този момент господин и госпожица Станжерсон, подпомагани от дядо Жак, са се занимавали с един интересен химически опит в онази част на лабораторията, която е била заета от пещите. Ларсан ще каже, че убиецът се е промъкнал зад тях, колкото и невероятно да звучи... Той вече го каза на съдия-следователя... Като се замисля, подобно разсъждение е абсурдно, при положение че този *близък на семейството* — ако той изобщо съществува — е трябвало да знае, че професорът скоро ще напусне павилиона; и в интерес на този „близък“ е било да отложи операциите за след заминаването му. Защо ще рискува да прекосява лабораторията, докато професорът е там? И после, кога този *близък* ще се е вмъкнал в павилиона?... Толкова неща трябва да се изяснят, преди да приемем *фантазиите на Ларсан*. Аз лично не бих си губил времето, *защото си имам безотказна система*, която абсолютно изключва подобни фантазии! Но тъй като съм длъжен за сега да мълча, а Ларсан понякога говори... възможно е всичко да свърши с обвинение срещу господин Дарзак... ако не бях тук, разбира се! — добави с гордост младия човек. — Защото срещу господин Дарзак има други *външни улики*, малко по-различни от тази история с бастуна, която за мен си остава необяснима; не разбирам как Ларсан смее да се показва пред господин Дарзак с неговия собствен бастун. Ясна ми е горе-долу системата на Ларсан, но не разбирам бастунът за какво е!

— Фредерик Ларсан още ли е в замъка?

— Да, изобщо не го е напуснал! И той спи тук като мен, по молба на господин Станжерсон. Господин Станжерсон направи за него това, което господин Дарзак стори за мен. Обвинен от Фредерик Ларсан, че познава убиеца и че му е позволил да избяга, господин Станжерсон поиска да улесни своя обвинител в търсенето на истината. Така се държи и господин Робер Дарзак с мен.

— А вие самият сигурен ли сте, че господин Робер Дарзак е невинен?

— В един миг повярвах, че е виновен, когато дойдохме тук за първи път. Дойде моментът да ви разкажа какво се случи между господин Дарзак и мен.

Тук Рултабий спря и ме попита дали съм донесъл оръжието. Показах му двата револвера. Той ги огледа, похвали ме с едно

„Отлично!“ и ми ги върна.

— Ще ни дотрябват ли? — попитах аз.

— Тази вечер — непременно; ще прекараме нощта тук; неприятно ли ви е?

— Напротив — възпротивих се аз с такава физиономия, че Рултабий се разсмя.

— Хайде! Хайде! — продължи той. — Сега не е време за смях. Да поговорим сериозно. Нали помните онази фразичка: „Сезам, отвори се!“ за този замък, пълен с мистерии.

— Да — рекох, — отлично: „Онзи дом е все така прекрасен, все тъй свежа е градината.“ Имаше я върху наполовина изгорялата хартия, която открихме в камината на лабораторията.

— Да, в долния край на тази хартия огънят бе пожалил датата: 23 октомври. Спомнете си тази дата, много е важна. Сега ще ви обясня значението на тази смешна фраза. Не зная дали ви е известно, че в навечерието на престъплението, т.е. на 23-ти, господин и госпожица Станжерсон са били на един прием в Елисейския дворец. Дори са присъствували на вечерята, доколкото зная. Останали са и след това, защото ги видях. Бях там в качеството си на журналист. Трябваше да интервюирам един от тези учени от Филадельфийската академия, в чиято чест се даваше приемът. Дотогава не бях виждал господин и госпожица Станжерсон. Бях седнал пред салона на посланиците, стана ми досадно да ме блъскат толкова много и все благородни личности — бях се зазяпал нещо, *когато усетих парфюма на дамата в черно*. Ще попитате: „Какъв е този парфюм на дамата в черно?“ За сега знайте само, че това е парфюм, който аз много обичам, защото принадлежи на една дама, облечена винаги в черно, която ми засвидетелствува майчинска доброта, когато бях още съвсем млад. Дамата, която него ден се бе дискретно напръскала с *парфюма на дамата в черно*, беше облечена в бяло. Беше невероятно красива. Не можех да се сдържа, станах и тръгнах след нея и парфюма ѝ.

Някакъв мъж, някакъв старец водеше под ръка това красиво създание. Всички се обръщаха след тях — чух да казват: „Това са професор Станжерсон и дъщеря му!“ Така разбрах след кого съм вървял. Те срещнаха господин Робер Дарзак, когото само бях виждал. Един от американските учени, Артър Уйлям Ранс, заговори седналия в един фотьойл в голямата галерия професор Станжерсон, а господин

Робер Дарзак отведе госпожица Станжерсон в зимната градина. Последвах ги. Вечерта беше много мека: вратите към градината бяха отворени. Госпожица Станжерсон наметна лек шал на раменете си и аз много добре видях как молеше господин Дарзак да изберат по-тихо място в градината. Продължих, заинтригуван от вълнението на господин Робер Дарзак. Разхождаха се бавно край стената, откъм авеню Марини. Аз поех по централната алея. Вървах успоредно на моите хора. Сетне свих през тревата, за да ги пресрещна. Нощта беше тъмна, тревата заглушаваше стъпките ми. Бяха се спрели под трепкащата светлина на един газов фенер; стори ми се, че са наведени над някакъв лист в ръцете на госпожица Станжерсон; четяха нещо много важно. Спрях се и аз. Бях потънал в тъмнина и тишина. Те изобщо не ме забелязваха и можах съвсем ясно да чуя как, сгъвайки листа, госпожица Станжерсон казва: *Онзи дом е все така прекрасен, все тъй свежа е градината.* И това бе казано с такава подигравка и отчаяние и бе последвано от такъв нервен смях, че тази фраза още дълго време ще кънти в ушите ми. Но чух и друга, този път от господин Робер Дарзак: *Нима ще трябва да извърша престъпление, за да бъдете моя?* Господин Дарзак беше необикновено възбуден; той взе ръката на госпожица Станжерсон, дълго я целува и само от потръпващите му рамене се досетих, че плаче. После се отдалечиха.

— Когато се върнах в големия салон — продължи Рултабий, — не видях повече господин Робер Дарзак и щях да го видя едва в Гландие, след покушението, но забелязах госпожица Станжерсон и делегатите от Филадельфия. Госпожица Станжерсон беше до Артър Ранс. Той оживено ѝ говореше и очите на американеца странно блестяха по време на разговора. Мисля, че госпожица Станжерсон дори не слушаше какво ѝ говори Артър Ранс, а на лицето ѝ беше изписано непобедимо равнодушие. Артър Ранс е жизнерадостен човек с червени петна по лицето; сигурно обича джина. Когато господин и госпожица Станжерсон си заминаха, той отиде на бюфета и повече не мръдна оттам. Отидох при него и му направих няколко дребни услуги в тази навалица. Той ми благодари и ми каза, че си тръгва за Америка след три дни, сиреч на 26 (деня след престъплението). Говорих му за Филадельфия, а той ми обясни, че живее в този град от двайсет и пет години и че там се е запознал с прочутия професор Станжерсон и с

неговата дъщеря. И отново се захвана с шампанското, а аз помислих, че никога няма да спре да пие. Оставих го вече почти пиян.

Така премина тази моя вечер, драги ми приятелю. Не зная какво беше това предчувствие, но мисълта за господин Робер и госпожица Станжерсон не ме напусна през цялата нощ и оставям вие да прецените как ми се е отразила новината за покушението над госпожица Станжерсон. Как мога да не си спомня онези думи: „Нима ще трябва да извърша престъпление, за да бъдете моя!“ И все пак не тази фраза казах аз на господин Робер Дарзак, когато го срещнахме в Гландие. Фразата, в която става дума за *онзи дом* и за *свежата градина*, която госпожица Станжерсон прочете в писмото, изглежда, бе достатъчна, за да отвори вратите на замъка.

Дали съм мислил в този момент, че господин Робер Дарзак е убиецът? Не! Поне не съм бил съвсем сигурен. В онзи момент аз не мислех нищо сериозно. Не разполагах с доказателства. Но имах нужда той веднага да ми докаже, че не е ранен в ръката. Нали останахме сами и аз му разказах, че случайно съм чул разговора му с госпожица Станжерсон в градините на Елисейския дворец; и когато разбра, че съм чул онези думи: „Нима ще трябва да извърша престъпление, за да бъдете моя!“, той много се смути, но не както от фразата за *онзи дом*. Това, което истински го изуми, бе да научи от моята уста, че в деня, когато е трябвало да се срещне с госпожица Станжерсон в Елисейския дворец, тя е ходила следобеда в пощенски клон номер 40 за някакво писмо — може би онова, което те двамата бяха чели в градините на Елисейския дворец и което завършваше така: *Онзи дом е все така прекрасен, все тъй свежа е градината*. Тази хипотеза ми бе потвърдена и по-късно от откритието, което направих, нали си спомняте, в камината на лабораторията — листчето с дата 23 октомври. Писмото беше написано и взето от пощенския клон още в същия ден. Няма никакво съмнение, че на връщане от двореца същата нощ госпожица Станжерсон е поискала да изгори този компрометиращ документ. Напразно господин Робер Дарзак отрече, че това писмо има някаква връзка с престъплението. Казах му, че в тази объркана афера той няма право да крие от правосъдието историята с писмото и че самият аз съм убеден, че това е извънредно важно, а отчаяният тон, с който госпожица Станжерсон бе произнесла съдбовната фраза, и неговият плач, неговият, на Робер Дарзак, и най-вече заплахата за

престъпление, която той изрече, след като писмото бе прочетено, не оставяха в мен място за съмнение. Робер Дарзак все повече се вълнуваше. Реших да се възползувам от изгодната си позиция.

— Нали трябваше да се ожените, господине — подхвърлих аз нехайно, без да гледам събеседника си, — и изведнъж бракът става невъзможен заради автора на това писмо, защото именно след като то бе прочетено, вие заговаряте за престъпление. ЗНАЧИ МЕЖДУ ВАС И ГОСПОЖИЦА СТАНЖЕРСОН ИМА НЯКОЙ, НЯКОЙ, КОЙТО Й ЗАБРАНЯВА ДА СЕ ОМЪЖИ, НЯКОЙ, КОЙТО Я УБИВА, ПРЕДИ ДА СЕ Е ОМЪЖИЛА!

И завърших тази малка реч с думите:

— Сега, господине, не ви остава нищо друго, освен да ми кажете името на убиеца!

Естествено бях наговорил чудовищни неща. Когато вдигнах очи към Робер Дарзак, видях едно изкривено лице, плувнало в пот чело и уплашени очи.

— Господине — рече той, — ще ви попитам нещо, което може да ви се стори безсмислено, но в замяна на което *аз ще жертвувам живота си*: пред хората от прокуратурата не трябва да говорите за това, което сте чули и видели в градините на Елисейския дворец... нито пред тях, нито пред когото и да било на света. Кълна ви се, че съм невинен и знаей, чувствавам, че вие ми вярвате, но бих предпочел да ме смятат за виновен, отколкото да видя, че подозренията на правосъдието се насочват към това изречение: „*Онзи дом е все така прекрасен, все тъй свежа е градината.*“ Правосъдието не трябва да го знае. Цялата тази афера ви принадлежи, господине, давам ви я, но *забравете вечерта в Елисейския дворец*. Пред вас ще има стотици други пътища освен този, които ще ви поведат към разкриване на престъпника! Аз ще ви ги проправам тези пътища, ще ви помагам. Искате ли да се настаните тук? Да се разпореждате като господар? Да се храните, да спите тук? Да следите моите действия и действията на останалите? В Гландие ще се чувствувате като господар, господине, *само забравете вечерта в Елисейския дворец*.

Тук Рултабий се спря, за да си отдъхне. Сега разбиха необяснимото поведение на господин Робер Дарзак пред моя приятел и леснината, с която той успя да се добере до местопроизшествието. Всичко, което бях научил току-що, не можеше да не възбуди

любопитството ми. Поисках Рултабий да каже нещо повече. Какво се бе случило в Гландие през тези осем дни? Не ми ли бе казал моят приятел, че сега срещу господин Дарзак има улики, не по-малко ужасни от намерения бастун?

— Всичко сякаш се обръща против него — ми отговори моят приятел — и положението става изключително тежко. А господин Робер Дарзак май съвсем не се тревожи! *Греша, но нищо освен здравето на госпожица Станжерсон, което се възстановява с всеки ден, не го интересува.* Докато не се случи едно събитие, още по-загадъчно от тайната на Жълтата стая!

— Не е възможно! — извиках аз. — Какво по-загадъчно от тайната на Жълтата стая?

— Да се върнем най-напред към господин Робер Дарзак — каза Рултабий, като ме успокояваше. — Казах ви, че всичко се обръща срещу него. *Еlegantните стъпки*, открити от Фредерик Ларсан, приличаха много на *стъпките на годеника на госпожица Станжерсон*. Следите от велосипеда може да са от неговия велосипед; всичко проверихме. Откакто се е сдобил с този велосипед, гой винаги го е оставял в замъка. Защо точно в този момент го е отнесъл в Париж? Може би вече не му е трябвало да идва в замъка? Трябвало ли е осуетената женитба да доведе до скъсване на връзките със семейство Станжерсон? Всеки от заинтересованите твърди, че не. Тогава? Фредерик Ларсан смята, че „връзките били скъсани“ от деня, в който господин Робер Дарзак е придружил госпожица Станжерсон в големите магазини „Лув“, до деня след престъплението бившият годеник не е идвал в Гландие. Да си спомним, че госпожица Станжерсон е изгубила чантичката си и ключа с медното ухо в компанията на господин Робер Дарзак. От този ден до вечерта в Елисейския дворец професорът от Сорбоната и госпожица Станжерсон не са се виждали. Но може би са си писали. Госпожица Станжерсон е ходила за някакво писмо „до поискване“ в пощенския клон номер 40, писмо, за което Фредерик Ларсан е сигурен, че е от Робер Дарзак, защото за Фредерик Ларсан, който естествено не знае нищо за това, което се е случило в Елисейския дворец, е естествено да мисли, че самият Робер Дарзак е откраднал чантичката и ключето с намерението да пречупи волята на госпожица Станжерсон, присвоявайки си най-ценната документация на бащата, документация, която той ще

възвърне, при условие че се оженят. Всичко това би било една съмнителна и почти абсурдна хипотеза, както ми казваше самият Фред, ако нямаше нещо друго, нещо друго, много по-сериозно. Най-напред нещо странно, което не мога да си обясня: по всяка вероятност господин Дарзак лично е поискал писмото от пощенския клон, писмо, вече взето от госпожица Станжерсон; описанието на човека, който се е явил на гишетото, отговаря точка по точка на господин Дарзак. На въпросите на съдия-следователя той отрича да е ходил в пощенския клон; и аз вярвам на господин Дарзак, защото дори да приемем, че писмото е писано от него — което не ми се вярва, — той е знаел, че госпожица Станжерсон го е взела, защото вече го е чел в градините на Елисейския дворец. Значи не той се е явил на другия ден, 24-ти октомври, в пощенския клон номер 40 да иска писмо, за което предварително е знаел, че не е вече там. Според мен това е друг някой, който странно много прилича на него и той именно е крадецът на чантичката. Той е искал нещо с това писмо от собственичката на чантичката, от госпожица Станжерсон — *нещо, което не му е било дадено*. Бил е много изненадан от това и си е помислил дали писмото, което е изпратил с надпис на плика „М.А.Т.И.С.Н.“, е било взето. Оттам и отиването му в пощенския клон, и настойчивостта, с която иска обратно писмото си. Връща се побеснял — писмото е било взето и това, което е искал, пак не му е било дадено! Какво иска той? Само госпожица Станжерсон знае. Както и да е, на другия ден става известно, че през нощта госпожица Станжерсон едва не е била убита, а на по-следващия ден аз откривам, че професорът е бил ограбен с помощта на това ключе, за което е ставало дума в писмото „до поискване“. И тъй, струва ми се, че човекът, който е отишъл в пощенския клон, трябва да е убиецът! И всичките тези разсъждения — от най-логичните, общо взето — върху причините за отиването на човека в пощенския клон си ги е правил и Фредерик Ларсан, но ги отнася към Робер Дарзак. Можете да си представите, че съдия-следователят, Ларсан и дори аз самият направихме какво ли не, за да вземем от пощенския клон всички подробности за странната личност от 24 октомври. Но не можахме да узнаем откъде е дошъл и къде е отишъл. Нищо друго освен това описание, което говори за прилика с господин Робер Дарзак! Пратих съобщение в най-големите вестници: „Дава се голямо възнаграждение на този кочияш, който е завел един

клиент в пощенски клон номер 40 сутринта на 24 октомври, към десет часа. За справки — редакцията на «Епок», господин Р.“ Нищо не излезе от това. Човекът може и да е отишъл пеша. Но щом е бързал, може пък за мой късмет да е наел кола. В съобщението за вестниците не дадох описанието на човека, за да могат всички файтонджии, които в този час са возили някой клиент в пощенски клон номер 40, да дойдат при мен. Нито един не дойде. И аз ден и нощ се питах: кой е този човек, който така много прилича на господин Робер Дарзак и който на всичко отгоре купува бастуна, попаднал след това в ръцете на Фредерик Ларсан? *Най-лошото е, че господин Дарзак, който в същия час — часа, когато неговият двойник е отишъл в пощенския клон — е имал лекции в Сорбоната, не се е явил.* Някакъв негов приятел го е заместил. И когато го питат какво е правил в това време, той отговаря, че е отишъл на разходка в Булонския лес. Какво мислите за професор, който кара да го заместват, за да отиде на разходка в Булонския лес? Най-сетне трябва да знаете, че господин Робер Дарзак признава, че е отишъл на разходка в Булонския лес сутринта на 24-и, но съвсем не може да обясни какво е правил през нощта от 24-и до 25-и!... На Фредерик Ларсан, който му искаше това уточнение, той отговори много спокойно, че това как си прекарва времето в Париж засяга единствено него... След което Фредерик Ларсан се закле на висок глас, че той сам, без ничия помощ ще разбере как си е прекарал професорът времето. Всичко това, изглежда, подкрепя донякъде хипотезите на Големия Фред; а и фактът, че Робер Дарзак се е намирал в Жълтата стая, можеше да затвърди убеждението на полицаия за начина, по който убиецът е избягал: господин Станжерсон го е оставил да избяга, за да избегне някакъв ужасен скандал! Впрочем точно тази хипотеза аз смятам за погрешна, тя заблуди Фредерик Ларсан и щеше много да ми хареса, ако не ставаше дума за невинен човек! *Но! Дали тази хипотеза заблуждава наистина Фредерик Ларсан — това трябва да разбере!*

— Е! Фредерик Ларсан може би има право! — извиках аз, прекъсвайки Рултабий. — Сигурен ли сте, че господин Дарзак е невинен? Струва ми се, че доста неприятни съвпадения...

— Съвпаденията са най-големите врагове на истината.

— Какво мисли за това съдия-следователят?

— Съдия-следователят господин дьо Марке се колебае да обвини господин Робер Дарзак без някакво сигурно доказателство. Той не

само ще настрои срещу себе си общественото мнение — за Сорбоната няма да говорим, но и господин и госпожица Станжерсон. Тя обожаваше господин Робер Дарзак. Колкото и за малко да е видяла госпожицата убиеца, много трудно ще накараме хората да повярват, че не е могла да познае господин Робер Дарзак, ако, разбира се, господин Робер Дарзак е бил похитителят. В Жълтата стая наистина е било тъмно, но все пак малката нощна лампа е светела, не забравяйте това. Ето, приятелю, докъде бяха стигнали нещата, когато преди три дни или по-скоро преди три нощи се случи това нечувано събитие, за което ви споменах преди малко.

XIV ГЛАВА

„ОЧАКВАМ УБИЕЦА ТАЗИ ВЕЧЕР“

— Трябва — рече ми Рултабий — да ви заведе на местопроизшествието, за да можете да разберете, или по-скоро да се убедите, че е невъзможно да се разбере тази история. Колкото до мен, аз мисля, че съм открил това, което другите още търсят... без ничие съучастничество и без намесата на господин Станжерсон. Докато не бъда сигурен точно кой е убиецът, не мога да кажа каква ми е хипотезата, но вярвам, че тази хипотеза е вярна и съвсем проста. Колкото до това, което се случи преди три нощи тук, в самия замък, през последните двайсет и четири часа ми се стори, че то надхвърля всички граници на въображението. И после хипотезата, която сега се надига дълбоко в мен, е толкова абсурдна, че почти предпочитам да си остана в мрачно неведение.

След което младият репортер ме покани да излезем; накара ме да обиколим замъка. Под краката ни хруцяха есенни листа; само този шум се чуваше. Сякаш замъкът беше изоставен. Тези стари камъни, тази застояла вода в рововете, които заобикаляха донжона, тази опустошена безрадостна земя, покрита с останките от последното лято, черните скелети на дърветата — всичко придаваше на това място, белязано с такава ужасна мистерия, най-злокобен вид. Като заобиколихме донжона, ние срещнахме Зеления, пазача, който не ни поздрави и мина край нас като през гробища. Изглеждаше като първия път, когато го бях видял през прозорците на дядо Матийо; пак с пушката, лулата и пенснето.

— Странна птица — прошепна ми Рултабий.

— Говорихте ли с него? — попитах аз.

— Да, но той няма какво да каже... измрънква нещо, вдига рамене и си отива. Обикновено живее на първия етаж на донжона — голяма стая, която преди е служела за параклис. Живее там като мечка. Не излиза без пушката си. Любезен е само с момичетата. Под претекст, че гони браконьерите, често се разхожда нощем; но подозирам, че има

галантни срещи. Камериерката на госпожица Станжерсон му е любовница. Сега е много влюбен в жената на дядо Матийо, собственика на странноприемницата: дядо Матийо обаче държи изкъсо съпругата си и съм сигурен, че за Зеления е почти невъзможно да се добере до госпожа Матийо, което го прави още по-мрачен и мълчалив. Хубавец е, много се поддържа, почти елегантен... на четири левги наоколо жените лудеят по него.

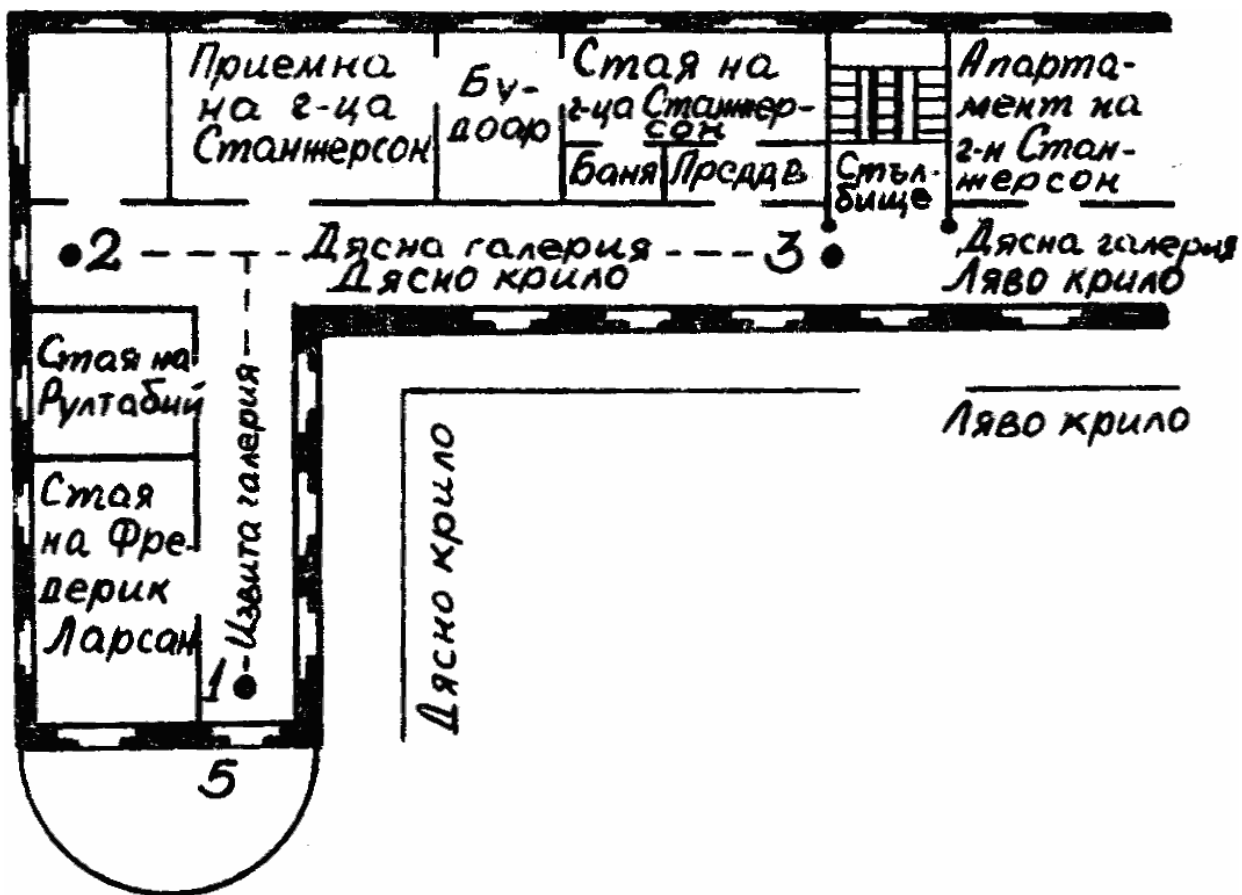
Като отминахме кулата, която се намира в края на лявото крило, ние се озовахме зад замъка. Рултабий ми посочи един прозорец — един от тези, които гледат към апартамента на госпожица Станжерсон:

— Ако бяхте минали оттук преди две нощи в един часа сутринта, щяхте да видите вашия покорен слуга, покачен на стълба, с намерение да проникне в замъка през този прозорец!

Тъй като аз изразих някакво учудване от тази среднощна гимнастика, той ме помоли да обърна внимание на външното разположение на замъка, след което се върнахме в сградата.

— Сега — рече мойт приятел — трябва да ви заведе на първия етаж в лявото крило. Там живея аз.

За да се разбере по-добре разположението на местата, предлагам на читателите един план на първия етаж от това дясно крило — план, начертан от Рултабий на другия ден от необикновеното явление, което вие ще узнаете с всичките му подробности.

ПЛАН

На първия етаж на замъка (Дясно крило)

1. Място, където Рултабий поставя Фредерик Ларсан
2. Място, където Рултабий поставя дядо Жак
3. Място, където Рултабий поставя господин Станжерсон
4. Прозорец, през който влиза Рултабий
5. Прозорец, който Рултабий намира отворен на излизане от стаята си. Затваря го. Всички останали врати и прозорци са затворени.
6. Тераса над еркерна стая в приземния етаж

Рултабий ми направи знак да се изкача след него по внушителната двойна стълба, която свършваше с площадка на първия етаж. От тази площадка се стигаше направо до дясното или лявото крило на замъка през една галерия, която водеше и в двете посоки. Високата и просторна галерия бе разположена по цялото протежение на сградата и гледаше към северната фасада на замъка. Вратите на стаите с

южно изложение се отваряха към тази галерия. Професор Станжерсон живееше в лявото крило на замъка. Госпожица Станжерсон имаше апартамент в дясното. Ние влязохме в галерията откъм дясното крило. Дебела тясна пътека, постлана върху лъснатия като огледало паркет, заглушаваше стъпките ни. Рултабий ми пошушна да вървя внимателно, защото минавахме пред стаята на госпожица Станжерсон. Обясни ми, че апартаментът на госпожица Станжерсон се състои от стая, вестибюл, малка баня, будоар и приемна. Естествено от едната стая в другата можеше да се минава, без да се налага да се използва галерията. Салонът и вестибюлът бяха единствените помещения в апартаментата с врати към галерията. Галерията си продължаваше без чупки до източния край на сградата, където свършваше с един висок прозорец (прозорец 2 от плана). В последната си третина тя сключваше прав ъгъл с друга галерия, успоредна на дясното крило на замъка.

За по-голяма яснота галерията, която започва от стълбата до прозореца към изток, ще наречем *дясната галерия*, а тази част от нея, която стига до дясното крило под прав ъгъл — *извитата галерия*. Там, където пък двете галерии се пресичаха, се намираше стаята на Рултабий в съседство с Фредерик Ларсан. Вратите на тези две стаи се отваряха към извитата галерия, а апартаментът на госпожица Станжерсон — към дясната галерия (вж. плана).

Рултабий бутна вратата на стаята си, покани ме да вляза и дръпна резето, като затваряше вратата. Още не бях успял да разгледам как се е настанил, когато той извика от изненада и ми показва някакъв лорнет, оставен върху кръгла масичка с един крак.

— Какво е това? — питаше се той. — Какво прави този лорнет на моята масичка?

Трудно можех да му отговоря.

— Освен ако... — рече той, — освен ако... освен ако... освен ако този лорнет не е *това, което търся...* и... и... и това да е лорнет на някой, който страда от далекогледство!...

Той буквално се хвърли върху лорнета; пръстите му галеха изпъкналите стъкла... и тогава ме погледна страховито.

— О!... О!

Не преставаше с това О!... О!, сякаш тази мисъл го бе подлудила... Той стана, сложи ръка на рамото ми, засмя се като побъркан и ми рече:

— Този лорнет ще ме подлуди! Защото е възможно, видите ли, ако говорим *теоретически*, но ако говорим *практически*, това е невъзможно или... или... или...

На вратата се почука два пъти; Рултабий откряна предпазливо вратата; промъкна се някаква фигура. Познах жената на портиера — бях я виждал да върви пред мен, като я водеха на разпит в павилиона и се изненадах, защото мислех, че тази жена е още под ключ. Тази жена каза много тихо:

— В паркета!

Рултабий отвърна: „Благодаря!“ и фигурата си замина. След като затвори грижливо вратата, той се обърна към мен и със зареян поглед произнесе някакви неразбираеми думи:

— Щом това е *теоретически* възможно, защо да не бъде и *практически*!... Но ако това е *практически* възможно, тази афера е невероятна!

Прекъснах монолога на Рултабий.

— Значи освободиха пазача и жена му? — попитах аз.

— Да — отвърна ми Рултабий, — настоях да ги освободят. Имам нужда от сигурни хора. Жената ми е напълно предана, а портиерът е готов да умре за мен... И тъй като лорнетът е със стъкла за далекогледство, аз естествено ще имам нужда от предани хора, които биха умрели за мен!

— Охо! — рекох аз. — Вие не се шегувате, приятелю... И кога ще трябва да умрат?

— Ами още тази вечер! Защото трябва да ви кажа, драги мой, че очаквам *убиеца тази вечер*!

— О! О! О! О!... Очаквате убиеца тази вечер... Наистина, наистина, вие чакате убиеца тази вечер... но тогава вие го познавате?

— Е! *Сега може и да се запознаем*. Трябва да съм луд, да твърдя категорично, че го познавам, защото математическата представа, която съм си изградил за убиеца, дава такива страшни резултати, такива чудовищни резултати, че ми се ще да съм се излъгал! О! Много ми се ще, дано да се лъжа...

— Как така допреди пет минути не познавахте убиеца, а казвате, че го очаквате тази вечер?

— *Защото зная, че той трябва да дойде*.

Рултабий извади бавно лулата си и пак тъй бавно я запали.

Сигурен знак, че ми предстоеше един от най-увлекателните разкази. В този момент някой мина край нашата врата. Рултабий се послуша. Стъпките се отдалечиха.

— Фредерик Ларсан в стаята ли си е? — попитах аз, като посочих към стената.

— Не — отвърна моят приятел, — не е там; тази сутрин се наложи да иде в Париж; все следи господин Дарзак!... Господин Дарзак също замина тази сутрин с влак за Париж. Това ще свърши много зле... Предвиждам, че ще арестуват господин Дарзак, преди да са минали осем дни. Най-лошото е, че всичко е против този нещастник: събитията, фактите, хората... Не минава и час без някоя нова улика срещу господин Дарзак... Съдия-следователят е затрупан и заслепен от тях... Впрочем разбирам защо са заслепени. И ще бъдат, особено ако...

— Фредерик Ларсан не е някой новак все пак.

— Аз мислех — каза Рултабий с леко презрителна физиономия, — че Фред е много по-силен... Е, да, той не е кой да е... Аз дори много му се възхищавах, когато още не познавах неговите методи. Те обаче са жалки... Репутацията му се крепи единствено на ловкостта му; но му липсва философия; куца нещо в неговите концепции...

Гледах Рултабий и не можах да скрия усмивката си, като слушах това осемнадесетгодишно хлапе да нарича „дете“ един мъж около петдесетте, който бе доказал, че е най-ловкият детектив в Европа.

— Усмивхате се — забеляза Рултабий. — Напразно!... Кълна ви се, че ще го изпързаям... И то как... но трябва да бързам, защото той има огромен аванс пред мен, аванс, който му даде господин Робер Дарзак и дори ще го увеличи още повече тази вечер... Помислете само: *всеки път, когато убиецът идва в замъка*, по някакво фатално съвпадение господин Робер Дарзак отсъствува и при това отказва да обясни как е прекарал времето си!

— Всеки път, когато убиецът идва в замъка! — извиках аз. — Значи гой пак е идвал?...

— Да, през онази прословута нощ, в която се случи онова...

Най-после щях да чуя това прословуто явление, за което Рултабий ми намекваше от половин час, без да ми го обясни обаче. Но аз се бях научил никога да не насилвам Рултабий да ми разказва... Той започваше да говори, когато му хрумнеше или когато сметнеше, че *трябва* и много повече го интересуваше обстойното резюме, което

правеше за себе си при всяко важно събитие, отколкото моето любопитство.

Най-накрая с къси изречения той ми изложи такива факти, които ме накараха да изпадна в състояние, близко до пълно оглупяване, защото в действителност проявите на тази още непозната наука, каквато е хипнозата например, са далеч по-ясни, отколкото *това де материализиране на убиеца в присъствието на четирима души, които биха могли да го докоснат*. Говоря за хипнозата, както бих говорил за електричеството, чието естество ние не знаем и чиито закони тъй малко познаваме, защото ми се стори, че тази афера може да се обясни само с необяснимото, т.е. с явление извън познатите ни природни закони. И все пак, ако имах мозъка на Рултабий, щях да имам като него *предчувствие за някакво естествено обяснение*, защото най-любопитното във всички мистерии на Гландие си беше *естественият начин, по който Рултабий ги обясняваше*. Но кой можеше да се похвали с мозъка на Рултабий? Оригиначните и нехармонични издатини по челото му аз не съм виждал на ничие друго чело с изключение на... на челото на Фредерик Ларсан, но там те са къде по-слабо изявени, и после, човек трябваше дълго да гледа челото на прочутия полицай, за да ги открие, докато издатините на Рултабий можеха очите ти да извадят — ако смея да си послужи с този малко силен израз.

Сред книжката, които ми бяха предадени от младия човек след аферата, има един бележник, в който намерих пълно описание на явлението *дематериализация на убиеца* и разсъжденията, които то е предизвикало у моя приятел. Мисля си, че е по-добре да ви предложа това описание, отколкото да продължа да ви препредавам моя разговор с Рултабий, защото се страхувам при такава сложна история да не добавя някоя дума, която да не е възплъщение на абсолютната истина.

XV ГЛАВА

КАПАН

ИЗВАДКИ ОТ БЕЛЕЖНИКА НА ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ

Миналата нощ, нощта на 29 срещу 30 октомври — пише Рултабий, — се събуждам към един часа сутринта. Безсъние или някакъв шум отвън? Викът на Божията животинка прокънтява зловец в дъното на парка. Ставам, отварям прозореца си. Студен вятър и дъжд, непрогледна тъмнина, тишина. Затварям прозореца. Нощта още е сцепена от странния вик. Нахлузвам бързо един панталон, сако. В такова време куче не можеш върза навън. За котки пък — да не говорим. Тогава кой имитира тъй близо до замъка котката на майка Ажну? Вземам една голяма сопа, единственото оръжие, с което разполагам, и без да шумя, отварям вратата на моята стая.

Ето ме в галерията; една лампа с рефлектор я осветява чудесно; пламъкът на тази лампа се люшка като от течение. Усещам течението. Обръщам се. Зад мен е отворен прозорец — онзи в дъното на тази част от галерията, към която се отварят стаите ни — на Фредерик и моята, галерия, която ще нарека *извитата*, за да я разгранича от *дясната*, която води към апартамента на госпожица Станжерсон. Тези две галерии се пресичат под прав ъгъл. Тогава кой е оставил отворен прозореца или кой го е отворил току-що? Отивам до прозореца, навеждам се навън. Само на метър под този прозорец има тераса, която служи за покрив на малка еркерна стая в приземния етаж. При нужда човек би могъл да скочи на терасата и оттам да се спусне към парадния двор на замъка. Не вярвам онзи, който е вървял по този път, да е носил в себе си ключа от

вратата на вестибюла. Но защо да си измислям подобна нощна гимнастика? Заради един отворен прозорец? Може би е небрежност на прислугата? Затварям прозореца и се усмихвам на леснината, с която съм готов да скроя цяла драма от един отворен прозорец. Нов крясък на Божията животинка в нощта. След туй — тишина; дъждът престава да удря по стъклата. В замъка всичко спи. Стъпвам с безкрайна предпазливост по килима на галерията. Пристигам в ъгъла на дясната галерия. Подавам си главата и хвърлям един предпазлив поглед. В тази галерия една друга лампа с рефлектор излъчва светлина и прекрасно осветява малкото предмети тук — три фотьойла и няколко картини по стените. Какво търся аз тук? Никога замъкът не е бил тъй спокоен. Всички си почиват. Какъв е този инстинкт, който ме тласка към стаята на госпожица Станжерсон? Какво ме води към стаята на госпожица Станжерсон? Какъв е този глас, който крещи в цялото ми същество: „Върви до стаята на госпожица Станжерсон!“ Навеждам очи към килима и виждам, *че преди мен друг някой е вървял към стаята на госпожица Станжерсон, друг някой, който вече е бил там.* Да, върху този килим нечий стъпки са донесли кал отвън, аз ги следвам и те ме водят към стаята на госпожица Станжерсон. Ужас! Ужас! Познавам в тях *елегантните стъпки*, елегантните стъпки на *убиеца!* Дошъл е отвън в тази отвратителна нощ. Щом благодарение на терасата е възможно да излезе от галерията през прозореца, тогава човек може и да влезе в нея.

Убиецът е тук, в замъка, защото *елегантните стъпки не са се върнали.* Той е влязъл в замъка през този отворен прозорец в дъното на извитата галерия, минал е край стаята на Фредерик Ларсан, край моята, свил е по дясната галерия и е *влязъл в стаята на госпожица Станжерсон.* Стоя пред вратата на госпожица Станжерсон, пред вратата на преддверието: тя е открехната, бутвам я без ни най-малък шум. В преддверието съм и под вратата на самата стая вече виждам ивица светлина. Ослушвам се. Нищо!

Никакъв шум — сякаш там не дишаха. О! Ако знаех какво става в тишината зад тази врата! Поглеждам bravата и разбирам, че е заключена и ключът е отвътре. И само като си помисля, че убиецът е може би там! О, сигурно е вътре! И този път ли ще избяга? Всичко зависи от мен! Хладнокръвие и най-вече безпогрешни действия! Трябва да погледна в тази стая. Да вляза през салона на госпожица Станжерсон! Да прекося будоара! Но тогава убиецът ще изчезне през вратата на галерията, вратата, пред която стоя в този момент.

За мен тази вечер *престъпление още нямаше*, защото нищо не би могло да обясни тишината в будоара! А там спят две болногледачки.

Щом почти съм сигурен, че убиецът е вътре, защо да не ги събудя веднага? Убиецът ще избяга може би, но поне ще съм спасил госпожица Станжерсон? *Ами ако случайно убиецът тази вечер не е убиец?* Вратата е била отворена, за да влезе, но от кого? И пак затворена, от кого? Той е влязъл тази нощ в тази стая, чиято врата бе със сигурност заключена отвътре, *защото госпожица Станжерсон всяка вечер се заключва в апартамента със своите пазачки*. Кой е отключил стаята, за да пусне убиеца? Пазачките? Две предани прислужнички — старата камериерка и дъщеря ѝ Силви? Малко е вероятно! Впрочем те спят в будоара и госпожица Станжерсон, много неспокойна, много предпазлива, както ми каза господин Робер Дарзак, сама се грижи за безопасността си; откакто се чувства достатъчно добре, за да се поразходи из апартамента си, от който още не съм я виждал да излиза. Това внезапно безпокойство и тази предпазливост, необичайни за госпожица Станжерсон, които бяха поразили господин Дарзак, бяха накарали и мен да поразмисля.

При покушението в Жълтата стая няма съмнение, че клетата жена е очаквала убиеца. И тази вечер ли го чака? Но кой в края на краищата е отключил на убиеца? Ами ако беше самата госпожица Станжерсон? Защото в края на краищата тя може да се страхува от убиеца и в същото

време да има причини да му отвори, да бъде принудена да му отвори! Що за ужасна среща!...

Престъпна среща? Във всеки случай не е любовна, защото госпожица Станжерсон обожава господин Дарзак, сигурен съм. Всички тия размишления проблясват в ума ми като светкавица, под чиято светлина обаче се виждаха само тъмнини. О! Да узная...

Щом е толкова тихо зад тази врата, значи там имат нужда от тишина. Моята намеса може да направи по-скоро зло, отколкото добро. Зная ли? Кой ми гарантира, че моята намеса няма да ускори престъплението. О! Да можех да надзърна и да узная, без да нарушавам тишината!

Излизам от преддверието. Ето ме в коридора. Отивам до централната стълба, бягам колкото мога по-безшумно към малката стая в приземния етаж, където спи (след покушението) дядо Жак. Намирам го облечен, с широко отворени, почти обезумели очи. Не изглежда учуден, че ме вижда, казва ми, че е станал, защото е чул крясъка на Божията животинка и стъпки в парка, стъпки, които се прокрадвали край неговия прозорец. Тогава той погледнал към прозореца и *видял малко преди това един черен призрак*. Питам го дали има оръжие. Не, той вече нямал оръжие, след като съдия-следователят му взел револвера. Повеждам го със себе си. Излизаме в парка през една малка задна врата. Промъкваме се край замъка, точно под стаята на госпожица Станжерсон. Залепям дядо Жак до стената, забранявам му да мърда, а аз използвам един облак, който тъкмо в този момент закрива луната, и се насочвам към прозореца, но встрани от квадрата светлина, която идва оттам, *защото прозорецът е полуотворен*. От предпазливост ли? За да може да се спусне по-бързо през прозореца, ако някой влезе през някоя врата? О! Този, който ще скочи от прозореца, има всички шансове да си счупи врата! Но отде да зная, че убиецът няма въже. Вероятно всичко е предвидил... О! Да можех да узная какво става в тази стая!... Да разбере тази тишина... Връщам се при дядо Жак и му нареждам на ухото:

„Стълба.“ Отначало се сетих за дървото, което преди осем дни ми бе послужило за наблюдателница, но веднага установих — прозорецът е така отворен, че този път нищо няма да мога да видя от дървото. После, аз искам не само да виждам, ами и да чувам и... да действувам...

Много развълнуван, почти разтреперан, дядо Жак изчезва за момент и се връща без стълба, маха енергично с ръце да отида по-скоро при него. Когато съм вече при него, прощушва: „Елате!“

Кара ме да обиколя замъка откъм донжона. Като стигнахме, той обясни:

— Отидох да взема стълбата от долната стая на донжона, дето служи за килер на градинаря и на мен, вратата на донжона беше отворена и стълбата я нямаше. Излязох и ето къде я видях!

И на лунната светлина той ми показваше в другия край на замъка една стълба, опряна на подпорите, които крепяха терасата под прозореца, който аз бях намерил отворен. Терасата ми бе попречила да видя стълбата... е тази стълба вече беше детска игра да се проникне в извитата галерия на първия етаж и аз вече не се съмнявах, че точно оттам е минал непознатият.

Тичаме към стълбата, но тъкмо да я вземем и дядо Жак ми показва притворената врата на малката еркерна стая в приземния етаж, в края на дясното крило на замъка, чийто таван в същност е терасата, за която вече говорих. Дядо Жак побутва вратата, поглежда вътре и ми казва без дъх: „Той не е там!“ „Кой?“ „Пазачът!“

И отново залепя устни на ухото ми: „Нали знаете, че пазачът спи в тази стая, откак ремонтираха донжона!“... И със същия многозначителен жест ми показва притворената врата, стълбата, терасата и прозореца на извитата галерия, който току-що бях затворил.

Какво си помислих тогава? Имах ли изобщо време да мисля? Аз по-скоро усещах, отколкото мислех...

Наистина — усещах аз, — *ако пазачът е там горе в стаята* (казвам „ако“, защото в този момент освен

стълбата и празната стая на пазача, нямам никакви други улики срещу пазача), ако е там, той е бил принуден да мине по тази стълба и през този прозорец, защото стайте зад неговата стая бяха заети от домакинството на управителя и на готвачката и от кухните, и всички те му препречваха пътя към вестибюла и стълбището вътре в замъка... Ако пазачът е минал оттам, било му е лесно под някакъв претекст да отиде предната вечер в галерията и да нагласи прозореца отвътре така, че да му остане само да го бутне, за да го отвори и да скочи в галерията. Щом е бил нужен незатворен прозорец, тогава полето на издирванията се стеснява. Убиецът трябва да е от къщата; освен ако няма съучастник, но не ми се вярва... освен ако самата госпожица Станжерсон не се е постарала прозорецът да остане отворен. Но каква ще е тази страшна тайна, която ще кара госпожица Станжерсон да премахва всички препятствия, които я разделят от похитителя й!

Хващам стълбата и тръгваме пак към задната част на замъка. Прозорецът на стаята е все тъй притворен, завесите са дръпнати, но не съвсем, те пропускат голяма ивица светлина, чак до ливадата в краката ми. Поставям стълбата си под прозореца. Почти съм сигурен, че не съм шумил. Дядо Жак пази в долния край на стълбата, а аз запълзявам нагоре съвсем тихо с тояга в ръка. Не дишам, стъпвам с безкрайна предпазливост. Изведнъж — голям облак, и пак пороен дъжд! Късмет! Но внезапно зловещият крясък на Божията животинка ме спира наред стълбата. Струва ми се, че идва отзад, на няколко метра от мен. Ами ако това беше сигнал! Ако някой съучастник на убиеца ме бе видял на стълбата и го викаше на прозореца? Може би... Нещастие! *Човекът е на прозореца!* Усещам главата му над себе си, чувам дъха му. И да не мога да вдигна глава — най-малкото движение и съм загубен! Ще ме види ли! Ще се наведе ли в тъмното! Не... прибира се... нищо не видя. По-скоро го усещам, отколкото го чувам как се върти като вълк из стаята, и изкачвам още няколко стъпала. Главата ми

стига прозоречния перваз; челото ми се подава над него; очите ми виждат между завесите.

Човекът е там: седнал на малкото бюро на госпожица Станжерсон — пише. С гръб е към мен. Има свещ пред себе си, но е наведен над пламъка и светлината прави сенки, които го деформират. И тъй, аз виждам само един чудовищен превит гръб.

Чудо: госпожица Станжерсон не е там! Леглото ѝ не е оправено за сън! Тогава къде спи тя тази нощ? Сигурно в съседната стая, при жените. Хипотеза. Радост, че мъжът е сам. Спокойствие на дука, за да бъде подготвен капанът.

Но кой е тогава този човек, който пише тук пред очите ми, настанен на бюрото като в собствения си дом! Ако не бяха *стъпките на убиеца* по килима в галерията, ако не беше притвореният прозорец, ако не беше и стълбата под прозореца, щях да мисля, че този човек има право да стои тук и *се намира тук* по съвсем естествени причини, които аз тепърва ще науча. Но няма никакво съмнение, че този тайнствен непознат е човекът от Жълтата стая, чиито смъртоносни удари госпожица Станжерсон е длъжна да понася, без да го издава! О! Да можех да му видя лицето! Да го изненадам! Да го хвана!

Ако скоча в стаята сега, *той* ще избяга или през преддверието, или през вратата вдясно, която води към будоара. Оттам, като пресече салона, той пристига в галерията и аз го изпускам. А така той е в ръцете ми още пет минути... и гохващам като в капан... Какво прави той тук, сам в стаята на госпожица Станжерсон? Какво пише? Кому пише!... Слизане. Стълбата на земята. Дядо Жак ме следва. Връщаме се в замъка. Изпращам дядо Жак да събуди господин Станжерсон. Той трябва да ме чака при него и да не му казва нищо определено, докато не отида аз. Аз пък отивам да събудя Фредерик Ларсан. Много ми е неприятно. Бих предпочел да работя сам и да оберая цялата слава под носа на заспалия Ларсан. Но дядо Жак и господин Станжерсон са старци, а аз не съм още много як. Може да не ми стигнат силите... А Ларсан явно владее

изкуството да поваля на земята хора и да ги вдига оттам с белезници на ръцете. Ларсан ми отваря изумен, с подути от сън очи, готов да ме прати по дяволите с моите репортерски приумици. Трябва да му докажа, че *убиецът е там!*

— Странно — озадачава се той, — *мислех, че съм го оставил днес следобед в Париж!*

Облича се припряно, взема револвер. Промъкваме се в галерията.

— Къде е? — пита Ларсан.

— В стаята на госпожица Станжерсон — отвърщам аз.

— А госпожица Станжерсон?

— Тя не е в стаята си!

— Да отидем там!

— Не отивайте! Човекът ще избяга, при най-малкия шум ще избяга... и разполага с три варианта — вратата, прозореца и будоара, където са жените...

— Ще стрелям...

— А ако не го улучите? Ако го раните само? Пак ще избяга. Да не говорим, че и той сигурно е въоръжен... Не, оставете да опитам аз... Отговарям за всичко...

— Както искате — съгласява се той с доста голяма охота.

Тогава, след като се уверявам, че прозорците на двете галерии са херметически затворени, поставям Фредерик Ларсан в края на извитата галерия пред прозореца, който бях намерил отворен и който аз лично затворих. Казвам на Фред:

— За нищо на света не напускайте прозореца, докато не ви повикам... Има много голяма вероятност човекът да се върне пак тук и да се опита да излезне оттук, като го подгонят, защото е влязъл точно оттук и оттук е подготвил бягството си. Постът ви е опасен...

— Вие къде ще бъдете? — пита Фред.

— Аз ще скоча в стаята и ще го подгоня към вас!

— Вземете моя револвер — казва Фред, — аз ще взема вашата тояга.

— Благодаря — казвам, — вие сте смел човек.

И аз взех револвера на Фред. Щях да бъда сам срещу онзи човек, който пишеше в стаята, и този револвер наистина ми доставяше удоволствие.

И тъй, аз напуснах Фред, след като го бях натъкмил при прозорец номер 5 от плана и се насочих пак тъй предпазливо към стаята на господин Станжерсон, в лявото крило на замъка. Намерих господин Станжерсон с дядо Жак, който бе изпълнил моята заповед, като се бе ограничил да каже на своя господар само това, че е необходимо възможно най-бързо да се облече. Тогава аз накратко обясних с няколко думи на господин Станжерсон какво ставаше. Той също се въоръжи с един револвер, последва ме и скоро и тримата бяхме в галерията. Бяха минали само десет минути, откакто бях видял убиеца, седнал пред бюрото. Господин Станжерсон искаше веднага да се нахвърли и да го убие, толкова беше просто. Накарах го да разбере, че в желанието си да го убием не трябва да рискуваме да го изпуснем жив.

Когато му се заклех, че дъщеря му не е в стаята и че не я грози никаква опасност, той се успокои и ме остави аз да водя. Казах още на дядо Жак и на господин Станжерсон, че могат да дойдат при мен само ако ги повикам или ако дам изстрел и *изпратих дядо Жак да застане* пред прозореца в края на дясната галерия. (Прозорецът е отбелязан с цифрата 2 на моя план.) Бях избрал този пост за дядо Жак, защото мислех, че подгонен от стаята, убиецът ще побегне през галерията, за да стигне до прозореца, който предварително е оставил отворен, и когато, пристигайки там, където двете галерии се пресичат пред същия прозорец, се натъкне на Ларсан до извитата галерия, той ще хукне в дясната галерия. Там обаче щеше да срещне дядо Жак, който щеше да му попречи да скочи в парка през прозореца, в края на дясната галерия. Вероятно така би трябвало да действа убиецът в подобна ситуация.

Беше добре ориентиран и аз не се съмнявах в тази хипотеза. Под прозореца отвън наистина имаше нещо като подпорка. Всички други прозорци на галериите гледаха от същата височина към ровове, така че беше почти невъзможно да скочиш оттам, без да си счупиш врата. Врати и прозорци бяха добре и здраво залостени, включително и вратата на килера в края на дясната галерия: и тях проверих набързо.

И тъй, след като посочих, както вече казах, поста на дядо Жак и след като *го видях там*, аз поставих господин Станжерсон пред прага на стълбата, недалеч от преддверието на дъщеря му. Всичко ме караше да предполагам, че щом подгонех убиеца от стаята, той щеше да се измъкне по-скоро оттам, отколкото през будоара, където бяха жените и чиято врата навярно бе затворена от самата госпожица Станжерсон, ако, както разсъждавах аз, тя се бе скрила в този будоар, *за да не види убиеца, който щеше да дойде при нея!* Каквото и да направеше, той щеше да попадне все в галерията, *където моите хора го чакаха по всички възможни изходи.*

Пристига и вижда вляво от себе си, почти до него, господин Станжерсон, тогава се измъква вдясно към извитата галерия, както между впрочем поначало е предвидил. Там, където двете галерии се пресичат, той забелязва едновременно, както обяснявам по-горе, вляво от себе си — Фредерик Ларсан в края на извитата галерия, а насреща — дядо Жак в дъното на дясната галерия. Господин Станжерсон и аз пристигаме отзад. Той е в ръцете ни! Повече не може да ни се изплъзне!... Този план ми се струваше най-мъдър, най-сигурен и *най-прост*. Ако можехме да поставим някого от нас направо зад вратата на будоара на госпожица Станжерсон, която се отваря към спалнята, може би щеше да се стори по-просто на *някой, който не разсъждава*, и да се направи засада и при двете врати на стаята, където се намираше човекът — тази на будоара и на преддверието; но в будоара ние можехме да влезем само през приемната, чиято врата бе грижливо

затворена отвътре от неспокойната госпожица Станжерсон. И тъй, този план, който всеки полицаи би могъл да измисли, се оказваше неприложим. Но аз, който съм длъжен да разсъждавам, ще кажа, че дори да имах свободен достъп до будоара, пак по първия начин бих построил плана си; защото всеки друг план за пряка атака през всяка една от вратите на стаята *ни разделяше един от друг в момента на схватката с убиеца*, докато моят план събираше всички в един център, който бях определил почти с математическа точност. Мястото, където двете галерии се пресичаха.

Като разположих така своите хора, аз излязох от замъка, хукнах към стълбата, подпрях я пак на стената и запълзях нагоре с револвер в ръка.

Ако някой се усмихне на тези предохранителни мерки, ще му напомня тайната на Жълтата стая и всички доказателства, които ние имахме за фантастичното коварство на убиеца. Ако някой пък сметне за много педантични всички тези мои разсъждения в момент, когато е нужна само бързина и действие, аз ще му възразя с това, че съм искал да предам тук надълго и подробно всичките детайли на един план за нападение, за чийто замисъл и изпълнение ми бе нужно много по-малко време, отколкото да го опиша с перото си. Аз съм търсил тази бавност и прецизност, за да бъда сигурен, че не изпускам нито едно от обстоятелствата на това странно явление, което до едно ново подреждане и едно естествено обяснение, струва ми се, доказва по-добре от всички теории на професор Станжерсон *разпадането на материята* — бих казал дори — *мигновено* разпадане на материята.

XVI ГЛАВА

СТРАННА ПРОЯВА НА РАЗПАДАНЕ НА МАТЕРИЯТА

ОТКЪС ОТ БЕЛЕЖНИКА НА ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ (ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

Ето ме отново на перваза — продължава Рултабий — и отново главата ми се подава над него. И през процепа на завесите се приготвям да узная в какво положение ще намеря убиеца. Дано да е с гръб към мен! Дано да си стои още на тази маса, да си пише... Но може би... може би той не е вече там!... Но как ще е избягал?... Нали съм на *неговата стълба*... Събирам всичкото си хладнокръвие. Подавам още малко главата си. Поглеждам: там е. Виждам пак чудовищния му гръб, деформиран от сенките на свещта. Само че *той* вече не пише. И свещта вече не е на бюрото. Свещта е на паркета, пред полунадвесения над нея мъж. Странно положение, но е изгодно за мен. Започвам да дишам. Качвам се още по-нагоре. Намирам се на последните стъпала, лявата ми ръка се хваща за прозореца, още малко, усещам как думка сърцето ми. Слагам револвера между зъбите си. Дясната ми ръка също се е хванала за прозореца. Още едно силно движение, едно изправяне на ръце и ще съм на прозореца... Само стълбата да не... Което и става... Опирам се малко по-силно на стълбата и още не съм си вдигнал крака, а усещам, че тя се клати. Одрасква стената и пада... Но колената ми вече опират в камъка... С фантастична бързина се изправям на перваза... Но убиецът беше по-бърз от мене... Той чу как стълбата стърже по стената и аз веднага видях как огромният гръб се надига, как човекът става, обръща се...

Видях главата му... видях ли главата му?... Свещта беше на паркета и само краката му се виждаха добре.

От масата нагоре в стаята имаше само сенки, тъмнина... Видях една рошава глава с брада... Очи на луд, бледо лице, оградено от два големи бакенбарда; цветът, доколкото можех да различа цвета... рижав... както ми се стори... както си помислих... Не познавах това лице. Това беше главното ми усещане в тази картина от сенки. Не познавах това лице *или поне не можех да го разпозная!*

А сега трябваше да се действа бързо!... Като вихър! Като буря!... Като светкавица! Но уви... Уви!... *Неизбежните движения.* Докато извършвах тези неизбежни движения — да вдигна ръце, да поставя коляно върху перваза, да стъпя на перваза... човекът, който ме бе забелязал на прозореца, бе вече скочил, бе хукнал, както бях предвидил, към вратата на преддверието, бе имал време да я отвори и вече изчезваше... Но аз бях зад него с револвер в ръка. Извиках: „Насам!“

Като стрела пресякох стаята и все пак успях да видя, че *на масата има писмо.* Почти догонвах човека в преддверието, защото докато той отвори, мина поне една секунда. Почти го докосвах! Той хлопна под носа ми вратата към галерията. Но аз бях като с крила, в галерията се озовах на три метра от него... Господин Станжерсон — с мен! Убиецът бе поел — и това бях предвидил — по галерията вдясно, сиреч по предвидения за измъкване път. „Жак! Ларсан!“ — извиках аз. Вече не можеше да ни се изплъзне! Нададох радостен, дивашки вик на победа... Човекът достигна кръстовището на двете галерии само две секунди преди нас и срещата, която бях предвидил, и фаталният сблъсък, който според мен бе неизбежен, станаха действителност. Всички се струпяхме на това кръстовище: господин Станжерсон и аз, откъм единия край на дясната галерия, дядо Жак — откъм другия ѝ край и Фредерик Ларсан — откъм извитата галерия. Така се сблъскахме, че едва не паднахме... *Но човекът не беше там!*

Гледахме се един друг с глупави, уплашени пред това *невероятно явление очи: човекът го нямаше!*

Къде е? Къде е той? Къде е?... Целите бяхме една огромна въпросителна: „Къде е той?“

— Не е възможно да се е измъкнал! — извиках аз повече ядосан, отколкото уплашен.

— Аз го докоснах — възкликна Фредерик Ларсан.

— Тук беше, усетих дъха му в лицето си! — уверяваше ни дядо Жак.

— Ние го докоснахме! — повторихме и двамата с господин Станжерсон.

— Къде е той? Къде е? Къде е?...

Втурнахме се като побъркани в двете галерии, проверихме врати и прозорци, бяха затворени, херметически затворени... Никой не ги бе отварял, защото ги намерихме затворени... И после, ако преследваният бе отворил врата или прозорец без да забележим, нима това нямаше да бъде още по-необяснимо от изчезването на самия човек?

Къде е? Къде е той?... Не е могъл да мине нито през врата, нито през прозорец, нито през каквото и да е^[1]. Не е могъл да мине през телата ни!...

Признавам, че бях смазан в този момент. Защото в края на краищата в галерията беше светло и в тази галерия нямаше нито отвор в пода, нито тайна врата в стените, нито нещо друго, където човек би могъл да се скрие. Разместихме всички фотъйоли и погледнахме зад картините. Нищо! Нищо! И във ваза бихме погледнали, ако имаше ваза!

[1] Когато тази загадка благодарение на Рултабий бе съвсем просто обяснена, и то единствено с помощта на невероятната логика на младия човек, всички бяха принудени да се съгласят, че убиецът не е минал нито през врата, нито през прозорец, нито по стълба — *нещо, което правосъдието не искаше да приеме.* — Б.а. ↑

XVII ГЛАВА

ТАЙНСТВЕНАТА ГАЛЕРИЯ

Госпожица Матилд Станжерсон се появи на прага на преддверието — продължава в бележника си Рултабий. — Бяхме почти на вратата ѝ, в галерията, където току-що станахме свидетели на невероятно явление. Има моменти, в които човек просто чувства как мозъкът му изтича! Куршум в главата — черепът се пръска, центърът на логиката — унищожен, разумът — на парчета... всичко това можеше без съмнение да се сравни с моето усещане, което ме изтощаваше, опустошаваше ме; усещане за несигурност във всичко, усещане за края на моето мислещо аз, мислещо с моята собствена човешка мисъл. Моралната разруха на един рационален градеж и реалната разруха на физиологическото видение — точно когато виждаш толкова ясно всичко, да те цапардосат така по главата!

За щастие госпожица Матилд Станжерсон се появи на прага на преддверието. Видях я и малко се отвлякох от обърканите си мисли... Аз я вдъхвах... *вдъгнах парфюма на дамата в черно*, която никога вече нямаше да видя! Милата дама в черно, която никога вече нямаше да видя! Господи! Десет години от живота си, половината от живота си бих дал, за да видя отново дамата в черно! Но уви! Остана ми само парфюмът, от време на време само... почти същият парфюм, който току-що усетих, който и сега аз единствен усещам — парфюмът от моята младост...^[1]

Острият спомен за твоя незабравим парфюм, госпожо в черно, ме накара да се устремя към тази дама тук, цялата в бяло и тъй бледна, тъй бледна, и тъй хубава, застанала на прага на тайнствената галерия! От хубавите ѝ златисти

коси, вдигнати над тила ѝ, се вижда червената звезда на слепоочието, раната, от която тя едва не умря... Когато още не умеех съвсем добре да си служа с острието на ума си, за да разгадам тази афера, аз си представях, че в онази нощ госпожица Станжерсон е била с гладко пуснати коси „на път“... Но преди да вляза в Жълтата стая, как можех да разсъждавам без този факт?

А сега пък, след историята с тайнствената галерия, вече изобщо не разсъждавам; стоя тук глупаво пред бледната и тъй хубава госпожица Станжерсон. Облечена е в бяла роба, като в приказките. Ще речеш — видение, добра фея. Баща ѝ я прегръща, бурно я целува, сякаш я спечелва за втори път — веднъж вече той почти я бе загубил! Не смее да ѝ задава въпроси... Води я в нейната стая, където го следваме и ние... защото в края на краищата трябва да узнаем!... Вратата на будоара е отворена... Двете ужасени лица на болногледачките са обърнати към нас... Госпожица Станжерсон пита какво значи целият този шум. „О! — обяснява тя. — Много просто!“... Колко е просто наистина! Колко е просто!... Решила да не спи тази нощ в стаята си, а при жените в будоара... И затворила зад тях трите врати на будоара... От нощта на престъплението насам ѝ се случвало да изпитва внезапни страхове, уплаха — напълно обяснимо, нали?... Как да разберем защо точно тази нощ, *в която той* трябваше да дойде в стаята ѝ, тя се е затворила по някаква щастлива *случайност* с тези жени? Как да разберем защо отхвърля желанието на господин Станжерсон да спи в приемната на дъщеря си, щом дъщерята се страхува? Кой ще разбере защо писмото, което преди малко беше на масата, *не е вече там*!... Този, който разбере, ще каже: госпожица Станжерсон е знаела, че убиецът е щял да дойде отново... тя не е могла да му попречи... тя не е предупредила никого, защото убиецът трябва да остане непознат за баща ѝ... непознат за всички... с изключение на Робер Дарзак. Защото господин Дарзак сигурно го знае сега... Може би и преди го е знаел? Да си припомним

фразата от Елисейския дворец: „Ще трябва ли да извърша престъпление, за да бъдете моя?“ Престъпление срещу кого, ако не срещу пречката, срещу убиеца? Да си спомним също какво отговори господин Дарзак на моя въпрос: „Ще ви бъде ли неприятно, ако открия убиеца?“ „О! Бих искал да го убия със собствените си ръце!“ А аз го подсетих: „Вие не отговорихте на въпроса ми!“ Което беше вярно. Да, да, господин Дарзак тъй добре познава убиеца, че се страхува да не го открия, иска сам да го убие. Той улесни моето разследване по две причини: първо, защото го принудих, и второ, за да може да го контролира...

Последвах я в стаята... в нейната стая... Гледам я, нея... гледам и мястото, където беше писмото преди малко... Госпожица Станжерсон е взела писмото; това писмо е било за нея, няма съмнение... няма съмнение... О! Как трепери, бедната... Трепери от фантастичния разказ на баща ѝ за убиеца в нейната стая и за гонитбата, която е била за него... Но се вижда... вижда се, че не се успокоява напълно, докато не ѝ повториха, че убиецът чрез някаква нечувана магия е успял да ни се изплъзне.

Последва мълчание... Каква тишина!... Стоим всички и я гледаме... Баща ѝ, Ларсан, дядо Жак и аз... Какви мисли се въртят около нея в тази тишина?... След събитието тази вечер, след мистерията в *тайнствената галерия*, след тази чудовищна реалност — убиецът в нейната собствена стая, ми се струва, че всички мисли, всичките, като се започне от тези, които се влачат под черепа на дядо Жак, та до тези, които се раждат изпод черепа на господин Станжерсон, биха могли да се преведат само така: „О! Ти, която знаеш тайната, обясни ни я и може би ще те спасим!“ О! Как бих искал аз да я спася... от нея самата и от другия!... Плача от мъка. Да, чувствавам как очите ми се пълнят със сълзи пред това тъй ужасно и тъй дълго таено страдание.

Тя е тук, жената с парфюма на „дамата в черно“... виждам я най-после в нейната стая, стаята, в която тя не пожела да ме приеме... в тази стая, в която тя мълчи, в

която продължава да мълчи. От фаталния час в Жълтата стая ние се въртим около тази невидима и няма жена, за да узнаем какво знае тя. Нашето желание, нашата воля да узнаем сигурно са по-мъчителни за нея. Откъде да знаем, че разкриването на *нейната тайна* няма да бъде сигнал за друга драма, още по-ужасна от тия, които се разиграха тук? Откъде да знаем, че това няма да струва живота ѝ? И все пак тя едва не умря, а ние нищо не знаем... Или по-скоро има хора, които не знаят... но аз... ако аз знаех *кой е*, щях да зная всичко... Кой? Кой! Кой!... Но докато не зная *кой е*, трябва да мълча от милост към нея, защото няма никакво съмнение, че тя знае, тя знае как *той* се е измъкнал от Жълтата стая и *мълчи все пак*. Защо да говоря? Когато узная *кой е*, *на него ще говоря, на него!*

Тя ни гледа сега... но отдалеч... сякаш не сме в стаята ѝ... а господин Станжерсон нарушава тишината. Господин Станжерсон заявява, че отсега нататък той няма да напуска повече апартамента на дъщеря си. Напразно тя се опитва да го отклони. Господин Станжерсон е непреклонен. Ще се настани там още тази нощ — отсича той. След което, загрижен единствено за здравето на дъщеря си, той ѝ се разсърдва, че е станала... след туй внезапно ѝ държи детински наставления... усмихва ѝ се... вече не знае нито какво точно прави, нито какво говори... Прочутият професор си губи ума... Повтаря откъслечни думи, които потвърждават безпорядъка в ума му... и ние не бяхме по-добре. А госпожица Станжерсон изрича с толкова измъчен глас простичките думи: „Татко! Татко!“, че той избухва в ридания. Дядо Жак си бърше носа, Фредерик Ларсан — и той се обръща, за да скрие вълнението си. Аз — аз вече не издържам... вече не мисля... не чувствавам, не се владея. Отвратен съм от себе си.

И Фредерик Ларсан, като мен, за пръв път след нападението в Жълтата стая застава пред госпожица Станжерсон. И той като мен бе настоявал да разпита клетата жена, но и той като мен не бе приет. И на него все така му бяха отговаряли: Госпожица Станжерсон е много

слаба, за да ви приеме, разпитите на следователя достатъчно я уморяват и т.н. В това имаше явно нежелание да ни се помогне в издирването, от което аз не, но Фредерик Ларсан продължаваше да се изненадва. Е, да, Фредерик Ларсан и аз имаме съвсем различна концепция за престъплението...

...Те плачат... И аз отново се хващам, че пак повтарям в себе си: да я спасим!... Да я спасим въпреки волята ѝ! Да я спасим, без да я компрометираме! Да я спасим, без *той* да проговори! Кой *той*? *Той*, убиецът... Да го хванем и да му затворим устата!... Но нали господин Дарзак ѝ каза: „За да му затворим устата, трябва да го убием!“ Логичен извод след изпуснатите от господин Дарзак фрази. Имам ли право да убия похитителя на госпожица Станжерсон? Не!... Но нека ми даде възможност. Да видя само дали наистина е от плът и кръв! Поне трупа му да видя, щом не можем да го хванем жив!

О! Как да накарам тази жена да разбере, тази жена, която дори не те поглежда, която цяла се е предала на уплахата и на мъката на баща си, че съм решен на всичко, за да я спася... Да... Да... Аз ще си възвърна разума и ще направя чудеса...

Отивам към нея... Искам да ѝ говоря, искам на колене да я помоля да има доверие в мен... исках с няколко думи, които само тя да разбере, да я накарам, да ѝ внуша, че зная как нейният похитител е излязъл от Жълтата стая, че съм отгатнал половината от тайната ѝ... и че я жалея от все сърце. Но тя вече махва с ръка да я оставим сама, показва, че е отпаднала, че има нужда от почивка — незабавно! Господин Станжерсон ни моли да си идем по стайте, благодари и ни отпраща... Фредерик Ларсан и аз кимваме и следвани от дядо Жак, излизаме в галерията. Чувам как Фредерик Ларсан мърмори: „Странно! Странно!...“ Прави ми знак да вляза при него. На прага се обръща към дядо Жак. Пита го:

— Вие лично видяхте ли го?

— Кого?

— Убиеца!

— Дали съм го видял!... Имаше голяма рижа брада, рижи коси...

— Така изглеждаше — рекох аз.

— Да, така изглеждаше — потвърди Фредерик Ларсан.

Големия Фред и аз сме сами и можем да си говорим в неговата стая. Говорим цял час, обръщаме аферата от всички страни. По въпросите, които ми задава, става ясно, че Фред е убеден — макар да бе видял с очите си, макар и аз да бях видял, макар всички да бяхме видели с очите си, — че човекът е изчезнал през някакъв таен проход в този замък.

— Защото убиецът познава замъка — каза ми той, — добре го познава...

— Едър мъж е, добре сложен...

— Ръстът му си е точно колкото трябва — измърмори Фред.

— Разбирам ви — казах, — но как да си обясня рижата брада, рижите коси?

— Прекалено голяма брада, прекалено много коса... Изкуствени... — напипва Фредерик Ларсан.

— Прибързано е... Вие все за Робер Дарзак мислите... Няма да се откажете от тази идея-фикс! Сигурен съм, че не е виновен...

— Още по-добре! Дано да е така... но наистина всичко е срещу него... Забелязахте ли стъпките по килима?... Елате да ги видите.

— Видях ги... *Еlegantните стъпки* от брега на езерото.

— Това са стъпките на Робер Дарзак, ще отречете ли?

— Е, човек може да се припознае...

— Забелязахте ли, че тези следи *не се връщат*? Когато мъжът изскочи от стаята, преследван от нас, стъпките му не оставиха следи...

— Може би човекът е бил в стаята *от часове*. Калта от ботите му вече е била изсъхнала, той избяга тъй бързо,

почти не стъпваше... Ние *виждахме*, че бяга... не го чувахме...

Изведнъж аз прекъсвам тези нелогични, недостойни за нас откъслечни доводи. Правя знак на Ларсан:

— Там... долу... някой затваря врата...

Ставам, Ларсан ме следва, слизаме в партера на замъка, излизаме от замъка. Водя Ларсан към малката еркерна стая, чиято тераса излиза под прозореца на извитата галерия. Пръстът ми сочи към току-що затворената врата, под която се процежда светлина.

— Пазачът! — казва Фред.

— Хайде! — подшушвам му аз.

И решен, но решен сам не зная на какво... Може би решен да сметна, че пазачът е виновен?... Ще мога ли да го докажа?... Аз отивам към вратата и силно почуквам.

Някой ще си помисли, че това връщане към вратата на пазача е след дъжд качулка... и че след като установихме, че убиецът ни се изплъзна в галерията, нашето първо задължение беше да го потърсим навсякъде наоколо, около замъка, в парка... навсякъде.

Ако ни бъде отправен такъв упрек, ние можем да добавим само това: убиецът така бе изчезнал от галерията, че *ние наистина помислихме, че го няма!* Изплъзна ни се тъкмо когато всички бяхме сложили ръка, когато почти го бяхме пипнали... не ни стигаха силите да си представим, че можехме сега да го открием в тайнствената нощ в тъмния парк. И после, бях ви казал вече как ме смая това изчезване.

Щом почуках, вратата се отвори и пазачът ни попита със спокоен глас какво искаме. Беше по нощна роба и *щеше да си ляга*, леглото не беше още раздигнато...

Влязохме. Аз се почудих:

— А! Не сте ли лягали още?

— Не! — натърти той. — Ходих да обиколя парка и горите... Оттам идвам... А сега ми се спи... Лека нощ...

— Слушайте — ядосах се аз. — Преди малко до вашия прозорец имаше стълба.

— Каква стълба? Не съм видял никаква стълба...
Лека нощ!

И той чисто и просто ни изгони. Погледнах Ларсан, като излязохме. Беше непроницаем...

— Е, и? — рекох.

— Е, и? — повтори Ларсан.

— Май не се откриват широки хоризонти?

За лошото му настроение е излишно да говорим. На връщане към замъка го чух да мърмори:

— Би било странно, би било невероятно да се лъжа толкова много!...

И ми се стори, че го казва по-скоро на мен, отколкото на себе си.

— Във всеки случай скоро ще се спрем на нещо...
Сутринта ще стане ясно — добави той.

[1] Когато е писал тези редове, Жозеф Рултабий е бил на осемнадесет години... а говори за „младост“! Аз се отнасям с уважение към целия текст на моя приятел, но предупреждавам тук читателя, както сторих и за останалото, че епизодът с парфюма на дамата в черно не е непременно свързан с тайната на Жълтата стая... Но какво пък! Не съм аз виновен, ако в документите, които цитирам тук, Рултабий се връща понякога към „младостта си“. — Б.а. ↑

XVIII ГЛАВА

РУЛТАБИЙ Е ОЧЕРТАЛ ЕДИН КРЪГ МЕЖДУ ДВЕТЕ ИЗДАТИНИ НА ЧЕЛОТО СИ

ИЗВАДКИ ОТ БЕЛЕЖНИКА НА ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ (ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

Разделихме се на прага на стаята, след като вяло си стиснахме ръцете. Бях щастлив, че накарах този оригинален, крайно интелигентен, но неметодичен ум да се усъмни в правотата си. Изобщо не легнах. Изчаках зората и слязох пред замъка. Обиколих го, като се оглеждах за следи, които можеха да излизат „от“ или да водят „към“ него. Но те бяха смесени и тъй объркани, че нищо не можах да извлека от тях. Впрочем държа да отбележа тук, че нямам навика да отдавам прекалено значение на външните улики в престъпленията. Методът, който се състои в това да се правят заключения за престъпника по отпечатыци от стъпки, е съвсем примитивен. Много от стъпките съвпадат и могат да ни послужат като някакво първо указание, но в никакъв случай като доказателство.

Както и да е, в големия си смут бях отишъл до парадния двор и се бях навел над следите, над всички възможни следи, като се мъчех да взема от тях онова първо указание, от което тъй много се нуждаех, за да се вкопча в нещо *разумно*, нещо, което да ми позволи да *разсъждавам* върху събитията от *тайнствената галерия*. Откъде да започна?... Откъде да започна?...

...О! Откъм острието, разбира се! Сядам отчаян на един камък в пустия двор... Какво върша аз в продължение на повече от час, ако не най-черната работа на най-обикновен полицаи... И аз като всеки бездарен инспектор

ще търся грешката по няколко стъпки, които ще ме накарат да направя такива изводи, каквито те поискат! Чувствувам се по-глупав и от агентите на Обществената, измислени от съвременните романисти, агентите, които са изработили методите си от четене на романите на Едгар По или Конан Дойл. О, вие, книжни агенти... дето от една стъпка в пясъка само, от една ръка, отбелязана на стената, градите цели планини от глупост? Твой ред е, Фредерик Ларсан, твой ред е, литературни агенти!... Много си чел Конан Дойл, драги!... Шерлок Холмс ще те накара да вършиш глупости от много разсъждения, и то по-големи от тези в книгите. Те ще те накарат да арестуващ един невинен... С твоя метод „а ла Конан Дойл“ ти успя да убедиш съдия-следователя, началника на Обществената безопасност... всички... Сега чакаш последното доказателство... последното!... По-добре кажи „първото“, нещастнико! *Не може всяко нещо, което сетивата ви предложат, да бъде доказателство...* И на мен гърбът ми се е изкривил да клеча над явните следи, но то е само за да ги вкарам в кръга, който е очертал разумът ми. О! Колко пъти се стесняваше кръгът, колко пъти... Но колкото и да се стесняваше, той бе огромен, *защото съдържаше само истината!*... Да, да, кълна се, самите следи са били за мен винаги само слугини... никога господарки... Те не можаха да направят от мен онова чудовищно същество, по-ужасно от човек без очи: човек, който гледа, но не вижда. И ето защо ще тържествувам над твоята грешка и над твоята първична мисъл, о, Фредерик Ларсан!

Какво пък толкова! Какво пък толкова! За пръв път тази нощ в тайнствената галерия е станало събитие, което на пръв поглед е изключено да влезе в кръга, очертан от моя ум, и ето че аз се лутам, завирам нос в земята като прасе, което рови из боклука, за да се нахрани... Е, хайде! Рултабий, приятелю, горе главата!... Не е възможно събитието от тайнствената галерия да излезе от кръга, очертан от твоя ум... Знаеш много добре! Много добре го знаеш! Тогава вдигни глава... натисни с две ръце

издатините на челото си и си спомни, че за да очертаеш онзи кръг, за да го нанесеш в съзнанието си, тъй както геометрична фигура се чертае върху хартия, *ти използваш острието на ума си!*

Е, хубаво, върви сега... качи се пак в тайнствената галерия, потърси опора в острието на ума си, както Фредерик Ларсан се опира на бастуна си, и скоро ще докажеш, че Големия Фред е един глупак!

ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ 30 октомври, по обяд

Така мислех... така и действах... С пламнала глава аз се качих в галерията и ето че без да съм намерил нещо повече от това, което видях тази нощ, острието на моя ум ми показва нещо тъй невероятно, че трябва да се хвана за него, за да не падна.

О! Ще ми трябва сила все пак, за да открия явните следи, които ще влязат, които *трябва* да влязат в по-широкия кръг, който съм очертал тук, зад двете издатини на челото си!

ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ 30 октомври, полунощ

XIX ГЛАВА

РУЛТАБИЙ МИ ПРЕДЛАГА ДА ОБЯДВАМЕ В СТРАННОПРИЕМНИЦАТА „ДОНЖОН“

Едва по-късно Рултабий ми предаде този бележник, в който историята от „тайнствената галерия“ беше подробно разказана от него още на другата сутрин след онази загадъчна нощ. Когато отидох при него в Гландие, в неговата стая, той ми разказа с най-големи подробности всичко, което и вие знаете сега, включително и това как си е прекарал времето през няколкото часа тази седмица в Париж, където впрочем той не е научил нищо съществено.

Събитието в „тайнствената галерия“ е станало през нощта на 29 срещу 30 октомври, сиреч три дни преди да се върна в замъка, защото бяхме 2 ноември. Значи на 2 ноември аз се връщам в Гландие, повикан от телеграмата на моя приятел, заедно с револверите.

Аз съм в стаята на Рултабий; той току-що е свършил разказа си.

Докато говореше, не бе престанал да поглажда изпъкналите стъкла на лорнета, който бе намерил на масичката, и от радостта, с която попипваше тези стъкла за далекогледство, разбрах, че те сигурно представляваха една от онези веществени улики, предназначени да влязат в онзи кръг, който острието на неговия ум бе очертало. Този странен начин, този уникален негов начин да се изразява с думи, прекрасно отговарящи на мисълта му, вече не ме изненадваше; но често трябваше да узнаеш първо мисълта му, за да разбереш изразите, а далеч не винаги бе лесно да проникнеш в мисълта на Жозеф Рултабий. Мисълта на това дете беше едно от най-любопитните неща, които някога съм наблюдавал. Рултабий се разхождаше из града с тази мисъл, без да се сеца за учудването — да си го кажем, — за смайването, което той срещаше по пътя си. Хората обръщаха глави след тази мисъл, виждаха я как минава, как се отдалечава, както човек се спира да погледа някой оригинален тип по пътя си. И както си казват: „Откъде иде този! Накъде отива?“, така си казваха и „Откъде

идва мисълта на Рултабий и накъде отива?“ Аз ви признах, нали, че той съвсем не се досещаше за оригиналността на своята мисъл; тя не му пречеше да си живее като всеки друг. И сетне, когато човек не съзнава ексцентричния си вид, той се чувства съвсем свободно, каквато и да е средата, в която се движи. И тъй, това дете, неотговорно за суперестественния си ум, съвсем естествено и просто обясняваше невероятните неща посредством тяхната *опростена логика*, толкова опростена, че ние, „по-простите“, не можехме да я разберем.

Жозеф Рултабий ме попита какво мисля за това, което току-що ми бе разказал. Отвърнах му, че този въпрос ме затруднява много, след което той ми препоръча да опитам и аз на свой ред да действувам с острието на ума си.

— Е, добре — рекох, — струва ми се, че отправната точка на моите разсъждения трябва да бъде следната: няма никакво съмнение, че убиецът, когото сте преследвали, е бил в даден момент в галерията по време на гонитбата.

И спрях.

— Като започнахте така добре — възкликна той, не би трябвало тъй бързо да се отказвате. Хайде, малко повече усилие.

— Ще се опитам. Щом е бил в галерията и щом е изчезнал оттам, а не е могъл да мине нито през врата, нито през прозорец, той трябва да се е изплъзнал през някой друг отвор.

Жозеф Рултабий ме изгледа състрадателно, усмихна се снизходително и не се поколеба да ми довери, че съм разсъждавал все още *като стария му галош...*

— Какво говоря — „като галош“! Вие разсъждавате като Фредерик Ларсан!

Защото у Жозеф Рултабий се редуваха периоди на обожаване и презрение към Фредерик Ларсан; понякога се провикваше: „Наистина е страшен!“, друг път виеше от яд: „Какво животно!“, в зависимост — и това аз много добре съм забелязал, — в зависимост от това дали откритията на Фредерик Ларсан потвърждаваха неговите изводи, или им противоречаха. Това бе една от лошите страни в благородния характер на това странно дете.

Бяхме станали и той ме поведе към парка. Като се озовахме в Задния двор, вече тръгнали към изхода, някакъв шум от отворени и блъснати към стената прозоречни капаци ни накара да се обърнем —

на първия етаж от лявото крило на замъка, на един прозорец видяхме някакво червендалесто, гладко избърснато лице, което аз не можех да си спомня.

— Я виж ти! — промърмори Рултабий. — Артър Ранс!

Той наведе глава, ускори крачките си и аз го чух да процежда през зъби:

— Значи тази вечер е бил в замъка!... За какво ли?

Когато съвсем се бяхме отдалечили от замъка, аз го попитах кой е този Артър Ранс и откъде го познава.

Тогава гой ми припомни сутрешния си разказ, като ме накара да си спомня, че господин Артър У. Ранс е американец от Филадельфия, с когото той здравата се бе почерпил на приема в Елисейския дворец.

— Но нали той трябваше почти веднага да напусне Франция? — попитах аз.

— Естествено, затова се чудя, че го виждам още във Франция, и при това в Гландие. Не е дошъл тази заран, не е дошъл и през нощта, трябва да е дошъл преди вечеря, а не го видях. Как така портиерите да не ме предупредят?

Напомних на приятеля си, че още не ми е казал как е освободил портиерите.

Приближавахме се към портиерската къщичка; двамата Берние ни видяха. Усмивка озаряваше ведрите им лица. Сякаш бяха забравили лошия спомен от „профилактичния“ им арест. Моят млад приятел ги попита в колко часа е дошъл Артър Ранс. Те отговориха, че не знаят господин Артър Ранс да е в замъка. Трябвало да дойде предната вечер, но нямало нужда да му отворят вратите, защото господин Артър Ранс, който, както изглежда, бил голям пешеходец и никога не искал да му прашат кола, имал навика да слиза на гарата в градчето Сен Мишел; оттам той тръгвал през гората чак до замъка. Пристигал в парка през пещерата Сент Женевиер, слизал в нея, прескачал малката решетеста ограда и се озовавал в парка.

Докато портиерите говореха, виждах как лицето на Рултабий потъмнява в израз на някакво недоволство и най-вероятно на недоволство от самия него. Естествено беше малко обиден, че той, който бе работил на местопроизшествието и педантично бе изучил всички одушевени и неодушевени предмети в Гландие, *той* още не знаеше, че Артър Ранс *имал навика да идва в този замък*.

Мрачно поиска някои уточнения.

— Казвате, че господин Артър Ранс има навик да идва в замъка... Кога идва за последен път?

— Не можем точно да ви кажем — отвърна господин Берние, така се казваше портиерът, — като се има предвид, че ние нищо не можехме да знаем, докато бяхме задържани, защото на идване и на отиване от замъка господинът не минава през нашите врати.

— Е, добре, а поне знаете ли кога е дошъл за *първи път*?

— О, да, господине, преди девет години!

— Значи преди девет години е идвал във Франция — заключи Рултабий, — а тази година според вас колко пъти е идвал в Гландие?

— Три пъти.

— Кога *според вас* дойде за последен път преди днешния ден?

— Къде осем дена преди нападението в Жълтата стая.

После Рултабий се обърна по-специално към жената:

— *В процепа на паркета?*

— В процепа на паркета — отвърна тя.

— Благодаря — каза Рултабий, — бъдете готови тази вечер.

Той произнесе последната фраза с пръст на устата, за да препоръча мълчание и дискретност.

Ние излязохме от парка и се отправихме към странноприемницата „Донжон“.

— Обядвате ли понякога в тази странноприемница?

— Понякога.

— Но се храните и в замъка?

— Да, Ларсан и аз нареждаме да ни сервират ту в моята, ту в неговата стая.

— Господин Станжерсон никога ли не ви е канил на своята маса?

— Никога.

— Присъствието ви в неговия дом не го ли отегчава?

— Не зная, но във всички случаи той се държи така, сякаш не го смущаваме.

— Никога нищо ли не ви пита?

— Никога! Той си остана такъв, какъвто беше зад вратата на Жълтата стая, докато убиваха дъщеря му, когато изби вратата, но не намери убиеца. Убеден е, че щом той не е могъл *на място* да открие

нещо, ние още по-малко ще можем да го сторим... Но *след хипотезата на Ларсан* той реши да не пречи на илюзиите ни.

Рултабий потъна отново в своите размишления. Излезе за малко от тях, за да ми обясни как е освободил двамата портиери.

— Отидох при господин Станжерсон с лист хартия в ръка. Помолих го да пише следните думи: „Заявявам, че каквито и признания да направят, ще оставя на служба двамата си предани портиери — Берние и неговата жена“ и да подпише. Обясних му, че с тази фраза ще мога да накарам да проговорят портиера и жена му и го уверих, че те не са участвували в престъплението. Аз наистина така мислех от самото начало. Съдия-следователят показва този лист на семейство Берние и тогава те проговориха. Казаха това, което очаквах, че ще си признаят още щом изчезне заплахата от уволнение. Разправиха, че са браконьерствували във владенията на господин Станжерсон и една вечер са се озовали недалеч от павилиона в момента на трагедията. Няколкото заека, с които се сдобивали по този начин в ущърб на господин Станжерсон, те продавали на собственика на странноприемницата „Донжон“, който или ги използвал за своята клиента, или ги препращал в Париж. Това беше истината, бях я отгатнал още първия ден. Спомнете си с какво изречение влязох в странноприемницата „Донджон“: „Сега ще трябва да ядем бифтек!“ Бях чул тази фраза същата сутрин, когато пристигнахме пред вратите на парка. И вие я чухте, но не й обърнахте внимание. Знаете, че на път към тези врати ние се спряхме да погледаме за момент един мъж, който се разхождаше край оградата на парка и току поглеждаше часовника си. Този мъж беше Фредерик Ларсан и вече работеше. А в това време зад нас, застанал на прага, съдържателят на странноприемницата казваше някому вътре в странноприемницата: „Сега ще трябва да ядем бифтек!“

Защо е това „сега“? Когато човек търси най-загадъчната истина, какъвто е случаят с мен, той нищо не пренебрегва — нито видяното, нито чутото. Във всичко трябва да се търси смисъл. Ние пристигнахме в малко населено място, потресено от едно чудовищно престъпление. Логиката ме караше във всяка произнесена фраза да откривам намек за събитието на деня. *Сега* за мен значеше: *След покушението*. Още в самото начало аз се стремях да намеря някаква връзка между тази фраза и разигралата се трагедия. Отидохме да обядваме в „Донжон“.

Веднага повторих фразата и по изненадата и притеснението на дядо Матийо видях, че поне при него не бях надценил значението на тази фраза. Тъкмо бях научил за арестуването на двамата портиери. Дядо Матийо ни говори за тях като за истински приятели... за които съжалява... Фатални асоциации, казах си: *Сега*, когато портиерите са арестувани, *ще трябва да ядем бифтек*. Няма портиери — няма дивеч! Как стигнах до тази конкретна идея за *дивеч*? Омразата на дядо Матийо към пазача на господин Станжерсон, омраза, както претендираше той, споделена от портиерите, ме отведе съвсем лесно до идеята за браконьерство... И тъй като портиерите явно не са били в леглото в момента на трагедията, защо са били навън в онази нощ? Заради покушението? Не вярвах, защото вече мислех — по причини, които по-късно ще ви обясня, — че убиецът не е имал съучастници и че цялата тази трагедия крие някаква тайна между госпожица Станжерсон и убиеца, тайна, която нямаше нищо общо с портиерите. Историята с браконьерството обясняваше всичко за *тях*. Приех го по принцип и потърсих доказателство в тяхната къщичка. Проникнах там, както знаете, и под леглото им открих примки за дивеч и медна тел. „Дявол ла го вземе помислих си аз. Дявол ла го вземе! Ето защо са били през нощта в парка.“ Съвсем не се изненадах, че са мълчали пред следователя и че дори при тежкото обвинение за съучастничество не си признаха веднага за браконьерството. То ги спасяваше от съда, но ги прогонваше от замъка и тъй като бяха напълно сигурни в невинността си по отношение на престъплението, те се надяваха, че то скоро ще бъде разкрито и никой няма да узнае за браконьерството. Винаги можеха да кажат истината! Накарах ги да избързат с признанието чрез онзи лист, подписан от господин Станжерсон. Те дадоха всички необходими доказателства, бяха освободени и изпълнени с гореща благодарност към мен. Защо не ги освободих по-рано? Защото тогава съвсем не бях сигурен, че в техния случай има само браконьерство. Искях да ги оставя да дойдат и да проучат терена. Убеждението ми се затвърди в течение на няколко дни. На другия ден след случилото се в „тайнствената галерия“, тъй като имах нужда от предани хора тук, аз реших да ги взема веднага на своя страна, като ги пусна на свобода. И ето!

Така се изрази Жозеф Рултабий, а аз можах само отново да се учудя на простото разсъждение, което го бе довело до истината в тази

история за съучастничество на портиерите. Тя естествено беше нищо и никаква история, но аз си мислех, че в близките дни младият човек няма да пропусне да ни обясни също тъй *просто* невероятната нощ в „Жълтата стая“ и „тайнствената галерия“.

Бяхме пристигнали в странноприемницата „Донжон“ Влязохме.

Този път не видяхме съдържателя, а само съдържателката, която ни посрещна с добра и щастлива усмивка. Вече описах помещението и споменах за очарователната руса жена с кротки очи, която веднага се постави на наше разположение за обяда.

— Как е дядо Матийо? — попита Рултабий.

— Не е много добре, господине, не е много добре; все на легло.

— Не му ли минава ревматизмът?

— Ами не! Миналата нощ трябваше да му направя инжекция с морфин. Само той успокоява болките му.

Тя говореше с кротък глас, всичко в нея излъчваше мекота.

Беше наистина хубава жена, малко апатична, с големи очи и тъмни кръгове под тях — очи на влюбена. Преди да хване ревматизма, дядо Матийо трябва да е бил щастлив мъжага. Но тя, тя дали е щастлива с този навъсен болник? Сцената, на която бяхме присъствували преди, ни убеждаваше в обратното и въпреки това в цялото поведение на тази жена имаше нещо, което не говореше за отчаяние. Тя изчезна в кухнята да приготви обяда, като остави на масата бутилка отлично ябълково вино. Рултабий наля чашите, натъпка лулата си, запали я и спокойно ми обясни най-накрая защо съм му потребвал в Гландие, и то с оръжие.

— Да-а — рече той, без да откъсва замечтания си поглед от струйките дим, които бълваше лулицето му, — да-а, драги приятелю, *очаквам убиеца* тази вечер.

Настъпи кратко мълчание, което аз не възнамерявах да прекъсвам, и той продължи:

— Снощи, тъкмо когато щях да си лягам, господин Робер Дарзак почука на моята стая. Отворих му и той ми довери, че му се налага на другия ден сутринта, сиреч тази сутрин, да отиде в Париж. Причината за това пътуване беше и категорична, и загадъчна — категорична, защото не можеше да не извърши това пътуване, а загадъчна, защото не можеше и да ми открие целта на пътуването си. „Тръгвам, а в същност — добави той — бих дал половината от живота си да не

напускам в този момент госпожица Станжерсон.“ Той не скри от мен, че според него тя отново е в опасност. „Утре през нощта ще се случи нещо, което никак няма да ме изненада — призна господин Дарзак, — и все пак налага се да отсъствам. Ще мога да се върна в Гландие едва вдругиден сутринта.“

Не ми стана ясно и ето какви обяснения ми даде той. Мисълта за предстояща опасност идвала единствено от съвпадението между неговите отсъствия и атаките срещу госпожица Станжерсон. През нощта на историята в „тайнствената галерия“ той трябвало да напусне Гландие, през нощта на „Жълтата стая“ не е могъл да бъде в Гландие и наистина ние знаем, че не е бил. Поне официално, от показанията му. Да има такова предчувствие и да отсъства и днес, това значи, *че се подчинява на нечия воля, по-силна от неговата*. Така мислех и му го казах. Той ми отвърна с „Може би!“ Попитах го дали тази воля, по-силна от неговата, не е на госпожица Станжерсон, той ми се закле, че не е и че сам е решил да тръгне, госпожица Станжерсон нямала нищо общо с това. С една дума той потвърди, че мисли за ново нападение само поради това странно съвпадение, което той е забелязал *и на което между впрочем съдия-следователят му е обърнал внимание*. „Ако нещо се случи на госпожица Станжерсон — каза той, — ще бъде ужасно и за нея, и за мен; за нея, защото още веднъж ще бъде между живота и смъртта; за мен, защото няма да мога да я защита при нападение и ще бъда принуден да не казвам къде съм прекарал нощта — в никакъв случай. А аз си давам прекрасно сметка за съмненията, които падат върху мен. Съдия-следователят и господин Фредерик Ларсан — господин Ларсан ме проследи, когато за последен път отидох в Париж, и с голяма мъка се отървах от него — почти ме смятат за виновен.“ „Защо не кажете името на убиеца, щом го знаете?“ — извиках внезапно аз. Господин Дарзак изглеждаше много смутен. Отвърна ми колебливо: „Аз? Да зная името на убиеца? Кой да ми го каже?“ „Госпожица Станжерсон!“ — отвърнах му аз. Тогава той така побледня, че помислих — ще му прилошее, но разбрах, че съм улучил: *Госпожица Станжерсон и той знаят името на убиеца!* Когато се посъвзе, ми довери: „Аз тръгам, господине. Откакто сте тук, имах възможност да оценя вашата изключителна интелигентност и несравнима изобретателност. Ето за каква услуга ще ви помоля. Може би греша, като се опасявам от нападение идната нощ, но тъй като

всичко трябва да се предполага, разчитам на вас до осуетите това нападение... Вземете всички необходими мерки, за да бъде скрита и опазена госпожица Станжерсон. Направете така, че да е невъзможно да се влезе в стаята на госпожица Станжерсон. Пазете тази стая като вярно куче. Не заспивайте. Не си давайте почивка нито секунда. Човекът, от когото се страхуваме, е навярно хитър. Но тъкмо тази хитрост ще я спаси, ако вие сте нащрек, защото не е възможно той да не знае, че вие я пазите — пак поради същата тази хитрост, а ако знае, че сте нащрек, нищо няма да предприеме.

— Говорили ли сте за тези неща с господин Станжерсон?

— Не!

— Защо?

— Защото не искам, господине, господин Станжерсон да ми каже каквото и вие ми заявихте преди малко: «Вие знаете името на убиеца!» Щом вие се учудихте, като ви казах: «Убиецът ще дойде може би утре!», представяте ли си какво щеше да направи господин Станжерсон, ако му кажех същото! Той може би няма да приеме, че моето зловещо предсказание се гради само на съвпадения, които в края на краищата ще му се сторят странни. Казвам ви всичко това, господин Рултабий, защото имам голямо... голямо доверие във вас... Зная, че вие, вие не ме подозирате!...“

— Бедният човек — продължи Рултабий — ми отговаряше, както сvari. Страдаше. Съжалих го още повече, като се убедих, че по-скоро щеше да се самоубие, отколкото да ми каже кой е убиецът, както и госпожица Станжерсон би се оставила по-скоро да я убият, отколкото да издаде човека от Жълтата стая и „тайнствената галерия“. Човекът я държи, или ги държи по някакъв ужасен начин и те навярно от нищо не се страхуват тъй много, както ако видят, че господин Станжерсон е разбрал, че убиецът държи в шах неговата дъщеря. Дадох на господин Дарзак да разбере, че достатъчно е обяснявал и че може да млъкне, щом не може да ми каже нищо повече. Обещах му да пазя добре и да не си лягам през нощта. Той настоя да вдигна истинска непроходима бариера пред стаята на госпожица Станжерсон, пред будоара, където сияха двете болногледачки, и пред салона, където спеше господин Станжерсон след „тайнствената галерия“, с една дума най-вече около нейния апартамент. По това настояване аз не само разбрах, че господин Дарзак ме караше да направя невъзможен достъп до стаята

на госпожица Станжерсон, но и да направя този достъп тъй открито невъзможен, че човекът да се обезкуражи веднага и да изчезне без следа. Така си обяснявах фразата, с която той се раздели с мен: „Когато замина, вие можете да споделите *ваши*те съмнения за тази нощ с господин Станжерсон, с дядо Жак, с Фредерик Ларсан, с всички в замъка и така да организирате до моето връщане дежурство, за което в очите на всички *само вие ще сте се сетили*.“

И си отиде, бедният човек, бедният човек, който вече не знаеше какво говори пред моето мълчание и пред моите очи, които му *крещяха*, че съм отгатнал три четвърти от неговата тайна. Да, да, наистина, трябва да е бил съвсем отчаян, за да дойде при мен и да изостави госпожица Станжерсон в момент, когато не е могъл да избие от главата си тази ужасна мисъл за *съвпаденията*...

Като замина той, аз се замислих. Замислих се за това, че трябваше да бъда по-хитър от самата хитрост, така че ако тази вечер човекът отиде в стаята на госпожица Станжерсон, нито за секунда да не се досети, че го очакват. Разбира се, да му се попречи да влезе дори и чрез убийство, но да се допусне достатъчно, за да може да се види лицето му, жив или мъртъв! Защото трябваше да се свърши с тази история, трябваше госпожица Станжерсон да бъде освободена от този загадъчен убиец!

— Да, приятелю — заяви Рултабий, след като остави лулата си на масата и опразни чашата си, — трябва много ясно да видя лицето му, за да съм сигурен, че то влиза в кръга, който съм очертал с острието на моя ум.

В този момент стопанката отново се появи с традиционния омлет със сланина. Рултабий позакачи госпожа Матийо и тя се оказа в прекрасно настроение.

— Тя е много по-весела — забеляза той, — когато дядо Матийо е прикован на легло от ревматизма, отколкото когато е добре!

Но на мен не ми беше нито до игрите на Рултабий, нито до усмивките на стопанката; бях в плен на последните думи на моя млад приятел и на странната постъпка на господин Робер Дарзак.

Като свърши омлета си и ние отново останахме сами, Рултабий продължи да разказва:

— Когато ви изпратих телеграмата рано тази сутрин, бях стигнал до думите на господин Дарзак: „Убиецът ще дойде *може би* идната

нощ.“ Сега спокойно мога да ви кажа, че *непременно* ще дойде. Да, аз го очаквам.

— И откъде сте така сигурен? Не е ли случайно...

— Замълчете — прекъсна ме с усмивка Рултабий. — Замълчете, че ще кажете някоя глупост. Сигурен съм, че убиецът ще дойде още тази сутрин, от десет и половина съм сигурен, сиреч преди вие да бяхте пристигнали, и следователно — преди да бяхме забелязали Артър Ранс на прозореца към парадния двор...

— О, да! — рекох. — Наистина... но защо тогава сте толкова сигурен още от десет и половина?

— Защото в десет и половина часа аз получих доказателство, че госпожица Станжерсон прави точно толкова усилия, за да улесни убиеца да проникне в стаята ѝ тази вечер, колкото предохранителни мерки взе господин Робер Дарзак, обръщайки се към мен, за да му попречи да влезе там...

— О-о-о! — извиках аз. — Как е възможно!

И вече по-тихо:

— Нали вие ми казахте, че госпожица Станжерсон обожава господин Робер Дарзак?

— Казах ви, защото е истина!

— Тогава не е ли странно...

— Всичко е странно в тази афера, приятелю, но повярвайте, че това „странно“, което ви е известно, е *нищо* пред „странното“, което ви очаква!...

— Би трябвало да приемем — рекох пак аз, — че госпожица Станжерсон и похитителят ѝ имат помежду си поне писмовна връзка.

— Приемете, приятелю, приемете!... Вие *нищо* не рискувате!... Аз ви разказах историята с писмото върху масата на госпожица Станжерсон, писмо, оставено от убиеца през нощта на „тайнствената галерия“, писмо изчезнало, изчезнало... в джоба на госпожица Станжерсон... Кой би могъл да твърди, че *в това писмо убиецът не принуждава госпожица Станжерсон да му определи скорошна ползотворна среща* и в края на краищата не съобщава на госпожица Станжерсон — *веднага щом се е уверил в предстоящото пътуване на господин Дарзак*, — че тази среща трябва да се състои на другия ден през нощта.

И моят приятел се засмя тихичко с ирония; имаше моменти, в които се питах дали не ми се подиграва.

Вратата на странноприемницата се отвори. Рултабий тъй бързо скочи, сякаш му бяха пуснали електричество в стола.

— Господин Артър Ранс! — извика той.

Пред нас стоеше господин Артър Ранс и флегматично ни кимаше за поздрав.

XX ГЛАВА

ЕДИН ИЗДЕБНАТ ЖЕСТ НА ГОСПОЖИЦА СТАНЖЕРСОН

— Не ме ли познахте, господине? — обърна се Рултабий към този джентълмен.

— Напротив — отвърна Артър Ранс. — Веднага познах във ваше лице момченцето от онзи прием. — (Лицето на Рултабий пламна от яд при това „момченцето“.) — И дойдох да ви стисна ръката. Вие сте едно малко весело момче.

Протегнатата ръка на американеца; Рултабий се развеселява, засмива се, стиска ръката, представя ме, представя и господин Артър Уйлям Ранс, кани го да сподели трапезата ни.

— Не, благодаря. Обядвам с господин Станжерсон.

— Артър Ранс говори отлично нашия език, почти без акцент.

— Аз мислех, господине, че повече няма да имам удоволствието да ви видя: не трябваше ли да напуснете нашата страна на другия или по-другия ден след приема в Елисейския дворец?

Рултабий и аз, привидно безразлични към този незначителен разговор, много внимателно слушаме всяка дума на американеца.

Избръснатото до синьо лице, тежките му клепачи, нервните тикове, всичко издава, всичко доказва алкохолика. Как този жалък индивид може да бъде сътрапезник на господин Станжерсон? Как може да е близък с прочутия професор?

Няколко дни по-късно трябваше да науча от Фредерик Ларсан — и гой кат нас бе изненадан и заинтригуван от присъствието на американеца в замъка и се бе снабдил с доказателства, че господин Ранс е станал алкохолик преди петнайсетина години, сиреч след отпътуването на професора и дъщеря му от Филадельфия. По времето, когато семейство Станжерсон живеели в Америка, те се запознали и често посещавали Артър Ранс — един от най-известните френелози на Новия свят. Той бил успял благодарение на нови и оригинални опити

да направи огромна стъпка напред спрямо науката на Гал и Лаватер. Но Артър Ранс има и други заслуги и с това се обяснява защо така свойски го приемаха в Гландие — американският учен направил на времето голяма услуга на госпожица Станжерсон, спирайки с риск на живота си разбеснелите се коне на кабриолета ѝ. Възможно е дори след това събитие между Артър Ранс и дъщерята на професора да се е завързало нещо като приятелство, но никой не допускаше и най-малката любовна история.

Откъде Фредерик е почернил тези сведения? Не ми каза, но изглеждаше почти сигурен, че напредва в анкетата.

Ако в момента, когато Артър Ранс дойде при нас в странноприемницата, ние знаехме тези подробности, може би помалко щеше да ни заинтригува неговото присъствие в замъка, но във всеки случай те щяха да засилят интереса, който проявявахме към тази нова персона. Американецът трябва да имаше около четирийсет и пет години. На въпроса на Рултабий той отговори съвсем естествено:

— Като научих за нападението, отложих завръщането си в Америка, преди да замина, исках да се уверя, че госпожица Станжерсон не е смъртно ранена и няма да си тръгна, докато тя не се оправи напълно.

Тогава Артър Ранс пое разговора, като избягваше да отговаря на някои въпроси на Рултабий, споделяйки с нас, без да го молим, своите собствени догадки за трагедията; те не бяха далеч от догадките на самия Фредерик Ларсан, сиреч и американецът подозираше, че господин Робер Дарзак *все още е намесен с нещо в тази афера*. Не го каза, но не трябваше кой знае колко ум, за да се разбере какво се крие в неговите аргументи. Каза ни, че знае как младият Рултабий се мъчи да разплете обърканото кълбо на трагедията в Жълтата стая. Съобщи ни, че господин Станжерсон го е осведомил за събитията в „тайнствената галерия“. Като слушаше Артър Ранс, човек веднага се досещаше, че той обяснява всичко с Робер Дарзак. На няколко пъти изрази съжаление, че господин Дарзак е отсъствувал от замъка тъкмо когато в него са ставали такива неща и ние се сетихме какво искаше да каже. Най-накрая изрази мнението, че господин Дарзак е имал чудесната идея сам да настани близо до местопроизшествието господин Жозеф Рултабий, който рано или късно ще открие убиеца. Той произнесе тази последна фраза с явна ирония, стана, кимна за довиждане и излезе.

Рултабий се загледа след него през прозореца и рече:

— Странно тяло!

Попитах го:

— Мислите ли, че ще прекара нощта в Гландие?

За мое огромно учудване младият репортер отвърна, че *това му е напълно безразлично*.

Ще ви разкажа как прекарахме следобеда си. Знайте само, че отидохме да се разхождаме в гората, че Рултабий ме заведе до пещерата Сент Женевиер и че през цялото време ми говори за всичко друго освен за това, което го занимаваше в момента. Тъй дойде вечерта. Бях много учуден, като видях, че репортерът не взема нито една от предохранителните мерки, които очаквах. Направих му забележка за това, когато падна нощта и ние се озовахме в неговата стая. Отговори ми, че всички мерки били вече взети и че този път убиецът не можел да му избяга. Изразих все пак някакво съмнение, напомних му как човекът бе изчезнал в галерията, намекнах му, че това може да се повтори, а той ме успокои, като каза, че искрено се надява да стане така и че нищо друго не му трябва тази нощ. Не настоявах, знаех от опит колко напразно и не на място би било да настоявам. Довери ми, че още от ранни зори, благодарение на него и на портиерите, замъкът бил наблюдаван така, че никой да не може да се доближи до него без знанието на Рултабий и че ако никой не дойде отвън, той бил съвсем спокоен за тези, които са вътре.

Тогава беше шест и половина часът по часовника, който той извади от джобчето на жилетката си; стана, направи знак да го последвам и без да взема никакви предохранителни мерки, без дори да се опитва да заглуши шума от стъпките си, без да ми заръчва да пазя тишина, ме поведе напред; стигнахме дясната галерия и тръгнахме по нея до площадката на стълбата, която прекосихме. Продължихме да вървим по галерията на *лявото крило*, минавайки край апартамента на професор Станжерсон. В края на тази галерия, преди донжона, имаше една стая, заета от Артър Ранс. Знаехме това, защото по обяд бяхме видели американеца на прозореца на тази стая, която гледаше към парадния двор. Вратата ѝ беше в същност в дъното на галерията от тази страна. С една дума тази стая беше точно срещу източния прозорец в края на дясната галерия, в дясното крило, там, където Рултабий бе поставил преди дядо Жак. Обърнеше ли гръб на тази

врата, сиреч когато човек излезеше от тази стая, виждаше *цялата галерия*: ляво крило, площадка и дясно крило. Естествено само извитата галерия в дясното крило не се виждаше.

— Тази извита галерия — каза Рултабий — си я оставям за мен. А вие, когато ви кажа, ще застанете тук.

И той ме вкара в малка тъмна ъглова стаичка вляво от вратата на Артър Ранс. От това прикритие можех да виждам всичко, което става в галерията, тъй лесно, както ако бях поставен пред вратата на Артър Ранс и в същото време можех да наблюдавам вратата на американеца. Вратата на тази стаичка, която трябваше да бъде мой наблюдателен пункт, беше остъклена. В галерията беше светло — всички лампи светеха; при мен — тъмно. Отличен пост за шпионин.

Защото какво бях аз тук, ако не шпионин! Най-обикновен полицаи. Беше ми отвратително, разбира се, и освен че страдаше личното ми достойнство, не беше ли накърнено и достойнството на моята професия от подобно превъплъщение? Наистина да ме видеше само председателят на адвокатската ни колегия! Ако в Палатата разберяха за моето поведение, какво щеше да каже Сдружението на адвокатите? Рултабий и не допускаше, че може да ми хрумне да му откажа услугата, която искаше от мен, и аз наистина не му отказах: първо, защото се боях да не изглеждам страхливец в неговите очи; второ, защото реших, че ако ме попитат, мога да заявя, че когато поискам, имам право да търся навсякъде истината и като любител; и трето, защото вече беше много късно да се измъквам. Защо не съм имал тези скрупули преди това? Защо? Защото любопитството ми бе по-силно от всичко. И още, можех да кажа, че допринасям за спасението на един човешки живот, на една жена: а в никоя професия не съществува правилник, който да забранява едно тъй благородно намерение.

Върнахме се през галерията. Като се приближавахме към апартамента на госпожица Станжерсон, вратата на салона се отвори, блъсна я управителят, който сервираше вечерята (от три дни господин Станжерсон вечеряше с дъщеря си в салона на първия етаж), и тъй като вратата беше останала полуотворена, ние видяхме много ясно госпожица Станжерсон, която, възползувайки се от отсъствието на прислугата и от това, че баща ѝ се бе навел да вдигне предмета, който

тя току-що нарочно бе съборила, припряно изливаше съдържанието на едно шишенце в чашата на господин Станжерсон.

XXI ГЛАВА

В ЗАСАДА

Този жест, който ме поразил, сякаш не направи особено впечатление на Рултабий. Събрахме се пак в неговата стая и без да ми говори за сцената, на която преди малко станахме свидетели, той ми даде последните си инструкции за през нощта. Първо, щяхме да вечеряме. След вечеря аз трябваше да вляза в тъмната стаичка и там да чакам колкото е необходимо, *за да видя нещо*.

— Ако вие *видите* преди мен — обясни моят приятел, — ще трябва да ме предупредите. Вие преди мен ще видите дали човекът идва в дясната галерия по някакъв друг път, а не през извитата галерия, защото виждате цялата дясна галерия, а аз мога да видя само извитата. За да ме предупредите, ще трябва да развържете завесата на прозореца в дясната галерия, който е най-близо до тъмната стаичка. Завесата сама ще се спусне, ще закрие прозореца и веднага ще се очертае квадратната сянка там, където е имало светъл квадрат, тъй като галерията е осветена. За да го направите, трябва само да протегнете ръка от тъмната стаичка. В извитата галерия, която сключва прав ъгъл с дясната галерия, аз забелязвам през прозорците на извитата галерия всички светли петна от прозорците на дясната галерия. Когато въпросното светло петно стане тъмно, аз ще зная какво значи това.

— И тогава?

— Тогава ще ме видите да се появявам в ъгъла на извитата галерия.

— И какво ще направя?

— Ще тръгнете веднага към мен, зад човека, но аз ще съм вече *върху него и ще съм видял дали лицето му влиза в моя кръг...*

— Този, дето е очертан с острието на ума ви ли? — довърших аз с усмивка.

— Напразно се смеете!... В същност повеселете се през тия няколко минути, дето ви остават, защото, кълна ви се, след малко вече няма да имате тази възможност.

— А ако човекът избяга?

— *Още по-добре!* — рече флегматично Рултабий. — Не държа да го хвана; той ще може да се измъкне през стълбата и през големия вестибюл в партера... и то преди вие да стигнете площадката, защото сте в дъното на галерията. Аз ще го оставя да заmine, *след като му видя лицето*. Само това ми трябва: да видя лицето му. След това няма да ми е трудно да направя така, че той да бъде мъртъв за госпожица Станжерсон, *дори да остане жив*. Ако го хвана жив, госпожица Станжерсон и господин Дарзак може би никога няма да ми го простят! А аз държа на тяхното уважение; това са много свестни хора. След като виждам, че госпожица Станжерсон налива приспивателно в чашата на баща си, за да не се събуди от разговора, който тя е принудена да проведе тази вечер с *похитителя си*, трябва да ви е ясно, че няма много да ми се зарадва, ако отведе пред баща ѝ човека от Жълтата стая и „тайнствената галерия“ *с вързани ръце и незапушена уста*. Може би е цяло щастие, че през нощта на „тайнствената галерия“ човекът изчезна като в магия! Разбрах го през онази нощ по това как изведнъж лицето на госпожица Станжерсон просветна, като разбра, че е *избягал*. Аз пък разбрах за себе си, че за да спася тази клетница, не е толкова необходимо да хвана човека, а по-скоро да го накарам да мълчи, независимо по какъв начин. Но да убия човек! Да убия човек! Това не е малка работа. И после това не ме засяга... освен ако той не ми даде основание. От друга страна, ла го накарам да мълчи, без госпожицата да направи признания... това е да отгатна всичко — с нищо!... За щастие, приятелю, аз отгатнах или по-скоро не, разсъдих... и от този човек не искам друго освен да ми покаже „вещественото“ си лице, което трябва да влезе...

— В кръга...

— Точно така, и лицето му няма да ме смае!...

— Но аз мислех, че вече сте виждали лицето му, вечерта, когато скочихте в стаята...

— Да, но лошо... свещта беше на земята... и после тази брада...

— А тази вечер няма ли да има брада?

— Мисля, че ще има... Но галерията е светла и сега аз вече зная... или по-скоро умът ми знае... а очите ми ще видят...

— Ако става въпрос само да го видим и да го оставим да се измъкне, защо ни беше оръжието тогава?

— Защото драги мой, ако човекът от Жълтата стая и от „тайнствената галерия“ знае туй, което аз знам, той е способен на всичко! Яка ни душа тогава!

— Сигурен ли сте, че ще дойде тази вечер!...

— Тъй както, че ви виждам сега!... В десет и половина тази сутрин госпожица Станжерсон много ловко се отърва от болногледачките за тази нощ, даде им отпуск за двадесет и четири часа под най-благовиден предлог и не пожела, докато те отсъствуват, при нея да има някой друг освен скъпия ѝ баща, който ще спи в будоара на дъщеря си и който приема новата си длъжност с благодарствена радост. Съвпадението между заминаването на господин Дарзак (след това, което той ми каза) и изключителните предпазни мерки на госпожица Станжерсон да осигури спокойствие около себе си, не оставя никакво съмнение. Идването на убиеца, от което господин Дарзак се опасява, *госпожица Станжерсон старателно подготвя!*

— Това е ужасно!

— Да.

— И с това приспивателно, което я видяхме ла излива в чашата на баща си, тя ще го упои?

— Да.

— Значи тая нощ сме само двама?

— Четирима — портиерът и жена му са будни за всеки случай... Отначало няма да имаме нужда от тях... Но портиерът ще ми бъде нужен после, ако се наложи да убиваме!

— Значи вие мислите, че ще убиваме?

— *Да, ако той поиска!*

— Защо да не предупредим дядо Жак? Не ви ли трябва днес?

— Не — рязко ми отвърна Рултабий.

Замълчах за малко; после, в желанието си да узная какво точно мислеше Рултабий, аз внезапно попитах:

— Защо не предупредим Артър Ранс? Той би могъл да ни помогне много.

— О! — рече Рултабий недоволно. — Вие искате на всички да раздрънкаме тайната на госпожица Станжерсон. Хайде да вечеряме... време е... Тази вечер ще хапнем у Фредерик Ларсан... освен ако той не дебне още господин Робер Дарзак... Една стъпка не го оставя ла

направи. Но какво пък! Ако сега не е тук, сигурен съм, че през нощта ще бъде!... Ето кого аз хубавичко ще преметна!

В този момент се чу шум в съседната стая.

— Трябва да е той — каза Рултабий.

— Забравих да ви попитам — рекох аз, — пред полицаия нито дума за операцията тази нощ, нали?

— Естествено! Действуваме сами, за наша собствена сметка.

— И „всичката слава за нас“, така ли?

Рултабий добави присмехулно:

— Ти го каза, горделивецо!

Вечеряхме с Фредерик Ларсан в неговата стая. Заварихме го там. Каза ни, че току-що се е върнал и ни покани на масата. Вечерята премина в най-прекрасното настроение на света и не ми беше трудно да разбера, че се дължеше на това, дето всеки от тях бе почти сигурен, че най-после се е добрал до истината. Рултабий довери на Големия Фред, че сам съм дошъл при него и че той ме е задържал, за да му помогна за един голям материал, който трябвало да предаде още тази нощ в „Епок“. Трябвало да си тръгна — говореше той — с влака в единайсет и да занесе ръкописа, нещо като роман с подлистник, в който младият репортер възпроизвеждал главните епизоди на тайната в Гландие. Ларсан се усмихна на това обяснение като човек, комуто такива не минават, но който от учтивост се въздържа да говори за неща, които не го засягат. Като внимавах много какво казват, та чак и с какъв тон го казват, Ларсан и Рултабий си говориха доста дълго за присъствието на господин Артър У. Ранс в замъка, за неговото минало в Америка, което те биха желали да опознаят повече, поне що се отнася до връзките му със семейство Станжерсон. В един момент Ларсан, който, стори ми се, изведнъж се почувствува зле, каза с усилие:

— Вярвам, господин Рултабий, че вече нямаме кой знае каква работа в Гландие и че не са много нощите, които ще прекараме тук.

— И аз така мисля, господин Фред.

— Значи вие смятате, приятелю, че *аферата е приключена*?

— Наистина смятам, че всичко е приключено и че няма какво повече да научаваме — отвърна Рултабий.

— Открихте ли виновника? — попита Ларсан.

— А вие?

— Аз да.

— И аз — каза Рултабий.

— Дали е един и същ?

— Не вярвам, освен ако не сте променили мнението си — каза младият репортер.

И натърти:

— Господин Дарзак е честен човек!

— Сигурен ли сте? — попита Ларсан. — Защото аз съм сигурен в противното... Значи ще се бием?

— Да, ще се бием. И аз ще ви победя, господин Фредерик Ларсан.

— Младостта не се съмнява в нищо — засмя се в заключение Големия Фред, като ми стискаше ръката.

Рултабий отвърна като ехо:

— В нищо!

Но изведнъж Ларсан, който се бе изправил, за да ни пожелае лека нощ, се хвана с две ръце за гърдите и се олюля. Трябваше да се опре на Рултабий, за да не падне. Беше ужасно пребледнял.

— О! О! Какво ми става? Да не съм отровен?

И той ни гледаше с обезумял поглед... Напразно му задавахме въпроси, той не ни отговаряше... Беше седнал в един фотьойл. Не можахме да изтръгнем нито думичка от него. Бяхме много разтревожени и за него и за себе си, защото бяхме хапнали от всички ястия, до които се бе докосвал Фредерик Ларсан. Засуетихме се наоколо му. Сега сякаш вече не му беше тъй зле, но едрата му глава бе клюмнала на рамото, а натежалите му клепачи скриваха погледа му от нас. Рултабий се наведе и прослуша сърцето му.

Когато се вдигна, лицето на моя приятел беше съвсем спокойно. Нямахме и сянка от предишната уплаха. Каза ми:

— Той спи!

И ме поведе към стаята си, след като затвори вратата на Ларсан.

— Приспивателно? — попитах аз. — Значи госпожица Станжерсон иска всички да приспи тази вечер?

— Може би — отвърна Рултабий, но вече мислеше за друго.

— Ами ние!... Ние! — възкликнах аз. — Откъде да знаем, че и ние не сме поели приспивателно?

— Лошо ли ви е? — попита ме Рултабий хладнокръвно.

— Не! Съвсем не!

— Спи ли ви се?

— Никак...

— Е, приятелю, изпуснете тази прекрасна пура.

И ми подаде първокачествена хаванска пура, която, господин Дарзак му бе подарил, а той запали своята вечна лула, своето лулище.

Останахме така в стаята му до десет часа, без да продумахме дума. Излегнат в един фотьойл, Рултабий продължаваше да пуши със загрижено чело и отсъстващ поглед. В десет часа той се събу и ми направи знак — и аз да си сваля обувките. Когато останахме по чорапи, Рултабий каза, но тъй тихо, че аз по-скоро отгатнах думата, отколкото я чух:

— Революер!

Извадих моя револвер от джоба на самото си.

— Заредете!

Заредих.

Тогава той се отправи към вратата на своята стая, отвори я безкрайно предпазливо — не изскърца. Бяхме в извитата галерия. Рултабий отново ми направи знак. Разбрах, че трябва да заема мястото си в тъмната стаичка. Вече се отдалечавах от него, когато Рултабий се приближи до мен *и ме целуна*, а после видях, че пак тъй предпазливо се върна в стаята си. Озадачен от тази — целувка и малко разтревожен, аз пристигнах в дясната галерия, по която минах безпрепятствено; прекосих площадката и продължих в лявото крило до тъмната стаичка. Преди да вляза в нея, разгледах отблизо шнура на прозоречната завеса. Наистина трябваше само да го бутна, тежката завеса да се спусне и *да закрие светлото квадратно петно* — условен знак за Рултабий. Някакъв шум от стъпки ме накара да спра пред вратата на Артър Ранс. Значи още не си бе легнал! Но как така е още в замъка, след като не беше вечерял с господин Станжерсон и дъщеря му! Поне аз не го бях видял на масата в момента, когато издебнахме онова движение на госпожица Станжерсон.

Оттеглих се в моята тъмна стаичка. Чувствувах се отлично. Виждах цялата галерия — беше светло като сред бял ден. Наистина оттук нищо не можеше да ми убегне. Но какво щеше да бъде то? Може би нещо много важно. Пак се сетих за Рултабий, който ме разтревожи с

тази целувка. Тъй се целуват приятели само в тържествени случаи или когато ги грози опасност! Значи мен ме грозеше опасност?

Стиснах пистолета и зачаках. Не съм герой, ала не съм и страхливец.

Чаках така около час; през този час не забелязах нищо подозрително. Навън дъждът, който заплющя към девет часа, бе спрял.

Моят приятел ми беше казал, че може би нищо няма да се случи преди полунощ или преди един часа сутринта. Въпреки това не беше повече от единадесет и половина, когато вратата на Артър Ранс се отвори. Чух леко да изскърцват пантите ѝ, сякаш отвътре я отваряха с най-голяма предпазливост. Вратата остана отворена само един миг, който ми се стори предълъг. Тъй като тази врата се отваряше към галерията, не можах да видя какво ставаше нито в стаята, нито зад вратата. Тъкмо тогава вече за трети път чух някакъв странен шум. Идеше откъм парка и бях му обърнал толкова внимание, колкото сме свикнали да отдаваме на котешкото мяукане нощем по водосточните тръби. Но третия път мяукането беше тъй ясно и тъй *особено*, че аз си спомних какво приказвах за крясъка на Божията животинка. Този крясък бе придружавал досега всички трагедии в Гландие — изтръпнах! Веднага след това видях един човек да се появява откъм вратата. Затвори я. Не можах отначало да го позная, защото беше с гръб към мен, наведен над някакъв обемист вързоп. После се обърна към тъмната стаичка и тогава видях кой е. Този, който излизаше в този час от стаята на Артър Ранс, беше *пазачът*. Зеления. Със същия костюм, с който го видях на пътя срещу странноприемницата „Донжон“ още първия ден в Гландие. Носеше го и сутринта, когато на излизане от замъка ние с Рултабий го бяхме срещнали. Никакво съмнение. Това беше пазачът. Видях го много ясно. Лицето му изразяваше, така поне ми се стори, някаква тревога. Тъй като крясъкът на Божията животинка кънтеше отвън вече четвърти път, той остави вързоп в галерията и се приближи към втория прозорец, ако броим прозорците откъм тъмната стаичка. Не смеех да помръдна, защото се страхувах да не се издам.

Когато стигна до прозореца, той залепи чело на стъклото и погледна към тъмния парк. Остана така половин минута. Нощта се проясняваше от време на време, осветена от кръглата луна, която току изчезваше под някой голям облак. Зеления вдигна на два пъти ръка и

направи никакви знаци, които не разбрах, после, — като се отдалечи от прозореца, взе вързоп и през галерията тръгна към площадката.

Рултабий ми бе казал: „Щом видите нещо, бутнете шнура!“ Виждах нещо. Това ли чакаше Рултабий? Не беше моя работа да мисля, трябваше само да изпълня заповедта. Бутнах шнура. Сърцето ми щеше да се пръсне. Човекът стигна площадката, но за моя огромна почуда, защото очаквах да тръгне към галерията в лявото крило, аз забелязах, че слиза по стълбата към изхода.

Какво да правя? Гледах глупаво тежката спусната завеса. Сигналът бе даден, а аз не виждах Рултабий да се появява откъм извитата галерия. Нищо не дойде, никой не се появи. Бях объркан. Измина половин час — стори ми се цял век. А сега какво щях да правя, ако видех нещо друго? Веднъж вече дадох знак, втори път не можех... От друга страна, ако хукнех в галерията в този момент, можех да объркам всички планове на Рултабий. В края на краищата няма в какво да се упрекна и ако се е случило нещо, което моят приятел ни най-малко не е очаквал, той можеше да се сърди само на себе си. След като вече не можех да му окажа каквато и да е реална помощ, реших да заложа всичко на една карта: излязох от тъмната стаичка и все тъй по чорапи се отправих към извитата галерия, като стъпвах внимателно и се заслушах в тишината.

Никой в извитата галерия. Отидох до вратата на Рултабий. Ослушах се. Нищо. Почуках лекичко. Нищо. Завъртях месинговата топка, вратата се отвори. Вече бях в стаята. Рултабий лежеше, проснат на паркета.

XXII ГЛАВА

НЕВЕРОЯТНИЯТ ТРУП

В неопишуема тревога се наведох над тялото на репортера и... с радост установих, че... спи! Спеше с онзи дълбок и нездрав сън, с който бе заспал и Фредерик Ларсан. И той бе станал жертва на приспивателното. Чудех се как мен самия не ме бе постигнала същата съдба! Тогава съобразих, че приспивателното е било или във виното, или във водата, която ни сервираха, а аз не пия, когато се храня — така всичко се изясняваше. Природата ме е дарила с прекалена закръгленост и аз съм на сух режим, както се казва. Раздрусих силно Рултабий, но не успях да го накарам дори очите си да отвори. Този сън се дължеше без съмнение на госпожица Станжерсон.

Тя явно бе помислила, че трябва да се страхува от този млад човек, който предвиждаше всичко, който знаеше всичко, повече, отколкото от баща си! Спомних си, че като ни сервираше виното, управителят ни бе препоръчал едно прекрасно „Шабли“, което без съмнение беше вече минало през масата на професора и дъщеря му.

Повече от четвърт час измина така. При тези изключителни обстоятелства, в които ние трябваше да сме будни, аз реших да взема решителни мерки. Плиснах главата на Рултабий с кана вода. Отвори очи — най-после! Нещастни безцветни очи, безжизнени, невиждащи. Не беше ли и това все пак някаква победа? Но аз исках повече; ударих два плесника на Рултабий и го вдигнах на крака. О, щастие! Усещах, че се съвзема, чух го да мърмори завадено: „Продължавайте, но не шумете толкова!...“ Да продължавам да го удрям, без да вдигам шум, ми се стори невъзможно. Започнах да го щипя, да го раздрусвам и той можа най-сетне да се задържи на краката си. Бяхме спасени!...

— Приспали са ме — каза той. — О! Какъв отвратителен четвърт час прекарах, преди сънят да ме победи... Но сега, край! Не се отделяйте от мен!...

Още не бях свършил, когато в ушите ни прокънтя ужасен вик, който отекна в замъка — истински предсмъртен вик...

— Какво нещастие! — извика Рултабий. — Много късно пристигаме...

И той понечи да се втурне към вратата, но все още бе замаян и се блъсна в стената. Аз бях вече в галерията и с револвер в ръка бягах като луд към стаята на госпожица Станжерсон. Когато стигнах на кръстовището на двете галерии, забелязах някакъв индивид, който се измъкваше от стаята на госпожица Станжерсон и който само с няколко скока стигна до площадката на стълбището.

Не можах да се овладее: стрелях... изстрелът отекна оглушително в галерията, но човекът продължаваше безсмислените си подскоци и вече се спускаше стремглаво по стълбата. Побягнах след него, закрепвах: „Стой! Стой или ще те убия!...“ Хукнах и аз към стълбата и насреща си видях Артър Ранс, който идеше от дъното на галерията в лявото крило и викаше: „Какво става?... Какво става?...“ Спуснахме се почти едновременно в подножието на стълбата — Артър Ранс и аз. Прозорецът в преддверието на замъка беше отворен, съвсем ясно видяхме силуета на беглеца, инстинктивно изпразнихме револверите си по посока към него, не беше повече от десет метра пред нас. Олюля се, помислихме, че ще падне, скочихме след него от прозореца, но човекът побягна с нова сила; аз бях по чорапи, американецът — бос, нямаше надежда да го хванем, ако *револверите ни не го улучеха*. Изстреляхме последните си патрони; продължаваше да бяга... Но бягаше от дясната страна на парадния двор, към края на дясното крило на замъка, в онзи ъгъл, заграден с ровове и високи железни решетки, откъдето щеше да му бъде трудно да се измъкне, в онзи ъгъл, от който нямаше друг изход пред нас освен вратата на малката еркерна стая на пазача.

Макар и ранен от нашите куршуми, човекът имаше двайсетина метра преднина. Изведнъж зад нас, над главите ни се отвори един прозорец от галерията и ние чухме Рултабий отчаяно да крещи:

— Стреляйте, Берние! Стреляйте!

И в този момент светкавица отново сцепи ясната нощ, лунната нощ.

В проблясъка видяхме портиера Берние, изправен е пушка на вратата на донжона.

Добре се бе прицелил. *Сянката се строполи*. Но тъй като вече бе стигнала края на дясното крило, тя остана от другата страна на ъгъла,

сиреч видяхме я как пада, но рухна окончателно на земята едва зад ъгъла, който ние не можехме да видим. Берние, Артър Ранс и аз пристигнахме там след двайсет секунди. *Сянката лежеше мъртва в краката ни.*

Прекъснал летаргичния си сън от виковете и стрелбата, Ларсан тъкмо отваряше прозореца на своята стая и крещеше към нас, както Артър Ранс бе крещал: „Какво има?... Какво има?...“

А ние, ние се бяхме навели над сянката, над тайнствената мъртва сянка на убиеца. Съвсем разбуден вече. Рултабий се присъедини към нас в един момент и аз му изкрещях: „Той е мъртъв! Той е мъртъв!...“

— Толкова по-добре — рече моят приятел. — Занесете го в замъка...

Но той се поправи:

— Не! Не! Да го оставим в стаята на пазача!...

Рултабий почука в стаята на пазача. Никой не се обади, отвътре... което естествено ни най-малко не ме учуди.

— Явно не е там — рече репортерът, — иначе щеше да е вече излязъл!... Тогава да отнесем тялото в замъка.

Откакто бяхме дотичали до *мъртвата сянка*, беше станало толкова тъмно заради големия облак, който закриваше луната, че можехме само да пипнем тази сянка, без да успеем да различим чертите ѝ. И все пак очите ни изгаряха от нетърпение да узнаят! Дядо Жак ни помогна да пренесем трупа в замъка. Положихме го на първото стъпало на вътрешното стълбище. Докато го носехме, бях усетил по ръцете си топлата кръв, която изтичаше от раните му...

Дядо Жак прибяга до кухненското помещение и се върна с фенер. Наведе се над лицето на *мъртвата сянка* и всички познахме пазача, този, когото собственикът на странноприемницата „Донжон“ наричаше Зеления и когото само час преди това бях видял да излиза от стаята на Артър Ранс с някакъв вързоп в ръка. Но това което видях, можех да споделя единствено с Рултабий, както между впрочем и направих само минута по-късно.

Не мога да отмина с мълчание огромната почуда — ще кажа дори — жестокото разочарование, което изпитаха Жозеф Рултабий и Фредерик Ларсан, който се бе присъедини към нас. Те опипваха

трупата... гледаха това мъртво лице, зеления костюм на пазача... и се убеждаваха един друг:

— Невъзможно!... Това е невъзможно!

Рултабий дори избухна:

— Да полудее човек!

Дядо Жак не преставаше да се вайка. Беше много измъчен. Твърдеше, че е станала грешка, че пазачът не е могъл да бъде убиец на своята господарка. Наложил се да го накараме да млъкне. Сина му да бяха убили, нямаше така да вие и аз си обяснявах тези прекалени добри чувства със страха, който навярно го е пипнал, да не би някой да помисли, че се радва на тази трагична смърт; всеки знаеше в същност, че дядо Жак ненавиждаше пазача. Аз забелязах, че от всички нас, които бяхме доста раздърпани — едни боси, други по чорапи, само дядо Жак беше напълно облечен.

Но Рултабий не беше изоставил трупа; на колене върху плочките на преддверието в замъка, осветен от фенера на дядо Жак, той събличаше пазача!... Оголи гърдите му. Бяха в кръв.

И изведнъж, като грабна фенера от ръцете на дядо Жак, той освети съвсем отблизо зеещата рана. Тогава стана и с невероятен тон, пълен с дива ирония, заяви:

— Този човек, когото вие смятате за убит от револвер и ловни сачми, е умрял от удар с нож в сърцето!

Отново помислих, че Рултабий е полудял и аз на свой ред се надвесих над трупа. Тогава можах да се убедя, че в тялото на пазача нямаше никаква рана от огнестрелно оръжие — остър нож жестоко бе насякъл гърдата до сърцето.

XXIII ГЛАВА

ДВОЙНАТА СЛЕДА

Още не се бях съвзел от изумлението, в което изпаднах след последното си откритие, когато моят млад приятел ме потупа по рамото:

— Елате с мен!

— Къде? — попитах аз.

— В моята стая.

— Какво ще правим там?

— Ще разсъждаваме!

Признах, че колкото до мен, аз не само че не бях в състояние да разсъждавам, но и да мисля; и в тази трагична нощ, след тези колкото ужасни, толкова и разнородни събития, трудно можех да си обясня как при наличието на трупа на пазача и може би агонизиращата госпожица Станжерсон Жозеф Рултабий можеше да „разсъждава“. Кое и направи все пак, с хладнокръвието на голям пълководец в разгара на сражението. Той хлопна зад нас вратата на стаята, посочи ми един фотьойл, седна церемониално насреща ми и естествено запали лулата си. Гледах го как разсъждава и заспах. Беше съмнало, когато се събудих. Часовникът ми показваше осем. Рултабий го нямаше. Фотьойлът му срещу мен беше празен. Станах, поразкърших схванатото си тяло и приятелят ми се върна. По физиономията му разбрах, че не си е губил времето, докато аз съм спал.

— Госпожица Станжерсон? — попитах аз веднага.

— Състоянието ѝ е много тежко, но не е безнадеждно.

— Отдавна ли бяхте излезли?

— С първия лъч на зората.

— Работихте ли?

— Много.

— И какво открихте?

— Една много важна двойна следа, която доскоро би могла да ме смути...

— Но вече не ви смущава?

— Не.

— Нещо друго ли ви обяснява тя?

— Да.

— Във връзка с *невероятния труп* на пазача?

— Да. Този труп си е напълно *вероятен* сега. Тази сутрин, като се разхождах около замъка, открих два вида ясни следи от стъпки, оставени тази нощ *едновременно* — собствениците им са вървели рамо до рамо. Казвам: *едновременно* и *действително* не може да бъде другояче, защото ако едната от тези следи беше оставена след другата по един и същи път, тя често щеше да „настъпва“ другата, което не е ставало. Стъпките на единия не са вървели, съвсем не са вървели по стъпките на другия. Не, *тези стъпки сякаш са си говорели*. Тази двойна следа се отделяше от всички други към средата на парадния двор, за да излезе от него и да се отправи към дъбравата. Излязох от парадния двор, гледайки следата, когато към мен се присъедини Фредерик Ларсан. Той веднага живо се заинтересува от моята работа, защото тази двойна следа наистина заслужаваше повече внимание. Това имаше нещо общо с Жълтата стая, пак „груби“ и пак „елегантни“ стъпки; но докато по времето на Жълтата стая грубите стъпки само се присъединяваха към елегантните край езерото и по-нататък прекъсваха — от което ние с Ларсан заключихме, че тези два вида стъпки принадлежат на един и същ човек, който само бе сменял обувките си, тук „грубите“ и „елегантните“ вървяха заедно. Подобна констатация беше достатъчна да смути предишната ми увереност. Изглежда, Ларсан мислеше като мен; затова ние стояхме, надвесени над следите, и душехме тези стъпки като кучета в засада.

Аз извадих от портфейла си хартиените подметки. Първата — тази, която бях изрязал по следата от обувките на дядо Жак, намерени от Ларсан, сиреч по следата на „големите груби обувки“, просто залепна върху новата следа; другата подметка — очертание на „елегантните“, се наложи също върху съответната следа, но с малка разлика при върха. С една дума новата следа от елегантната обувка не се различаваше от следата край езерото освен по върха на обувката. От това не можехме да заключим, че следата принадлежи на един и същи човек, но не можехме да твърдим и обратното. Непознатият можеше вече да не носи същите обувки.

Следвайки все същата двойна следа, ние с Ларсан излязохме от дъбравата и както при първото следствие, се озовахме край бреговете на езерото. Никоя от следите по този път не спираше дотук и поели по малката пътечка, и двете изчезваха в големия, наскоро застлан с чакъл път към Епине, който вече нищо не можеше да ни подсказе, и ние се върнахме в замъка, без да разменим дума.

Разделихме се при парадния двор, но впоследствие мисълта ни тръгна в една посока и ние се срещнахме отново пред вратата на дядо Жак. Заварихме стария слуга в леглото и веднага забелязахме, че дрехите, които бе метнал на един стол, бяха в окаяно състояние и че обувките му, досущ като тези, които вече познавахме, бяха много кални. Повече от сигурно бе, че не при пренасянето на трупа на пазача от онзи ъгъл до замъка и не от ходенето до кухнята за фенер дядо Жак се бе така изкалял и измокрил, защото тъкмо тогава не валеше, но беше валило преди този момент и след него.

А лицето на добрия човечец не бе никак приятно за гледане. То сякаш излъчваше крайна умора, а мигащите му очи ни погледнаха в първия миг с уплаха.

Разпитахме го. Отначало ни заразправя, че си легнал веднага след като в замъка пристигнал лекарят, когото управителят отишъл да повика; но ние тъй хубаво го притиснахме, тъй хубаво му доказахме, че лъже, та накрая си призна, че наистина е излизал от замъка. Ние естествено го попитахме за причината; отговори ни, че го е заболяла главата и е имал нужда от чист въздух, но не бил ходил по-далеч от дъбравата.

Тогава му описахме целия му маршрут, *сякаш самите ние го бяхме извървели*. Старецът седна в леглото и започна да трепери.

— Вие не бяхте сам! — извика Ларсан.

А дядо Жак:

— Значи сте го ви тели?

— Кого? — попитах аз.

— Ами черния призрак!

След което дядо Жак ни разказа, че от няколко нощи виждал черния призрак. Появявал се в парка, щом удари полунощ, и се шмугвал между дърветата с невероятна ловкост. Сякаш *преминавал* през стволовете им; на два пъти, като забелязал призрака през прозореца, на лунна светлина, дядо Жак ставал и решително тръгвал

да гони това странно видение. По-предната вечер за малко да го стигне, но той изчезнал в ъгъла на донжона; едва тази нощ, когато действително излязъл от замъка — бил потиснат от току-що извършеното престъпление — изведнъж той видял сред парадния двор черния призрак. Следил го отначало предпазливо, после по-отблизо... така заобиколил дъбравата, езерото и стигнал до пътя за Епине. „Там изведнъж призракът изчезна...“

— Не видяхте ли лицето му? — попита Ларсан.

— Не! Видях само едни черни була...

— И след това, което се случи в галерията, вие не го нападнахте!

— Не можех! Бях ужасен... Едва го следвах.

— Вие не сте го следвали, дядо Жак — рекох аз и гласът ми звучеше заплашително, — вие сте вървели с призрака чак до пътя за Епине, под ръка.

— Не! — извика той. — Заваля много силно... Аз се върнах... Не знам какво е станало с черния призрак...

Но очите му ме избягваха. Оставихме го.

Но когато излязохме навън:

— Съучастник? — попитах аз с особен тон и погледнах Ларсан право в очите, за да разбере истинските му мисли.

Ларсан вдигна ръце към небето.

— Кой би могъл да знае? Кой би могъл да знае при такава афера?... Преди двайсет и четири часа бих се заклел, че съучастници няма!...

И той ме остави, като ми съобщи, че веднага тръгва за Епине.

Рултабий беше свършил разказа си. Попитах го:

— Е, и? Какъв е изводът от всичко това?... Аз поне не разбирам!... Не схващам... Какво знаете вие най-накрая?

— *Всичко!* — възкликна той. — *Всичко!*

И никога не бях виждал по-сияещо лицето му. Бе станал и силно ми стискаше ръката...

— Тогава обяснете ми — помолих аз.

— Да проверим как е госпожица Станжерсон — смени той темата.

XXIV ГЛАВА

РУЛТАБИЙ ЗНАЕ И ДВЕТЕ ПОЛОВИНИ НА УБИЕЦА

За малко госпожица Станжерсон не бе убита за втори път. Нещастieto беше там, че втория път тя пострада много по-зле, отколкото първия. Трите удара с нож в гърдите, които човекът ѝ бе нанесъл през тази трагична нощ, я пратиха за дълго на границата между живота и смъртта и когато най-после животът се оказа все пак по-силен и вече можехме да се надяваме, че нещастната жена и този път ще се измъкне от своята кървава съдба, забелязахме, че сетивата ѝ с всеки ден се възстановяваха, докато съзнанието ѝ — не. И най-малкият намек за ужасната трагедия я хвърляше в треска и вярвам, че няма да е преувеличено, ако кажем, че арестуването на господин Робер Дарзак, което стана в замъка Гландие на другия ден, след като бе открит трупът на пазача, издълба още повече бездната, в която пропадеше този блестящ ум.

Господин Робер Дарзак пристигна в замъка към девет часа и половина. Видях го да тича през парка с развети коси, раздърпан, изкалян, в окаяно състояние. Беше смъртно бледен. Бяхме се облегнали с Рултабий на един прозорец в галерията. Той ни забеляза и извика отчаяно към нас:

— Пристигам много късно!...

— Тя е жива! — викна му Рултабий.

Минута след това господин Дарзак влезе в стаята на госпожица Станжерсон и през вратата се чува риданията му.

— Какво проклетие! — скърцаше със зъби Рултабий до мен. — Кои пъклени сили се „грижат“ за нещастията на това семейство?! Ако не ме бяха упоили, щях да спася госпожица Станжерсон и щях да

накарам този човек да онемее завинаги... *А и пазачът нямаше да умре!*

Господин Дарзак дойде при нас. Бе плакал. Рултабий му разказа и за това как бе подготвил всичко за тяхното спасение — неговото и на госпожица Станжерсон, и как щеше да успее, щеше да пропъди завинаги този човек, *след като види лицето му*, и как плановете му бяха рухнали, потънали в кръв, заради приспивателното.

— О! Ако наистина ми се бяхте доверили — съвсем тихо каза младият човек, — ако бяхте убедили и госпожица Станжерсон да ми има доверие!... Но всеки се страхува от другите... дъщерята не се доверява на бащата... годеницата — на годеника... Докато вие ме закланехте да направя всичко, за да предотвратя идването на убиеца, тя подготвяше всичко, *за да я убият!*... И аз пристигнах много късно... полузаспал... едва се влачех в онази стая, където при вида на това нещастно създание, плувнало в собствената си кръв, се разбудих напълно...

По искане на господин Дарзак Рултабий разказа как точно е станало. Подпирайки се по стените, за да не падне, докато ние преследвахме убиеца в преддверието на замъка и вън от двора, той се бе отправил към стаята на жертвата... Вратите на преддверието са отворени, той влиза; госпожица Станжерсон лежи безжизнена, наполовина излегната на бюрото, със затворени очи; халатът ѝ е червен от кръвта, бликаща на талази от гръдта ѝ. Още под влияние на приспивателното, на Рултабий му се струва, че е попаднал в някакъв ужасен кошмар. Машинално се връща в галерията, отваря един прозорец, изкрещява за престъплението, заповядва ни да стреляме и се връща в стаята. Веднага прекосява празния будоар, влиза в приемната, чиято врата е полуотворена, разтърсва полегналия на канапето господин Станжерсон и го събужда, както сторих аз със самия него малко преди това... Господин Станжерсон се надига с безумни очи, оставя се Рултабий да го замъкне до стаята, забелязва дъщеря си, надава сърцераздирателен вик... Но вече е буден! Буден е!... И обединявайки силите си, олюлявайки се, двамата пренасят жертвата на леглото ѝ...

След това Рултабий пожелава да се присъедини към нас, за да узнае... да узнае, но преди да напусне стаята, той се спира пред бюрото... Там, на земята, има някакъв пакет... огромен... цял денк. Какво прави този пакет тук, до бюрото?... Платнената опаковка е развързана... Рултабий се навежда... Документи... документи... снимки... Чете: „Нов електроскоп диференциален кондензатор... Основни свойства на междинното вещество между измеримата материя и неизмеримия етер“... Наистина, наистина каква е тази тайна, каква е тази тайна, каква е тази ирония на съдбата, които повеляват в часа, когато *някой* убива дъщеря му, този *някой* да връща на професор Станжерсон всички тия ненужни хартии, *които той ще хвърли в огъня, в огъня... още на другия ден.*

На сутринта, последвала тази ужасна нощ, ние видяхме да се появяват отново господин дьо Марке, неговият секретар, полицаи. Всички бяхме разпитани с изключение естествено на госпожица Станжерсон, която беше в състояние, близко до кома. След като се бяхме наговорили, ние с Рултабий казахме само това, което пожелахме. Аз се въздържах да говоря за престоя си в тъмната стаичка, както и за историята с приспивателното. Накратко ние премълчахме всичко, което можеше да ги подсети, че сме очаквали нещо, а също и това, което можеше да ги накара да мислят, че госпожица, Станжерсон *е чакала убиеца*. Бедната! Може би с живота си щеше да заплати тайнствеността, в която забулваше собствения си похитител... Нямахме право да лишаваме от смисъл една такава жертва... Артър Ранс разказа на всички, съвсем естествено — тъй естествено, че бях поразен — как за последен път е видял пазача към единайсет часа вечерта. Пазачът отишъл в неговата стая, за да вземе куфара му, който трябвало да отнесе на другия ден рано сутринта на гара Сен Мишел, *и се бил застоял там в разговор за лов и браконьерство!* Артър Уйлям Ранс наистина трябваше да напусне Гландие сутринта и да иде пеша, според обичая си, на гара Сен Мишел; затова се бе възползувал от едно пътуване на пазача до малкото градче, за да се освободи от багажа си. Тъкмо този багаж е носил Зеления, когато го видях да излиза от стаята на Артър Ранс.

Най-малкото бях подтикнат да мисля така, защото и господин Станжерсон потвърди показанията му; той добави, че предната вечер не е имал удоволствието да вечеря със своя приятел Артър Ранс, защото той се бил сбогувал окончателно с дъщеря му и със самия него към пет часа следобед. Господин Артър Ранс бил поръчал да му сервират само един чай в стаята, като казал, че малко не му било добре.

По указание на Рултабий портиерът Берние каза че е бил повикан онази нощ от самия пазач на лов за браконieri (нали пазачът вече не можеше да отрече), че са си определили среща недалеч от дъбравата и че като не го видял да идва, тръгнал да го пресрещне... Стигнал до донжона и вече бил преминал през решетестата вратичка към парадния двор, когато забелязал някакъв човек да тича с все сила към края на дясното крило на замъка; в същия момент след беглеца пукнали изстрели от револвер; Рултабий се появил на прозореца на галерията, забелязал Берние, познал го, видял, че е с пушка и му извикал да стреля. Тогава Берние стрелял... и бил убеден, че е улучил беглеца; помислил даже, че го е убил и продължавал да мисли така до момента, в който Рултабий, показвайки раната, не му доказал, че това тяло е било *убито с нож*; и че освен това в една такава фантазмагория той нищо не можел да разбере, като се има пред вид, че намереният труп съвсем не се оказал трупът на беглеца, по който ние бяхме стреляли, и трябваше този беглец да бъде все някъде. А в това ъгълче на двора, където всички се бяхме събрали около трупа, не можеше да се смести *нищо мъртвец, нито жив човек*, без ние да го забележим!

Така говори Берние. Но съдия-следователят му обърна внимание, че докато ние сме били в този край на двора, нощта е била много тъмна, защото не сме могли да различим лицето на пазача, и че за да го познаем, е трябвало да го пренесем в замъка... На което портиерът възрази, че ако не са могли да забележат другото мъртво или живо тяло, най-малкото щели са да го настъпят, толкова е тясно мястото. И после ние бяхме петима, без да броим трупа, петима в това ъгълче и наистина би било странно другото тяло да ни се е изплъзнало... Единствената врата към тази част от двора беше вратата на пазача, но и тя беше затворена. Ключът бе намерен в джоба на пазача...

Все пак, тъй като това на пръв поглед логично разсъждение на Берние водеше до извода, че един умрял от удар с нож човек е бил

убит с огнестрелно оръжие, съдия-следователят не се спря много на него. И за всички беше ясно, че този жрец на правосъдието е убеден, че сме изпуснали *беглеца* и сме намерили там някакъв труп, който няма нищо общо с *нашия случай*. За него трупът на пазача беше съвсем друга афера и той пожела да го докаже, без повече да се бави. Вероятно това *ново убийство* съответствуваше на представата, която си бе изградил преди няколко дни за морала на пазача, за похожденията му, за новата история с жената на собственика на „Донжон“ — то затвърдяваше също и донесенията, които вероятно са му направили за смъртните заплахи на дядо Матийо към пазача, защото в един часа следобед дядо Матийо, въпреки охканията, ревматизма и протестите на жена му, бе арестуван и отведен под солиден конвой в Корбей. Нищо компрометиращо не бяха намерили в него, но казаните предната вечер думи пред коларите, които са ги повторили естествено и пред други, го компрометираха много повече, отколкото ако бяха намерили в сламеника му ножа, с който бе убит *Зеления*.

Стояхме тук, объркани от толкова събития, от ужасни по-ужасни и от необясними по-необясними, когато, като връх на всеобщото смайване, в замъка пристигна Фредерик Ларсан, който бе заминал оттук веднага след като се бе видял със съдия-следователя и сега се връщаше заедно с един чиновник от железниците.

Ние бяхме тогава с Артър Ранс във вестибюла на замъка, спорехме виновен ли е или не дядо Матийо (в същност само Артър Ранс и аз спорехме, защото Рултабий изглеждаше отнесен в мислите си и съвсем не обръщаше внимание на приказките ни). Съдия-следователят и неговият секретар се намираха в малкия зелен салон, където Робер Дарзак ни въведе, когато за първи път пристигнахме в Гландие. Дядо Жак, повикан от съдията, влизаше тъкмо навреме в малкия салон; господин Робер Дарзак беше горе, в стаята на госпожица Станжерсон, с господин Станжерсон и с лекарите. Фредерик Ларсан влезе при нас с чиновника от железниците. Рултабий и аз веднага познахме този чиновник по брадичката: „Я! Железничарят от Епине сюр Орж!“ — извиках аз и погледнах към Фредерик Ларсан, който се усмихна: „Да, да, имате право, това е железничарят от Епине сюр Орж.“ След което Фред накарал полицаия, който стоеше на вратата на салона, да съобщи за него на съдия-следователя. Щом дядо Жак

излезе. Фредерик Ларсан и чиновникът бяха въведени. Изминаха няколко мига, няколко минути може би. Рултабий беше много нетърпелив. Вратата на салона отново се отвори; повикан от съдия-следователя, полицаят влезе в салона, върна се, изкачи се по стълбата и пак слезе. Отвори вратата и без да я затваря, докладва на съдия-следователя:

— Господин съдия, господин Робер Дарзак не иска да слезе!

— Как така не иска! — викна господин дьо Марке.

— Не иска! Казва, че не може да остави госпожица Станжерсон в това състояние...

— Добре, щом той не иска да дойде при нас, ние ще отидем при него...

Господин дьо Марке и полицаят се качиха; съдия-следователят направи знак на Фредерик Ларсан и на чиновника от железниците да го последват. Рултабий и аз завършихме шествието.

Така пристигнахме в галерията, пред вратата на госпожица Станжерсон. Господин дьо Марке почука. Появи се една камериерка. Беше Силви — малко слугинче, чиито руси коси падаха безредно върху стреснатото ѝ лице.

— Господин Станжерсон тук ли е? — попита съдия-следователят.

— Да, господине.

— Кажете му, че искам да говоря с него.

Силви отиде за господин Станжерсон.

Ученият дойде при нас; плачеше; мъчително бе да го гледаш.

— Какво искате още от мен? — попита той следователя. — Не би ли могло поне в такъв момент да бъда оставен малко на спокойствие?

— Господине, трябва спешно да говоря с господин Робер Дарзак. Не бихте ли го убедили да излезе? Ако не, ще бъда принуден да прекрача прага на госпожица Станжерсон заедно с целия съдебен апарат.

Професорът не отговори; той погледна съдията, полицая и всички, които ги придружаваха, така както жертвата гледа палачите си, и се върна в стаята.

Господин Робер Дарзак излезе веднага. Беше много бледен и посърнал, но когато нещастният човек видя чиновника от железниците

зад Фредерик Ларсан, лицето му се изкриви още повече, погледът му обезумя и той глухо простена.

Всички забелязахме как се промениха чертите на това измъчено лице. Не можахме да потиснем жалостта си. Усетихме, че става нещо важно, нещо, което решаваше гибелта на господин Робер Дарзак. Само Фредерик Ларсан сияеше. Радваше се с радостта на ловно куче, което най-после се е докопало до плячката си.

Господин дьо Марке посочи към младия чиновник с русата брадичка и каза на господин Дарзак:

— Познавате ли този господин?

— Познавам го — каза Робер Дарзак с глас, който напразно се стараеше да направи твърд. — Чиновникът от гара Орлеан на станция Епине сюр Орж.

— Този млад човек — продължи господин дьо Марке — твърди, че ви е виждал да слизате от влака в Епине...

— Тази нощ — завърши господин Дарзак, — в десет и половина... така е!...

Настъпи тишина.

— Господин Дарзак — продължи силно развълнуван съдия-следователят. — Господин Дарзак, какво правихте вие тази нощ в Епине сюр Орж, само на няколко километра от мястото, където убиваха госпожица Станжерсон?

Господин Дарзак млъкна. Не наведе глава, ала затвори очи, било за да скрие мъката си, било от страх да не прочетат тайната в очите му.

— Господин Дарзак — настоя господин дьо Марке, — бихте ли ми казали с какво се занимавахте тази нощ?

Господин Дарзак отвори очи. Сякаш бе събрал всичките си сили.

— Не, господине!

— Помислете, господине, защото ако упорствувате, ще бъда принуден да ви задържа.

— Отказвам...

— Господин Дарзак! В името на закона, аз ви арестувам!...

Още следователят не бе довършил тези думи и аз видях Рултабий да се устремява към господин Дарзак. Сигурно щеше да каже нещо, но Дарзак му направи знак да мълчи... Впрочем полицаят се приближаваше вече до своя арестант... В този момент се чу отчаян вик:

— Робер!... Робер!...

Познахме, че е госпожица Станжерсон и всички потръпнахме от мъката в гласа ѝ. Дори и Ларсан побледня този път. Колкото до господин Дарзак, той вече се бе спуснал към стаята ѝ...

Съдията, полицаят, Ларсан застанаха зад него; Рултабий и аз останахме на прага на вратата. Мъчителна гледка: госпожица Станжерсон, с бледно като смъртта лице, се бе надигнала в леглото си въпреки двамата лекари и баща ѝ... Тя протегна треперещи ръце към Робер Дарзак, когото Ларсан и полицаят здраво държаха... Очите ѝ бяха широко отворени... тя виждаше... тя разбираше... устата ѝ сякаш прошепна някаква дума... дума, която застина на безкръвните ѝ устни... дума, която никой не чу... и тя падна в несвяст... Бързо изведоха Дарзак навън... Докато чакахме колата, която Ларсан бе отишъл да търси, ние се спряхме в преддверието на замъка. Възнението ни беше огромно. Господин дьо Марке се бе просълзил. Рултабий се възползува от това всеобщо разчувствуване, за да попита господин Дарзак:

— Няма ли да се защитите?

— Не! — отвърна арестантът.

— Аз ще ви защита, господине...

— Не можете — каза нещастният човек с горчива усмивка. — Не ще успеете в това, което ние с госпожица Станжерсон не успяхме.

— Ще успея!

И гласът на Рултабий звучеше странно спокойно и уверено. Той продължи:

— Ще успея, господин Робер Дарзак, защото *аз зная повече неща от вас!*

— Хайде, хайде! — измърмори Дарзак почти ядосан.

— О! Бъдете спокоен, ще узная само това, което ще бъде полезно да знам, *за да ви спася!*

— *Нищо не трябва да узнавате*, млади човече... ако искате да съм ви благодарен.

Рултабий поклати глава. Приблужи се съвсем плътно до Дарзак:

— Слушайте какво ще ви кажа — рече тихо той, — и нека това ви накара да ми повярвате. Вие, само вие знаете името на убиеца; госпожица Станжерсон *знае само едната половина на убиеца; а аз, аз знам и двете му половини; аз, аз познавам целия убиец!*

Робер Дарзак отвори очи и беше ясно, че не разбира нито дума от това, което Рултабий току-що му каза. Междувременно колата, карана от Фредерик Ларсан пристигна, Дарзак и полицаите се качиха. Ларсан остана на седалката. Отвеждаха арестанта в Корбей.

XXV ГЛАВА

РУЛТАБИЙ ТРЪГВА НА ПЪТ

Още същата вечер ние с Рултабий напуснахме Гландие. И бяхме много доволни: това място вече с нищо не ни задържаше. Заявих, че се отказвам да разгадавам толкова много тайни, а Рултабий ме потупа приятелски по рамото и ми довери, че няма какво повече да научи в замъка Гландие, защото Гландие вече всичко му е казал. Пристигнахме в Париж към осем часа. Вечеряхме набързо, сетне, доста уморени, ние се разделихме, като си определихме среща на другия ден сутринта в моя дом.

В уречения час Рултабий влезе в моята стая. Беше облечен в кариран костюм от английски плат, носеше дълго зимно палто, праметнато през ръката му с каскет и пътна чанта в другата. Съобщи ми, че тръгва на път.

— Колко време няма да ви има? — попитах аз.

— Един или два месеца — рече той. — Зависи...

Не смеех да го разпитвам.

— Знаете ли — каза той — коя беше онази дума, която госпожица Станжерсон произнесе вчера... като гледаше към господин Робер Дарзак... преди да припадне...

— Не, и никой не можа да я чуе...

— Можа! — възрази Рултабий. — Аз! Казваше му: „Говори!“

— И господин Дарзак ще проговори?

— Никога!

Искаше ми се да продължа разговора, но той здраво ми стисна ръката и ми пожела добро здраве, можах само да го попитам:

— Не се ли боите, че във ваше отсъствие тук всичко може да се повтори?

— Няма опасност от такова нещо, откак господин Дарзак е арестуван — успокои ме той.

След тези странни думи той замина. Щях да го видя: чак в съда, по време на процеса „Дарзак“, когато той застана пред съда, за да

обясни необяснимото.

XXVI ГЛАВА

В КОЯТО ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ Е ОЧАКВАН С НЕТЪРПЕНИЕ

На 15 януари, т.е. два месеца и половина след трагичните събития, за които току-що разказах, „Епок“ публикува на първа страница следната сензационна статия:

„Съдебният състав на Сент е Оаз е свикан днес да издаде присъда по една от най-загадъчните афери, които някога са фигурирали в анализите на съда. В никой процес не е имало толкова неясни, неразбираеми, необясними моменти. И въпреки това обвинителите не се поколебаха да пратят на подсъдимата скамейка един почитан и уважаван, честен и обичан от всички човек, посветил целия си живот на работата — един млад учен, надежда на френската наука. Когато Париж научи за арестуването на господин Робер Дарзак, всеобщ протест се надигна от всички страни. Оскърбена от нечуваната дързост на съдия-следователя, Сорбоната публично изяви своята увереност в невинността на годеника на госпожица Станжерсон. Самият господин Станжерсон открито заяви, че правосъдието греши и никой не се съмняваше, че ако жертвата можеше да говори, и тя би дошла да протестира, да настоява пред дванайсетте съдебни заседатели за освобождаването на човека, когото тя искаше да направи свой съпруг и когото обвинението искаше да прати на ешафода. Трябва да се надяваме, че в близките дни госпожица Станжерсон ще върне разсъдъка си, който изгуби за известно време след ужасната мистерия в Гландие. Нима искате да го загуби отново, когато разбере, че човекът, когото тя обича, е мъртъв, и то от ръката на

палач? Задаваме този въпрос и предлагаме *комисията на съдебните заседатели да бъде свикана още днес.*

Ние наистина сме решени да не оставяме тези дванадесет достойни мъже да допуснат такава тежка съдебна грешка. Наистина съществуват ужасните съвпадения и издайническите следи, необяснимото мълчание от страна на обвинения, загадъчно прекараното време, отсъствието на всякакво алиби — и те успяха да подведат прокуратурата, която *след като напразно е търсила истината другаде*, е решила да я намери тук. Обвиненията към господин Робер Дарзак са на пръв поглед тъй тежки, че се налага да простим на един тъй опитен, тъй умен и обикновено безпогрешен полицай като господин Фредерик Ларсан, че се е оставил да бъде заслепен от тях. Досега пред следствието всичко говореше против господин Робер Дарзак; днес ние ще го защитаваме пред съдебната комисия и ние ще внесем пред съда толкова светлина, че ще стигне да се освети цялата тайна на Гландие. *Защото ние знаем истината.*

Ако досега сме мълчали, то е било в интерес на каузата, която искаме да защитим. Нашите читатели не са забравили сензационните анонимни анкети, които ние публикувахме във връзка с левия крак от улица «Оберкампф», с прословутата кражба в «Креди юниверсел» и със «златните кюлчета» от Монетния двор. Те ни караха да предвиждаме истината, преди дори завидно изобретателният Фредерик Ларсан да я бе разкрил напълно. Тези анкети се водеха от нашия най-млад редактор, едно дете на осемнайсет години, Жозеф Рултабий, който скоро щеше да се прочуе. Когато гръмна аферата «Гландие», нашият малък репортер отиде на местопроизшествието, преодоля всички пречки и се настани в замъка, откъдето всички други представители на пресата бяха изгонени. Той търси истината едновременно с Фредерик Ларсан; с ужас откри грешката, в която затъваше геният на известния полицай; напразно се опита да то отклони от погрешната следа, по която бе поел: Големия

Фред не склони да приеме уроците на малкия журналист. И ние знаем какво бе струвало това на господин Робер Дарзак.

«И тъй, Франция трябва да знае, светът трябва да знае, че още вечерта, когато господин Робер Дарзак бе арестуван, младият Жозеф Рултабий влезе в кабинета на нашия директор и му каза: „Тръгвам на път. Не мога да ви кажа колко време ще отсъствам, може би месец, два, три... може би не ще се върна... Ето това писмо... Ако не се върна, в деня, когато господин Робер Дарзак ще се яви пред съда, вие ще отворите това писмо в съда, след показанията на всички свидетели. Договорете се с адвоката на господин Робер Дарзак. Господин Робер Дарзак е невинен. *В това писмо ще намерите името на убиеца и...* не казвам и *доказателствата*, защото точно тях отивам да търся, а само *обяснението, неопровержимото обяснение за неговата вина.*“ И нашият редактор замина. Дълго нямахме известия от него, но един непознат човек се яви при нашия директор преди осем дни, за да му каже: „Действайте според инструкциите на Жозеф Рултабий, *ако се наложи.* В това писмо е казана истината.“ Човекът не пожела да ни каже името си.

Днес е 15 януари, денят, в който ще се гледа делото: Жозеф Рултабий не се е завърнал; може би никога вече няма да го видим. Пресата също има своите герои, жертва на дълга, на професионалния дълг, най-първия от всички. В този час може би той е загинал за него. Но ние ще знаем как да отмъстим! Днес следобед нашият директор ще бъде в съда във Версай с писмото, *писмото с името на убиеца!*»“

В началото на статията бяха поставили снимката на Рултабий. Парижани, които отидоха този ден във Версай за процеса, наречен „Жълтата стая“, навярно още не са забравили невероятната блъсканица на гара Сен Лазар. Нямаше място във влаковете и се наложи да пуснат допълнителни композиции. Статията в „Епок“ бе потресла хората, бе

възбудила любопитството, беше засилила до ожесточение любовта към спора. Между привържениците на Жозеф Рултабий и сляпо преданите на Фредерик Ларсан се разменяха юмруци, защото, странно нещо, възбудата на тези хора не идваше толкова от туй, че щяха да осъдят един невинен, колкото от интереса към собственото им разбиране за тайната на Жълтата стая. Всеки имаше свое обяснение и го смяташе за най-вярно. Всички, които обясняваха престъплението като Фредерик Ларсан, не приемаха, че може да се постави под съмнение проникателността на известния полицай; и всички други, чието тълкувание бе различно от това на Фредерик Ларсан, претендираха естествено, че то е на Жозеф Рултабий, когото още не познаваха. С по един брой на „Епок“ в ръка ларсановците и рултабийците спореха, караха се чак до стълбището на Съдебната палата във Версай, чак до самата зала. Бяха повикани допълнително полицаи. Многобройната тълпа, която не успя да влезе в палатата, остана до вечерта наоколо, едва удържана от полицията, жадна за новини, приемаща за верни и най-фантастичните слухове. По едно време се чу, че в разгара на делото са арестували самия господин Станжерсон, който се признал за убиец на дъщеря си... Беше някаква лудост. Напрежението бе достигнало върха си. И всички чакаха Рултабий. Някои твърдяха, че го познават и че са го познали; и когато един млад човек, снабден с пропуск, прекоси празното място, което отделяше тълпата от Съдебната палата, всички се заблъскаха. Мачкаха се един друг! Викаха: „Рултабий! Ето го Рултабий!“ Свидетели, които повече или по-малко можеха да бъдат оприличени на човека от публикуваната в „Епок“ снимка, също бяха акламирани. А появата на директора на „Епок“ предизвика нова вълна от буйни реакции. Едни аплодираха, други свиреха с пръсти. Сред тълпата имаше много жени.

В залата процесът се водеше под председателството на господин дьо Року — правник, пропит с всички възможни предразсъдъци на хората от съдийското съсловие, но безкрайно честен. Бяха извикали свидетелите. Бях между тях естествено, както и всички, които по-отблизо или по-отдалеч се бяха докоснали до загадките на Гландие: господин Станжерсон, остарял с десет години, неузнаваем; Ларсан; господин Артър Уйлям Ранс с все същото румено лице; дядо Жак, дядо

Матийо, който бе доведен с белезници от двама полицаи: госпожа Матийо, обляна в сълзи; съпрузите Берние, двете болногледачки; управителят на замъка; цялата прислуга; чиновникът от пощенски клон номер 40; железничарят от Епине; неколцина приятели на господин и госпожица Станжерсон и всичките свидетели на господин Робер Дарзак. Имах късмет да бъда изслушан сред първите, което пък ми позволи да присъствувам почти на целия процес.

Излишно е да казвам, че залата беше претъпкана. Адвокати бяха насядали чак до стъпалата на съдийския подиум, а зад съдиите в червени тоги имаше представители на всяка прокуратура от околностите. Господин Робер Дарзак се появи на подсъдимата скамейка между двама полицаи, изправен, тъй спокоен и тъй хубав, че бе посрещнат по-скоро с възхита, отколкото със съчувствие. Той веднага се наведе над адвоката си метр Анри-Робер, който, подпомогнат от своя първи секретар метр Андре Ес — тогава още начинаещ, бе започнал да разлиства своята папка.

Много бяха тези, които се надяваха, че господин Станжерсон ще иде да стисне ръката на обвиняемия, но повикването на свидетелите свърши и те напуснаха залата без тази сензационна демонстрация. Щом съдебните заседатели заеха местата си, хората забелязаха, че те много се интересуват от краткия разговор, който метр Анри-Робер има с директора на „Епок“, който след това седна на първия ред от публиката. Някои се учудиха, че не отиде при свидетелите в отредената за тях стая.

Четенето на обвинителния акт стана почти както винаги, без инциденти. Няма да предавам тук дългия разпит, на който бе подложен господин. Дарзак. Той отговаряше съвсем естествено и загадъчно едновременно. *Всичко, което каза*, се стори естествено на публиката, *всичко, което премълча* — ужасно, дори в очите на тези, които *чувствуваха*, че е невинен. Мълчанието му по онези точки, които ни бяха известни, се обърна срещу него и като че ли тъкмо това мълчание го смазваше окончателно. Той издържа укорите на председателя на съда и на прокурорския надзор. Казаха му, че да мълчи при такива обстоятелства е равносилно на смърт.

— Добре — каза той, — приемам я, но съм невинен!

С онази невероятна ловкост, която създаде доброто му реноме, и възползувайки се от случая, метр Анри-Робер се опита да възвиси

характера на своя клиент, дори само с мълчанието му, като намекна за моралния дълг, който единствено героичните души са способни да поемат. Прочутият адвокат постигна само това, че убеди напълно тези, които познаваха господин Дарзак, но останалите бяха раздвоени. Имаше почивка, после започнаха свидетелите, а Рултабий още го нямаше. Щом някоя врата се отвореше, всички очи се отправяха натам, после се преместваха към директора на „Епок“, който си стоеше невъзмутим на мястото си. Най-накрая видяха, че той *бръква в джоба си и изважда оттам едно писмо*. Последва шумно раздвижване.

Моето намерение далеч не е да възпроизвеждам тук всички подробности от процеса. Достатъчно и съвсем обстойно припомних всички етапи на аферата, за да не налагам пак на читателите новата върволица от събития, забулени в тайна. Нямам търпение да стигна до наистина драматичния момент на този незабравим ден. Той настъпи, когато метр Анри-Робер зададе няколко въпроса на дядо Матийо, който от свидетелската банка, между двама полицаи, отричаше да е убил *Зеления*. Жена му бе повикана и изправена срещу него. Избухвайки в ридания, тя призна, че е била *приятелка* на пазача и че мъжът ѝ се е догадил, но потвърди още, че той не е замесен в убийството на *нейния приятел*. Тогава метр Анри-Робер поиска по този въпрос съдът да изслуша незабавно Фредерик Ларсан.

— В краткия разговор, който имах с Фредерик Ларсан през почивката — заяви адвокатът, — той ми даде да разбера, че смъртта на пазача може да се обясни по друг начин, а не с намесата на дядо Матийо. Ще бъде интересно да се запознаем с хипотезата на Фредерик Ларсан.

Въведоха Фредерик Ларсан. Той много ясно изложи тезата си.

— Не виждам защо трябва да се намесва дядо Матийо във всичко това. Аз вече казах на господин дьо Марке, но заканителните думи на този човек повлияха зле на господин съдия-следователя. За мен убийството на госпожица Станжерсон и убийството на пазача са *една и съща криминална история*. Стреляха по убиеца на госпожица Станжерсон, който изчезваше през парадния двор; може да са си мислили, че са го ранили или че са го убили; в същност той само се е олюлял, когато е изчезвал зад дясното крило на замъка. Там убиецът е срещнал пазача, който е поискал без съмнение да попречи на бягството

му. Убиецът още е държал в ръка ножа, с който току-що е ударил госпожица Станжерсон; удря пазача в сърцето и пазачът умира.

Това тъй просто обяснение се стори още по-приемливо за всички, защото тези, които се интересуваха от мистериите на Гландие, вече се бяха сетили за него. Чу се одобрително шушукане.

— А убиецът, какво е станало с него? — попита председателят.

— Той явно се е скрил, господин председателю, в някое тъмно ъгълче от онова място на двора и когато хората от замъка са отнасяли тялото, е могъл спокойно да избяга.

В този момент от дъното, от правостоящата публика се провикна младежки глас. Всред общото изумление той заяви:

— Съгласен съм с Фредерик Ларсан за удара с нож в сърцето. Но не съм съгласен *за начина, по който убиецът е изчезнал от онова ъгълче в двора.*

Всички се обърнаха, разсилните се втурнаха да въдворяват тишина. Председателят попита с раздражение кой е този, дето се провиква така, и нареди веднага да изгонят натрапника, но отново се чу същият ясен глас:

— Това съм аз, господин председателю, аз, Жозеф Рултабий!

XXVII ГЛАВА

В КОЯТО ЖОЗЕФ РУЛТАБИЙ СЕ ПОЯВЯВА С ЦЕЛИЯ СИ БЛЯСЪК

Настъпи ужасна бъркотия. Чуха се викове на припадащи жени. Вече никой не се съобразяваше с „негово величество правосъдието“. Тълпата обезумя. Всички искаха да видят Жозеф Рултабий. Председателят се провикна, че ще нареди да опразнят залата, но никой не го чу. През това време Рултабий вече прескачаше преградката, която го разделяше от публиката, и прокарайки си път с лакти, стигна до своя директор, който силно го прегърна, взе своето собствено писмо от ръцете му, напъха го в джоба си, навлезе в охраняваната част на залата и стигна така чак до свидетелската банка — блъскаха го, блъскаше се и той, със сияещо, щастливо лице — алена топка, която запламтяваше още по-силно от интеллигентния блясък в очите му. Беше в английския костюм от онази сутрин, преди да отпътува, с праметната през ръка палто и каскет в другата — но в какво състояние, господи! Каза:

— Моля да бъда извинен, господин председателю, презокеанският имаше закъснение! Идвам от Америка. Аз съм Жозеф Рултабий!

Избухна смях. Всички бяха доволни от появата на това хлапе. Сякаш някакъв голям товар се смъкна от гърба им. Най-после си отдъхнаха. Бяха сигурни, че той вече ще каже истината...

Но председателят се вбеси:

— Аха! Значи вие сте Жозеф Рултабий! Е, добре, млада човече, аз ще ви науча как се подиграва човек с правосъдието... Докато чакаме съдът да обсъди вашия случай, ви задържам на разположение на правосъдието... ще се възползувам от правото си на председател...

— Но, господин председателю, аз точно това искам: да бъда на разположение на правосъдието... дошъл съм, за да се поставя на разположение на правосъдието... Ако моята поява предизвика малко шум, аз моля съда за извинение... Повярвайте ми, господин

председателю, че няма човек, който повече от мен да уважава правосъдието... Но нямаше друг начин да вляза...

И той се разсмя. Всички се разсмяха.

— Отведете го! — нареди председателят.

Но тук се намеси метр Робер. Той извини младия човек и увери съда, че репортерът е действувал от най-добри подбуди. Накара председателя да разбере, че делото трудно може да се лиши от един свидетел, който бе спал в Гландие през цялата тази загадъчна седмица. И най-вече от свидетел, който твърди, че може да докаже невинността на обвиняемия и да каже името на убиеца.

— Ще ни кажете ли името на убиеца? — скептично попита председателят, но вече по-меко.

— Разбира се, господин председателю, нали за това съм дошъл — с готовност отвърна Рултабий.

В залата заръкопляскаха, но енергичното „Ш-ш-ш-т!“ на разсилните възстанови тишината.

— Жозеф Рултабий — каза метр Анри-Робер — не бе съобщен като свидетел, но аз се надявам, че господин председателят ще се възползува от правата си и ще пожелае да го разпита независимо от това.

— Добре — рече председателят. — Ще го разпитаме. Но да свършим първо...

Заместник главният прокурор стана прав:

— Може би ще бъде по-добре — забеляза представителят на прокурорския надзор — младият човек да ни каже веднага името на този, за когото той твърди, че е убиецът.

Председателят се съгласи с иронична резервираност.

— Ако господин заместник главният прокурор придава някакво значение на показанието на господин Жозеф Рултабий, не виждам защо свидетелят да не ни каже веднага името на своя убиец!

Муха да бръмнеше, щеше да се чуе.

Рултабий мълчеше и гледаше със симпатия към господин Робер Дарзак, по чието лице за пръв път от началото на процеса се появи някакво оживление и тревога.

— Е, добре — повтори председателят, — слушаме ви, господин Жозеф Рултабий. Чакаме името на убиеца.

Без да бърза, Рултабий бръкна в джоба на жилетката си и извади оттам огромен солник, погледна колко е часът и рече:

— Господин председателю, мога да ви кажа името на убиеца едва в шест и половина! *Разполагаме с цели четири часа!*

От залата се понесе шепот на почуда и разочарование. Няколко адвокати се възмутиха: „Той се подиграва с нас!“

Председателят изглеждаше очарован, метр Анри-Робер и Андре Ес бяха отегчени. Председателят каза:

— Стига вече с тази шега. Можете да се оттеглите, господине, в стаята на свидетелите. Трябва да останете на наше разположение.

Рултабий протестира:

— Уверявам ви, господин председателю — извика той с острия си ясен глас, — уверявам ви, че когато ви съобща името на убиеца, *вие ще разберете, че наистина не съм можел да го кажа по-рано от шест часа и половина!* Честна дума! Давам ви честната дума на Рултабий!... Но дотогава аз мога да ви дам някои обяснения във връзка с убийството на пазача... Господин Фредерик Ларсан, който ме видя „да работя“ в Гландие, би могъл да ви каже колко грижливо съм изучил тази криминална история. Независимо че мненията ни се различаваха. Аз твърдях, че арестувайки господин Робер Дарзак, е арестувал един невинен, той, разбира се, не се съмнява в моята добронамереност, нито във важността на моите открития, които често бяха в подкрепа на неговите!

Фредерик Ларсан каза:

— Господин председателю, би било интересно да се изслуша господин Жозеф Рултабий, още повече че мненията ни се различават.

Одобрителен шепот посрещна думите на полиция. Той приемаше дуела като добър играч. Схватката обещаваха да бъде интересна — схватка между два интелекта, които се бяха захванали с един и същ трагичен проблем и бяха стигнали до две различни решения.

Председателят мълчеше и Фредерик Ларсан продължи:

— Тъй като сме на едно мнение за удара с нож в сърцето, нанесен от похитителя на госпожица Станжерсон, но не и за изчезването на похитителя от онова ъгълче в двора, ще бъде любопитно да узнаем как господин Рултабий обяснява този последен факт.

— Наистина — съгласи се моят приятел, — ще бъде любопитно!

Цялата зала отново започна да се смее. Председателят строго напомни, че ако това се повтори, ще нареди да се опразни залата.

— Наистина — завърши председателят — не разбирам какво смешно има в тази сложна история.

— И аз! — намеси се Рултабий.

Хората пред мен си запушиха устата с кърпи, за да не избухнат...

— Е, хайде — каза председателят, — вие чухте, млади човече, какво каза току-що господин Фредерик Ларсан. Как според вас убиецът е *изчезнал от онова ъгълче в двора*?

Рултабий погледна госпожа Матийо, която тъжно му се усмихна.

— Тъй като госпожа Матийо — каза той — пожела да признае слабостта си към пазача...

— Безделница — извика дядо Матийо.

— Изведете дядо Матийо — нареди председателят.

Изведоха дядо Матийо.

Рултабий продължи:

— Тъй като тя сама си призна вече, мога да заявя, че госпожата често е разговаряла с пазача през нощта, на първия етаж на донжона, в стаята, която преди е служела за параклис. Тези разговори са зачестили в последно време, когато дядо Матийо е бил прикован на легло от ревматизма.

Инжекция морфин, поставена навреме, е осигурявала на дядо Матийо спокойствие и почивка, а на съпругата му — няколко часа, през които тя е могла да отсъства. Госпожа Матийо е идвала в замъка през нощта, загърната в голям черен шал, за да не я познаят и е приличала на призрак, който неведнъж е смущавал нощите на дядо Жак. Госпожа Матийо се е научила да мяука зловещо като котката на майка Ажну, стара вещица от Сент Женевиер де Боа. Като чуел сигнала, пазачът тутакси слизал при тайния вход, да отвори на своята любовница. Когато започнал ремонтът на донжона, срещите продължили в предишната стая на пазача, в самия донжон, тъй като новата стая, отстъпена временно на този нещастен слуга, в края на дясното крило на замъка, била отделена само с една преграда от домакинството на управителя и на готвачката.

Госпожа Матийо тъкмо си тръгвала от пазача в отлично здраве, когато се разрази драмата в *онова ъгълче от двора*. Госпожа Матийо и пазачът вече нямали какво да си кажат и заедно излезли от донжона...

Научих всички тези подробности, господин председателю, след като огледах следите от стъпките в парадния двор на другия ден сутринта... Берние — портиерът, комуто бях заръчал да вземе пушката си и да застане на пост зад донжона — ще му дам възможност впрочем и сам да ви обясни, — не е могъл да вижда какво става в парадния двор. Той пристигна там малко по-късно, привлечен от изстрелите, и също стреля. И ето че пазачът и госпожа Матийо се озовават сред мрака и тишината на парадния двор. Пожелават си лека нощ, госпожа Матийо се отправя към отворената решетеста портичка, а той се връща да си легне в малката еркерна стаичка в края на дясното крило на замъка.

Тъкмо да стигне до вратата си и проехтяват два револверни изстрела; обръща се обезпокоен; връща се; и вече стига тъгла на дясното крило, когато някаква сянка се хвърля отгоре му и го удря. Той умира. Трупата му пренасят хора, които си мислят, че държат в ръцете си убиеца, а в същност носят жертвата. Какво прави госпожа Матийо през това време? Изненадана от изстрелите и от придошлите в двора, тя се спотаява, доколкото може, в тъмнината на нощта.

Дворът е широк и бидейки близо до портичката на парка, госпожа Матийо е могла да мине незабелязано. Но тя не е *минала*. Останала и е видяла как отнасят трупа. Със свито сърце от напълно обяснимата тревога, тласкана от някакво трагично предчувствие, тя е отишла до преддверието на замъка, хвърлила е един поглед към осветената стълба, осветена от фенера на дядо Жак, стълбата, на която е проснато тялото на нейния приятел; видяла е и е изчезнала. Дали е привлякла вниманието на дядо Жак? Така или иначе той е тръгнал заедно с черния призрак, който го е накарал да прекара вече няколко безсънни нощи.

Същата нощ, преди престъплението, той се събудил от крясъците на Божията животинка и забелязал през прозореца черния призрак... Облякъл се набързо и така си обясняваме факта, че пристигна напълно облечен в замъка, където ние пренесохме трупа на пазача.

И тъй, онази нощ в парадния двор той е искал несъмнено на всяка цена да види отблизо лицето на призрака. И го е познал. Дядо Жак е стар приятел на госпожа Матийо. Тя навярно му е признала за среднощните си разговори и го е помолила да я спаси в този труден момент. Окаяно ще е било състоянието на госпожа Матийо, току-що видяла мъртъв своя приятел. Дядо Жак се е смилил и придружил

госпожа Матийо през дъбравата и извън парка, отвъд бреговете на езерото, чак до пътя за Епине. Оттам вече са й оставали няколко метра само, за да си влезе в къщи. Дядо Жак се върнал и преценявайки колко е важно съдът да не знае, че любовницата на пазача е била в замъка, се опита да скрие от нас този драматичен епизод, който далеч не беше единственият в тази нощ. Не ми е нужно — добави Рултабий — да искам от госпожа Матийо и от дядо Жак да потвърдят този разговор. *Аз знам*, че е било така! Ще помоля само господин Ларсан да си спомни, той вече разбира как съм научил всичко, защото ме видя на другия ден сутринта, наведен над една двойна следа, където се виждаха една до друга стъпките на дядо Жак и на госпожата.

Тук Рултабий се обърна към госпожа Матийо, която стоеше на свидетелската банка, и любезно й се поклони.

— Стъпките на госпожата — обясни Рултабий — странно приличат на *елегантните стъпки* на убиеца.

Госпожа Матийо потрепера и с любопитство загледа младия репортер. Какво си позволяваше той? Какво искаше да каже?

— Госпожата има елегантен крак, дълъг и по-скоро големичък за една жена. Ако съдим по острия връх на обувката, това е кракът на убиеца.

В аудиторията се размърдаха. Рултабий махна с ръка да ги успокои. Наистина човек би казал, че не друг, а той водеше съдебното заседание.

— Бързам да поясня — добави репортерът, — че това не е кой знае какво и че ако един полицаи гради някаква система върху външните улики, *без да ги обобщи в една концепция*, той би вървял право към съдебната грешка; стъпките на господин Робер Дарзак са като на убиеца и въпреки това той *не е убиецът*!

Ново раздвижване.

Председателят попита госпожа Матийо:

— Така ли беше, госпожо?

— Да, господин председателю — отвърна тя. — Господин Рултабий сякаш е вървял подире ни.

— Значи, госпожо, вие видяхте как убиецът избяга чак до края на дясното крило!

— Да, тъй както видях да отнасят една минута по-късно трупа на пазача.

— И какво стана с убиеца? Вие сте били сама в парадния двор тогава, съвсем естествено е да сте го видели... Той не е знаел, че сте там и тъкмо този е бил моментът да се измъкне...

— Аз нищо не видях, господин председателю — простена госпожа Матийо. — Точно тогаз беше станало много тъмно.

— Значи — реши председателят — остава господин Рултабий да ни обясни как е изчезнал убиецът.

— Естествено! — отговори веднага младият човек така уверено, че самият председател не можа да не се усмихне.

И Рултабий отново взе думата:

— Не беше възможно за убиеца да изчезне нормално от онова ъгълче в двора, в което бе влязъл, без да го видим! Ако не го бяхме видели, то поне щяхме да го докоснем! Нищо и никакво парче земя — един квадрат, обиколен от ровове и от високи решетки. Или убиецът трябваше да тъпче по нас, или ние по него! Заграден с тези ровове, решетки и от *самите нас*, този квадрат беше здраво затворен — почти като Жълтата стая!

— Тогава кажете ни, след като човекът е влязъл в този квадрат, кажете ни как така вие не сте го намерили!... Ето, вече половин час само за това ви питам!...

Рултабий отново извади солника, който украсяваше джоба на жилетката му, спокойно хвърли поглед към стрелките и рече:

— Господин председателю, можете да ме питате за това още три часа и половина, все едно, на този въпрос мога да ви отговоря едва в шест часа и половина.

Хората пак зашушукаха помежду си, но не бяха вече нито враждебно настроени, нито разочаровани. Започнаха да вярват на Рултабий. Имаха му доверие. И си мислеха, че той от остроумие определи час на председателя, както би си определил среща с някой приятел.

Колкото до председателя, отначало си помисли дали да се сърди, а после и той като другите започна да се забавлява с това хлапе. Рултабий бе грейнал като слънце насреща му и председателят бе стоплен от лъчите му. В края на краищата той така ясно определи ролята на госпожа Матийо в тази афера и така добре бе обяснил всеки неин жест *през онази нощ*, че и господин дьо Року се виждаше принуден да се отнесе сериозно към него.

— Е, добре, господин Рултабий — каза той, — както желаете! Но повече да не ви виждам тук преди шест и половина!

Рултабий кимна в знак на съгласие и поклащайки голямата си глава, се устреми към стаята на свидетелите.

Търсеше ме с поглед. Не ме видя. Тогава аз се отделих лекичко от тълпата, която ме притискаше, и излязох от заседателната зала почти едновременно с моя чудесен приятел Рултабий. Той ме прие много сърдечно. Беше щастлив и словоохотлив. Стискаше ми ръцете, ликуваше. Рекох му:

— Няма да ви питам, скъпи приятелю, какво сте правили в Америка. И на мен ще отговорите като на председателя, че не можете преди шест и половина...

— Не, драги ми Сенклер, не! Ще ви кажа веднага какво съм търсил в Америка, защото вие сте приятел: отидох да разбера *името на другата половина на убиеца!*

— А, да, вярно — името на другата половина...

— Отлично. Когато напуснахме за последен път Гландие, аз знаех двете половини на убиеца, но не знаех името на едната от тях. Отидох в Америка да търся името на другата половина...

Вече влизахме в стаята на свидетелите, които вкупом буйно се втурнаха към Рултабий. Репортерът беше много любезен с всички, но не и с Артър Ранс, към когото се държа подчертано хладно. Фредерик Ларсан влезе в стаята, Рултабий отиде при него и му отреди едно от онези ръкостискания, чийто секрет той знаеше и от които човек излиза с изтръпнали пръсти. За да проявява толкова симпатия към него, Рултабий навярно беше съвсем сигурен, че го е надхитрил. Сигурен пък в себе си, Ларсан се усмихваше и на свой ред го питаше какво е правил в Америка. Тогава Рултабий, все тъй любезен, го хвана за ръка и му разказа десет анекдота от своето пътуване. По едно време те се отдалечиха, заговориха явно за по-сериозни неща и аз тактично ги оставих. Впрочем повече се интересувах от разпита на свидетелите в залата. Върнах се на мястото си. Върнах се и веднага забелязах, че публиката само привидно внимава в това, което ставаше в момента, и чака с нетърпение да стане шест и половина.

Стана шест и половина и Жозеф Рултабий отново беше въведен в залата. Не е възможно да опишем вълнението, с което тълпата го проследи с очи до свидетелската банка. Не смееха да дишат. Господин Робер Дарзак също се надигна от пейката си. *Беше бледен като смъртник.*

Председателят рече изтежко:

— Не ви карам да се заклевате, господине! Вие не бяхте официално призован. Но, надявам се, не е нужно да ви обяснявам колко важна с всяка дума, която ще произнесете тук...

И продължи заплашително:

— Колко е важна всяка дума... *за вас*, ако не за другите!...

Съвсем спокоен, Рултабий го гледаше. Той кимна:

— Да, гос'ине!

— Да видим — каза председателят. — Говорихте преди малко за онова ъгълче в двора, където се бе скрил убиецът, и ни обещахте в шест часа и половина да ни кажете как убиецът е изчезнал от това ъгълче, а също и името на убиеца. Часът е шест и трийсет и пет минути, господин Рултабий, а ние още нищо не сме узнали!

— Вижте, гос'ине! — започна моят приятел сред такава тържествена тишина, каквато не помня да съм „виждал“. — Казах ви в началото, че това ъгълче беше затворено и че за убиеца беше невъзможно да се измъкне от този квадрат, без преследвачите му да го забележат. Това е самата истина. *Когато ние бяхме там, в това ъгълче, убиецът беше все още там с нас заедно!*

— И вие не го видяхте!...

— Точно така твърди обвинението.

— И ние всички го видяхме, господин председателю! — извика Рултабий.

— И не го арестувахте!...

— Само аз знаех, че той е убиецът. И не исках да бъде арестуван веднага! После, аз нямах друго доказателство в този момент освен моята логика. Да, единствено *разумът ми* доказваше, че убиецът беше там и че ние го виждахме! Постарах се да донеса днес в съда *едно неопровержимо доказателство, което, смея да твърдя, ще задоволи всички.*

— Но говорете! Говорете, господине! Кажете ни името на убиеца — настоя председателят.

— Ще го намерите сред тия, които бяха в онова ъгълче в двора — отвърна Рултабий, който сякаш не бързаше особено.

В залата започнаха да губят търпение... „Името! Името!“ — недоволствуваше публиката.

С тон, който заслужаваше един хубав плесник, Рултабий каза:

— Малко провлачвам това показание, гос'ин председателю, защото си имам причини за това!

— Името! Името! — повтаряше тълпата.

— Тишина! — кресна разсилният.

Председателят се намеси:

— Трябва веднага да ни кажете името, господине!... Тези, които се намираха в онова ъгълче в двора, са: пазачът — вече мъртъв. Той ли е убиецът?

— Не, господине.

— Дядо Жак?

— Не, гос'ине!

— Портиерът Берние?

— Не, гос'ине...

— Господин Артър Уйлям Ранс тогава? Оставете само вие и господин Артър Ранс! Вие не сте убиецът, нали?

— Не, гос'ине!

— Тогава вие обвинявате господин Артър Ранс?

— Не, гос'ине!

— Вече нищо не разбирам! Какво да мислим тогава?... Там нямаше друг...

— Имаше, гос'не!... *В онова ъгълче нямаше никой, под него — също, но над него имаше някой, надвесен от прозореца си над това ъгълче...*

— Фредерик Ларсан! — извика председателят.

— Фредерик Ларсан! — прогърмя гласът на Рултабий.

И като се обърна към публиката, откъдето вече се носеха протести, той извика с неподозирана у него сила:

— Фредерик Ларсан, убиецът!

Всеобщо объркване, смайване, възмущение, неверие, а у някои — възторг от този хлапак, който се осмели на такова обвинение, изпълниха залата. Председателят дори не се опита да я успокои; когато врявата утихна от само себе си под енергичните шъткания на тези,

които бързаха да научат нещо повече, всички много ясно чуха как като се отпусна безсилно на мястото си, Робер Дарзак изохка:

— Невероятно! Той е луд!

Председателят:

— Господине, вие се осмелявате да обвините Фредерик Ларсан! Вижте ефекта от едно подобно обвинение... Самият господин Робер Дарзак ви нарича луд! Ако не сте, трябва да имате някакво доказателство.

— Доказателства, гос'ине! Вие искате доказателства! О! Ще ви го дам... доказателството... — чу се фалцетът на Рултабий. — Нека извикат Фредерик Ларсан!...

Председателят:

— Разсилен, извикайте Фредерик Ларсан.

Разсилният изтича до малката врата, отвори я, изчезна зад нея. Вратата остана отворена... Всички бяха вперили очи натам.

Разсилният отново се появи. Застана посред залата и глупаво каза:

— Господин председателю, Фредерик Ларсан го няма. Тръгнал си към четири часа и повече никой не го е видял.

Рултабий извика тържествуващо:

— Ето го моето доказателство!

— Обяснете... Какво доказателство? — попита председателят.

— Доказателството ми е неопровержимо — заяви младият репортер, — не разбирате ли, че бягството на Ларсан е моето доказателство? Заклевам се, че той няма да се върне... Няма повече да видите Фредерик Ларсан...

Раздвижване в дъното на залата.

— Господине, ако не се подигравате с правосъдието, защо не се възползувахте от това, че Ларсан беше тук, с вас, за да го обвините пред самия него? Поне би могъл да ви отговори!...

— Какъв по-пълнен отговор от този, господин председателю? *Той не ми отговаря! Той никога няма да ви отговори!* Обвинявам Ларсан в убийство и *той изчезва!* И ако това не е отговор?!...

— Ние не искаме да мислим, ние не можем да повярваме, че Ларсан, както вие казвате, е избягал... Как така ще избяга? Той не знаеше, че ще го обвините?

— Знаеше, гос'ине, знаеше, защото аз лично му го казах преди малко...

— Какво сте направили!... Вие смятате, че Ларсан е убиецът и му давате възможност да избяга!...

— Да, гос'ин председателю, направих го — отвърна гордо той. — Аз не съм от *правосъдието*; не съм и от *полицията*; аз съм един скромнен журналист и занаятът ми не е да арестувам хората! Аз служа на истината, както зная... това си е моя работа... Вашата работа е да пазите обществото, както можете... Но не съм аз, който ще предам нечия глава на палача!... Ако сте справедлив, господин председателю, а вие сте, ще се съгласите, че имам право!... Не ви ли казах преди малко: „*Ще се убедите, че не мога да кажа името на убиеца преди шест часа и половина!*“ Бях изчислил колко време е необходимо, за да предупредя Фредерик Ларсан, да му дам възможност да хване влака в 4:17 за Париж, където той ще намери как да се укрие... Един час, за да стигне до Париж, час и четвърт — да заличи всички следи. И ето ви шест и половина... Няма да намерите Фредерик Ларсан — заяви Рултабий, вперил поглед в господин Робер Дарзак, — той е много хитър... Това е човек, *който винаги ви се е изплъзвал...* и когото вие дълго и напразно преследвахте... Може да е по-слаб от мен — разсмя се от сърце Рултабий, но се смееше сам, защото вече никой нямаше желание да се смее — ала е по-силен от всички полицаи в света. Този човек, който от четири години се е вмъкнал в Обществената безопасност и се прочу там под името Фредерик Ларсан, е известен и под друго име, добре познато вам... Фредерик Ларсан, гос'ин председателю, това е Балмейе.

— Балмейе?! — смая се председателят.

— Балмейе?! — изуми се Робер Дарзак, стана. — Балмейе!... Значи истина е било!

— Е, гос'ин Дарзак, сега вече не ме мислите за луд!

„Балмейе! Балмейе! Балмейе!“ Само това се чуваше в залата. Председателят прекъсна заседанието.

Можете да си представите какво оживление настъпи през почивката. Публиката имаше материал... Балмейе! Наистина „страшно“ беше това хлапе! Балмейе! Но слухът за смъртта му се бе появил още преди няколко седмици. Значи Балмейе се бе изплъзнал от смъртта, както винаги се бе изплъзвал от полицаите. Нужно ли е да

напомням тук подвизите на Балмейе. Цели дваайсет години те пълнеха съдебната хроника и рубриката „Произшествия“; и ако някои от моите читатели са забравили аферата Жълтата стая, то името Балмейе без съмнение не се е изтрило от паметта им. Балмейе беше типичен представител на мошеник от висшето съсловие; нямаше по-голям джентълмен от него; никой фокусник не беше така сръчен в пръстите като него; нямаше по-смел и по-страшен „апаш“, както казват днес, от него. Приет в най-доброто общество, приет в най-затворените кръгове, той бе позорил безброй семейства и ограбвал влиятелни лица с истинско майсторство, което остана ненадминато. В някои трудни моменти той не се бе колебал да удари с нож или с овча кост. Впрочем Балмейе никога не се колебаеше, нищо не му се опираше. Веднъж попадна в ръцете на правосъдието, но избяга в деня на процеса, като хвърли пипер в очите на полицаите, които го водеха към съда. По-късно се разбра, че в деня на бягството му, докато най-големите детективи на Обществена безопасност са били по петите му, той е присъствувал, без всякакъв грим, на една премиера в „Театр Франсе“. След това бе напуснал Франция, за да работи в Америка, и един хубав ден полицията в щата Охайо пипнала невероятния бандит; но още на другия ден той пак избягал... цял том би трябвало да се изпише, ако трябва да се говори тук за Балмейе, и тъкмо той бе човекът, който се превърна във Фредерик Ларсан!... А тъкмо този хлапак Рултабий пък се бе досетил... И тъкмо той, който прекрасно знаеше миналото на един Балмейе, позволяваше на престъпника още веднъж да се подиграе с обществото, давайки му възможност да се измъкне. За последното можех само да се възхищавам от Рултабий, защото знаех намерението му да служи до края на господин Робер Дарзак и на госпожица Станжерсон, като се постарее да ги избави от бандита, без да му даде възможност да проговори.

Още не бяха се съзели от това смайващо откритие и вече чувах най-нетърпеливите да се провикват: „Дори да приемем, че убиецът е Фредерик Ларсан, това още не обяснява как е излязъл от Жълтата стая!“ Заседанието продължи.

Рултабий беше незабавно извикан за показания и неговият разпит, защото ставаше дума по-скоро за разпит, отколкото за показания, продължи.

Председателят:

— Вие казахте преди малко, господине, че е било невъзможно човек да избяга от онова ъгълче. Приемам, съгласен съм да приема, че бидейки надвесен от прозореца над вас, Фредерик Ларсан също е бил там, но за да бъде на прозореца, той трябва да е излязъл от онова ъгълче. Значи е избягал! И как например?

Рултабий:

— Аз казах, че не е могъл да избяга „нормално“... Значи той се е измъкнал по „ненормален начин“! Защото, и това вече казах, онова ъгълче е *почти* затворено, докато Жълтата стая беше *напълно* затворена. Би могъл да се покатери по стената, което при Жълтата стая е невъзможно, да скочи върху терасата и оттам, докато ние сме се пулили над трупа на пазача, да проникне от терасата — в галерията, през прозореца точно над нас. Ларсан е трябвало да направи само крачка, за да се озове в своята стая, да отвори прозореца и да ни се обади оттам. Било е играчка за акробат от ранга на Балмейе. Имам и доказателство, господин председателю! — Тук Рултабий извади от джоба на самото си малък пакет, от него пък — един клин.

— Вижте, господин председателю, ето ви един клин, който съвпада прекрасно с една дупка, която и сега можете да видите в стената при еркерната тераса. Ларсан, който всичко предвиждаше и който мислеше за всички възможности за бягство около стаята си — нещо напълно необходимо, когато човек добре си играе играта, — бе предварително забил този клин в стената. Единият крак върху издадения от стената камък в ъгъла на замъка, другият — на клина, едната ръка на корниза над вратата на пазача, другата ръка — на терасата, и Фредерик Ларсан се изпарява... да не говорим колко е пъргав и как в онази вечер той съвсем не е бил упоен от приспивателно, както бе пожелал да ни заблуди. Ние вечеряхме с него, господин председателю, и по време на десерта той се престори, че умира за сън, защото му трябваше да го видят упоен, за да не се изненада никой на другия ден, че аз, Жозеф Рултабий, вечеряйки с Ларсан, съм станал жертва на наркотик. От момента, в който и нас ни сполетя същото, съмненията се отклониха в друга посока. Защото аз, господин председателю, аз бях чиста проба приспан от самия Ларсан, и то как!... Ако не бях в това печално състояние, той никога нямаше да се вмъкне в стаята на госпожица Станжерсон онази вечер и нещастieto нямаше да ни сполети!...

Някой простена. Беше господин Дарзак, който не можа да овладее мъката си.

— Сам разбирате — добави Рултабий, — че спях в съседство с Ларсан и много му пречех, особено в онази нощ, защото той знаеше или поне можеше да се досети, *че тази нощ съм буден!* Естествено той не можеше и за секунда да се усъмни, че аз го подозирам, аз — него! Но можех да го усетя, като излиза от своята стая, за да влезе в стаята на госпожица Станжерсон. В онази нощ, преди да влезе при госпожица Станжерсон, той изчака аз да заспя, а моят приятел Сенклер да захване да ме събужда. Десет минути след това чухме предсмъртните викове на госпожица Станжерсон.

— Как тогава заподозряхте Фредерик Ларсан? — попита председателят.

— *Острието на ума ми* сочеше към него, господин председателю, затова не изпусках Ларсан от погледа си, но това е ужасно силен човек, аз не бях предвидил номера с наркотика. Да, да, посочи ми го *острието на моя ум!* Но ми трябваше веществено доказателство, сиреч *„да го видя с очите си, преди да съм го видял с ума си!“*

— Какво разбирате под „острието на ума“?

— Ами, господин председателю, умът е като нож, има два края, единият остър, другият — не! Само на единия от тях можете да разчитате, на острия! Познава се по това, че нищо не може да го сломи, каквото и да правите! Каквото и да кажете! На другия ден от „тайнствената галерия“, когато все още се числях към ония клетки люде, които не могат да използват ума си, защото не знаят как да си служат с него, когато се бях навел над лъжливите следи по земята, аз изведнъж се надигнах и намирайки опора в *острието на ума си*, се качих в галерията.

Там си дадох сметка, че убиецът, който ние преследвахме, не е могъл този път „нито нормално, нито ненормално“ да напусне галерията. Тогава с *острието на ума си* аз очертах един кръг, в който затворих проблема, а около кръга мислено изписах с ярки букви: „Тъй като убиецът не може да бъде извън кръга, той е в него!“ И кого виждам аз в този кръг? *Острието на моя ум* ми показва, че освен убиеца, който непременно трябва да се намира там, вътре в него сме: дядо Жак, господин Станжерсон, Фредерик Ларсан и аз! Това заедно с

убиеца трябваше да прави пет души. А когато търся в кръга, или ако предпочитате — в галерията, за да говорим *практически*, намирам само четири души. А е доказано, че петият не успя да избяга, не успя да излезе от кръга! *Значи някой от този кръг е за двама, сиреч той си е той и в същото време е убиецът!*... Защо не съм се сетил по-рано? Просто защото явлението „удвояване на личността“ не беше ставало пред очите ми. Кой от четиримата в кръга би могъл да бъде убиецът, без аз да забележа? Положително не някой от тези люде, които в един момент съм заподозрял. И тъй, аз си представих в галерията *едновременно*: господин Станжерсон и убиеца, дядо Жак и убиеца, мен самия и убиеца. Значи убиецът не можеше да бъде нито господин Станжерсон, нито дядо Жак, нито аз! И после, ако аз бях убиецът, щях да разбера, нали, господин председателю? Бях ли видял *едновременно* и Фредерик Ларсан и убиеца? Не!... Не! Имаше *две секунди*, в които бях изгубил убиеца от погледа си, защото, както съм отбелязал между впрочем в моите записки, той се бе явил *две секунди* преди господин Станжерсон, дядо Жак и мен, на пресечката на двете галерии. Те бяха достатъчни на Ларсан, за да хукне по извитата галерия, да отскубне фалшивата си брада, да се обърне и да се сблъска с нас, уж че преследва убиеца! Балмейе ги е правил какви ли не, досещате се, че за него бе играчка да се гримира така, та да се появи пред госпожица Станжерсон веднъж с червена брада, друг път пред пощенския чиновник — с кестенява овална брадичка, като на господин Дарзак, когото той се бе заклел да унищожи! Да, острието на моя ум ми посочваше тези две особи или по-скоро тези две половини, между които *не бях правил връзка* дотогава: Фредерик Ларсан и непознатия, когото преследвах... за да сглобя от тях онова тайнствено и невероятно същество, което търсех — убиеца!

Това мое откритие ме поразя. Опитвах се да се съвзема, като се заех с веществените следи, с явните признаци, които дотогава ме бяха заблуждавали и които трябваше, нормално, да *вкарам в кръга, описан от острието на моя ум!*

— Кои бяха най-напред основните външни признаци в онази нощ, които ме бяха отдалечили от идеята, че Фредерик Ларсан е убиецът:

1. Бях видял непознатия в стаята на госпожица Станжерсон, а като дотичах в стаята на Фредерик Ларсан, бях го намерил подпухнал

от сън;

2. Стълбата;

3. Бях поставил Фредерик Ларсан в края на извитата галерия, бях му обяснил, че ще скоча в стаята на госпожица Станжерсон и ще се опитам да хвана убиеца. Бях се върнал в стаята на госпожица Станжерсон, където бях намерил моя непознат.

Първият явен признак никак не ме обърка. Напълно е възможно, когато съм слизал от стълбата, след като бях видял непознатия в стаята на госпожица Станжерсон, той вече да е свършил това, което е имал да върши. Тогава, докато съм се връщал в замъка, той е влязъл в стаята на Фредерик Ларсан, съблякъл се е набързо и когато почуках на вратата му, видях лицето на Фредерик Ларсан, сънено до немай-къде...

Вторият признак: стълбата също не ме обърка. Беше ясно, че ако убиецът е Ларсан, на него не му е нужна стълба, за да влезе в замъка, защото Ларсан спеше в съседство с мен, но тази стълба трябваше да подсказва, че убиецът е дошъл *отвън* — важно доказателство в системата на Ларсан, защото в онази нощ господин Дарзак не беше в замъка. И сетне, тя можеше да улесни бягството на Ларсан в случай на необходимост.

Но третият ме объркваше напълно. След като бях поставил Ларсан в края на извитата галерия, не можех да си обясня как се е възползвал от отиването ми в лявото крило да повикам господин Станжерсон и дядо Жак, *за да се върне в стаята на госпожица Станжерсон!* Беше много опасно! Рискуваше да бъде заловен... И той го е знаел!... И за малко не се е случило... след като не е имал време да се върне на поста си, както естествено е мислил... За да се върне в стаята, би трябвало да има много важна причина, която да се е появила внезапно след моето тръгване, защото иначе не би ми дал револвера си! Колкото до мен, аз *изпратих* дядо Жак в края на дясната галерия и естествено мислех, че Ларсан си стои на поста, в края на извитата галерия, а и самият дядо Жак, комуто впрочем не бях обяснявал всички подробности, като е отивал към своя пост, е минал през кръстовището на двете галерии, но не е погледнал дали Ларсан си е на мястото. Тогава дядо Жак е мислел само как по-бързо да изпълни заповедта ми. Тогава коя е била тази непредвидена причина, която е могла да отведе Ларсан в стаята още веднъж... Помислих си, че това можеше да бъде само някакво веществено доказателство, което би го издало! Явно бе

забравил нещо много ценно в стаята! Какво обаче?... Беше ли успял да го намери? Спомних си свещта на паркета и прегърбения над нея човек... Помолих госпожа Берние, която чистеше стаята, да потърси... и тя намери едно пенсне... Ето това пенсне, господин председателю!

И Рултабий извади от своето пакетче пенснето, което ни е вече известно.

— Ужасих се, като видях това пенсне... Не бях виждал Ларсан с пенсне... Щом не го е носил, значи не е имал нужда от него... А още по-малко му е трябвало точно в момент, когато му беше особено важно да може свободно да се движи... Какво значеше това пенсне?... Никак не се побираше в моя кръг. *Освен ако не е бил собственост на някой далекоглед* — сетих се аз изведнъж! В действителност никога не бях виждал Ларсан да пише, не го бях виждал и да чете. Значи възможно беше да е далекоглед! Естествено в Обществената безопасност знаеха, че е далекоглед, ако е бил наистина... бяха виждали и пенснето му, разбира се... *Пенснето на далекогледия Ларсан*, намерено в стаята на госпожица Станжерсон след мистерията с „тайнствената галерия“ — това вече беше ужасно за Ларсан! Така се обяснява и връщането му в стаята!... И наистина Ларсан — Балмейе е далекоглед, а и това пенсне, което *може би* ще разпознаят в Обществената, наистина е неговото...

— Виждате ли, господине, каква е моята система — продължи Рултабий, — аз не искам от външните признаци да ми кажат истината, искам само да не вървят срещу тази истина, която ми е посочило острието на моя ум!

За да бъда съвсем сигурен в истината за Ларсан, защото Ларсан в ролята на убиец не беше какво да е явление и човек трябваше да си осигури все пак някаква гаранция, аз имах глупостта да пожелая да видя *лицето му*. И хубаво си получих наказанието! Мисля, че острието на моя ум си отмъсти за това, че от „тайнствената галерия“ насам не му се бях доверявал напълно... и бях предпочел да търся други доказателства за вината на Ларсан, освен доказателствата в моя ум! Тогава бе нападната госпожица Станжерсон...

Рултабий прекъсва... бърше носа си... силно развъълнуван.

— Но какво е правил Ларсан в тази стая? — попита председателят. — Защо на два пъти се е опитал да убие госпожица Станжерсон?

— Защото той я е обожавал, гос'ин председателю...

— Сериозна причина наистина...

— Да, гос'ине, много сериозна причина! Той беше луд от любов, и поради тази, а и поради много други причини е бил способен на всички тия престъпления.

— Госпожица Станжерсон знаеше ли?

— Да, гос'ине, но тя не е знаела естествено, че индивидът, който я преследва така, е Фредерик Ларсан... иначе Фредерик Ларсан не би могъл да се настани в замъка в нощта на „тайнствената галерия“, нито да влезе с нас при госпожицата *след покушението*. Аз забелязах впрочем, че той се държи в сянка и все наведен... сигурно е търсил с очи изгубеното си пенсне... Госпожица Станжерсон трябва да е търпяла преследванията и атаките на Ларсан под име и под маскировка, които за нас бяха неизвестни, но които тя, тя можеше да разкрие.

— А вие, господин Дарзак? — попита председателят. — Може би госпожица Станжерсон е споделила с вас... Как така госпожица Станжерсон не е говорила никому за това?... Би могла да насочи правосъдието по следите на убиеца... и ако вие сте невинен, това би ви спестило мъката по арестуването!

— Госпожица Станжерсон нищо не ми е казала — рече господин Дарзак.

— А как ви се струва? Възможно ли е всичко това, за което говори този млад човек? — попита пак председателят.

Господин Робер Дарзак повтори невъзмутимо:

— Госпожица Станжерсон нищо не ми е казвала...

— Как си обяснявате вие, че в нощта, когато пазачът е бил убит — обърна се председателят към Рултабий, — убиецът е върнал откраднатите книжа на госпожица Станжерсон?... С какво обяснявате вие връщането на убиеца в затворената стая на госпожица Станжерсон.

— О! Колкото до този последен въпрос, мисля, че не е трудно да се отговори. Човек като Ларсан — Балмейе сигурно лесно си доставя или поръчва да му направят необходимите ключове... А колкото до кражбата на документацията, *смятам*, че за това Ларсан не е мислил предварително. Шпионирайки навсякъде госпожица Станжерсон, твърдо решен да попречи на женитбата ѝ с господин Робер Дарзак, в магазините „Лув“ той взема чантичката на госпожица Станжерсон, която тя загубва или изпуска... В тази чантичка има едно ключе с

медно ухо. Той не подозира колко е ценно. Без да иска, тя сама му подсказва с обявата, която дава във вестниците. Той пише на госпожица Станжерсон „до поискване“, както е посочено в обявата. Без съмнение иска среща с нея, за да ѝ съобщи, че този, у когото са чантичката и ключът, е същият, който я преследва от известно време с любовта си. Не получава отговор. Но в пощенски клон номер 40 ще установи, че писмото го няма вече. Отива там гримиран и облечен, доколкото е възможно, като господин Дарзак, защото, решен на всичко, за да притежава госпожица Станжерсон, той е наредил нещата така, *че каквото и да стане, виновен да излезе обичаният от госпожица Станжерсон господин Дарзак, ненавистният му Дарзак, комуто той желае гибелта.*

Казвам „каквото и да стане“, но мисля, че Ларсан не е мислил още, че ще стигне до убийство. За всеки случай е взел мерки, за да компрометира госпожица Станжерсон, дегизиран като Дарзак. Ларсан впрочем има горе-долу същия ръст и същия номер на обувките. Не би му било трудно, ако се наложи, след като е нарисувал подметката на господин Дарзак, да си поръча по тази скица обувки. За Ларсан — Балмейе това са детски номера.

И тъй, няма отговор на писмото му, няма среща, а продължава той да държи ценното ключе в джоба си. Добре тогава, щом госпожица Станжерсон не идва при него, той ще иде при нея! Отдавна е готов планът му. Знае всичко за Гландие и за павилиона. Един следобед, докато господин и госпожица Станжерсон са излезли на обичайната си разходка, а и дядо Жак го няма, той се вмъква в павилиона през прозореца на вестибюла. Сам е, има време да се забавлява... Разглежда мебелите... Един от тях, много интересен, прилича на каса и има, много мъничка ключалка... Я! Я! Това е интересно... Тъй като в джоба му е малкото медно ключе... той се сеца за него... асоциация на мислите. Опитва ключето в ключалката; вратичката се отваря... Книжа! Трябва да са много ценни тези книжа, щом ги затварят в такъв специален шкаф и... щом толкова държат на ключа, с който се отваря тази мебел... Охо-о! Това все ще потрябва... за някое шантажче... А може би и за любовните му намерения... Бързо опакова тези хартии и оставя пакета в тоалетната във вестибюла. Между подвизите в павилиона и убийството на пазача Ларсан е имал време да види какво представляват тези книжа. Какво да ги прави? Могат да го

компрометират... и в онази нощ той ги връща в замъка... Може би се е надявал на някаква благодарност от страна на госпожица Станжерсон, като върне тези документи, този двайсетгодишен труд... Всичко е възможно в мозък като този!... В крайна сметка, каквато и да е причината, той е върнал документите и *се е отървал от тях!*

Рултабий се покашля и аз разбрах какво означаваше тази кашлица. Явно не знаеше какво да говори, защото не желаше да издава истинската причина за ужасното поведение на Ларсан. Обясненията му бяха непълни и естествено председателят би му направил забележка, ако хитрият като маймуна Рултабий не го бе изпреварил: „Стигаме до обяснението на тайната на Жълтата стая!“

В залата се чу шум от разместени столове, хората се побутваха, гневно си шъткаха едни на други. Любопитството им бе неудържимо.

— Но струва ми се, че според вашата хипотеза, господин Рултабий, тайната на Жълтата стая е вече ясна — забеляза председателят. — И то лично Фредерик Ларсан ни я обясни, като излъга само за действащото лице и постави господин Робер Дарзак на свое собствено място. Явно е, че вратата на Жълтата стая се е отворила, когато господин Станжерсон е бил сам, и професорът е пуснал човека, който е излизал от стаята на дъщеря му, не го е спрял, и то може би по нейна молба, за да се избегне скандалът!...

— Не, гос'ин председателю — запротестира енергично младият човек. — Вие забравяте, че госпожица Станжерсон е била пребита, не е могла да моли за каквото и да е, още по-малко — да затвори вратата след убиеца нито с резето, нито с бравата... Вие забравяте също, че господин Станжерсон се закле пред агонизиращата си дъщеря, че *вратата не се е отваряла!*

— И все пак, господине, това е единственият начин да се обяснят нещата! *Жълтата стая е била затворена като желязна каса.* За да си послужи с вашите изрази, на убиеца му е било невъзможно да се измъкне оттам „*нормално или ненормално*“. Когато влизат в стаята, не го намират! И все пак трябва да е избягал!...

— Напълно излишно, гос'ин председателю...

— Как така?

— Той не е имал нужда да се измъква, *щом не е бил там!*

Ново размърдване в залата...

— Как така не е бил там?

— Ами явно не е бил! *Защото щом е невъзможно да е бил там, значи го е нямало!* Трябва, гос'ин председателю, винаги да разчитаме на острието на разума!... А ето какво сочи то: от момента, в който госпожица Станжерсон се е затворила в стаята си, до момента, в който е била избита вратата, не е възможно убиецът да се е измъкнал от същата тази стая; и тъй като не го намират там, значи от момента на затварянето на вратата до момента, в който е била избита, *убиецът не е бил в стаята!*

— Ами следите!

— О! Гос'ин председателю... това са явни следи... пък и малко ли съдебни грешки се допускат с тях, *защото те карат човека да говори каквото те поискат!* Повтарям ви, че не трябва, в никакъв случай не трябва да си служим с тях, когато анализираме фактите! Първо трябва добре да се помисли! А после, да се види дали тези явни следи могат да влязат в кръга на нашия анализ. Аз си имам едно малко кътче неоспорима истина: *убиецът изобщо не е бил в Жълтата стая!* Защото всички са помислили, че е бил там! Заради следите от стъпките му! Но той може да е минал и преди това! Какво говоря: той сигурно е минал *преди!* Разумът ми подсказва, че трябва да е минал оттам преди! Да видим следите и това, което знаем по аферата, за да разберем дали следите опровергават това преди... *преди госпожица Станжерсон да се затвори в своята стая пред очите на баща си и дядо Жак!*

След статията в „Матен“ и разговора, който имах по пътя от Париж към Епине сюр Орж със съдия-следователя, стори ми се, че вече имам доказателство за това, че Жълтата стая е била абсолютно затворена, от което следва, че убиецът е изчезнал оттам още преди госпожица Станжерсон да се прибере в полунощ.

Тогава външните признаци се изправиха застрашително *пред разума ми!* Госпожица Станжерсон не се беше убила сам-самичка, и следите потвърждаваха, че самоубийство не е имало. Значи убиецът е дошъл *преди!* Но как тогава госпожица Станжерсон е била убита *след?* И не изглеждаше ли тя уж убита *след?* Беше ми необходимо да възстановя аферата в две фази, с разлика от няколко часа помежду, им: първата, по време на която наистина е бил направен опит за убийство на госпожица Станжерсон, опит за убийство, а тя го бе скрила; и втората, през която госпожицата е имала кошмари, а в лабораторията са помислили, че някой иска да я убие!

Не бях влизал още в Жълтата стая. Какви бяха раните на госпожица Станжерсон? Издрана шия и ужасен удар в слепоочието... Шията не ме притесняваше... би могла да бъде издрана и преди, а госпожица Станжерсон да е скрила белезите под някоя якичка, шалче или каквото и да е там! Защото, след като реших, че трябва да разделя аферата на две фази, аз бях принуден да дойда до заключението, *че госпожица Станжерсон е скрила всички събития от първата фаза*; имала си е причини, разбира се, и то важни, защото нищо не бе казала на баща си, а би трябвало да уведоми естествено съдия-следователя за нападението на убиеца — *не можеше да го скрие*, след като бе станало уж през нощта, т.е. през втората фаза! Била е принудена, иначе баща ѝ би я попитал: „Какво скри от нас? Нападат те, а ти мълчиш! Какво значи това?“

Значи тя бе скрила следите по врата си. Но оставаше ужасният удар в слепоочието! Това не го разбирах! Най-вече когато узнах, че в стаята са намерили една овча кост — оръжието... Госпожицата не можеше да скрие, че са я нападнали и все пак раната явно беше направена по време на първата фаза, защото беше нужно и участието на убиеца! Представях си тази рана много по-лека, отколкото разправяха, и грешах — мислех, че госпожица Станжерсон е скрила раната на слепоочието *под прическа „на път“ с гладко пуснати коси!*

Колкото до стената със следите от ръката на убиеца, ранен от револвера на госпожица Станжерсон, тази следа е била явно оставена преди и убиецът е бил непременно ранен в първата фаза, сиреч, *докато е бил там!*

Всички следи от убиеца са били естествено оставени през първата фаза: овчата кост, черните стъпки, баретата, кърпата, кръвта по стената, по вратата и по земята... Много ясно, тези следи си стояха още там, защото госпожица Станжерсон, която не желаше никой нищо да узнае и впрочем упорито правеше тъй, че никой нищо да не узнае за тази афера, не бе имала още време да ги изличи. Което ме накара да потърся първата фаза на аферата *във време, много близко до втората фаза*. Ако след първата фаза, сиреч след като убиецът се е бил измъкнал вече, след като тя самата веднага се е върнала в лабораторията, където баща ѝ я заварил да работи — ако е могла поне за миг да влезе пак в стаята, тя щеше да скрие поне овчата кост, баретата и носната кърпа, които се въргаляха по земята. Но дори не се

и опитала, защото баща ѝ е бил все с нея. Значи след тази първа фаза тя е влязла в стаята си едва в полунощ. Друг някой е влязъл там в десет часа; дядо Жак си е изпълнявал задълженията както всяка вечер — затворил е прозорците, капациите и е запалил нощната лампа. Смазана, правейки се, че работи над бюрото в лабораторията, госпожица Станжерсон е забравила без съмнение, че дядо Жак ще влезе в стаята ѝ! Затова предприема следното: помолва дядо Жак да не се безпокои! Да не влиза в стаята ѝ. Всичко това без съкращения фигурира в статията на „Матен“. Дядо Жак влиза все пак и нищо не забелязва, тъй като в Жълтата стая е тъмно!... Госпожица Станжерсон е трябвало да преживее две ужасни минути! Макар да не е знаела, че има толкова следи от убиеца в нейната стая! В първата фаза тя е могла да забележи само следите от ноктите на убиеца по врата си и да излезе от стаята!... Ако е знаела, че костта, баретата и носната кърпа са били на пода, и тях е щяла да прибере, когато се е върнала в стаята си в полунощ... Тя не ги е видяла, съблякла се е под слабата светлина на нощната лампа... Легнала си е, съсипана от толкова емоции и от ужас, ужаса, който я е накарал да се прибере в стаята си възможно най-късно...

Така аз бях *принуден* да стигна до втората фаза на драмата. *Госпожица Станжерсон е сама... убиецът не е заварен в нейната стая...* Наложил се естествено да вкарам в кръга на моя ум външните признаци.

Но оставаха други — неизяснени още признаци. Някой беше стрелял с револвер през втората фаза. Някой беше изкрещял: „Помощ! Убиец!“... Какво можеше да ми посочи при това положение острието на моя ум? Що се отнася до викове, първо: щом в стаята няма убиец, *тогава непременно е имало някакво кошмарно видение!*

Чува се трясък от съборени мебели. Представям си... дължен съм да си представя: ужасната сцена от следобед не излиза от ума на госпожица Станжерсон. Тя заспива... сънува... кошмарът придава определен образ на червените ѝ видения... вижда пак убиеца, който се нахвърля върху ѝ, в ужас изкрещява: „Убиец! Помощ!“ и трескаво напипва с ръка револвера, който е поставила на нощното шкафче, преди да си легне. Но ръката тъй силно се удря в шкафчето, че го катурва. Револверът се търкулва на земята, отеква изстрел и се забива в тавана... Още от самото начало си помислих, че куршумът в тавана е резултат от инцидента с шкафчето... Той доказваше самия инцидент и

така добре прилягаше към моята хипотеза с кошмарите, че стана една от причините да се убедя напълно, че престъплението е станало *преди* и че госпожица Станжерсон, дарена с рядко енергичен характер, го е премълчала... Кошмари, изстрел от револвер... Обезумяла от ужас, госпожица Станжерсон се събужда, опитва се да стане; търкулва се безсилна на земята, събаря мебели, даже хъхри от ужас... „Убиец! Помощ“ и припада...

Но нали все пак за два изстрела ставаше дума — в нощта, по време на втората фаза. На мен също ми трябваша два за моята версия, но по един във всяка фаза, а не два само във втората... Един изстрел, който да рани убиеца *преди*, и още един по време на кошмарите — *след*! И тъй, сигурно ли бе, че през нощта се е стреляло два пъти? Чули са изстрелите сред трясъка от съборените мебели. При един от разпитите господин Станжерсон говори първо за някакъв по-слаб изстрел, а след това — за друг, по-силен. Ами ако са взели шума от събореното мраморно шкафче на пода за изстрел? *Трябва* това обяснение да е вярното. Бях сигурен, че е тъй, когато — узнах, че портиерите Берние и жена му, които са били съвсем близо до павилиона, бяха чули *само един изстрел от револвер*. Заявиха го пред съдия-следователя.

Така аз почти възстанових двете фази на драмата, когато влизах за пръв път в Жълтата стая. Въпреки това тежката рана в слепоочието не влизаше в кръга на моя разум. Значи убиецът не беше направил тази рана с овчата кост по време на първата фаза, защото тя беше достатъчно голяма, за да може госпожица Станжерсон да я скрие с косите си! Тогава е била направена през втората фаза, по време на кошмара? Потърсих отговор в Жълтата стая и ето какво ми „каза“ тя.

Рултабий пак отвори онова пакетче и извади оттам къс бяла хартия, сгъната на четири, взе с два пръста нещо невидимо от нея и го поднесе на председателя:

— Това, господин председателю, е косъм, един рус косъм, изцапан с кръв, от косата на госпожица — Станжерсон... залепил се бе на единия ръб на събореното нощно шкафче... И там имаше кръв. О! Нищо и никакво квадратче кръв! Но извънредно ценно! Защото това квадратче ми разказа, че като е скочила ужасена от леглото си, госпожица Станжерсон е паднала и с цялата си тежест е ударила слепоочието си в ръба на мраморната плоча на шкафчето, където е

останал този косъм от госпожица Станжерсон, макар косата ѝ да не е била гладко пусната и сресана „на път“! Лекарите бяха заявили, че госпожица Станжерсон е била ударена с *тъп предмет* и тъй като овчата кост беше там, съдия-следователят веднага реши, че тя е този тъп предмет, но *ръбът на мраморната плоча на едно нощно шкафче също е тъп предмет*, за който нито лекарите, нито съдия-следователят бяха помислили и който и аз може би нямаше да открия, ако *острието на моя ум* не ми го бе посочил, не ме бе подсетил.

За кой ли път избухваха аплодисменти, но Рултабий не спираше и залата отново затаи дъх.

— Освен името на убиеца, което щях да разбера едва няколко дни по-късно, оставаше ми да узная кога е била първата фаза на трагедията. Трябваше да го разбера от разпита на госпожица Станжерсон, макар и проведен с цел да заблуди съдия-следователя, и от разпита на господин Станжерсон. Госпожица Станжерсон разказа съвсем точно как е прекарала времето си този ден. Ние решихме, че убиецът е влязъл между пет и шест часа в павилиона; да речем, че е било шест и четвърт, когато професорът и дъщеря му са се хванали отново за работа. Значи между пет и шест и четвърт трябва да търсим. Какво говоря, пет часа! Но по това време професорът е бил с дъщеря си... Трагедията не може да не се е разиграла далеч от професора! Трябва ми, значи, в този промеждутък да търся момента, в който професорът и дъщеря му са се разделили!... Е, добре, откривам този момент в разпита, който се проведе в стаята на госпожица Станжерсон, в присъствието на господин Станжерсон. Там е отбелязано, че професорът и дъщеря му се връщат към шест часа в лабораторията. Господин Станжерсон казва: „*В този момент ме заговори пазачът, задържа ме за малко.*“ Значи имаме и разговор с пазача. Пазачът говори на господин Станжерсон за сеч в гората или за браконieri; госпожица Станжерсон я няма, тя вече е влязла в лабораторията, защото професорът казва още: „*Разделих се с пазача и отидох при дъщеря си, която вече работеше!*“

Значи точно в тези кратки минути се е разиграла трагедията. Трябва да е така! Съвсем ясно виждам как госпожица Станжерсон изчезва в павилиона, отбива се в стаята да си остави шапката и се озовава срещу бандита, който от толкова време я преследва. Бандитът е

бил там, в павилиона, от доста време вече. Трябва да е наредил всичко за през нощта. Събул е обувките на дядо Жак, които са му пречели при дадените обстоятелства, за които разказах на съдия-следователя, задигнал е книжата, както вече ви казах преди малко, и се е пъхнал под леглото, когато дядо Жак се е върнал да измие вестибюла и лабораторията... Времето му се е сторило дълго... Като си е заминал дядо Жак, той е станал, отново се е поразходил из лабораторията, отишъл е във вестибюла, но е погледнал към градината и е видял — защото в тази привечер времето е било много ясно, — че *госпожица Станжерсон идва към павилиона съвсем сама!* Никога не би посмял да я нападне в този час, ако не е мислил, че госпожица Станжерсон е сама! И затова му е било достатъчно разговорът между господин Станжерсон и пазача, който го задържал, да стане на завоя на пътеката, зад *няколкото дървета, които ги скривали от очите на този злосторник.* Планът му е готов. Ще бъде по-спокоен така, сам с госпожица Станжерсон в павилиона, отколкото през нощта с дядо Жак, който спи на своя таван. *И той трябва да е затворил прозореца на вестибюла!* Което обяснява факта, че нито господин Станжерсон, нито пазачът, впрочем достатъчно отдалечени от павилиона, са чули револверния изстрел.

След това той се връща в Жълтата стая. Госпожица Станжерсон пристига. Всичко е станало светкавично!... Госпожица Станжерсон трябва да е извикала от уплаха... или по-скоро е искала да изкрещи от ужас; човекът я е хванал за гърлото... Души я, ще я удуши... Но госпожица Станжерсон напипва револвера на нощното шкафче, който е скрила там, откакто е започнала да се страхува от заплахите на този човек. Убиецът размахва вече над главата на нещастницата това ужасно в ръцете на Ларсан — Балмейе оръжие — една овча кост... Но госпожица Станжерсон стреля... улучва ръката, която изпуска оръжието. Овчата кост, изцапана с кръвта на убиеца, се търкулва на земята... убиецът се олюлява, опира се на стената с червените си пръсти и страхувайки се от нов изстрел, побягва...

Тя го вижда как прекосява лабораторията... ослушва се... Какво прави той във вестибюла?... Бави се нещо, преди да скочи през прозореца... Най-накрая скача! Тя изтичва и го затваря!... А сега, дали баща ѝ е видял? Дали е чул? Опасността е вече изчезнала и цялата ѝ мисъл е отправена към баща ѝ... Дарена с нечовешка енергия, тя ще

скрие всичко от него... И когато господин Станжерсон се върне, ще намери вратата на Жълтата стая затворена, а дъщеря му — в лабораторията и вече *вгълбена в работата си*!

Тогава Рултабий се обръща към господин Дарзак:

— Вие знаете истината — извика той, — кажете ни не е ли станало така?

— Аз нищо не зная — отговаря господин Дарзак.

— Вие сте истински герой! — казва Рултабий, кръстосвайки ръце пред гърдите си. — Но ако госпожица Станжерсон беше в състояние да узнае, че вие сте обвинен, тя би ви освободила от дадената дума... щеше да ви помоли да кажете всичко, което ви е доверила... какво говоря, тя самата щеше да дойде тук да ви защити!...

Господин Дарзак не помръдна, не продума. Само тъжно погледна към Рултабий.

— В края на краищата, щом госпожица Станжерсон не е тук, *трябва поне аз да бъда*! Но повярвайте ми, господин Дарзак, най-добрият, единственият начин да спасите госпожица Станжерсон, да ѝ върнете разсъдъка, това е да си възвърнете свободата!

Гръм от аплодисменти посрещна тази последна фраза.

Председателят не се и опита да усмири възторга в залата. Робер Дарзак беше спасен. Достатъчно беше човек да погледне съдиите, за да се увери! Тяхното решение бе изписано по лицата им.

Тогава председателят извика:

— Но каква най-последно е тази тайна, заради която се опитват да убият госпожица Станжерсон, а тя скрива такова престъпление от своя баща?

— Не знам, гос'ине — каза Рултабий. — Това не ме засяга!

Председателят отново се опита да получи някакъв отговор от господин Робер Дарзак.

— Господине, ще ни кажете ли как прекарахте времето си, докато някой е нападал госпожица Станжерсон, или пак отказвате!

— Нищо не мога да ви кажа, господине...

Председателят потърси с поглед помощ от Рултабий:

— Може някой да помисли, гос'ин председателю, че отсъствията на господин Робер Дарзак са били тясно свързани с тайната на госпожица Станжерсон... Затова господин Дарзак се смята длъжен да мълчи!... Представете си, че Ларсан, който по време на тези три опита

използува всичко, за да насочи подозренията към господин Дарзак, точно тогава е определял срещи на господин Дарзак на някое компрометиращо място, срещи, в които сигурно го е изнудвал с тайната... Господин Дарзак по-скоро ще се остави да го осъдят, отколкото да обясни каквото и да било, щом е свързано с тайната на госпожица Станжерсон. Ларсан е достатъчно хитър, за да направи и тази „комбинация“...

Разколебан, но изпълнен с любопитство, председателят отново попита:

— Че каква пък ще е тази тайна?

— О! Гос'ине, не мога да ви кажа — рече Рултабий и се поклони на председателя, — зная само, че сега вие знаете достатъчно, за да освободите господин Робер Дарзак!... Освен ако Ларсан не се върне! Но не ми се вярва! — и той се разсмя гръмко и щастливо.

Всички се разсмяха след него.

— Още един въпрос... — рече председателят. — Приемайки вашата версия, за нас е ясно, че Ларсан е пожелал да отклони подозренията към господин Робер Дарзак, но защо ще ги насочва и към дядо Жак?...

— *Защото е полицай*, гос'ине! Иска да покаже, че може всичко, като сам унищожава доказателствата, които е натрупал. Хитър номер! Често му е служил да отклонява от себе си подозренията. Той доказваше невинността на единия, преди да обвини другия! Помислете си, господин председателю, колко трябва да е поработил Ларсан, докато „опече“ афера като тази. Казвам ви, че той беше проучил и най-малките подробности, познаваше и хората, и всичко... Ако сте любопитен да узнаете как е успял, ще научите, че по едно време е бил посредник между лабораторията на Обществената и господин Станжерсон, от когото са искали опити. Така той е могъл преди престъплението вече два пъти да проникне в павилиона. Тъй е бил гримиран, че после дядо Жак не го е познал, но Ларсан е успял да открадне от дядо Жак чифт износени обуца и стара баска, които старият слуга на господин Станжерсон бил вързал в една кърпа, за да ги отнесе, без съмнение, на някой свой приятел въглищар по пътя за Епине! Когато престъплението бе разкрито, дядо Жак веднага позна вещите, но се поколеба да признае — бяха много компрометиращи, и сега вече можете да си обясните смущението му по време на разпита.

Всичко това е просто като фасул и аз принудих Ларсан да ми го признае. Впрочем направи го с удоволствие, защото може да е бандит — в това вече никой не се съмнява, надявам се, — *но той е и артист!*... Така действа този човек, това е неговият стил... Така е действувал и при делото „Креди юниверсел“, и при „златните кюлчета“ от Монетния двор. Дела, които ще трябва да се преразгледат, гос'ин председателю, защото доста невинни лежат по затворите, откакто Балмейе — Ларсан се числи към Обществената безопасност!

XXVIII ГЛАВА

В КОЯТО СЕ ДОКАЗВА, ЧЕ ЧОВЕК НЕ МОЖЕ ДА МИСЛИ ВИНАГИ ЗА ВСИЧКО

Голямо вълнение, възбуден шепот, викове „Браво“! Метр Анри-Робер изложи своите заключения, като се стремеше да отсрочи делото, за да се проведе допълнително следствие; и прокурорският надзор се присъедини към него. Делото се отложи. На другия ден господин Робер Дарзак беше пуснат временно на свобода, а дядо Матийо бе освободен по липса на доказателства за престъпление. Напразно търсеха Фредерик Ларсан. Чудесно доказателство! Господин Дарзак се измъкна най-накрая от ужасната беда, която известно време го заплашваше, и след едно посещение у госпожица Станжерсон той доби надежда, че един ден, след упорити грижи, разбира се, тя ще си възвърне разсъдъка.

Колкото до този хлапак Рултабий, той естествено бе *героят на деня*! На излизане от палатата във Версай тълпата го понесе триумфално. Вестниците в цял свят публикуваха неговите подвизи и фотографията му; и той, който толкова пъти бе интервюирал известни личности, сега сам бе станал известен и сам даваше интервюта. Трябва да кажа, че не се възгордя!

Върнахме се заедно от Версай, след като бяхме вечеряли много весело в „Куче-тютюнджия“. Във влака аз започнах да му задавам един куп въпроси, които по време на вечерята напиреха в устата ми, но ги премълчавах все пак, защото знаех, че Рултабий не обича да работи, когато се храни.

— Приятелю — рекох му, — тази афера с Ларсан е от висока класа и поради това е достойна за вашия героичен ум.

Тук той ме спря, като ми предложи да говорим по-просто. Твърдеше, че не може да гледа спокойно как такъв учен човек като мен е готов да пропадне в омразната пропаст на глупостта... и това, разбира се, защото му се бях възхитил.

— Добре, да си дойдем на думата — засегнах се леко аз. — От всичко, което се случи току-що, не ми става ясно защо ходихте в Америка. Ако съм ви разбрал добре, когато последния път си тръгнахте от Гландие, вече всичко бяхте отгатнали за Фредерик Ларсан?... Вие знаехте, че Ларсан е убиецът и ви беше известен начинът, по който се бе опитал да убие.

— Напълно. А вие — извъртя той, — вие за нищо ли не се досещахте?

— За нищо!

— Това е невероятно!

— Но, приятелю, вие много старателно скривахте от мен мисълта си и не знам как бих могъл да проникна в нея... Когато пристигнах в Гландие с револверите, в онзи момент вие подозирахте ли вече Ларсан?

— Да! Току-що бях си направил изводите за „тайнствената галерия“, но още не си бях обяснил връщането на Ларсан в стаята на госпожица Станжерсон, с пенснето за далекогледство... И после, подозрението ми беше чисто теоретическо и мисълта, че Ларсан е убиецът, ми се с струваше тъй невероятна, че реших да чакам *веществени следи*, преди да мога да се заема по-сериозно с нея. Тази мисъл ме тормозеше все пак и понякога ви говорех за полиция по начин, който би трябвало да ви постави нащрек. Първо, вече не изтъквах неговата *добросъвестност* и не ви казах, *че той се лъже*. Говорех ви за неговата жалка система, а презрението, което показвах към нея (а вие го отнасяхте към полиция), отправях в същност не толкова към полиция, колкото към престъпника, защото вече подозирах, че е престъпник!... Спомнете си... като ви изброявах всичките улики, които се трупаха една след друга срещу господин Дарзак, аз ви казвах: „Всичко това сякаш потвърждава хипотезата на Големия Фред. Впрочем точно тази хипотеза, която аз смятам за погрешна, ще го заблуди...“ и с тон, който трябваше да ви смае, добавях: „Обаче друг е въпросът *дали* тази хипотеза *наистина* заблуждава Фредерик Ларсан! Да, да!... Друг...“

Тези думи би трябвало да ви накарат да се замислите, всичките ми съмнения бяха в тях! И какво можеше да означава „*дали наистина?*...“ ако не, че за него самия не бе така, но тя е *предназначена да заблуди нас*! Гледах ви в този момент и вие не

трепнахте, не разбрахте... Бях много доволен, защото докато не откриех пенснето, престъплението на Ларсан можеше да бъде за мен само абсурдна хипотеза... Но след като го открих и то ми обясняваше защо Ларсан се е върнал в стаята на госпожица Станжерсон — що радост... що възторзи... О! Спомням си много добре! Тичах като луд към моята стая и крещях към вас: „Ще изпързялям Големия Фред! Ще го изпързялям с гръм и трясък!“ Тези думи тогава се отнасяха към престъпника. И още вечерта, когато, натоварен от господин Дарзак да следя стаята на госпожица Станжерсон, аз се задоволих само да вечерям с Ларсан до десет часа, без да вземам никакви други мерки, *бях спокоен, защото той беше пред очите ми!* Още в този момент, драги приятелю, вие можехте да си направите заключението, че аз се страхувах само от този човек... А като говорехме за предстоящата визита на убиеца: „О! Аз съм сигурен, че Фредерик Ларсан ще бъде тук тази нощ!...“

Но има нещо много важно, което би могло, би трябвало веднага да хвърли обилна светлина върху престъпника, нещо, което издаваше Фредерик Ларсан и което ние оставихме да ни се изплъзне, *вие и аз!*...

Забравихте ли историята с бастуна?

Да, освен направените разсъждения, които разобличаваха Ларсан пред всеки логичен ум, съществуваше и *историята с бастуна*, която го разобличаваше пред всеки *наблюдателен ум*.

Знаете, че бях много учуден, когато пред следствието Ларсан не си послужи с бастуна срещу господин Дарзак. Не беше ли купен този бастун вечерта, в деня на престъплението, от някакъв мъж, чието описание отговаряше на господин Дарзак? Е, добре, питах самия Ларсан, преди да се качи на влака, за да изчезне завинаги, попитах го защо не си бе послужил с бастуна. Отговори ми, че никога не е имал такова намерение, че не е и помислял да предприема нещо с този бастун срещу господин Дарзак и че много сме го затруднили вечерта в барчето на Епине, като му доказахме, че лъже! Добре знаете, че той твърдеше, че се е сдобил с този бастун в Лондон, но марката показваше, че е от Париж! Защо в този момент не помислихме: „*Фред лъже, той не е бил в Лондон, защото е купил този бастун от Париж.*“ Фред — лъжец, Фред — в Париж, в момента на престъплението! Чудесна отправна точка за подозрение! И когато е бил купен от някакъв човек, облечен като господин Дарзак; след като ние

сме сигурни от думите на самия господин Дарзак, че той не е купувал този бастун, след като ние сме сигурни, благодарение на историята с пощенския клон номер 40, че *в Париж има някакъв мъж*, който се старае да изглежда като Дарзак, и след като се питаме кой е този човек, дето, дегизиран като Дарзак, се явява вечерта в магазина на Касет, за да купи бастуна, който ние откриваме в ръцете на Фред, как! Как? Как не сме си казали в един момент: „Ами ако, ако този непознат мъж, дегизиран като Дарзак, който купува бастуна, който Фред държи в ръцете си... ако това е... ако това е самият Фред...“ Естествено длъжността му на агент от Обществената безопасност изключваше подобна хипотеза; но когато видяхме с какво настървение Фред трупаше улики срещу Дарзак, с какво ожесточение преследваше този нещастен човек... би трябвало да ни направи впечатление една лъжа на Фред, не по-малко важна от другата, според която в Париж *той се сдобива с бастун, който няма как да е получил в Лондон*. Дори и да го бе взел от Париж, лъжата за Лондон си оставаше. Всички мислеха, че е в Лондон, дори шефовете му, а той си купуваше бастун от Париж! Сега обаче как така той нито за миг не го използва срещу господин Дарзак! Много просто! Толкова е просто, че не се сетихме... *Ларсан го е купил, след като дланта му е била одраскана от куршума на госпожица Станжерсон, само за да има на какво да се подпира... за да е винаги свита ръката му, за да не я разтвори неволно някой път и да се види раната!* Разбирате ли?... Ето какво ми каза Ларсан и си спомням, че няколко пъти ви казвах колко странно ми се струва това, дето *ръката му не се отделя от този бастун*. На масата, когато вечерях с него, оставеше ли бастуна, веднага хващаше нож и не го изпускаше вече от дясната си ръка. Спомних си всички тези подробности, когато мисълта ми се спря на Ларсан, тоест прекалено късно, за да ми бъдат полезни с каквото и да е. Така вечерта, когато Ларсан се престори пред нас на заспал, аз се наведох над него и много ловко успях да видя дланта му, без той да усети. Там имаше вече само тънка лепенка, която скриваше одрасканото. Отбелязах, че в този момент той би могъл да твърди, че раната е от всичко друго, но не и от куршум. Все пак за мен в онзи час това беше още един външен признак, който влизаше в кръга на моя разум. Куршумът, каза ми преди малко Ларсан, само одраскал дланта му и предизвикал обилен кръвоизлив.

Ако бяхме по-проницателни в момента, когато Ларсан лъжеше, и по-опасни... сигурно е, че за да отклони от себе си подозренията, той би извадил на бял свят *версията, която ние съчинихме вместо него*, версията, че бастунът е свързан с Дарзак, но събитията така светкавично се завъртяха, че ние не се сетихме повече за бастуна! Все пак, без да искаме, доста сме затруднили Ларсан — Балмейе.

— Но — прекъснах го аз — щом не е възнамерявал нищо лошо срещу Дарзак, като е купувал бастуна, тогава защо се е старал да изглежда като него? Бежовото пардесю? Бомбето! И т.н.

— Защото той е идвал от престъплението и веднага се е преоблякъл като Дарзак; тази маскировка е трябвало неизменно да го придружава в престъпното му дело, а целта ви е известна!

Но недейте да забравяте, *раната го е притеснявала* и като е минавал по авеню „Опера“, той е решил да купи един бастун, решение, което тутакси е изпълнил!... Било е осем часът! Един мъж с фигурата на Дарзак купува бастун, който аз виждам в ръцете на Ларсан... А аз, аз, който бях *отгатнал, че трагедията вече се е разиграла* в този час, че *тя току-що се е била разиграла*, аз, който бях почти убеден в невинността на Дарзак, да не се усъмня в Ларсан!... Понякога наистина...

— Понякога наистина — казах аз — и най-големите умове...

Рултабий ми затвори устата... Тъй като аз продължавах да го разпитвам, забелязах, че вече не ме слуша... Рултабий спеше. С голяма мъка го събудих, когато пристигнахме в Париж.

XXIX ГЛАВА

ТАЙНАТА НА ГОСПОЖИЦА СТАНЖЕРСОН

В следващите дни аз имах възможността отново да го попитам какво е търсил в Америка. Не ми даде поточен отговор, отколкото във влака от Версай, и завъртя разговора към други моменти от аферата.

Но един ден той ми каза:

— Но разберете най-после, че исках да узная кой е истинският Ларсан!

— Това да — съгласих се аз, — но защо в Америка?

Той запуши с лулата си и ми обърна гръб. Явно бях засегнал *тайната на госпожица Станжерсон*. Рултабий бе помислил, че тази тайна, която по някакъв ужасен начин свързваше Ларсан с госпожица Станжерсон — тайна, на която той, Рултабий, не намираше никакво обяснение в живота на госпожица Станжерсон във Франция, бе помислил тогава, че тя би трябвало да се корени в живота на госпожица Станжерсон в Америка. И се бе качил на кораба! В далечната страна той щеше да научи кой е Ларсан, щеше да събере онези материали, които са му нужни, за да му затвори устата... И той замина за Филадельфия!

Каква ли беше тази тайна, която бе обрекла на мълчание госпожица Станжерсон и господин Робер Дарзак!

След толкова години, след няколко публикации в жълтата преса, сега, когато господин Станжерсон знаеше всичко и всичко бе простил, вече всичко можеше да се каже. Впрочем то не е много, но ще сложи нещата на мястото им, защото се намериха жалки умове, осъждащи госпожица Станжерсон, която в цялата тази зловеща афера е била винаги жертва, още от самото начало.

Началото се губеше в едно далечно време, когато, още младо момиче, тя живеела с баща си във Филадельфия. Там, на забава у един приятел на баща ѝ, тя се запознава с един свой сънародник, един

французин, който успял да я прелъсти с маниерите, с духовитостта, с нежността и любовта си. Говорело се, че е богат. Той поискал от прочутия професор Станжерсон ръката на госпожицата. Професорът се осведомил за господин Жан Русел и още от самото начало разбрал, че има насреща си един изпечен мошеник. Вие вече се сещате, че господин Жан Русел не е някой друг, а едно от многото превъплъщения на прочутия Балмейе, преследван във Франция, избягал в Америка. Но господин Станжерсон не знаел нищо. Дъщеря му — също. Тя научила едва по-късно и ето при какви обстоятелства: господин Станжерсон не само вече бил отказал на господин Русел ръката на дъщеря си, но дори му забранил да посещава дома му. Младата Матилд, чието сърце тепърва се разтваряло за любовта и което не виждало нищо по-хубаво, нито по-добро на света от своя Жан, била оскърбена. Не скрила своето недоволство от баща си, който я изпратил да се успокои край бреговете на Охайо, при една стара леля в Цинцинати. Жан отишъл при госпожицата и макар тя да обожавала баща си, дръзнала да измами бдителността на старата леля и да избяга с Жан Русел; двамата решили да се възползват от улесненията на американските закони, за да могат час по-скоро да се оженят. Така и сторили. Били недалеч от Луисвил. Една сутрин на вратата им се почукало. Полицията искала да арестува господин Жан Русел, както и направила, въпреки протестите и виковете на дъщерята на професор Станжерсон. В същото време полицията уведомила Матилд, че „нейният мъж“ не е никой друг, а всеизвестният Балмейе!...

Отчаяна, след един неуспешен опит за самоубийство, Матилд се върнала в Цинцинати при леля си, която едва не умряла от радост, че я вижда. От осем дни тя навсякъде търсила Матилд, без да посмее да предупреди бащата. Матилд накарала леля си да се закълне, че господин Станжерсон никога нищо няма да узнае! Лелята се съгласила, макар да се упреквала за своето лекомислие при такива тежки обстоятелства. Един месец по-късно госпожица Станжерсон се върнала при баща си, покаяна, със затворено за любовта сърце. Единственото ѝ желание било да не чува никога за своя мъж, ужасния Балмейе — да заслужи собствената си прошка и да си възвърне самоуважението с безкраен труд и преданост към баща си!

Удържала думата си. Все пак тъкмо когато признала всичко на Робер Дарзак, тъй като мислела, че Балмейе е мъртъв, защото се

носели слухове за смъртта му, след като тъй дълго изкупувала греха си и си позволила върховната радост да се омъжи за един сигурен приятел, съдбата ѝ бе възкресила Жан Русел — Балмейе от нейната младост! Той ѝ бе съобщил, че никога няма да позволи брака ѝ с господин Дарзак и че *я обича все така*, което, уви, беше вярно!

Госпожица Станжерсон не се бе поколебала да се довери на господин Робер Дарзак, тя му показала това писмо, с което Жан Русел — Фредерик Ларсан — Балмейе ѝ напомнял първите часове на тяхната връзка в онзи малък и очарователен дом, който били наели в Луисвил: „...Онзи дом е все така прекрасен, все тъй свежа е градината“. Мизерникът пишел, че е богат и изказвал желание да я върне там! Госпожица Станжерсон заявила на господин Дарзак, че ако баща ѝ само дочуе за този позор, *тя ще се убие*! Господин Дарзак се бе закле, че ще накара този американец да млъкне с груб натиск или със сила, дори ако трябва да извърши престъпление! Но господин Дарзак не беше много силен и щеше да претърпи неуспех, ако не беше това момче Рултабий.

Колкото до госпожица Станжерсон, как искате да постъпи тя пред такова чудовище? Първия път, когато след предварителните заплахи, които я поставяха нащрек, той се изправи пред нея в Жълтата стая, тя се опита да го убие — не успя за нещастие. Оттогава тя беше сигурна жертва на това невидимо същество, което можеше да я *изнудва до смъртта ѝ*, което живееше до нея, без тя да знае, което настояваше за *срещи в името на любовта им*. Първия път му бе отказала *срещата, поискана с писмото в пощенски клон номер 40*, и тогава последва трагедията в Жълтата стая. Втория път, предупредена с ново писмо, писмо, пристигнало по пощата, което бе дошло по най-нормален път до нея, в стаята ѝ, *тя бе избегнала тази среща*, като се затвори в будоара с болногледачките. Мизерникът я бе предупредил в писмото, че тъй като тя не може да излиза *предвид състоянието ѝ*, той щял да отиде при нея в стаята ѝ еди-коя си нощ, в еди-колко си часа... А тя да се погрижела да няма скандал... Знаейки добре, че всичко може да се очаква от дръзкия Балмейе, Матилд Станжерсон му бе *предоставила стаята си*... Това беше епизодът с „тайнствената галерия“. Третия път тя беше *подготвила срещата*. Преди да напусне празната стая на госпожица Станжерсон през нощта на събитието в „тайнствената галерия“, Ларсан ѝ беше писал — не е трудно да си припомним едно

последно писмо в нейната собствена стая, което бе оставил на бюрото на жертвата си; с това писмо настояваше за *истинска* среща — определяше дата и час, като *обещава* да *върне книжата на баща ѝ*, но *заплашваше* да *ги изгори*, ако *тя още веднъж се скрие*. Госпожица Станжерсон никак не се съмняваше, че книжата са в него; с това той само повтаряше една стара прочута кражба, защото тя отдавна го подозираше, че с нейното неволно съучастие е откраднал преди време онази научна документация от чекмеджетата на баща ѝ във Филаделфия!... Познаваше го достатъчно, за да може да си представи, че ако не се подчини на волята му, толкова изследвания, толкова усилия и толкова надежди скоро ще се превърнат в пепел!... И тя се реши да го види още веднъж лице в лице, този човек, който дори е бил неин съпруг... и да се опита да го склони... Не е трудно да се отгатне какво се е случило... И молбите на Матилд, и бруталността на Ларсан... Той настоява тя да се откаже от Дарзак... Тя не скрива любовта си... Той я удря... с *твърдото намерение да прати другия на ешафода*! Защото е хитър и под маската на Ларсан ще се спаси — мисли си той, докато другият... другият и този път няма да може да обясни как е прекарал времето си... Хубаво го измислил Балмейе, но и младият Рултабий се бе досетил откъде идва вдъхновението му.

Ларсан изнудва Дарзак, тъй както изнудва и Матилд... със същото оръжие, със същата тайна... В настоятелните си писма той заявява, че е готов да предаде цялата любовна кореспонденция отпреди време и най-вече да *изчезне*, ако му дадат определената цена. Дарзак е длъжен да отиде на срещата, която той му определя под заплахата, че още на другия ден ще разгласи тайната, тъй както и Матилд е длъжна да изтърпява срещите си с него... И в часа, когато Балмейе осъществява престъпното си намерение спрямо Матилд, Робер слиза на гара Епине, където един съучастник на Ларсан, едно странно същество — *същество от другия свят*, с което ние ще се срещнем един ден, *го задържа насила*, докато онова „съвпадение“, чиято причина бъдещият обвиняем не ще посмее да открие, едва не погубва живота му...

Само че Балмейе си беше правил сметката без нашия Жозеф Рултабий!

Сега, когато тайната на Жълтата стая *не е вече тайна*, ние няма да проследяваме стъпка по стъпка действията на младия Рултабий в

Америка. Ние познаваме младия репортер, знаем с какви мощни средства разполагаше той в двете издатини на челото си, за да възстанови цялата история на госпожица Станжерсон и Жан Русел. Във Филадельфия той веднага научи всичко необходимо за Артър Уйлям Ранс; научи неговата проява на преданост, но и цената, която бе настоявал да му се заплати. Слухът за сватбата му с госпожица Станжерсон се бе разнесъл на времето из салоните на Филадельфия. Не особено дискретният млад учен, който не бе престанал да досажда на госпожица Станжерсон с упоритото си преследване дори и в Европа, нередовният живот, който водеше под претекст, че *дави мъката си*, всичко това не можеше да предизвика симпатиите на Рултабий към Артър Ранс и така вече можем да си обясним студенината, с която се отнесе към него в стаята на свидетелите. Впрочем той веднага бе решил, че Ранс няма нищо общо с аферата Ларсан — Станжерсон. И бе открил невероятната връзка „госпожица Станжерсон — Русел“. Кой беше този Жан Русел? За да разбере, той отиде от Филадельфия в Цинцинати, по стъпките на Матилд преди години. Намери старата леля и успя да я накара да говори. Историята с арестуването на Балмейе бе за него светъл лъч в мрака. Можда да посети в Луисвил *онзи дом* — скромна постройка в колониален стил, който наистина беше *все така прекрасен*. После се втурна по следите на Балмейе — от затвор на затвор, от каторга на каторга, от престъпление към престъпление, защото когато най-накрая се качваше на кораба за Европа от пристанището на Ню Йорк, Рултабий вече знаеше, че от същото това пристанище преди пет години Балмейе бе отплавал с документите на някой си Ларсан, почтен търговец от Нови Орлеан, когото малко преди това бе убил...

Е, разбрахте ли сега цялата тайна на госпожица Станжерсон? Не, не още! *Госпожица Станжерсон имала от своя съпруг Жан Русел дете, момче*. Детето се родило при старата леля, която се е погрижила никой в Америка да не узнае. Какво е станало с момчето? Това е друга история, която някой ден ще ви разкажа.

Около два месеца след тези събития аз срещнах Рултабий. Седеше унило на една пейка в съдебната палата.

— Е, скъпи ми приятелю, за какво мислите? — попитах аз. — Изглеждате много тъжен. Как са вашите приятели?

— Освен вас — ми каза той, — нима имам наистина приятели?

— Но, надявам се, че господин Дарзак...

— Да, разбира се...

— А и госпожица Станжерсон... Как е госпожица Станжерсон?

— Много по-добре... по-добре... много по-добре...

— Тогава не трябва да сте тъжен...

— Тъжен съм — отвърна той, — защото си мисля за *парфюма на дамата в черно*...

— *Парфюмът на дамата в черно!* Все за него ви чувам да говорите! Ще ми обясните ли най-после защо така ви преследва този парфюм?

— Някой ден, може би... някой ден... може би... — каза Рултабий.

И въздъхна тежко.

Издание:

Гастон Льору. Тайната на Жълтата стая

Издателство „Христо Г. Данов“, Пловдив

Редактор: Златка Тименова

Контр. редактор: Екатерина Делева

Художник: Ангел Домусчиев

Художник-редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Васко Вергилов

Коректор: Жанета Желязкова

Под общата редакция на Богомил Райнов

Художествено оформление: Веселин Павлов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.